Jane Austen

Krenari dhe paragjykim

Pride and Prejudice

Lexuesi

Krenari dhe paragjykim
Jane Austen, *Pride and Prejudice*
Përktheu nga anglishtja: Ultimori.
Teksti burimor: Project Gutenberg eBook #1342 (George Allen, 1894).
Përkthimi © 2026 Lexuesi. Ky përkthim publikohet me licencën CC BY-SA 4.0.
Teksti origjinal është në domenin publik.
Botim dixhital i Lexuesit, 23 tetor 2026. Lexojeni falas në https://lexuesi.com/librat/krenari-dhe-paragjykim/.

Shënim i përkthyesit

Ky përkthim është bërë drejtpërdrejt nga origjinali anglisht i vitit 1813, sipas tekstit të Project Gutenberg (botimi i George Allen, 1894). Parathënia e George Saintsbury-t dhe ilustrimet e Hugh Thomson-it, që ndodhen në atë botim, nuk janë përfshirë.

Qëllimi ka qenë që Jane Austen të lexohet në shqip po aq natyrshëm sa në anglisht, pa humbur ironinë e saj të qetë. Fjalitë e gjata dhe të ekuilibruara të rrëfimit janë ruajtur sa më shumë, ndërsa dialogu ndjek tonin e secilit personazh: llafazanërinë e zonjës Benet, thatësinë tallëse të burrit të saj, mprehtësinë e Elizabetës.

Emrat e personave dhe të vendeve janë shkruar siç shqiptohen, sipas rregullave të drejtshkrimit shqip (Darsi, Bingli, Longborn, Meriton). Titujt e fisnikërisë angleze (*sir*, *ledi*) dhe disa fjalë që s'kanë njëvlerës të saktë në shqip janë lënë në origjinal dhe shpjegohen me shënime në fund të kapitullit. Po aty shpjegohen edhe disa zakone të kohës, si ballot, vizitat dhe të ardhurat vjetore, pa të cilat disa episode humbasin kripën.

Letrat që shkëmbejnë personazhet janë veçuar nga rrëfimi, që të dallohen qartë. Dy letrat më të gjata, ajo e zotit Darsi (kapitulli XXXV) dhe ajo e zonjës Gardiner (kapitulli LII), që në origjinal janë gati një bllok i vetëm, janë ndarë në paragrafë sipas temave, për t'u lexuar më lehtë në ekran; fjalitë dhe radha e tyre s'janë prekur.

— Ultimori

Përmbajtja

Kapitulli I 5
Kapitulli II 9
Kapitulli III 12
Kapitulli IV 18
Kapitulli V 22
Kapitulli VI 26
Kapitulli VII 34
Kapitulli VIII 41
Kapitulli IX 48
Kapitulli X 54
Kapitulli XI 62
Kapitulli XII 68
Kapitulli XIII 71
Kapitulli XIV 77
Kapitulli XV 81
Kapitulli XVI 87
Kapitulli XVII 98
Kapitulli XVIII 102
Kapitulli XIX 118
Kapitulli XX 124
Kapitulli XXI 130
Kapitulli XXII 137
Kapitulli XXIII 143
Kapitulli XXIV 149

Kapitulli XXV 156
Kapitulli XXVI 161
Kapitulli XXVII 168
Kapitulli XXVIII 172
Kapitulli XXIX 177
Kapitulli XXX 185
Kapitulli XXXI 189
Kapitulli XXXII 194
Kapitulli XXXIII 199
Kapitulli XXXIV 205
Kapitulli XXXV 212
Kapitulli XXXVI 221
Kapitulli XXXVII 227
Kapitulli XXXVIII 232
Kapitulli XXXIX 236
Kapitulli XL 241
Kapitulli XLI 247
Kapitulli XLII 254
Kapitulli XLIII 260
Kapitulli XLIV 275
Kapitulli XLV 282
Kapitulli XLVI 288
Kapitulli XLVII 298
Kapitulli XLVIII 310
Kapitulli XLIX 317
Kapitulli L 325
Kapitulli LI 332
Kapitulli LII 339
Kapitulli LIII 348
Kapitulli LIV 357
Kapitulli LV 362
Kapitulli LVI 370
Kapitulli LVII 379

Kapitulli LVIII 384
Kapitulli LIX 392
Kapitulli LX 400
Kapitulli LXI 406

Kapitulli I

Është një e vërtetë e pranuar nga të gjithë, se një beqar me pasuri të mirë patjetër ka nevojë për një grua.

Sado pak të njihen ndjenjat apo synimet e një burri të tillë kur vjen për herë të parë në një vend, kjo e vërtetë është ngulitur aq fort në mendjen e familjeve përreth, sa ai quhet pronë e ligjshme e njërës apo tjetrës prej vajzave të tyre.

— I dashur zoti Benet, — i tha një ditë e shoqja, — e more vesh që më në fund u dha me qira Netherfildi?

Zoti Benet iu përgjigj se jo.

— Po po, u dha, — ia ktheu ajo, — se sapo ishte këtu zonja Long dhe m'i tregoi të gjitha.

Zoti Benet nuk tha asgjë.

— S'do të dish kush e ka marrë? — thirri e shoqja, e paduruar.

— Ti do të ma tregosh, e unë s'kam ndonjë kundërshtim ta dëgjoj.

Kjo ishte ftesë e mjaftueshme.

— Ja pra, i dashur, duhet ta dish që zonja Long thotë se Netherfildin e ka marrë një djalë i ri me pasuri të madhe nga veriu i Anglisë; se erdhi të hënën me një karrocë me katër kuaj për ta parë vendin dhe i pëlqeu aq shumë, sa u mor vesh menjëherë me

[1]Shën Mëhilli (anglisht M*ichaelmas*): festa e Shën Mikaelit, më 29 shtator. Në Angli ishte një nga katër ditët e vitit kur zakonisht nisnin e mbaronin qiratë dhe shlyheshin pagesat.

zotin Moris; se do të hyjë në shtëpi para Shën Mëhillit,[1] dhe se disa nga shërbëtorët e tij do të jenë aty nga fundi i javës që vjen.

— Si e ka emrin?

— Bingli.

— I martuar apo beqar?

— Oh, beqar, i dashur, sigurisht! Beqar dhe me pasuri të madhe; katër a pesë mijë në vit.[2] Ç'fat për vajzat tona!

— Si kështu? Ç'lidhje kanë ato?

— I dashur zoti Benet, — ia ktheu e shoqja, — si mund të jesh kaq i bezdisshëm? Duhet ta kuptosh që po mendoj ta martoj me njërën prej tyre.

— Mos vallë me këtë qëllim vjen të vendoset këtu?

— Qëllim? Ç'marrëzi, si mund të flasësh kështu! Po ka shumë të ngjarë që ai të *bjerë* në dashuri me njërën prej tyre, ndaj duhet të shkosh ta vizitosh sapo të vijë.

— S'shoh ndonjë arsye. Mund të shkosh ti me vajzat, ose mund t'i dërgosh ato vetëm, gjë që ndoshta është edhe më mirë; se meqë ti je po aq e bukur sa secila prej tyre, zotit Bingli mund t'i pëlqesh ti më shumë se gjithë të tjerat.

— I dashur, po më lajkaton. Sigurisht që edhe unë e *kam pasur* pjesën time të bukurisë, por tani nuk pretendoj të jem ndonjë gjë e jashtëzakonshme. Kur një grua ka pesë vajza të rritura, duhet të heqë dorë nga mendimet për bukurinë e vet.

— Në raste të tilla, rrallë i ka mbetur gruas shumë bukuri për të menduar.

— Por, i dashur, duhet patjetër të shkosh ta takosh zotin Bingli kur të vijë këtu afër.

— Kjo është më shumë nga ç'mund të premtoj, të siguroj.

— Po mendo vajzat. Mendo vetëm ç'rregullim do të ishte për

[2]Bëhet fjalë për të ardhurat vjetore në paund, nga kapitali dhe tokat. Në atë kohë një familje zotërinjsh jetonte mirë edhe me disa qindra paund në vit, kështu që katër a pesë mijë ishin një pasuri e madhe.

njërën prej tyre. Sir Uilliami dhe ledi Lukas[3] janë vendosur të shkojnë, vetëm për këtë arsye; se zakonisht, e di, ata nuk i vizitojnë të ardhurit e rinj. Duhet të shkosh patjetër, sepse po s'shkove ti, *ne* s'do të mund ta vizitojmë dot.[4]

— Ke tepër skrupuj, vërtet. Guxoj të them se zoti Bingli do të gëzohet shumë të të shohë; e unë do të të jap disa rreshta për t'ia çuar, ku ta siguroj se e kam me gjithë zemër që të martohet me cilën të dojë nga vajzat — megjithëse duhet të shtoj një fjalë të mirë për Lizin time të vogël.

— Të lutem mos bëj diçka të tillë. Lizi nuk është aspak më e mirë se të tjerat; dhe jam e sigurt që s'është as gjysma aq e bukur sa Xhejn, as gjysma aq gazmore sa Lidia. Po ti gjithmonë *asaj* i jep përparësi.

— Asnjëra prej tyre s'ka ndonjë gjë të madhe për t'u lavdëruar, — u përgjigj ai, — janë të gjitha mendjelehta e të paditura si vajzat e tjera; por Lizi ka pak më shumë mprehtësi se motrat.

— Zoti Benet, si mund t'i shash kështu fëmijët e tu? Të vjen kënaqësi të më mërzitësh. S'ke pikë mëshirë për nervat e mia të shkreta.

— Më keqkupton, e dashur. Unë i respektoj shumë nervat e tua. Janë miqtë e mi të vjetër. Të paktën njëzet vjet të kam dëgjuar duke folur për to me shumë përkujdesje.

— Ah, ti nuk e di sa vuaj.

— Por shpresoj ta kapërcesh, dhe të rrosh sa të shohësh shumë djem të rinj me katër mijë në vit të vijnë këtu rrotull.

— S'do të na bëjë asnjë dobi, edhe sikur të vijnë njëzet të tillë, meqë ti s'do t'i vizitosh.

---

[3] *Sir* është titulli që në Angli u vihet para emrit kalorësve (*knight*) dhe baronetëve; *Lady* (shqip: ledi) është titulli i bashkëshortes së tyre. Në këtë përkthim të dy titujt shkruhen siç shqiptohen.

[4] Sipas zakonit të kohës, një zotëri i sapoardhur duhej vizituar së pari nga i zoti i shtëpisë. Vetëm pas kësaj vizite gratë dhe vajzat e familjes mund të njiheshin me të.

— Ji e sigurt, e dashur, se kur të jenë njëzet, do t'i vizitoj të gjithë.

Zoti Benet ishte një përzierje aq e çuditshme mendjeje të shpejtë, humori therës, të përmbajturi dhe tekash, sa përvoja e njëzet e tre vjetëve nuk i kishte mjaftuar së shoqes për t'ia kuptuar karakterin. Mendja e *saj* ishte më pak e vështirë për t'u zbërthyer. Ishte grua me kuptim të cekët, me pak dije dhe me humor të paparashikueshëm. Kur ishte e pakënaqur, i dukej vetja nervoze. Puna e jetës së saj ishte t'i martonte vajzat; ngushëllimi i saj, vizitat dhe thashethemet.

Kapitulli II

Zoti Benet ishte ndër të parët që shkuan ta vizitojnë zotin Bingli. E kishte pasur gjithnjë ndër mend ta vizitonte, edhe pse deri në fund i thoshte së shoqes se nuk do të shkonte; dhe ajo nuk mori vesh asgjë deri në mbrëmjen pas vizitës. Atëherë e zbuloi kështu. Duke parë të bijën e dytë që po stoliste një kapelë, iu drejtua papritur:

— Shpresoj që zotit Bingli t'i pëlqejë, Lizi.

— Si mund ta dimë ne ç'i pëlqen zotit Bingli, — tha e ëma me hidhërim, — kur s'do ta vizitojmë fare?

— Po harron, mama, — tha Elizabeta, — që do ta takojmë në ballot publike,[5] dhe zonja Long ka premtuar se do të na e prezantojë.

— S'besoj se zonja Long do të bëjë diçka të tillë. Ka dy mbesa të sajat. Është grua egoiste dhe hipokrite, dhe s'kam ndonjë mendim të mirë për të.

— As unë, — tha zoti Benet, — dhe më vjen mirë që ti s'mbështetesh tek ajo.

Zonja Benet nuk denjoi të përgjigjej; por, duke mos e mbajtur dot veten, filloi të qortonte njërën nga vajzat.

[5]Në origjinal *assemblies*: mbrëmje vallëzimi publike që jepeshin rregullisht në sallën e ndonjë qyteze. Merrte pjesë, me biletë, gjithë shoqëria e mirë e rrethit, dhe ishin vendi kryesor ku të rinjtë e të rejat njiheshin me njëri-tjetrin.

— Mos kollit kështu pa pushim, Kiti, për hir të Zotit! Ki pak mëshirë për nervat e mia. M'i bën copë-copë.

— Kiti s'ka takt me kollën e saj, — tha i ati, — kollitet kur s'duhet.

— Unë s'kollitem për qejf, — u përgjigj Kiti, e nxehur. — Kur është balloja tjetër, Lizi?

— Nesër pas dy javësh.

— Ashtu është, — thirri e ëma, — e zonja Long s'kthehet para ditës së fundit; kështu që s'do të mundet ta prezantojë, sepse s'do ta njohë as vetë.

— Atëherë, e dashur, mund t'ia kalosh mikeshës dhe ta prezantosh ti zotin Bingli tek *a*jo.

— E pamundur, zoti Benet, e pamundur, kur s'e njoh as vetë; si mund të tallesh kështu?

— Ta nderoj maturinë. Një njohje dyjavore është vërtet shumë pak. S'mund ta kuptosh ç'është vërtet një njeri brenda dy javësh. Por, po s'guxuam *ne*, do të guxojë dikush tjetër; e në fund të fundit, edhe zonja Long me mbesat duhet ta provojnë fatin; prandaj, meqë ajo do ta marrë si mirësi, po e refuzove ti këtë detyrë, do ta marr unë përsipër.

Vajzat ia ngulën sytë të atit. Zonja Benet tha vetëm: „Marrëzira, marrëzira!“

— Ç'kuptim mund të ketë kjo thirrje kaq e zjarrtë? — thirri ai. — Mos i quan marrëzira format e prezantimit dhe rëndësinë që u jepet? Këtu s'*mund* të pajtohem plotësisht me ty. Ç'thua ti, Meri? Se ti je zonjushë që mendon thellë, e di, lexon libra të mëdhenj dhe mban shënime prej tyre.

Meri donte të thoshte diçka shumë të mençur, por s'dinte si.

— Ndërsa Meri po i vë në rregull idetë, — vazhdoi ai, — le të kthehemi te zoti Bingli.

— Më ka ardhur në majë të hundës zoti Bingli! — thirri e shoqja.

— Më vjen keq ta dëgjoj *këtë*; po pse s'ma the më parë? Po ta kisha ditur këtë mëngjes, sigurisht s'do të kisha shkuar ta vizitoja. Shumë keq; por meqë vizitën e kam bërë tashmë, njohjen s'mund ta shmangim më.

Habia e zonjave ishte pikërisht ajo që ai dëshironte, dhe ajo e zonjës Benet ndoshta më e madhja; megjithëse, sapo kaloi vrulli i parë i gëzimit, ajo nisi të thoshte se gjithë kohës e kishte pritur këtë.

— Sa mirë që e bëre, i dashur zoti Benet! Po e dija që në fund do të të bindja. Isha e sigurt që i do shumë vajzat për ta lënë pas dore një njohje të tillë. Ah, sa e lumtur jam! Dhe ç'shaka e bukur, që shkove këtë mëngjes dhe s'the asnjë fjalë deri tani.

— Tani, Kiti, mund të kollitesh sa të duash, — tha zoti Benet; dhe, sa e tha, doli nga dhoma, i lodhur nga ngazëllimi i së shoqes.

— Ç'baba të mrekullueshëm që keni, moj vajza, — tha ajo, kur u mbyll dera. — Nuk e di si do t'ia shpërbleni ndonjëherë mirësinë; as mua, po ta zëmë fjalën. Në moshën tonë, s'është aq e këndshme, ta them unë, të bësh njohje të reja çdo ditë; por për hatrin tuaj do të bënim gjithçka. Lidia, shpirt, edhe pse *je* më e vogla, guxoj të them se zoti Bingli do të kërcejë me ty në ballon tjetër.

— Oh, — tha Lidia plot vetëbesim, — s'kam frikë; se edhe pse *jam* më e vogla, jam më e gjata.

Pjesa tjetër e mbrëmjes kaloi duke hamendësuar sa shpejt do t'ia kthente ai vizitën zotit Benet dhe duke vendosur kur ta ftonin për darkë.

Kapitulli III

Megjithatë, gjithçka që zonja Benet, me ndihmën e pesë vajzave, mundi të pyeste për këtë çështje, nuk mjaftoi për t'i nxjerrë burrit ndonjë përshkrim të kënaqshëm të zotit Bingli. E sulmuan në mënyra të ndryshme: me pyetje të hapura, me hamendje dinake, me supozime nga larg; por ai iu shmang mjeshtërisë së të gjithave; dhe në fund u detyruan të pranonin lajmet e dorës së dytë nga fqinja e tyre, ledi Lukas. Ato që tregoi ajo ishin shumë të mira. Sir Uilliamit i kishte pëlqyer shumë. Ishte fare i ri, jashtëzakonisht i pashëm, tepër i këndshëm, dhe, si kurorë e gjithë kësaj, kishte ndër mend të vinte në ballon e ardhshme me një shoqëri të madhe. S'kishte gjë më të bukur! Të të pëlqente vallëzimi ishte hap i sigurt drejt dashurisë; dhe për zemrën e zotit Bingli u ushqyen shpresa shumë të gjalla.

— Sikur të shoh vetëm njërën nga vajzat të vendosur e të lumtur në Netherfild, — i tha zonja Benet burrit, — dhe të tjerat të martuara po aq mirë, s'do të kem më ç'të dëshiroj.

Pas pak ditësh zoti Bingli ia ktheu vizitën zotit Benet dhe ndenji rreth dhjetë minuta me të në bibliotekë. Kishte shpresuar t'i lejohej të shihte zonjushat, për bukurinë e të cilave kishte dëgjuar shumë; por pa vetëm të atin. Zonjat qenë disi më me fat, sepse patën rastin të vërtetonin, nga një dritare e katit të sipërm, se ai vishte një redingotë blu dhe kalëronte një kalë të zi.

Pak më vonë iu dërgua një ftesë për darkë; dhe zonja Benet i kishte caktuar tashmë gjellët që do t'i bënin nder amvisërisë së

saj, kur mbërriti një përgjigje që e shtyu gjithçka. Zoti Bingli duhej të ishte në Londër të nesërmen, dhe për pasojë s'mund ta pranonte nderin e ftesës së tyre, etj. Zonja Benet u shqetësua shumë. S'e merrte dot me mend ç'punë mund të kishte ai në Londër kaq shpejt pas mbërritjes në Hertfordshir; dhe nisi të frikësohej se mos ai do të fluturonte gjithnjë nga një vend në tjetrin dhe nuk do të ngulej kurrë në Netherfild siç duhej. Ledi Lukas ia qetësoi pak frikën duke hedhur idenë se mos kishte shkuar në Londër vetëm për të marrë me vete një shoqëri të madhe për ballon; dhe shpejt u përhap fjala se zoti Bingli do të sillte në ballo dymbëdhjetë zonja dhe shtatë zotërinj. Vajzat u pikëlluan për një numër kaq të madh zonjash; por u ngushëlluan një ditë para ballos kur dëgjuan se, në vend të dymbëdhjetë, kishte sjellë nga Londra vetëm gjashtë: pesë motrat e tij dhe një kushërirë. Dhe kur shoqëria hyri në sallën e ballos, përbëhej gjithsej nga pesë vetë: zoti Bingli, dy motrat e tij, burri i më të madhes dhe një djalë tjetër i ri.

Zoti Bingli ishte i pashëm dhe kishte pamje zotërie: fytyrë të këndshme dhe sjellje të lirshme, pa shtirje. Motrat e tij ishin gra të hijshme, të veshura sipas modës së fundit. Kunati i tij, zoti Hërst, thjesht dukej zotëri; por miku i tij, zoti Darsi, tërhoqi shpejt vëmendjen e gjithë sallës me shtatin e tij të bukur e të gjatë, tiparet e hijshme, qëndrimin fisnik, dhe me lajmin, që brenda pesë minutash pas hyrjes së tij qarkullonte gjithandej, se kishte dhjetë mijë në vit. Zotërinjtë e shpallën burrë të pashëm, zonjat thanë se ishte shumë më i bukur se zoti Bingli, dhe për rreth gjysmën e mbrëmjes e shikuan me admirim të madh, derisa sjellja e tij ngjalli një neveri që ia ktheu për së prapthi popullaritetin; sepse u zbulua se ishte krenar, se e shihte veten mbi shoqërinë dhe mbi çdo kënaqësi; dhe as gjithë prona e tij e madhe në Derbishir s'mund ta shpëtonte nga fytyra më e ftohtë e më e pakëndshme në botë, dhe nga fakti që s'ishte i denjë as të krahasohej me mikun e tij.

Zoti Bingli u njoh shpejt me të gjithë njerëzit kryesorë të sallës: ishte i gjallë e i çiltër, kërceu çdo valle, u zemërua që balloja mbaroi kaq herët, dhe foli për të dhënë vetë një ballo në Netherfild. Cilësi kaq të dashura flasin vetë për veten. Ç'kontrast mes tij dhe mikut të tij! Zoti Darsi kërceu vetëm një herë me zonjën Hërst dhe një herë me zonjushën Bingli, nuk pranoi t'i prezantohej asnjë zonje tjetër, dhe pjesën tjetër të mbrëmjes e kaloi duke shëtitur nëpër sallë, duke folur herë pas here me ndonjërin nga shoqëria e vet. Gjykimi për të u bë menjëherë. Ishte njeriu më krenar e më i pakëndshëm në botë, dhe të gjithë shpresonin që të mos vinte më kurrë atje. Ndër më të ashprit kundër tij ishte zonja Benet, mospëlqimi i së cilës për sjelljen e tij në përgjithësi ishte mprehur në mëri të veçantë, sepse ai kishte përbuzur njërën nga vajzat e saj.

Elizabeta Benet ishte detyruar, për shkak të mungesës së kavalierëve, të rrinte ulur gjatë dy valleve; dhe për një pjesë të asaj kohe zoti Darsi kishte qëndruar aq afër, sa ajo dëgjoi një bisedë mes tij dhe zotit Bingli, i cili la vallen për pak minuta për ta nxitur mikun të merrte pjesë.

— Hajde, Darsi, — tha ai, — duhet të kërcesh patjetër. S'duroj dot të të shoh të rrish më këmbë vetëm, kështu si budalla. Shumë më mirë po të kërceje.

— Në asnjë mënyrë. E di sa e urrej, përveçse kur e njoh mirë shoqen e vallëzimit. Në një ballo si kjo, do të ishte e padurueshme. Motrat e tua janë të zëna, dhe në sallë s'ka asnjë grua tjetër me të cilën të mos ishte ndëshkim për mua të kërceja.

— Unë s'do të isha kaq i vështirë sa ti, — thirri Bingli, — as për një mbretëri! Për nder, s'kam takuar kurrë në jetën time aq shumë vajza të këndshme sa këtë mbrëmje; dhe disa prej tyre, siç e sheh, janë jashtëzakonisht të bukura.

— Ti po kërcen me të vetmen vajzë të bukur në sallë, — tha zoti Darsi, duke parë më të madhen e motrave Benet.

— Oh, ajo është krijesa më e bukur që kam parë ndonjëherë! Por njëra nga motrat e saj është ulur pikërisht pas teje, shumë e bukur, dhe guxoj të them shumë e këndshme. Lërmë t'i kërkoj shoqes sime të vallëzimit të ta prezantojë.

— Cilën e ke fjalën? — Dhe, duke u kthyer, e pa për një çast Elizabetën, derisa, kur iu ndesh me shikimin e saj, i hoqi sytë dhe tha ftohtë: — Është e durueshme; por jo aq e bukur sa të më tundojë *mua*; dhe tani s'kam qejf t'u jap rëndësi zonjushave që i kanë lënë mënjanë burrat e tjerë. Më mirë kthehu te shoqja jote dhe gëzoju buzëqeshjeve të saj, se me mua po humbet kohën.

Zoti Bingli ndoqi këshillën e tij. Zoti Darsi u largua; dhe Elizabeta mbeti me ndjenja jo shumë të ngrohta ndaj tij. Megjithatë, ua tregoi historinë me shumë gjallëri shoqeve; sepse kishte natyrë të gjallë e lozonjare, që kënaqej me çdo gjë qesharake.

Mbrëmja kaloi në përgjithësi këndshëm për gjithë familjen. Zonja Benet e kishte parë vajzën e madhe shumë të admiruar nga shoqëria e Netherfildit. Zoti Bingli kishte kërcyer dy herë me të, dhe motrat e tij e kishin veçuar me vëmendje. Xhejn u kënaq po aq sa e ëma, megjithëse në mënyrë më të qetë. Elizabeta e ndjeu gëzimin e Xhejnit. Meri kishte dëgjuar që ia përmendën zonjushës Bingli si vajzën më të ditur e më të talentuar të rrethit; dhe Katerina e Lidia kishin pasur fatin të mos mbeteshin kurrë pa kavalierë, që ishte e vetmja gjë që kishin mësuar deri atëherë të vlerësonin në një ballo. U kthyen, pra, me humor të mirë në Longborn, fshatin ku banonin dhe ku ishin banorët kryesorë. E gjetën zotin Benet ende zgjuar. Me një libër në dorë, ai harronte kohën; dhe këtë herë ishte mjaft kurioz të dinte si kishte shkuar një mbrëmje që kishte ngjallur pritje kaq të mëdha. Kishte shpresuar disi që gjithë planet e së shoqes për të huajin të dështonin; por shpejt e kuptoi se do të dëgjonte një histori krejt tjetër.

— Oh, i dashur zoti Benet, — tha ajo sapo hyri në dhomë, — kaluam një mbrëmje të mrekullueshme, një ballo të shkëlqyer. Sa do të doja të kishe qenë aty. Xhejnin e admiruan aq shumë,

s'ka gjë që t'i krahasohet. Të gjithë thoshin sa bukur dukej; dhe zotit Bingli iu duk shumë e bukur, dhe kërceu me të dy herë. Mendo vetëm *këtë*, i dashur: kërceu me të dy herë, vërtet; dhe ajo ishte e vetmja krijesë në sallë që ai e ftoi për herë të dytë. Së pari, ftoi zonjushën Lukas. Më erdhi aq inat kur e pashë që doli me të në valle; po, sidoqoftë, ajo s'i pëlqeu fare; në fakt, s'ka si t'i pëlqejë askujt, e di; dhe ai dukej krejt i mahnitur me Xhejnin kur ajo po kalonte nëpër rresht. Kështu që pyeti kush ishte, iu prezantua dhe e ftoi për dy vallet e ardhshme.[6] Pastaj, dy të tretat i kërceu me zonjushën King, dy të katërtat me Maria Lukas, dy të pestat përsëri me Xhejnin, dy të gjashtat me Lizin, dhe *Boulanger*-in[7]...

— Po të kishte pasur pak mëshirë për *mua*, — thirri i shoqi, i paduruar, — s'do të kishte kërcyer as gjysmën! Për hir të Zotit, mos më fol më për shoqet e tij të vallëzimit. Ah, sikur ta kishte përdredhur këmbën që në vallen e parë!

— Oh, i dashur, — vazhdoi zonja Benet, — jam krejt e mahnitur me të. Është tepër, tepër i pashëm! Dhe motrat e tij janë gra të mrekullueshme. S'kam parë kurrë në jetën time diçka më elegante se fustanet e tyre. Guxoj të them që dantellat e fustanit të zonjës Hërst...

Këtu e ndërprenë përsëri. Zoti Benet protestoi kundër çdo përshkrimi stolish. Prandaj ajo u detyrua të kërkonte një degë tjetër të temës dhe tregoi, me shumë hidhërim në shpirt e me pak ekzagjerim, vrazhdësinë skandaloze të zotit Darsi.

— Por të siguroj, — shtoi ajo, — që Lizi s'humbet shumë që s'i pëlqeu *atij*; sepse është njeri tepër i pakëndshëm, i tmerrshëm, që s'ia vlen fare t'i pëlqesh. Aq kryelartë e mendjemadh, sa s'durohej! Shëtiste andej, shëtiste këtej, duke e kujtuar veten shumë të madh! Gjoja jo aq e bukur sa të kërcente me të! Sa do

[6] Në ballot e kohës vallëzohej në rreshta të gjatë çiftesh, që lëviznin nëpër sallë sipas figurave të valles, dhe vallet kërceheshin dyshe: një kavalier e ftonte zonjën për dy valle radhazi. Prandaj zonja Benet i numëron dy nga dy.

[7] *Boulanger* (frëngjisht, fjalë për fjalë „furrxhiu"): valle e gjallë në rreth, që shpesh kërcehej nga fundi i ballos.

të doja të kishe qenë aty, i dashur, t'i kishe dhënë një nga ato përgjigjet e tua që ta ulin. E urrej fare atë njeri.

Kapitulli IV

Kur Xhejn dhe Elizabeta mbetën vetëm, e para, që deri atëherë kishte qenë e kujdesshme në lavdërimet për zotin Bingli, i tregoi motrës sa shumë e admironte.

— Është pikërisht ashtu si duhet të jetë një djalë i ri, — tha ajo, — i mençur, i qeshur, i gjallë; dhe s'kam parë kurrë sjellje kaq të bukura! Aq lirshmëri, me aq edukatë të përsosur!

— Është edhe i pashëm, — ia ktheu Elizabeta, — gjë që një djalë i ri duhet të jetë gjithashtu, po ta ketë të mundur. Kështu karakteri i tij është i plotë.

— U ndjeva shumë e nderuar që më ftoi të kërceja për herë të dytë. S'e prisja një kompliment të tillë.

— S'e prisje? *Unë* e prisja për ty. Por ky është një nga dallimet e mëdha mes nesh. Komplimentet *ty* të befasojnë gjithmonë, *mua* kurrë. Ç'mund të ishte më e natyrshme se të të ftonte përsëri? S'kishte si të mos e shihte që ti ishe rreth pesë herë më e bukur se çdo grua tjetër në sallë. Për këtë s'ka pse ta falënderojmë galanterinë e tij. Epo, s'ka dyshim që është shumë i këndshëm, dhe të jap leje të të pëlqejë. Të kanë pëlqyer plot njerëz më budallenj se ai.

— Lizi e dashur!

— Oh, ti je shumë e prirur, e di, që të pëlqesh njerëzit në përgjithësi. S'ia sheh kurrë të metat askujt. Gjithë bota është e mirë dhe e këndshme në sytë e tu. S'të kam dëgjuar kurrë në jetën time të flasësh keq për një qenie njerëzore.

— Do të doja të mos nxitohesha të qortoj njeri; por gjithmonë them atë që mendoj.

— E di që e thua: dhe pikërisht kjo është çudia. Me mendjen tënde të shëndoshë, të jesh kaq sinqerisht e verbër ndaj marrëzive e budallallëqeve të të tjerëve! Të shtiresh si zemërbardhë është gjë mjaft e zakonshme; e has kudo. Por të jesh zemërbardhë pa mburrje e pa qëllim, të marrësh të mirën e karakterit të secilit, ta bësh edhe më të mirë dhe të mos thuash asgjë për të keqen, kjo është vetëm e jotja. Dhe kështu, të pëlqejnë edhe motrat e këtij njeriu, apo jo? Sjelljet e tyre s'janë si të tijat.

— Sigurisht jo, në fillim; por janë gra shumë të këndshme kur bisedon me to. Zonjusha Bingli do të jetojë me të vëllanë dhe do t'ia mbajë shtëpinë; dhe gaboj shumë po nuk gjetëm tek ajo një fqinje shumë të këndshme.

Elizabeta dëgjoi në heshtje, por s'u bind: sjellja e tyre në ballo s'kishte qenë e tillë që t'u pëlqente të gjithëve; dhe, me më shumë mprehtësi vëzhgimi e më pak butësi karakteri se e motra, e me një gjykim që s'e kishte zbutur asnjë vëmendje ndaj saj, ajo s'ishte aspak e prirur t'i miratonte. Ato ishin, në fakt, zonja shumë elegante; jo pa humor të mirë kur ishin të kënaqura, as pa aftësinë për të qenë të këndshme kur donin; por krenare dhe mendjemëdha. Ishin mjaft të bukura; ishin shkolluar në një nga shkollat private më të mira të Londrës; kishin një pasuri prej njëzet mijë paundësh; e kishin zakon të shpenzonin më shumë se ç'duhej dhe të shoqëroheshin me njerëz të rangut të lartë; dhe kishin, prandaj, në çdo pikëpamje të drejtë të mendonin mirë për veten e keq për të tjerët. Ishin nga një familje e respektuar e veriut të Anglisë; një rrethanë që u ishte ngulitur në kujtesë më thellë sesa fakti që pasuria e të vëllait dhe e tyre ishte fituar me tregti.

Zoti Bingli kishte trashëguar nga i ati një pasuri prej gati njëqind mijë paundësh. I ati kishte pasur ndër mend të blinte një pronë, por s'jetoi sa ta bënte. Zoti Bingli kishte të njëjtin synim, dhe nganjëherë zgjidhte edhe kontenë; por, meqë tani kishte një

shtëpi të mirë dhe të drejtën e gjahut në tokat e saj, shumë nga ata që e njihnin më mirë natyrën e tij të shtruar dyshonin mos ai e kalonte pjesën tjetër të jetës në Netherfild dhe ia linte blerjen brezit që vinte pas.

Motrat e tij donin me gjithë shpirt që ai të kishte një pronë të vetën; por, megjithëse tani ishte vendosur vetëm si qiramarrës, zonjusha Bingli s'ishte aspak kundër të ulej në krye të tryezës së tij; as zonja Hërst, që ishte martuar me një burrë më shumë me emër në shoqëri se me pasuri, s'ishte më pak e prirur ta quante shtëpinë e tij si të sajën kur i leverdiste. Zoti Bingli s'kishte mbushur ende dy vjet pas moshës madhore,[8] kur, nga një rekomandim i rastit, u tundua të shihte shtëpinë e Netherfildit. E pa, nga jashtë e nga brenda, për gjysmë ore; i pëlqeu vendi dhe dhomat kryesore, u kënaq me ato që tha i zoti në lavdërim të saj, dhe e mori menjëherë.

Mes tij dhe Darsit kishte një miqësi shumë të qëndrueshme, pavarësisht se karakteret e tyre ishin krejt të kundërta. Bingli i ishte bërë i dashur Darsit për shkak të natyrës së tij të lehtë, të çiltër e të butë, megjithëse asnjë natyrë s'mund të ishte më e kundërt me të tijën, e megjithëse me natyrën e vet Darsi s'dukej kurrë i pakënaqur. Bingli kishte besim të patundur në dashamirësinë e Darsit dhe mendimin më të lartë për gjykimin e tij. Nga mendja, Darsi ishte më i zoti. Bingli s'ishte aspak i mangët; por Darsi ishte i zgjuar. Ishte njëkohësisht kryelartë, i mbyllur dhe i vështirë për t'u kënaqur; dhe sjellja e tij, ndonëse e edukuar, s'të ftonte aspak. Në këtë drejtim miku e kishte shumë përparësinë. Bingli ishte i sigurt se do t'u pëlqente kudo që të shkonte; Darsi vazhdimisht ofendonte dikë.

Mënyra si folën ata për ballon e Meritonit ishte mjaft domethënëse. Bingli s'kishte takuar kurrë në jetë njerëz më të këndshëm apo vajza më të bukura; të gjithë kishin qenë shumë të

[8] Mosha madhore në Angli ishte atëherë njëzet e një vjeç; Bingli pra s'kishte mbushur ende njëzet e tre.

sjellshëm e të vëmendshëm me të; s'kishte pasur asnjë formalitet, asnjë ngurtësi; shpejt ishte ndier si i njohur me gjithë sallën; dhe sa për zonjushën Benet,[9] s'mund të përfytyronte një engjëll më të bukur. Darsi, përkundrazi, kishte parë një grumbull njerëzish me pak bukuri e pa pikë mode, për asnjërin prej të cilëve nuk kishte ndier interesin më të vogël, dhe nga asnjëri s'kishte marrë as vëmendje, as kënaqësi. Zonjushën Benet e pranoi si të bukur; por buzëqeshte tepër.

Zonja Hërst dhe e motra e pranuan që ashtu ishte; por prapëseprapë e admironin dhe u pëlqente, dhe e shpallën vajzë të ëmbël, një vajzë që s'do ta kishin problem ta njihnin më mirë. Zonjusha Benet u caktua, pra, si vajzë e ëmbël; dhe vëllai i tyre e ndjeu veten të autorizuar nga një lavdërim i tillë të mendonte për të si të donte.

[9] Sipas zakonit, vetëm motra më e madhe quhej thjesht „zonjusha Benet“; të tjerat thirreshin edhe me emër, si „zonjusha Elizabeta Benet“. Në këtë libër, kur flitet për „zonjushën Benet“, zakonisht bëhet fjalë për Xhejnin.

Kapitulli V

Pak hapa larg Longbornit jetonte një familje me të cilën familja Benet kishte miqësi të ngushtë. Sir Uilliam Lukas kishte qenë dikur tregtar në Meriton, ku kishte bërë një pasuri të mjaftueshme dhe ishte ngritur në nderin e kalorësisë falë një fjalimi drejtuar mbretit kur ishte kryetar i bashkisë. Ky dallim ndoshta ishte ndier tepër fort. I kishte ngjallur neveri për tregtinë dhe për jetën në një qytezë të vogël me pazar; dhe, duke i lënë të dyja, ishte shpërngulur me familjen në një shtëpi rreth një milje larg Meritonit, e cila që atëherë u quajt Lukas Loxh,[10] ku mund të mendonte me kënaqësi për rëndësinë e vet dhe, i çliruar nga punët, të merrej vetëm me të qenët i sjellshëm me gjithë botën. Sepse, megjithëse ishte krenar për rangun e ri, kjo s'e kishte bërë mendjemadh; përkundrazi, ishte gjithë vëmendje ndaj të gjithëve. I padëmshëm, miqësor e i gatshëm nga natyra, prezantimi në oborrin e Shën Xhejmsit[11] e kishte bërë edhe oborrtar në sjellje.

Ledi Lukas ishte një grua shumë e mirë, jo aq e zgjuar sa të mos ishte fqinje e çmuar për zonjën Benet. Kishin disa fëmijë. Më e

[10] *Lodge* (anglisht): shtëpi fshati, zakonisht jo e madhe. Duke ia vënë shtëpisë emrin e familjes, sir Uilliami i jepte asaj, dhe vetes, një tingull fisnikërie.

[11] Pallati i Shën Xhejmsit (*St James's Palace*) në Londër, selia zyrtare e oborrit mbretëror. Atje prezantoheshin para mbretit, në një ceremoni të veçantë, fisnikët dhe ata që sapo kishin marrë një titull.

madhja, një vajzë e mençur dhe inteligjente, rreth njëzet e shtatë vjeçe, ishte shoqja e ngushtë e Elizabetës.

Që vajzat Lukas dhe vajzat Benet të takoheshin për të biseduar për ballon, ishte absolutisht e domosdoshme; dhe mëngjesi pas ballos i solli të parat në Longborn për të dëgjuar e për të treguar.

— Ti e nise mirë mbrëmjen, Sharlotë, — i tha zonja Benet zonjushës Lukas, me një vetëpërmbajtje të sjellshme. — Ti ishe zgjedhja e parë e zotit Bingli.

— Po; por dukej se i pëlqeu më shumë e dyta.

— Oh, e ke fjalën për Xhejnin, besoj, sepse kërceu me të dy herë. Sigurisht, *dukej* sikur e admironte; në fakt, besoj se e *admironte* vërtet; dëgjova diçka për këtë, por s'e di mirë çfarë... diçka për zotin Robinson.

— Ndoshta e keni fjalën për atë që dëgjova rastësisht mes tij dhe zotit Robinson: a s'jua kam treguar? Zoti Robinson e pyeti si i dukeshin ballot tona të Meritonit, a nuk mendonte se në sallë kishte shumë gra të bukura, dhe *cila* i dukej më e bukura; dhe ai iu përgjigj menjëherë pyetjes së fundit: „Oh, më e madhja e zonjushave Benet, pa pikë dyshimi: për këtë s'mund të ketë dy mendime."

— Për fjalë të nderit! Epo, kjo ishte shumë e prerë, vërtet; duket sikur... por, sidoqoftë, mund të mos dalë asgjë, e di.

— Ato që dëgjova *unë* ishin më me vend se ato që dëgjove ti, Eliza, — tha Sharlota. — Zoti Darsi s'ia vlen aq shumë të dëgjohet sa miku i tij, apo jo? E shkreta Eliza! Të jesh vetëm *e dureshme*.

— Të lutem mos ia fut Lizit në kokë të mërzitet nga sjellja e tij e keqe, sepse është njeri aq i pakëndshëm, sa do të ishte fatkeqësi e vërtetë t'i pëlqeje atij. Zonja Long më tha mbrëmë se ai ndenji afër saj gjysmë ore pa e hapur gojën asnjëherë.

— Je krejt e sigurt, mama? A s'ka ndonjë gabim? — tha Xhejn. — Unë e pashë me sytë e mi zotin Darsi duke folur me të.

— Po, sepse ajo e pyeti më në fund si i dukej Netherfildi, dhe ai s'mund të mos i përgjigjej; por ajo tha se dukej shumë i zemëruar që i folën.

— Zonjusha Bingli më tha, — tha Xhejn, — se ai s'flet kurrë shumë, përveçse me njerëzit që i njeh nga afër. Me *ata* është jashtëzakonisht i këndshëm.

— S'e besoj asnjë fjalë, e dashur. Po të ishte kaq i këndshëm, do të kishte folur me zonjën Long. Por e marr me mend si qe puna; të gjithë thonë se e ka përpirë krenaria, dhe guxoj të them se kishte dëgjuar disi që zonja Long s'mban karrocë dhe se kishte ardhur në ballo me një karrocë me qira.

— S'më prish punë që s'foli me zonjën Long, — tha zonjusha Lukas, — por do të doja të kishte kërcyer me Elizën.

— Herë tjetër, Lizi, — tha e ëma, — unë s'do të kërceja me *të*, po të isha në vendin tënd.

— Besoj, mama, se mund të të premtoj pa frikë që s'do të kërcej *kurrë* me të.

— Krenaria e tij, — tha zonjusha Lukas, — s'më ofendon *mua* aq shumë sa më ofendon shpesh krenaria, sepse ka një justifikim. S'mund të habitesh që një djalë i ri kaq i shkëlqyer, me familje, me pasuri, me gjithçka në favor të tij, të mendojë shumë mirë për veten. Po të më lejohet ta them kështu, ai ka *të drejtë* të jetë krenar.

— Kjo është shumë e vërtetë, — u përgjigj Elizabeta, — dhe do t'ia falja lehtë krenarinë *a*tij, sikur të mos ma kishte lënduar t*imen*.

— Krenaria, — vërejti Meri, që mburrej me thellësinë e mendimeve të veta, — është një dobësi shumë e zakonshme, besoj. Nga gjithçka që kam lexuar ndonjëherë, jam e bindur se është vërtet shumë e zakonshme; se natyra njerëzore është veçanërisht e prirur ndaj saj, dhe se shumë pak prej nesh nuk ushqejnë ndonjë ndjenjë vetëkënaqësie për ndonjë cilësi a tjetrën, të vërtetë apo të përfytyruar. Mendjemadhësia dhe krenaria janë gjëra

të ndryshme, megjithëse fjalët shpesh përdoren si sinonime. Një njeri mund të jetë krenar pa qenë mendjemadh. Krenaria lidhet më shumë me mendimin që kemi vetë për veten; mendjemadhësia, me atë që do të donim të mendonin të tjerët për ne.

— Sikur të isha unë aq i pasur sa zoti Darsi, — thirri një nga djemtë e vegjël Lukas, që kishte ardhur me motrat, — s'do të më bënte vonë sa krenar të isha. Do të mbaja një tufë zagarësh për gjah dhelprash dhe do të pija një shishe verë në ditë.

— Atëherë do të pije shumë më tepër se ç'duhet, — tha zonja Benet, — dhe po të të shihja duke pirë, do të ta merrja shishen menjëherë.

Djali protestoi se s'do t'ia merrte; ajo vazhdoi të thoshte se do t'ia merrte; dhe grindja mbaroi vetëm kur mbaroi vizita.

Kapitulli VI

Zonjat e Longbornit shkuan shpejt për vizitë te zonjat e Netherfildit. Vizita u kthye sipas rregullave. Sjelljet e këndshme të zonjushës Benet ia fituan gjithnjë e më shumë dashamirësinë zonjës Hërst dhe zonjushës Bingli; dhe, megjithëse nëna u gjykua e padurueshme dhe motrat e vogla as që ia vlente t'u flitej, ato shprehën dëshirën të njiheshin më mirë me dy më të mëdhatë. Xhejn e priti këtë vëmendje me kënaqësinë më të madhe; por Elizabeta vazhdonte të shihte mendjemadhësi në mënyrën si silleshin me të gjithë, mezi duke e përjashtuar edhe të motrën, dhe s'mund t'i donte; megjithëse mirësia e tyre ndaj Xhejnit, sado e vakët, kishte vlerën e vet, sepse me shumë gjasë vinte nga ndikimi i admirimit të vëllait. Kurdo që takoheshin, dukej qartë që ai e *admironte* vërtet; dhe *asaj* i dukej po aq qartë se Xhejn po i dorëzohej pëlqimit që kishte nisur të ndiente për të që në fillim, dhe ishte në rrugë për t'u dashuruar shumë; por mendonte me kënaqësi se këtë s'kishte gjasa ta zbulonte bota, sepse Xhejn bashkonte një forcë të madhe ndjenjash me një qetësi karakteri dhe një gëzim të njëtrajtshëm në sjellje, që do ta mbronin nga dyshimet e njerëzve kureshtarë. Këtë ia tha mikeshës së saj, zonjushës Lukas.

— Ndoshta, — u përgjigj Sharlota, — është e këndshme të mund ta mashtrosh botën në një rast të tillë; por ndonjëherë është e dëmshme të jesh kaq e përmbajtur. Nëse një grua ia fsheh dashurinë me të njëjtën mjeshtëri edhe atij që e do, mund ta

humbasë rastin ta lidhë pas vetes; dhe atëherë do të jetë ngushëllim i dobët të besojë se edhe bota s'di asgjë. Pothuajse në çdo lidhje ka aq shumë mirënjohje a mendjemadhësi, sa nuk është e sigurt ta lësh ndonjërën në dorë të vetes. Të gjithë mund ta *nisim* lirisht: një pëlqim i lehtë është krejt i natyrshëm; por shumë pak prej nesh kanë aq zemër sa të dashurohen vërtet pa pasur nxitje. Nëntë herë nga dhjetë, një grua bën më mirë të tregojë *më shumë* dashuri nga ç'ndien. Binglit i pëlqen motra jote, pa dyshim; por mund të mos shkojë kurrë përtej pëlqimit, po s'e ndihmoi ajo.

— Po ajo e ndihmon, aq sa ia lejon natyra. Po e kuptoj *unë* sa e çmon, duhet të jetë vërtet budalla ai që të mos e kuptojë.

— Mos harro, Eliza, se ai s'e njeh natyrën e Xhejnit si ti.

— Por, kur një grua ka simpati për një burrë dhe nuk përpiqet ta fshehë, ai patjetër e kupton.

— Ndoshta e kupton, po ta shohë mjaft shpesh. Por, megjithëse Bingli dhe Xhejn takohen mjaft shpesh, kurrë s'rrinë bashkë shumë orë; dhe, meqë shihen gjithmonë në shoqëri të mëdha e të përziera, s'ka si çdo çast të kalojë duke biseduar me njëri-tjetrin. Prandaj Xhejn duhet ta shfrytëzojë sa më mirë çdo gjysmë ore kur mund ta ketë vëmendjen e tij. Kur të jetë e sigurt për të, do të ketë kohë të dashurohet sa të dojë.

— Plani yt është i mirë, — u përgjigj Elizabeta, — kur s'bëhet fjalë për gjë tjetër veç dëshirës për një martesë të mirë; dhe, sikur të isha e vendosur të gjeja një burrë të pasur, apo çfarëdo burri, guxoj të them se do ta ndiqja. Por këto s'janë ndjenjat e Xhejnit; ajo s'vepron me paramendim. Deri tani s'mund të jetë e sigurt as sa e pëlqen, as nëse ka arsye ta pëlqejë. E njeh vetëm dy javë. Kërceu katër valle me të në Meriton; e pa një mëngjes në shtëpinë e tij, dhe që atëherë ka darkuar katër herë në të njëjtën shoqëri me të. Kjo s'mjafton aspak për ta njohur karakterin e tij.

— Jo ashtu si e paraqet ti. Sikur vetëm të kishte *darkuar* me të, ndoshta do të kishte zbuluar vetëm nëse ka oreks të mirë; por

mos harro që kanë kaluar bashkë edhe katër mbrëmje, dhe katër mbrëmje mund të bëjnë shumë.

— Po: këto katër mbrëmje u kanë mundësuar të vërtetojnë se të dyve u pëlqen më shumë *vingt-un*-i se *commerce*-i;[12] por për ndonjë tipar tjetër të rëndësishëm, s'besoj se është zbuluar ndonjë gjë e madhe.

— Epo, — tha Sharlota, — ia uroj Xhejnit me gjithë zemër të ketë sukses; dhe, sikur të martohej me të nesër, do të mendoja se ka po aq shanse për lumturi sa sikur ta studionte karakterin e tij për një vit të tërë. Lumturia në martesë është krejtësisht çështje fati. Edhe sikur natyrat e të dyve të njihen sa më mirë njëra me tjetrën, apo të jenë sa më të ngjashme që më parë, kjo s'ua shton aspak lumturinë. Ata gjithmonë vazhdojnë të ndryshojnë mjaftueshëm më pas, sa të kenë pjesën e tyre të mërzive; dhe është më mirë të dish sa më pak për të metat e njeriut me të cilin do të kalosh jetën.

— Më bën të qesh, Sharlotë; por kjo s'qëndron. E di vetë që s'qëndron, dhe që ti vetë s'do të veproje kurrë kështu.

E zënë me vëzhgimin e vëmendjes që zoti Bingli i tregonte së motrës, Elizabeta as që e dyshonte se ajo vetë po bëhej objekt i njëfarë interesi në sytë e mikut të tij. Zoti Darsi në fillim mezi kishte pranuar se ishte e bukur: e kishte parë pa admirim në ballo; dhe kur u takuan përsëri, e pa vetëm për ta kritikuar. Por, sapo ia bëri të qartë vetes dhe miqve se ajo mezi kishte një tipar të bukur në fytyrë, nisi të vinte re se fytyra e saj merrte një shprehje jashtëzakonisht inteligjente nga shikimi i bukur i syve të saj të errët. Këtij zbulimi i ndoqën të tjera, po aq poshtëruese. Megjithëse me sy kritik kishte gjetur më shumë se një mangësi në simetrinë e përsosur të trupit të saj, u detyrua të pranonte se shtati i saj ishte i lehtë e i këndshëm; dhe, ndonëse pohonte

[12] *Vingt-un* (frëngjisht „njëzet e një“) dhe *commerce* („tregti“): dy lojëra letrash me baste të vogla, të njohura në mbrëmjet familjare të kohës. Të dyja kërkonin më shumë fat sesa mendje, prandaj tallja e Elizabetës.

se sjelljet e saj s'ishin ato të shoqërisë së modës, e kishte kapur gazmendi i tyre i lirshëm. Për këtë ajo s'dinte asgjë: për të, ai ishte vetëm njeriu që s'bëhej i këndshëm askund dhe që s'e kishte gjetur atë mjaft të bukur për të kërcyer me të.

Ai nisi të dëshironte ta njihte më mirë; dhe, si hap drejt bisedës me të, u bë i vëmendshëm ndaj bisedave të saj me të tjerët. Kjo i ra në sy asaj. Ishte në shtëpinë e sir Uilliam Lukasit, ku ishte mbledhur një shoqëri e madhe.

— Ç'kërkon zoti Darsi, — i tha ajo Sharlotës, — që po dëgjon bisedën time me kolonel Forsterin?

— Kjo është një pyetje që vetëm zoti Darsi mund t'i përgjigjet.

— Por, po e bëri edhe një herë, do t'ia jap patjetër të kuptojë që e shoh ç'po bën. Ka një sy shumë tallës, dhe po s'u tregova unë e para e pacipë, shpejt do të filloj t'i trembem.

Kur ai iu afrua pak më vonë, edhe pse pa dhënë shenja se kishte ndër mend të fliste, zonjusha Lukas e sfidoi mikeshën t'ia përmendte këtë punë; dhe kjo e shtyu menjëherë Elizabetën ta bënte, kështu që u kthye nga ai dhe i tha:

— A nuk ju duk, zoti Darsi, që u shpreha jashtëzakonisht mirë tani pak, kur po e ngacmoja kolonel Forsterin të na jepte një ballo në Meriton?

— Me shumë energji; por është një temë që gjithmonë i jep energji një zonje.

— Jeni i ashpër me ne.

— Shpejt do të vijë radha e *saj* për t'u ngacmuar, — tha zonjusha Lukas. — Po e hap pianon, Eliza, dhe e di ç'vjen pas.

— Ç'krijesë e çuditshme që je si mikeshë! Gjithmonë do që të luaj e të këndoj para kujtdo e para të gjithëve! Sikur mendjemadhësia ime të kishte marrë rrugën e muzikës, do të ishe e paçmuar; por, ashtu si janë punët, me të vërtetë do të preferoja të mos ulesha para njerëzve që duhet ta kenë zakon të dëgjojnë muzikantët më të mirë. — Megjithatë, meqë zonjusha Lukas nuk hoqi dorë, shtoi: — Mirë pra; po qe se duhet, le të jetë. — Dhe,

duke i hedhur një vështrim serioz zotit Darsit: — Ka një fjalë të urtë shumë të bukur, që këtu sigurisht e njohin të gjithë: „Ruaje frymën për të ftohur qullin“;[13] dhe unë do ta ruaj timen për ta fryrë këngën.

Interpretimi i saj ishte i këndshëm, megjithëse aspak i jashtëzakonshëm. Pas një a dy këngësh, dhe para se të mund t'u përgjigjej lutjeve të disave që të këndonte përsëri, në piano e zëvendësoi me padurim e motra, Meri, e cila, meqë ishte e vetmja jo e bukur në familje, ishte munduar shumë për të fituar dije e talente, dhe gjithmonë digjej nga dëshira t'i shfaqte.

Meri s'kishte as talent, as shije; dhe, megjithëse mendjemadhësia e kishte bërë të zellshme, i kishte dhënë gjithashtu një ajër pedanteje dhe një sjellje fodulle, që do ta kishin dëmtuar edhe një përsosmëri më të madhe nga ajo që kishte arritur ajo. Elizabetën, të lirshme e pa shtirje, e kishin dëgjuar me shumë më tepër kënaqësi, megjithëse s'luante as gjysmën aq mirë; dhe Meri, në fund të një koncerti të gjatë, u gëzua të blinte lavdërime e mirënjohje me melodi skoceze e irlandeze, me kërkesë të motrave më të vogla, të cilat, bashkë me disa nga fëmijët Lukas dhe dy a tre oficerë, u hodhën me zjarr në valle në njërin skaj të dhomës.

Zoti Darsi qëndronte pranë tyre, i indinjuar në heshtje nga një mënyrë e tillë e kalimit të mbrëmjes, që përjashtonte çdo bisedë, dhe ishte aq i zhytur në mendimet e veta, sa s'e vuri re që pranë tij ndodhej sir Uilliam Lukasi, derisa sir Uilliami nisi kështu:

— Ç'argëtim i mrekullueshëm për të rinjtë, zoti Darsi! Në fund të fundit, s'ka gjë si vallëzimi. E quaj një nga hollësitë e para të shoqërive të qytetëruara.

— Sigurisht, zotëri; dhe ka gjithashtu përparësinë që është në modë edhe ndër shoqëritë më pak të qytetëruara të botës: çdo i egër di të kërcejë.

[13] Fjalë e urtë angleze: mos i harxho fjalët kot, ruaji për diçka më të dobishme. Elizabeta luan me të: ajo e ruan frymën për të kënduar.

Sir Uilliami vetëm buzëqeshi.

— Miku juaj kërcen mrekullisht, — vazhdoi ai pas pak, kur pa Binglin që iu bashkua grupit, — dhe s'kam dyshim se edhe ju jeni mjeshtër në këtë shkencë, zoti Darsi.

— Më patë të kërceja në Meriton, besoj, zotëri.

— Po, vërtet, dhe pamja më dha një kënaqësi jo të vogël. Kërceni shpesh në Shën Xhejms?

— Kurrë, zotëri.

— Nuk mendoni se do të ishte një kompliment i duhur për vendin?

— Është një kompliment që s'ia bëj asnjë vendi, kur mund ta shmang.

— Keni një shtëpi në Londër, me sa marr vesh?

Zoti Darsi u përkul.

— Dikur kam menduar të vendosem edhe vetë në Londër, sepse më pëlqen shoqëria e lartë; por s'isha krejt i sigurt që ajri i Londrës do t'i bënte mirë ledi Lukas.

Ai bëri një pushim, me shpresën se do të merrte përgjigje; por bashkëbiseduesi s'ishte i prirur t'i jepte; dhe, meqë pikërisht në atë çast Elizabeta po vinte drejt tyre, atij i lindi ideja të bënte diçka shumë galante, dhe i thirri:

— E dashur zonjushë Eliza, pse nuk kërceni? Zoti Darsi, duhet të më lejoni t'jua prezantoj këtë zonjushë si një shoqe vallëzimi shumë të dëshirueshme. S'mund të refuzoni të kërceni, jam i sigurt, kur keni përpara kaq bukuri.

Dhe, duke ia marrë dorën, do t'ia kishte dhënë zotit Darsi, i cili, megjithëse shumë i habitur, s'ishte aspak kundër ta merrte, kur ajo u tërhoq menjëherë dhe i tha sir Uilliamit, disi e turbulluar:

— Vërtet, zotëri, s'kam as ndërmendjen më të vogël të kërcej. Ju lutem mos mendoni se erdha këtej për të lypur një kavalier.

Zoti Darsi, me një korrektësi serioze, kërkoi t'i jepej nderi i dorës së saj, por më kot. Elizabeta ishte e vendosur; dhe as sir

Uilliami, me përpjekjen e tij për ta bindur, s'ia lëkundi aspak vendimin.

— Ju shkëlqeni aq shumë në valle, zonjushë Eliza, sa është mizori të ma mohoni lumturinë t'ju shoh; dhe, megjithëse këtij zotërie s'i pëlqen ky argëtim në përgjithësi, s'mund të ketë asgjë kundër, jam i sigurt, të na bëjë qejfin për një gjysmë ore.

— Zoti Darsi është vetë mirësjellja, — tha Elizabeta duke buzëqeshur.

— Ashtu është, vërtet; por, duke pasur parasysh shkakun, e dashur zonjushë Eliza, s'mund të habitemi me mirësjelljen e tij; sepse kush do ta refuzonte një shoqe të tillë?

Elizabeta i hodhi një shikim dinak dhe u kthye mënjanë. Kundërshtimi i saj s'e kishte dëmtuar në sytë e zotërisë, dhe ai po mendonte për të me njëfarë kënaqësie, kur iu drejtua kështu zonjusha Bingli:

— E marr me mend ku i keni mendimet.

— Nuk besoj.

— Po mendoni sa e padurueshme do të ishte të kaloje shumë mbrëmje kështu, në një shoqëri të tillë; dhe, vërtet, jam krejt e mendimit tuaj. S'jam mërzitur kurrë më shumë! Ç'zbrazëti, e megjithatë ç'zhurmë; ç'hiç, e megjithatë ç'rëndësi i japin vetes gjithë këta njerëz! Ç'nuk do të jepja të dëgjoja kritikat tuaja për ta!

— Hamendja juaj është krejt e gabuar, ju siguroj. Mendja ime ishte e zënë me diçka më të këndshme. Po mendoja për kënaqësinë shumë të madhe që mund të japë një palë sy të bukur në fytyrën e një gruaje të hijshme.

Zonjusha Bingli ia nguli menjëherë sytë në fytyrë dhe i kërkoi t'i thoshte cila zonjë kishte nderin të frymëzonte mendime të tilla. Zoti Darsi u përgjigj me shumë guxim:

— Zonjusha Elizabeta Benet.

— Zonjusha Elizabeta Benet! — përsëriti zonjusha Bingli. — Jam e shtangur. Që kur është bërë kaq e preferuar? Dhe, ju lutem, kur duhet t'ju uroj për martesën?

— Pikërisht këtë pyetje prisja të ma bënit. Imagjinata e një zonje është shumë e shpejtë; kërcen nga admirimi te dashuria, nga dashuria te martesa, në një çast. E dija që do të më uronit.

— Jo, po qe se e merrni kaq seriozisht, do ta konsideroj punën krejt të mbaruar. Do të keni një vjehërr të mrekullueshme, vërtet, dhe sigurisht ajo do të jetë gjithmonë me ju në Pemberli.

Ai e dëgjonte me indiferencë të plotë, ndërsa ajo zgjodhi të argëtohej në këtë mënyrë; dhe, meqë qetësia e tij e bindi se s'kishte asnjë rrezik, mendjemprehtësia e saj rrodhi lirshëm.

Kapitulli VII

Pasuria e zotit Benet përbëhej pothuajse krejt nga një pronë që jepte dy mijë në vit, e cila, për fatin e keq të vajzave, ishte e lidhur me trashëgimi të detyruar, dhe në mungesë të trashëgimtarëve meshkuj do t'i kalonte një kushëriri të largët;[14] ndërsa pasuria e nënës së tyre, megjithëse e mjaftueshme për pozitën e saj në jetë, mezi mund ta mbushte mangësinë e pasurisë së tij. I ati i saj kishte qenë avokat në Meriton dhe i kishte lënë katër mijë paund.

Ajo kishte një motër të martuar me njëfarë zoti Filips, që kishte qenë nëpunës te i ati dhe ia kishte marrë zyrën pas tij, dhe një vëlla të vendosur në Londër, me një tregti të respektuar.

Fshati i Longbornit ishte vetëm një milje larg Meritonit; largësi shumë e përshtatshme për zonjushat, të cilat zakonisht tundoheshin të shkonin atje tri a katër herë në javë, për t'i bërë detyrën tezes dhe një dyqani kapelash pikërisht përballë. Dy më të voglat e familjes, Katerina dhe Lidia, ishin veçanërisht të rregullta në këto vëmendje: mendjet e tyre ishin më të zbrazëta se ato të motrave, dhe, kur s'kishte gjë më të mirë, një shëtitje në Meriton ishte e domosdoshme për t'i argëtuar në orët e mën-

[14] Në origjinal *entailed*. Sipas një marrëveshjeje trashëgimie, prona nuk mund të shitej dhe kalonte vetëm te trashëgimtarë meshkuj. Meqë zoti Benet s'kishte djem, pas vdekjes së tij Longborni do të kalonte te një kushëri i largët, dhe e shoqja me vajzat do të mbeteshin pa shtëpi. Kjo e shpjegon ankthin e zonjës Benet për t'i martuar vajzat.

gjesit dhe për t'u dhënë temë bisede për mbrëmjen; dhe, sado e varfër me lajme të ishte zakonisht krahina, ato gjithmonë arrinin të mësonin ndonjë gjë nga tezja. Tani, në fakt, ishin të furnizuara mirë me lajme e me lumturi nga ardhja e kohëve të fundit e një regjimenti milicie në rrethinë;[15] do të qëndronte gjithë dimrin, dhe Meritoni ishte shtabi i tij.

Vizitat te zonja Filips tani u sillnin lajmet më interesante. Çdo ditë u shtonte diçka në njohuritë për emrat dhe lidhjet e oficerëve. Banesat e tyre s'mbetën gjatë sekret, dhe më në fund nisën të njihnin edhe vetë oficerët. Zoti Filips i vizitoi të gjithë, dhe kjo u hapi mbesave një burim lumturie të panjohur më parë. S'flisnin për gjë tjetër veç oficerëve; dhe pasuria e madhe e zotit Bingli, përmendja e së cilës e gjallëronte nënën e tyre, në sytë e tyre s'vlente asgjë përballë uniformës së një nëntogeri.

Një mëngjes, pasi dëgjoi vërshimin e tyre të fjalëve për këtë temë, zoti Benet vërejti ftohtë:

— Nga gjithçka që mund të kuptoj nga mënyra si flisni, duhet të jeni dy nga vajzat më budallaqe të vendit. E kam dyshuar prej kohësh, por tani jam bindur.

Katerina u turbullua dhe nuk u përgjigj; por Lidia, me indiferencë të plotë, vazhdoi të shprehte admirimin për kapiten Karterin dhe shpresën ta shihte gjatë ditës, sepse të nesërmen në mëngjes ai do të nisej për në Londër.

— Habitem, i dashur, — tha zonja Benet, — që je kaq i gatshëm t'i quash budallaqe fëmijët e tu. Po të doja të mendoja me përçmim për fëmijët e dikujt, sidoqoftë s'do të ishin të mitë.

— Po qe se fëmijët e mi janë budallenj, shpresoj ta kem gjithmonë të qartë.

— Po; por, si ndodh, të gjithë janë shumë të zgjuar.

---

[15] Milicia ishte ushtria e brendshme e Anglisë, e mbledhur nga krahinat gjatë luftërave me Francën. Regjimentet e saj vendoseshin për dimër në qytete të vogla, ku oficerët e rinj bëheshin shpejt pjesë e jetës shoqërore.

— Kjo është e vetmja pikë, më pëlqen ta besoj, ku s'biem dakord. Kisha shpresuar se ndjenjat tona puqeshin në çdo hollësi; por duhet të ndryshoj nga ti deri aty sa të mendoj se dy vajzat tona më të vogla janë jashtëzakonisht të marra.

— I dashur zoti Benet, s'duhet të presësh që vajza të tilla të kenë mendjen e babait dhe të nënës. Kur të arrijnë moshën tonë, guxoj të them se s'do të mendojnë për oficerët më shumë se ne. Më kujtohet koha kur edhe mua më pëlqenin shumë uniformat e kuqe; dhe, në fakt, në zemër më pëlqejnë ende; dhe, po qe se një kolonel i ri e i pashëm, me pesë a gjashtë mijë në vit, do të donte njërën nga vajzat e mia, s'do t'i them jo; dhe m'u duk se kolonel Forsteri dukej shumë mirë me uniformë, atë mbrëmje te sir Uilliami.

— Mama, — thirri Lidia, — tezja thotë se kolonel Forsteri dhe kapiten Karteri s'shkojnë më aq shpesh te zonjusha Uatson sa kur erdhën; tani i sheh shumë shpesh duke qëndruar në bibliotekën e Klarkut.[16]

Zonja Benet s'arriti të përgjigjej, sepse hyri shërbëtori me një letër për zonjushën Benet; vinte nga Netherfildi, dhe shërbëtori priste përgjigje. Sytë e zonjës Benet shkëlqyen nga gëzimi, dhe, ndërsa e bija lexonte, ajo thërriste me padurim:

— Hë, Xhejn, nga kush është? Për çfarë është? Ç'thotë ai? Hë, Xhejn, nxito e na thuaj; nxito, shpirt.

— Është nga zonjusha Bingli, — tha Xhejn, dhe pastaj e lexoi me zë të lartë.

E dashur mikesha ime,

Po s'pate aq mëshirë sa të darkosh sot me Luizën dhe me mua, rrezikojmë ta urrejmë njëra-tjetrën gjithë jetën; sepse një tête-à-tête[17] *gjithë ditën mes dy grave s'mund të mbarojë kurrë pa grindje. Eja sa më shpejt, sapo ta marrësh këtë letër. Vëllai*

[16]Bibliotekë qarkulluese: dyqan ku, me një pagesë vjetore, merreshin libra me qira dhe ku njerëzit e shoqërisë së mirë takoheshin e bisedonin.

im dhe zotërinjtë do të darkojnë me oficerët. Përgjithmonë e jotja,

KAROLINA BINGLI

— Me oficerët! — thirri Lidia. — Habitem si s'na e tha tezja *këtë*.

— Darkojnë jashtë, — tha zonja Benet; — kjo është shumë fatkeqe.

— A mund ta marr karrocën? — tha Xhejn.

— Jo, shpirt, më mirë shko me kalë, sepse duket se do të bjerë shi; dhe atëherë do të të duhet të rrish gjithë natën.

— Do të ishte plan i mirë, — tha Elizabeta, — po të ishe e sigurt që s'do të ofrojnë ta sjellin në shtëpi.

— Oh, por zotërinjtë do ta marrin karrocën e zotit Bingli për të shkuar në Meriton; dhe çifti Hërst s'ka kuaj për karrocën e vet.

— Do të preferoja shumë më tepër të shkoja me karrocë.

— Po, shpirt, babai yt s'mund t'i lërë kuajt, jam e sigurt. Duhen në fermë, zoti Benet, apo jo?

— Duhen në fermë shumë më shpesh nga ç'mund t'i marr unë.

— Por, po t'i ke marrë sot, — tha Elizabeta, — qëllimi i mamasë do të arrihet.

Më në fund ajo ia nxori me zor të atit pranimin që kuajt ishin të zënë; prandaj Xhejn u detyrua të shkonte me kalë, dhe e ëma e përcolli deri te dera me shumë parashikime të gëzueshme për një ditë të keqe. Shpresat e saj u përmbushën; Xhejn s'ishte larguar shumë kur nisi të binte shi i fortë. Motrat u shqetësuan për të, por e ëma ishte e kënaqur. Shiu vazhdoi gjithë mbrëmjen pa pushim; Xhejn sigurisht s'mund të kthehej.

— Kjo ishte vërtet një ide e mbarë e imja! — tha zonja Benet më shumë se një herë, sikur meritën që binte shi ta kishte krejt ajo. Deri të nesërmen në mëngjes, megjithatë, ajo s'e dinte gjithë lumturinë që i kishte sjellë dredhia e saj. Mëngjesi mezi kishte

[17] *Tête-à-tête* (frëngjisht, fjalë për fjalë „kokë më kokë"): bisedë ose ndenjje vetëm mes dy vetëve.

mbaruar, kur një shërbëtor nga Netherfildi solli këtë letër për Elizabetën:

Lizi ime shumë e dashur,

Këtë mëngjes ndihem shumë keq, gjë që, me sa duket, vjen ngaqë u lagia gjer në palcë dje. Miqtë e mi të mirë s'duan t'ia dëgjojnë fjalën që të kthehem në shtëpi para se të përmirësohem. Ngulin këmbë gjithashtu që të më shohë zoti Xhons; prandaj mos u tremb po të dëgjosh se ka ardhur te unë. Veç një dhimbjeje fyti dhe një dhimbjeje koke, s'kam ndonjë gjë të madhe.

E jotja, etj.

— Epo, e dashur, — tha zoti Benet, kur Elizabeta e lexoi letrën me zë të lartë, — po qe se jot bijë do të kishte ndonjë sëmundje të rrezikshme, po qe se do të vdiste, do të ishte ngushëllim ta dije që gjithçka ndodhi në ndjekje të zotit Bingli dhe sipas urdhrave të tu.

— Oh, s'kam aspak frikë se do të vdesë. Njerëzit s'vdesin nga ftohjet e vogla. Do ta kujdesen mirë. Për sa kohë rri atje, gjithçka është në rregull. Do të shkoja ta shihja, po të mund ta merrja karrocën.

Elizabeta, vërtet e shqetësuar, vendosi të shkonte tek ajo, megjithëse karroca s'gjendej; dhe, meqë s'dinte të kalëronte, ecja ishte e vetmja rrugëdalje. E tha vendimin e saj.

— Si mund të jesh kaq e marrë, — thirri e ëma, — sa të mendosh një gjë të tillë, me gjithë këtë baltë! Kur të mbërrish atje, s'do të jesh për t'u parë.

— Do të jem shumë mirë për ta parë Xhejnin, dhe kjo është gjithçka që dua.

— Mos është kjo një aludim për mua, Lizi, — tha i ati, — që të dërgoj të sjellin kuajt?

— Aspak. S'dua ta shmang ecjen. Largësia s'është asgjë kur ke një arsye; vetëm tri milje. Do të kthehem për darkë.

— E admiroj zellin e mirësisë sate, — vërejti Meri, — por çdo shtysë e ndjenjës duhet të udhëhiqet nga arsyeja; dhe, sipas mendimit tim, përpjekja duhet të jetë gjithmonë në përpjesëtim me atë që kërkohet.

— Do të vijmë me ty deri në Meriton, — thanë Katerina dhe Lidia. Elizabeta e pranoi shoqërinë e tyre, dhe tri zonjushat u nisën bashkë.

— Po të nxitojmë, — tha Lidia, ndërsa ecnin, — ndoshta e shohim pak kapiten Karterin para se të ikë.

Në Meriton u ndanë: dy më të voglat shkuan në banesën e gruas së njërit prej oficerëve, dhe Elizabeta vazhdoi rrugën vetëm, duke përshkuar arë pas are me hap të shpejtë, duke kapërcyer gardhe e duke hidhur pellgje me një vrull të paduruar, derisa më në fund e pa veten para shtëpisë, me kyçet e këmbëve të lodhura, me çorapet me baltë dhe me fytyrën që i digjej nga ngrohtësia e ecjes.

E futën në sallonin e mëngjesit, ku ishin mbledhur të gjithë veç Xhejnit, dhe ku pamja e saj shkaktoi habi të madhe. Që ajo të kishte ecur tri milje kaq herët në mëngjes, në një mot kaq me baltë, dhe vetëm, ishte pothuajse e pabesueshme për zonjën Hërst dhe zonjushën Bingli; dhe Elizabeta ishte e bindur që ato e përbuznin për këtë. Megjithatë, e pritën shumë me mirësjellje; dhe në sjelljen e vëllait të tyre kishte diçka më të mirë se mirësjellja: kishte humor të mirë dhe dashamirësi. Zoti Darsi foli shumë pak, dhe zoti Hërst fare. I pari ishte i ndarë mes admirimit për shkëlqimin që ecja i kishte dhënë fytyrës së saj, dhe dyshimit nëse rasti e justifikonte që ajo të vinte kaq larg vetëm. I dyti mendonte vetëm për mëngjesin e tij.

Pyetjeve të saj për të motrën nuk iu dha përgjigje shumë e mirë. Zonjusha Benet kishte fjetur keq, dhe, megjithëse ishte ngritur, kishte temperaturë të lartë dhe s'ishte aq mirë sa të dilte nga dhoma. Elizabetës i erdhi mirë që e çuan menjëherë tek ajo; dhe Xhejn, të cilën vetëm frika se mos shqetësonte a

bezdiste të tjerët e kishte penguar të shkruante në letër sa shumë e dëshironte një vizitë të tillë, u gëzua shumë kur e pa të hynte. Megjithatë, s'kishte forcë për shumë bisedë; dhe, kur zonjusha Bingli i la vetëm, mezi arriti të shprehte veç mirënjohjen për mirësinë e jashtëzakonshme me të cilën e trajtonin. Elizabeta i rrinte pranë në heshtje.

Kur mbaroi mëngjesi, atyre iu bashkuan motrat; dhe Elizabeta vetë nisi t'i pëlqente, kur pa sa dashuri e kujdes tregonin për Xhejnin. Erdhi barnatari;[18] dhe, pasi e vizitoi të sëmurën, tha, siç mund të pritej, që ajo ishte ftohur keq dhe që duhej bërë çmos për ta kapërcyer; e këshilloi të kthehej në shtrat dhe i premtoi disa ilaçe. Këshilla u ndoq me gatishmëri, sepse ethet u shtuan dhe koka i dhembte shumë. Elizabeta s'e la dhomën asnjë çast, dhe as zonjat e tjera s'mungonin shpesh; meqë zotërinjtë ishin jashtë, ato s'kishin, në fakt, ç'të bënin gjetiu.

Kur ora ra tre, Elizabeta e ndjeu që duhej të ikte, dhe e tha me shumë pahir. Zonjusha Bingli i ofroi karrocën, dhe asaj i duhej vetëm pak ngulmim për ta pranuar, kur Xhejn tregoi aq shqetësim që po ndaheshin, sa zonjusha Bingli u detyrua ta kthente ofertën e karrocës në ftesë që Elizabeta të qëndronte për tani në Netherfild. Elizabeta pranoi me shumë mirënjohje, dhe një shërbëtor u dërgua në Longborn për ta njoftuar familjen që ajo do të rrinte dhe për të sjellë rroba.

[18] Në Angli të asaj kohe, barnatari (*apothecary*) jo vetëm përgatiste ilaçe, por edhe vizitonte e mjekonte të sëmurët, si një mjek i rrethit.

Kapitulli VIII

Në orën pesë dy zonjat u tërhoqën për t'u veshur, dhe në gjashtë e gjysmë Elizabetën e thirrën për darkë. Pyetjeve të sjellshme që iu derdhën atëherë, mes të cilave pati kënaqësinë të dallonte kujdesin shumë më të sinqertë të zotit Bingli, ajo s'mundi t'u jepte përgjigje shumë të mirë. Xhejn s'ishte aspak më mirë. Motrat, kur e dëgjuan, përsëritën tri a katër herë sa u vinte keq, sa e tmerrshme ishte të ftoheshe keq dhe sa shumë e urrenin vetë të sëmureshin; dhe pastaj s'e menduan më këtë punë. Indiferenca e tyre ndaj Xhejnit, kur ajo s'ishte para syve të tyre, ia ktheu Elizabetës gjithë kënaqësinë e mospëlqimit të saj të parë.

Vëllai i tyre ishte, në fakt, i vetmi nga shoqëria që ajo mund ta shihte me njëfarë simpatie. Shqetësimi i tij për Xhejnin ishte i dukshëm, dhe vëmendja ndaj saj vetë shumë e këndshme; dhe kjo e pengonte të ndihej aq e padëshiruar sa besonte se e shihnin të tjerët. Mezi i kushtonte vëmendje ndonjëri tjetër veç tij. Zonjusha Bingli ishte e zënë krejt me zotin Darsi, e motra pothuajse po aq; dhe sa për zotin Hërst, pranë të cilit ishte ulur Elizabeta, ai ishte një njeri përtac, që jetonte vetëm për të ngrënë, për të pirë dhe për të luajtur letra, e që, kur pa se ajo preferonte një gjellë të thjeshtë në vend të një raguje,[19] s'pati më ç't'i thoshte.

[19] *Ragout* (frëngjisht): gjellë me mish të copëtuar në salcë të rëndë me erëza, sipas modës franceze. Zoti Hërst, që e çmon kuzhinën e sofistikuar, e humb çdo interes për Elizabetën kur ajo zgjedh një pjatë të thjeshtë angleze.

Kur mbaroi darka, ajo u kthye menjëherë te Xhejn, dhe zonjusha Bingli nisi ta shante sapo doli nga dhoma. Sjelljet e saj u shpallën vërtet shumë të këqija, një përzierje krenarie e paturpësie: s'dinte të bisedonte, s'kishte stil, s'kishte shije, s'kishte bukuri. Zonja Hërst mendonte njësoj, dhe shtoi:

— Shkurt, s'ka asgjë që ta lavdërojë, veç faktit që është ecëse e shkëlqyer. S'do ta harroj kurrë si dukej këtë mëngjes. Vërtet dukej gati si e egër.

— Ashtu dukej vërtet, Luiza. Mezi e mbajta të qeshurën. Ç'marrëzi që erdhi fare! Pse duhej të vraponte *a*jo nëpër ara, vetëm se e motra ishte ftohur? Me flokë aq të çrregullt, aq të shprishur!

— Po, edhe fundi i poshtëm; shpresoj ta keni parë fundin e poshtëm, një pëllëmbë në baltë, jam absolutisht e sigurt; dhe fustani që e kishte lëshuar për ta fshehur nuk e bënte dot punën.

— Përshkrimi yt mund të jetë shumë i saktë, Luiza, — tha Bingli, — por mua më shpëtoi krejt. M'u duk se zonjusha Elizabeta Benet dukej jashtëzakonisht mirë kur hyri në dhomë këtë mëngjes. Fundi me baltë m'i shpëtoi krejt syve.

— *Ju* e vutë re, zoti Darsi, jam e sigurt, — tha zonjusha Bingli; — dhe jam e prirur të mendoj se nuk do të donit ta shihnit *motrën tuaj* të shfaqej kështu.

— Sigurisht jo.

— Të ecësh tri milje, a katër, a pesë, a sa qofshin, me baltë mbi kyçet e këmbëve, dhe vetëm, krejt vetëm! Ç'kishte ndër mend? Mua më duket se tregon një pavarësi fodulle të neveritshme, një mospërfillje krejt provinciale për mirësjelljen.

— Tregon një dashuri për motrën që është shumë e këndshme, — tha Bingli.

— Kam frikë, zoti Darsi, — vërejti zonjusha Bingli, gati me pështpëritje, — se kjo aventurë e ka cenuar disi admirimin tuaj për sytë e saj të bukur.

— Aspak, — u përgjigj ai; — ishin më të ndritshëm nga ecja.

Pas këtyre fjalëve pati një pushim të shkurtër, dhe zonja Hërst nisi përsëri:

— Unë e çmoj tepër shumë Xhejn Benetin; është vërtet vajzë shumë e ëmbël, dhe ia uroj me gjithë zemër të vendoset mirë. Por, me një baba e nënë të tillë dhe me farefis kaq të ulët, kam frikë se s'ka asnjë shans.

— Më duket se të kam dëgjuar të thuash që burri i tezes së tyre është avokat në Meriton?

— Po; dhe kanë edhe një dajë, që jeton diku afër Çipsajdit.[20]

— Kjo është e shkëlqyer, — shtoi e motra; dhe qeshën të dyja me gjithë shpirt.

— Edhe sikur të kishin aq daja sa të mbushnin *gjithë* Çipsajdin, — thirri Bingli, — kjo s'do t'i bënte asnjë grimë më pak të këndshme.

— Por duhet t'ua ulë ndjeshëm shansin të martohen me burra me ndonjë rëndësi në botë, — u përgjigj Darsi.

Bingli nuk iu përgjigj këtyre fjalëve; por motrat e tij i miratuan me gjithë zemër, dhe u argëtuan për ca kohë në kurriz të farefisit të rëndomtë të mikes së tyre të dashur.

Megjithatë, me një dhembshuri të ripërtërirë, ato shkuan në dhomën e saj kur dolën nga salla e ngrënies, dhe ndenjën me të derisa i thirrën për kafe. Ajo ishte ende shumë keq, dhe Elizabeta s'pranoi ta linte fare deri vonë në mbrëmje, kur pati ngushëllimin ta shihte të fjetur, dhe kur iu duk më shumë e drejtë sesa e këndshme që të zbriste vetë poshtë. Kur hyri në sallon, e gjeti gjithë shoqërinë duke luajtur *lu*,[21] dhe e ftuan menjëherë t'u bashkohej; por, meqë dyshoi se luanin me baste të larta, nuk pranoi, dhe, duke e përdorur të motrën si justifikim, tha se për

[20] Cheapside: lagje tregtare në Londër, ku banonin e mbanin dyqane tregtarët. Për zonjat e modës, të kishe farefis atje do të thoshte të kishe lidhje me tregtinë, prandaj e shohin si turp.

[21] Loo (anglisht): lojë letrash me baste, ku shumat mund të rriteshin shpejt.

kohën e shkurtër që mund të rrinte poshtë do të argëtohej me një libër. Zoti Hërst e pa me habi.

— E preferoni leximin para letrave? — tha ai. — Kjo është mjaft e çuditshme.

— Zonjusha Eliza Benet, — tha zonjusha Bingli, — i përbuz letrat. Është lexuese e madhe dhe s'gjen kënaqësi në asgjë tjetër.

— S'e meritoj as këtë lavdërim, as këtë qortim, — thirri Elizabeta; — *nuk* jam lexuese e madhe, dhe gjej kënaqësi në shumë gjëra.

— Në kujdesin për motrën tuaj jam i sigurt që gjeni kënaqësi, — tha Bingli; — dhe shpresoj se ajo do të rritet shpejt, kur ta shihni krejt të shëruar.

Elizabeta e falënderoi nga zemra, dhe pastaj shkoi drejt një tryeze ku ishin disa libra. Ai i ofroi menjëherë t'i sillte të tjerë; gjithçka që kishte biblioteka e tij.

— Dhe do të doja që koleksioni im të ishte më i madh, për të mirën tuaj dhe për nderin tim; por jam njeri përtac; dhe, megjithëse s'kam shumë libra, kam më shumë nga sa kam hapur ndonjëherë.

Elizabeta e siguroi se do t'ia dilte krejt mirë me ata që ishin në dhomë.

— Habitem, — tha zonjusha Bingli, — që babai ynë la një koleksion kaq të vogël librash. Ç'bibliotekë të mrekullueshme keni në Pemberli, zoti Darsi!

— Duhet të jetë e mirë, — u përgjigj ai; — është vepër e shumë brezave.

— Dhe pastaj ju vetë i keni shtuar aq shumë; gjithmonë po blini libra.

— S'e kuptoj si mund të lihet pas dore biblioteka e familjes në ditë si këto.

— Pas dore! Jam e sigurt që ju s'lini pas dore asgjë që mund t'i shtojë bukuritë atij vendi fisnik. Çarls, kur ta ndërtosh shtëpinë *tënde*, uroj të jetë gjysma aq e mrekullueshme sa Pemberli.

— Edhe unë e uroj.

— Por vërtet do të të këshilloja ta bësh blerjen në ato anë dhe ta marrësh Pemberlin si një lloj modeli. S'ka konte më të bukur në Angli se Derbishiri.

— Me gjithë zemër: do ta blej vetë Pemberlin, po ta shesë Darsi.

— Unë po flas për gjëra të mundshme, Çarls.

— Për fjalë të nderit, Karolina, më duket më e mundshme ta fitosh Pemberlin duke e blerë sesa duke e imituar.

Elizabeta u tërhoq aq shumë nga ato që po ndodhnin, sa i mbeti shumë pak vëmendje për librin; dhe, shpejt duke e lënë fare mënjanë, iu afrua tryezës së letrave dhe zuri vend mes zotit Bingli dhe motrës së tij më të madhe, për ta ndjekur lojën.

— A është rritur shumë zonjusha Darsi që nga pranvera? — tha zonjusha Bingli. — Do të bëhet e gjatë sa unë?

— Mendoj se po. Tani është afërsisht sa zonjusha Elizabeta Benet, ose pak më e gjatë.

— Sa e dëshiroj ta shoh përsëri! S'kam takuar kurrë njeri që të më ketë pëlqyer kaq shumë. Ç'fytyrë, ç'sjellje, dhe aq jashtëzakonisht e përsosur për moshën e saj! Si i bie pianos është mrekulli.

— Për mua është e habitshme, — tha Bingli, — si kanë durim zonjushat të jenë kaq të përsosura sa janë të gjitha.

— Të gjitha zonjushat të përsosura! I dashur Çarls, ç'do të thuash?

— Po, të gjitha, më duket. Të gjitha pikturojnë tryeza, qëndisin paravane dhe thurin kuleta. Mezi njoh ndonjë që të mos i bëjë të gjitha këto; dhe jam i sigurt se s'kam dëgjuar kurrë të flitet për herë të parë për një zonjushë, pa më thënë se ishte shumë e përsosur.

— Lista jote e talenteve të zakonshme, — tha Darsi, — ka shumë të vërtetë. Fjala u vihet shumë grave që s'e meritojnë ndryshe veçse se thurin një kuletë a qëndisin një paravan; por jam shumë larg nga të pajtuarit me ty në vlerësimin e zonjave

në përgjithësi. S'mund të mburrem se njoh më shumë se gjysmë duzine, në gjithë rrethin e të njohurve të mi, që janë vërtet të përsosura.

— As unë, jam e sigurt, — tha zonjusha Bingli.

— Atëherë, — vërejti Elizabeta, — duhet të përfshini shumë gjëra në idenë tuaj për një grua të përsosur.

— Po; përfshij shumë gjëra.

— Oh, sigurisht, — thirri ndihmësja e tij besnike, — askush s'mund të quhet vërtet i përsosur po s'e kaloi shumë atë që haset zakonisht. Një grua duhet të ketë njohuri të thella në muzikë, këngë, vizatim, vallëzim dhe gjuhë moderne, për ta merituar këtë fjalë; dhe, përveç gjithë kësaj, duhet të ketë një farë diçkaje në pamje e në mënyrën si ecën, në tingullin e zërit, në sjellje e në shprehje, përndryshe fjala do të meritohet vetëm përgjysmë.

— Të gjitha këto duhet t'i ketë, — shtoi Darsi; — dhe të gjithave duhet t'u shtojë diçka edhe më thelbësore: kultivimin e mendjes me shumë lexim.

— Tani s'habitem më që njihni *vetëm* gjashtë gra të përsosura. Habitem më shumë që njihni *ndonjë*.

— Jeni kaq e ashpër me seksin tuaj sa të dyshoni se gjithë kjo është e mundur?

— *Unë* s'kam parë kurrë një grua të tillë. *Unë* s'kam parë kurrë aq aftësi, shije, zell dhe elegancë sa përshkruani ju, të bashkuara në një njeri.

Zonja Hërst dhe zonjusha Bingli thirrën të dyja kundër padrejtësisë së dyshimit të saj të nënkuptuar, dhe po protestonin se njihnin shumë gra që i përgjigjeshin këtij përshkrimi, kur zoti Hërst i thirri në rregull, me ankesa të hidhura se s'i kushtonin vëmendje lojës. Meqë kështu çdo bisedë mori fund, Elizabeta doli nga dhoma pak më pas.

— Eliza Beneti, — tha zonjusha Bingli, kur u mbyll dera pas saj, — është nga ato zonjusha që kërkojnë t'u pëlqejnë burrave duke ulur vlerën e grave; dhe me shumë burra, guxoj të them,

ia arrijnë; por, sipas mendimit tim, është një marifet i vogël, një art shumë i ulët.

— Pa dyshim, — u përgjigj Darsi, të cilit i drejtohej kryesisht kjo vërejtje, — ka diçka të ulët në *të gjitha* artet që zonjat ndonjëherë denjojnë të përdorin për të magjepsur. Çdo gjë që i afrohet dinakërisë është e përbuzshme.

Zonjusha Bingli s'u kënaq aq shumë me këtë përgjigje sa ta vazhdonte temën.

Elizabeta u bashkua përsëri me ta vetëm për të thënë se e motra ishte më keq dhe se s'mund ta linte. Bingli ngulte këmbë të thërrisnin menjëherë zotin Xhons; ndërsa motrat e tij, të bindura se asnjë këshillë provinciale s'mund të bënte ndonjë punë, rekomanduan të dërgohej me korrier në Londër për një nga mjekët më të shquar. Këtë ajo s'deshi as ta dëgjonte; por s'ishte aq kundër të pranonte propozimin e vëllait; dhe u vendos që zotin Xhons ta thërrisnin herët në mëngjes, po qe se zonjusha Benet s'do të ishte dukshëm më mirë. Bingli ishte krejt i shqetësuar; motrat e tij deklaruan se ishin të mjeruara. Megjithatë, e ngushëlluan mjerimin e tyre me duete pas darkës së vonë; ndërsa ai s'gjeti lehtësim më të mirë për ndjenjat e veta sesa t'i jepte urdhër shërbyeses kryesore që t'i tregohej çdo vëmendje e mundshme zonjës së sëmurë dhe motrës së saj.

Kapitulli IX

Elizabeta e kaloi pjesën më të madhe të natës në dhomën e së motrës, dhe në mëngjes pati kënaqësinë t'u jepte një përgjigje mjaft të mirë pyetjeve që i erdhën shumë herët nga zoti Bingli përmes një shërbyeseje, dhe pak më vonë nga dy zonjat elegante që u shërbenin motrave të tij. Megjithë këtë përmirësim, ajo kërkoi t'i dërgohej një letër në Longborn, ku i lutej së ëmës të vinte ta shihte Xhejnin dhe ta gjykonte vetë gjendjen e saj. Letra u dërgua menjëherë, dhe porosia u zbatua po aq shpejt. Zonja Benet, e shoqëruar nga dy vajzat më të vogla, mbërriti në Netherfild pak pas mëngjesit të familjes.

Sikur ta kishte gjetur Xhejnin në ndonjë rrezik të dukshëm, zonja Benet do të ishte shumë e mjeruar; por, e kënaqur kur pa se sëmundja s'ishte shqetësuese, nuk e dëshironte aspak që ajo të shërohej menjëherë, sepse kthimi i shëndetit me siguri do ta largonte nga Netherfildi. Prandaj nuk deshi t'ia dëgjonte propozimin së bijës që ta çonin në shtëpi; as barnatari, që mbërriti afërsisht në të njëjtën kohë, nuk e pa aspak të këshillueshme. Pasi ndenjën pak me Xhejnin, kur u shfaq zonjusha Bingli dhe i ftoi, nëna dhe tri vajzat e ndoqën në sallonin e mëngjesit. Bingli i priti me shpresën se zonja Benet s'e kishte gjetur zonjushën Benet më keq nga ç'priste.

— Po, vërtet, zotëri, — qe përgjigjja e saj. — Është shumë më keq nga ç'duhet për ta lëvizur. Zoti Xhons thotë se s'duhet as ta

mendojmë ta lëvizim. Duhet ta shfrytëzojmë edhe pak mirësinë tuaj.

— Ta lëvizni! — thirri Bingli. — As që duhet menduar. Motra ime, jam i sigurt, s'do të dëgjojë as fjalë për ta larguar.

— Mund të jeni e sigurt, zonjë, — tha zonjusha Bingli me një mirësjellje të ftohtë, — që zonjushës Benet do t'i tregohet çdo vëmendje e mundshme për sa kohë të rrijë me ne.

Zonja Benet u shkri në falënderime.

— Jam e sigurt, — shtoi ajo, — sikur të mos ishin miq kaq të mirë, s'e di ç'do të bëhej me të, sepse është vërtet shumë sëmurë dhe vuan tmerrësisht, megjithëse me durimin më të madh në botë, siç bën gjithmonë, sepse ka, pa përjashtim, natyrën më të ëmbël që kam njohur ndonjëherë. Shpesh u them vajzave të tjera se s'janë asgjë përpara *saj*. Keni një dhomë të këndshme këtu, zoti Bingli, dhe një pamje të mrekullueshme mbi atë shtegun me zhavorr. S'njoh asnjë vend në gjithë krahinën që t'i krahasohet Netherfildit. S'do të mendoni ta lini me nxitim, shpresoj, megjithëse e keni me qira për pak kohë.

— Gjithçka që bëj, e bëj me nxitim, — u përgjigj ai; — prandaj, po të vendosja të largohesha nga Netherfildi, me siguri do të nisesha brenda pesë minutash. Për tani, megjithatë, e quaj veten krejt të ngulur këtu.

— Pikërisht këtë do të kisha menduar për ju, — tha Elizabeta.

— Po nisni të më kuptoni, apo jo? — thirri ai, duke u kthyer nga ajo.

— Oh po, ju kuptoj krejtësisht.

— Do të doja ta merrja këtë si kompliment; por, kam frikë, të jesh kaq i lehtë për t'u parë tejpërtej është për të ardhur keq.

— Varet. Nuk del domosdo që një karakter i thellë e i ndërlikuar të jetë më shumë apo më pak i vlefshëm se një karakter si i juaji.

— Lizi, — thirri e ëma, — kujto ku je, dhe mos u lësho në atë mënyrë të shfrenuar që të lejojmë në shtëpi.

— S'e dija më parë, — vazhdoi Bingli menjëherë, — që ju jeni studiuese e karaktereve. Duhet të jetë studim argëtues.

— Po; por karakteret e ndërlikuara janë *më* argëtueset. Të paktën këtë përparësi e kanë.

— Provinca, — tha Darsi, — në përgjithësi mund të ofrojë fare pak subjekte për një studim të tillë. Në një rreth provincial lëviz në një shoqëri shumë të ngushtë dhe të pandryshueshme.

— Por vetë njerëzit ndryshojnë aq shumë, sa tek ata ka gjithmonë diçka të re për të vëzhguar.

— Po, vërtet, — thirri zonja Benet, e fyer nga mënyra si foli ai për një rreth provincial. — Ju siguroj se nga kjo ka po aq në provincë sa në Londër.

Të gjithë u habitën; dhe Darsi, pasi e pa për një çast, u kthye mënjanë pa folur. Zonja Benet, që kujtoi se kishte fituar një fitore të plotë mbi të, vazhdoi triumfin:

— Unë, për vete, s'shoh që Londra të ketë ndonjë përparësi të madhe mbi provincën, veç dyqaneve dhe vendeve publike. Provinca është shumë më e këndshme, apo jo, zoti Bingli?

— Kur jam në provincë, — u përgjigj ai, — s'dua kurrë ta lë; dhe kur jam në Londër, është pothuajse njësoj. Secila ka përparësitë e veta, dhe mund të jem po aq i lumtur në të dyja.

— Ashtu, sepse ju keni natyrën e duhur. Por ai zotëri, — duke parë Darsin, — dukej sikur mendonte se provinca s'është fare asgjë.

— Vërtet, mama, gabon, — tha Elizabeta, duke u skuqur për të ëmën. — E keqkuptove krejt zotin Darsi. Ai donte të thoshte vetëm se në provincë s'takon aq lloj-lloj njerëzish sa në Londër, dhe këtë duhet ta pranosh se është e vërtetë.

— Sigurisht, e dashur, askush s'tha se takon; por sa për të mos takuar shumë njerëz në këtë rreth, besoj se ka pak rrethe më të mëdhenj. E di që darkojmë me njëzet e katër familje.

Vetëm shqetësimi për Elizabetën mund ta ndihmonte Binglin ta mbante të qeshurën. E motra ishte më pak e delikate, dhe i

drejtoi sytë zotit Darsi me një buzëqeshje shumë domethënëse. Elizabeta, për të thënë diçka që mund t'ia kthente mendimet së ëmës, e pyeti tani nëse Sharlota Lukas kishte qenë në Longborn që kur ishte larguar *ajo*.

— Po, erdhi dje me të atin. Ç'njeri i këndshëm që është sir Uilliami, zoti Bingli, apo jo? Aq njeri i modës! Aq fisnik e aq i shkujdesur! Gjithmonë ka diçka për t'i thënë secilit. *Kjo* është ideja ime për edukatën e mirë; dhe ata njerëz që e kujtojnë veten shumë të rëndësishëm dhe s'e hapin kurrë gojën, e kanë gabim krejt.

— Sharlota darkoi me ju?

— Jo, deshi të shkonte në shtëpi. Më duket se e donin për byrekët e ëmbël.[22] Unë, për vete, zoti Bingli, mbaj *gjithmonë* shërbëtorë që e bëjnë vetë punën e tyre; vajzat e *mia* janë rritur ndryshe. Por secili gjykon vetë, dhe vajzat Lukas janë shumë vajza të mira, ju siguroj. Mjerë që s'janë të bukura! Jo se *unë* e mendoj Sharlotën *kaq* të shëmtuar; por, ja, ajo është mikja jonë e veçantë.

— Duket një vajzë shumë e këndshme, — tha Bingli.

— Oh, po, sigurisht; por duhet ta pranoni që është shumë e shëmtuar. Vetë ledi Lukas e ka thënë shpesh, dhe ma ka pasur zili për bukurinë e Xhejnit. S'më pëlqen të mburrem me fëmijën tim; por, pa dyshim, Xhejn... rrallë sheh dikë më të bukur. Kështu thonë të gjithë. Nuk i besoj anësisë sime. Kur ishte vetëm pesëmbëdhjetë vjeçe, një zotëri, te vëllai im Gardineri në Londër, ishte aq i dashuruar me të, sa kunata ime ishte e sigurt që do t'i kërkonte dorën para se të iknim. Por, sidoqoftë, nuk ia kërkoi. Ndoshta e mendoi tepër të re. Megjithatë, i shkroi disa vargje, dhe ishin shumë të bukura.

[22] Në origjinal *mince-pies*: byrekë të vegjël me fruta të thata dhe erëza, që piqeshin sidomos për Krishtlindje. Zonja Benet nënkupton me përçmim se familja Lukas s'ka mjaft shërbëtorë dhe se vajzat punojnë vetë në kuzhinë.

— Dhe kështu mbaroi dashuria e tij, — tha Elizabeta me padurim. — Më duket se shumë të tjerë janë shpëtuar në të njëjtën mënyrë. Pyes veten kush e zbuloi i pari fuqinë e poezisë për ta përzënë dashurinë!

— Unë jam mësuar ta quaj poezinë *ushqimi* i dashurisë,[23] — tha Darsi.

— I një dashurie të bukur, të fortë e të shëndetshme, ndoshta. Gjithçka ushqen atë që është tashmë e fortë. Por, po të jetë vetëm një prirje e lehtë dhe e hollë, jam e bindur se një sonet i mirë do ta lërë krejt të vdesë nga uria.

Darsi vetëm buzëqeshi; dhe heshtja e përgjithshme që pasoi e bëri Elizabetën të dridhej se mos e ëma do ta turpëronte veten përsëri. Donte me gjithë shpirt të fliste, por s'i shkonte ndër mend asgjë; dhe, pas një heshtjeje të shkurtër, zonja Benet nisi të përsëriste falënderimet për zotin Bingli për mirësinë ndaj Xhejnit, duke i kërkuar ndjesë që po e shqetësonte edhe me Lizin. Zoti Bingli u përgjigj me një mirësjellje të sinqertë dhe e detyroi motrën më të vogël të ishte e sjellshme gjithashtu, e të thoshte atë që kërkonte rasti. Ajo e luajti rolin e saj, në të vërtetë, pa shumë hir; por zonja Benet u kënaq, dhe pak më pas kërkoi karrocën. Me këtë shenjë, më e vogla e vajzave doli përpara. Dy vajzat kishin pëshpëritur gjithë kohën e vizitës; dhe përfundimi qe që më e vogla t'i kujtonte zotit Bingli se, kur kishte ardhur për herë të parë në krahinë, kishte premtuar të jepte një ballo në Netherfild.

Lidia ishte një vajzë e shëndoshë, e rritur mirë, pesëmbëdhjetë vjeçe, me lëkurë të bukur dhe fytyrë të qeshur; e përkëdhelura e nënës, dashuria e së cilës e kishte nxjerrë në shoqëri që e vogël.[24] Kishte gjallëri të madhe dhe njëfarë vetëbesimi të natyr-

[23] Jehonë e vargut të parë të komedisë *Nata e dymbëdhjetë* të Shekspirit: „Nëse muzika është ushqimi i dashurisë, vazhdo të luash."

[24] Vajzat „dilnin në shoqëri" kur fillonin të merrnin pjesë në ballo e darka si zonjusha të rritura, gati për martesë. Zakonisht motrat e vogla prisnin derisa të martoheshin të mëdhatë; që Lidia të ishte në shoqëri në moshën

shëm, që vëmendja e oficerëve, të cilëve ua bënin të këndshme darkat e mira te tezja dhe sjelljet e saj të shkujdesura, ia kishte rritur deri në guxim. Kështu që ishte krejt e aftë t'i fliste zotit Bingli për ballon, dhe ia kujtoi befas premtimin; duke shtuar se do të ishte gjëja më e turpshme në botë po të mos e mbante. Përgjigjja e tij ndaj këtij sulmi të papritur ishte muzikë për veshët e së ëmës.

— Jam krejt gati, ju siguroj, ta mbaj fjalën; dhe, kur të shërohet motra juaj, ju, po të doni, do ta caktoni vetë ditën e ballos. Por s'do të donit të kërcenit ndërsa ajo është e sëmurë?

Lidia u shpreh e kënaqur.

— Oh po, do të ishte shumë më mirë të prisnim derisa Xhejn të shërohej; dhe deri atëherë, me shumë gjasë, kapiten Karteri do të ishte përsëri në Meriton. Dhe, kur të keni dhënë ballon *tuaj*, — shtoi ajo, — do të ngul këmbë që të japin një edhe ata. Do t'i them kolonel Forsterit që do të jetë turp i madh po s'e dha.

Zonja Benet dhe vajzat e saj u larguan atëherë, dhe Elizabeta u kthye menjëherë te Xhejn, duke ua lënë sjelljen e saj dhe të farefisit vërejtjeve të dy zonjave dhe të zotit Darsi; i cili, megjithatë, nuk u bind dot t'u bashkohej në kritikat e tyre për *të*, me gjithë shpotitë e zonjushës Bingli për *sytë e bukur*.

---

pesëmbëdhjetë vjeç, me katër motra më të mëdha ende të pamartuara, ishte diçka e pazakontë.

Kapitulli X

Dita kaloi pothuajse si e mëparshmja. Zonja Hërst dhe zonjusha Bingli kishin kaluar disa orë të mëngjesit me të sëmurën, e cila vazhdonte të përmirësohej, ndonëse ngadalë; dhe, në mbrëmje, Elizabeta iu bashkua shoqërisë në sallon. Tryeza e *lu*-së, megjithatë, nuk u shfaq. Zoti Darsi po shkruante, dhe zonjusha Bingli, e ulur pranë tij, ndiqte si përparonte letra e tij, duke ia tërhequr vazhdimisht vëmendjen me porosi për të motrën. Zoti Hërst dhe zoti Bingli luanin *pikét*,[25] dhe zonja Hërst ndiqte lojën e tyre.

Elizabeta mori ca punë dore, dhe u argëtua mjaft duke ndjekur ç'ndodhte mes Darsit dhe shoqes së tij. Lavdërimet e pareshtura të zonjës, herë për shkrimin e tij, herë për rreshtat e drejtë, herë për gjatësinë e letrës, dhe indiferenca e plotë me të cilën pritej lavdërimi, përbënin një dialog të çuditshëm, krejt në përputhje me mendimin që kishte ajo për secilin prej tyre.

— Sa do të gëzohet zonjusha Darsi kur të marrë një letër të tillë!

Ai s'u përgjigj.

— Shkruani jashtëzakonisht shpejt.

— Gaboheni. Shkruaj mjaft ngadalë.

— Sa shumë letra duhet t'ju bjerë të shkruani gjatë një viti! Edhe letra pune! Sa të neveritshme do të më dukeshin!

[25] *Piquet* (frëngjisht): lojë letrash për dy lojtarë, me një pako prej tridhjetë e dy letrash.

— Është fat, atëherë, që më bien mua dhe jo juve.

— Ju lutem, i thoni motrës suaj se mezi pres ta shoh.

— Ia kam thënë një herë, me dëshirën tuaj.

— Kam frikë se penda nuk ju pëlqen. Lërmëni t'jua mpreh. I mpreh penat jashtëzakonisht mirë.[26]

— Faleminderit, por timen e mpreh gjithmonë vetë.

— Si arrini të shkruani kaq drejt?

Ai heshti.

— I thoni motrës suaj se gëzohem shumë që dëgjoj se po përparon në harpë, dhe ju lutem ta dijë që jam krejt e mahnitur me skicën e saj të bukur për një tryezë, dhe që më duket pafundësisht më e mirë se ajo e zonjushës Grantli.

— A më lejoni ta shtyj mahnitjen tuaj për herën tjetër që të shkruaj? Tani s'kam vend t'i bëj drejtësi.

— Oh, s'ka rëndësi. Do ta shoh në janar. Por, a i shkruani gjithmonë letra kaq të gjata e të bukura, zoti Darsi?

— Zakonisht janë të gjata; por nëse janë gjithmonë të bukura, s'më takon mua ta gjykoj.

— E kam rregull që një njeri që shkruan me lehtësi një letër të gjatë, s'mund të shkruajë keq.

— Ky s'është kompliment për Darsin, Karolina, — thirri i vëllai, — sepse ai *nuk* shkruan me lehtësi. Mendohet tepër për fjalët me katër rrokje. Apo jo, Darsi?

— Mënyra ime e të shkruarit është shumë ndryshe nga e jotja.

— Oh, — thirri zonjusha Bingli, — Çarlsi shkruan në mënyrën më të shkujdesur që mund të përfytyrohet. Gjysmën e fjalëve i harron, dhe të tjerat i njollos me bojë.

— Idetë më rrjedhin aq shpejt, sa s'kam kohë t'i shpreh; dhe kështu letrat e mia ndonjëherë s'u përcjellin asnjë ide atyre që ua shkruaj.

---

[26] Atëherë shkruhej me pendë pate, të cilës maja i mprehej me një thikë të vogël, e quajtur pikërisht për këtë arsye „thikë pendësh“. Ofrimi për t'ia mprehur penën dikujt ishte një vëmendje e vogël, gati e afërt.

— Përulësia juaj, zoti Bingli, — tha Elizabeta, — duhet ta çarmatosë çdo qortim.

— S'ka gjë më mashtruese, — tha Darsi, — se pamja e përulësisë. Shpesh është vetëm mospërfillje për mendimin e të tjerëve, dhe ndonjëherë një mburrje e tërthortë.

— Dhe cilën nga të dyja e quan *atë* çikë modestie që shfaqa unë tani?

— Mburrjen e tërthortë; sepse ti je vërtet krenar për të metat e tua në shkrim, ngaqë mendon se vijnë nga një shpejtësi e mendimit dhe një shkujdesje në zbatim që, edhe po s'qenë të lavdërueshme, të duken të paktën shumë interesante. Aftësia për ta bërë diçka shpejt çmohet gjithmonë shumë nga ai që e ka, dhe shpesh pa i kushtuar vëmendje papërsosmërisë së punës. Kur i the zonjës Benet këtë mëngjes se, po të vendosje ndonjëherë të largoheshe nga Netherfildi, do të ikje brenda pesë minutash, e the si një lloj lavdërimi, si kompliment për veten; e megjithatë, ç'ka kaq të lavdërueshme në një nxitim që patjetër lë pa bërë punë shumë të nevojshme, dhe që s'mund të sjellë ndonjë dobi të vërtetë as për ty, as për ndonjë tjetër?

— Jo, — thirri Bingli, — kjo është tepër, të kujtosh natën gjithë marrëzitë që u thanë në mëngjes. E megjithatë, për nder, besoja se ajo që thashë për veten ishte e vërtetë, dhe e besoj edhe në këtë çast. Të paktën, pra, nuk e mora përsipër rolin e një nxitimi të panevojshëm vetëm për t'u dukur para zonjave.

— Guxoj të them se e besoje; por s'jam aspak i bindur që do të ikje me atë shpejtësi. Sjellja jote do të varej nga rastësia po aq sa e çdo njeriu që njoh; dhe po të të thoshte një mik, ndërsa po hipje në kalë: „Bingli, më mirë rri deri javën që vjen“, me shumë gjasë do ta bëje; me shumë gjasë s'do të ikje; dhe, me një fjalë tjetër, mund të rrije edhe një muaj.

— Me këtë keni provuar vetëm, — thirri Elizabeta, — që zoti Bingli s'i bëri drejtësi natyrës së vet. Tani e keni nxjerrë shumë më mirë nga ç'e nxori ai vetë.

— Jam jashtëzakonisht i kënaqur, — tha Bingli, — që i ktheni fjalët e mikut tim në një kompliment për ëmbëlsinë e karakterit tim. Por kam frikë se po u jepni një kthesë që ai zotëri s'e kishte aspak ndër mend; sepse me siguri do të mendonte më mirë për mua sikur, në një rrethanë të tillë, t'i thoja një jo të prerë dhe të ikja me kalë sa më shpejt që të mundja.

— Pra, zoti Darsi do ta quante nxitimin e qëllimit tuaj të parë të shlyer nga kokëfortësia juaj për t'iu përmbajtur?

— Për fjalë të nderit, s'mund ta shpjegoj saktë këtë punë; Darsi duhet të flasë vetë për veten.

— Ju prisni t'ju jap llogari për mendime që zgjidhni t'i quani të miat, por që s'i kam pranuar kurrë. Megjithatë, duke e lënë rastin ashtu si e paraqitni ju, duhet të mbani mend, zonjushë Benet, që miku që supozohet se dëshiron kthimin e tij në shtëpi dhe shtyrjen e planit, vetëm e ka dëshiruar, e ka kërkuar pa sjellë asnjë argument që ta tregojë të arsyeshëm.

— T'ia lëshosh pe me gatishmëri, me lehtësi, *bindjes* së një miku, për ju s'është meritë.

— Të lëshosh pe pa u bindur, s'është kompliment për mendjen e asnjërit.

— Më duket, zoti Darsi, se nuk i lini asnjë vend ndikimit të miqësisë e të dashurisë. Respekti për atë që kërkon do ta bënte shpesh njeriun t'ia plotësonte me gatishmëri një kërkesë, pa pritur argumente që ta bindin. Nuk po flas posaçërisht për një rast si ai që keni përfytyruar ju për zotin Bingli. Ndoshta mund të presim edhe sa të ndodhë rrethana, para se të diskutojmë sa e mençur do të ishte sjellja e tij atëherë. Por në rastet e përgjithshme e të zakonshme, mes dy miqve, kur njëri i kërkon tjetrit të ndryshojë një vendim jo shumë të rëndësishëm, a do ta mendonit keq atë që ia plotëson dëshirën pa pritur ta bindin me argumente?

— A s'do të ishte e këshillueshme, para se ta vazhdojmë këtë temë, të përcaktojmë pak më saktë sa i rëndësishëm do të jetë kjo kërkesë, si dhe sa e ngushtë është miqësia mes të dyve?

— Patjetër, — thirri Bingli; — le t'i dëgjojmë të gjitha hollësitë, pa harruar gjatësinë dhe madhësinë e tyre, sepse kjo do të peshojë në debat më shumë nga ç'mund ta merrni me mend, zonjushë Benet. Ju siguroj se, po të mos ishte Darsi një burrë kaq i madh e i gjatë në krahasim me mua, s'do t'i tregoja as gjysmën e respektit. Ju deklaroj se s'njoh qenie më të frikshme se Darsi në raste të caktuara e në vende të caktuara; sidomos në shtëpinë e vet, të dielën mbrëma, kur s'ka ç'të bëjë.

Zoti Darsi buzëqeshi; por Elizabetës iu duk se e kuptoi që ai ishte fyer disi, dhe prandaj e mbajti të qeshurën. Zonjusha Bingli u zemërua me zjarr për fyerjen që i ishte bërë atij, dhe e qortoi të vëllanë që fliste të tilla marrëzi.

— E shoh ç'kërkon, Bingli, — tha miku i tij. — S'të pëlqejnë debatet, dhe do ta mbyllësh këtë.

— Ndoshta. Debatet u ngjajnë tepër grindjeve. Po ta shtyni debatin tuaj ju dhe zonjusha Benet derisa të dal nga dhoma, do t'ju jem shumë mirënjohës; dhe pastaj mund të thoni për mua ç'të doni.

— Ajo që kërkoni, — tha Elizabeta, — s'është ndonjë sakrificë nga ana ime; dhe zoti Darsi bën shumë më mirë ta mbarojë letrën.

Zoti Darsi e ndoqi këshillën e saj dhe e mbaroi letrën.

Kur e kreu atë punë, iu lut zonjushës Bingli dhe Elizabetës t'i kënaqnin me pak muzikë. Zonjusha Bingli shkoi me shpejtësi te pianoja, dhe, pasi i kërkoi me mirësjellje Elizabetës të fillonte e para, gjë që kjo e refuzoi me po aq mirësjellje e me më shumë ngulm, u ul vetë.

Zonja Hërst këndoi me të motrën; dhe, ndërsa ishin të zëna kështu, Elizabeta, duke shfletuar disa libra me nota që ishin mbi piano, s'mund të mos vinte re sa shpesh sytë e zotit Darsi ndale-

shin mbi të. Mezi dinte si ta supozonte që mund të ishte objekt admirimi për një njeri kaq të madh; e megjithatë që ai ta shikonte sepse s'e pëlqente, ishte edhe më e çuditshme. Më në fund, megjithatë, mundi vetëm ta përfytyronte se ia tërhiqte vëmendjen sepse kishte diçka tek ajo më të gabuar e më të qortueshme, sipas ideve të tij për të drejtën, se te çdo njeri tjetër i pranishëm. Ky supozim nuk e lëndoi. E pëlqente tepër pak për t'u shqetësuar për miratimin e tij.

Pasi luajti disa këngë italiane, zonjusha Bingli e ndryshoi magjinë me një melodi të gjallë skoceze; dhe pak më pas zoti Darsi, duke iu afruar Elizabetës, i tha:

— A nuk ndieni një dëshirë të madhe, zonjushë Benet, ta kapni këtë rast për të kërcyer një valle skoceze?

Ajo buzëqeshi, por s'u përgjigj. Ai e përsëriti pyetjen, disi i habitur nga heshtja e saj.

— Oh, — tha ajo, — ju dëgjova që herën e parë; por s'munda të vendosja menjëherë ç't'ju përgjigjesha. E di që ju donit të thoja „po“, që të kishit kënaqësinë ta përbuznit shijen time; por mua më pëlqen gjithmonë t'i rrëzoj plane të tilla dhe t'ia marr dikujt nga dora përbuzjen e paramenduar. Prandaj kam vendosur t'ju them se s'dua fare të kërcej valle skoceze; dhe tani më përbuzni, po guxuat.

— Vërtet, nuk guxoj.

Elizabeta, që e kishte pritur disi ta fyente, u habit nga galanteria e tij; por në sjelljen e saj kishte një përzierje ëmbëlsie e dinakërie që e bënte të vështirë për të ta fyente dikë, dhe Darsi s'ishte magjepsur kurrë nga ndonjë grua aq sa nga ajo. Besonte vërtet se, po të mos ishte farefisi i saj kaq i ulët, do të ishte në njëfarë rreziku.

Zonjusha Bingli pa, ose dyshoi, mjaft sa të xhelozohej; dhe shqetësimi i saj i madh për shërimin e mikes së dashur Xhejn mori njëfarë ndihme nga dëshira për ta hequr qafe Elizabetën.

Shpesh përpiqej ta nxiste Darsin ta urrente mysafiren e saj, duke folur për martesën e tyre të supozuar dhe duke ia planifikuar lumturinë në një lidhje të tillë.

— Shpresoj, — tha ajo, ndërsa po shëtisnin bashkë mes shkurreve të kopshtit të nesërmen, — që t'i jepni vjehrrës ndonjë këshillë, kur të ndodhë kjo ngjarje e dëshirueshme, për dobinë e të mbajturit të gjuhës; dhe, po t'ia dilni, t'i shëroni vajzat më të vogla nga vrapimi pas oficerëve. Dhe, po të më lejohet të përmend një temë kaq delikate, përpiquni ta frenoni atë çikë diçkaje, që i afrohet mendjemadhësisë e paturpësisë, që ka zonja juaj.

— Keni ndonjë gjë tjetër për të propozuar për lumturinë time familjare?

— Oh po. Mos harroni t'i vini në galerinë e Pemberlit portretet e tezes suaj të ardhshme, zonjës Filips, dhe të burrit të saj. Vërini pranë vëllait të gjyshit tuaj, gjykatësit. Janë në të njëjtin profesion, e dini, vetëm se në degë të ndryshme. Sa për portretin e Elizabetës suaj, mos u përpiqni ta pikturoni, sepse cili piktor do t'u bënte drejtësi atyre syve të bukur?

— Vërtet, s'do të ishte e lehtë ta kapje shprehjen e tyre; por ngjyra dhe forma, dhe qerpikët, kaq jashtëzakonisht të bukur, mund të kopjoheshin.

Në atë çast, nga një shteg tjetër, u dolën përpara zonja Hërst dhe vetë Elizabeta.

— S'e dija që kishit ndër mend të shëtisnit, — tha zonjusha Bingli, disi e hutuar, se mos i kishin dëgjuar.

— Na e bëre shumë keq, — u përgjigj zonja Hërst, — që ike pa na thënë se po dilje.

Pastaj, duke e kapur nga krahu i lirë zotin Darsi, e la Elizabetën të ecte vetëm. Shtegu mezi i nxinte tre vetë. Zoti Darsi e ndjeu vrazhdësinë e tyre dhe tha menjëherë:

— Ky shteg s'është mjaft i gjerë për shoqërinë tonë. Më mirë të dalim në rrugicën me pemë.

Por Elizabeta, që s'kishte aspak dëshirë të rrinte me ta, u përgjigj duke qeshur:

— Jo, jo; rrini ku jeni. Jeni vendosur mrekullisht dhe dukeni jashtëzakonisht mirë. Piktoreskja do të prishej po të futej një i katërt. Mirupafshim.

Pastaj iku me vrap, e gëzuar, duke u kënaqur, ndërsa endej, me shpresën se do të ishte përsëri në shtëpi pas një a dy ditësh. Xhejn ishte tashmë aq e përmirësuar, sa kishte ndër mend të dilte nga dhoma për nja dy orë atë mbrëmje.

Kapitulli XI

Kur zonjat u ngritën nga darka, Elizabeta vrapoi lart te e motra dhe, pasi u sigurua që ishte e mbrojtur mirë nga të ftohtit, e shoqëroi në sallon, ku dy mikeshat e saj e pritën me shumë shprehje gëzimi; dhe Elizabeta s'i kishte parë kurrë aq të këndshme sa gjatë asaj ore që kaloi para se të shfaqeshin zotërinjtë. Aftësia e tyre për të biseduar ishte e madhe. Dinin ta përshkruanin me saktësi një festë, ta tregonin me humor një anekdotë dhe të qeshnin me gjallëri me të njohurit e tyre.

Por, kur hynë zotërinjtë, Xhejn s'ishte më në qendër të vëmendjes; sytë e zonjushës Bingli u kthyen menjëherë nga Darsi, dhe ajo kishte diçka për t'i thënë para se ai të bënte shumë hapa. Ai iu drejtua drejtpërdrejt zonjushës Benet me një urim të sjellshëm; edhe zoti Hërst iu përkul lehtë dhe tha se ishte „shumë i gëzuar“; por gjatësia dhe ngrohtësia i mbetën përshëndetjes së Binglit. Ai ishte plot gëzim e vëmendje. Gjysmëora e parë kaloi duke shtuar dru në zjarr, që ajo të mos vuante nga ndërrimi i dhomës; dhe, me dëshirën e tij, ajo u zhvendos në anën tjetër të oxhakut, që të ishte më larg derës. Pastaj ai u ul pranë saj dhe mezi foli me ndonjë tjetër. Elizabeta, duke punuar në qoshen përballë, i pa të gjitha me shumë kënaqësi.

Kur mbaroi çaji, zoti Hërst i kujtoi kunatës tryezën e letrave, por më kot. Ajo kishte marrë vesh fshehurazi që zoti Darsi s'kishte qejf për letra, dhe zoti Hërst shpejt pa që edhe lutja e tij e hapur u refuzua. Ajo e siguroi se askush s'kishte ndër mend të

luante, dhe heshtja e gjithë shoqërisë për këtë çështje dukej se i jepte të drejtë. Zoti Hërst, pra, s'kishte ç'të bënte tjetër veçse të shtrihej në njërën nga sofatë e të flinte. Darsi mori një libër. Zonjusha Bingli bëri të njëjtën gjë; dhe zonja Hërst, e zënë kryesisht me lodrimin me byzylykët dhe unazat, ndërhynte herë pas here në bisedën e vëllait me zonjushën Benet.

Vëmendja e zonjushës Bingli ishte e zënë po aq me ndjekjen se si përparonte zoti Darsi në librin e tij, sa me leximin e librit të vet; dhe vazhdimisht ose i bënte ndonjë pyetje, ose i shikonte faqen. Megjithatë, s'arrinte ta tërhiqte në ndonjë bisedë; ai vetëm i përgjigjej pyetjes dhe vazhdonte të lexonte. Më në fund, krejt e rraskapitur nga përpjekja për t'u argëtuar me librin e vet, që e kishte zgjedhur vetëm sepse ishte vëllimi i dytë i atij që lexonte ai, hapi gojën me një gogësimë të madhe dhe tha:

— Sa e këndshme është ta kalosh mbrëmjen kështu! E them me gjithë zemër, në fund të fundit s'ka kënaqësi si leximi! Sa më shpejt mërzitesh nga çdo gjë tjetër se nga një libër! Kur të kem shtëpinë time, do të jem e mjerë po s'pata një bibliotekë të shkëlqyer.

Askush s'u përgjigj. Ajo gogësiu përsëri, e flaku librin mënjanë dhe i hodhi sytë rreth dhomës në kërkim të ndonjë argëtimi; kur, duke dëgjuar të vëllanë që i fliste zonjushës Benet për një ballo, u kthye befas nga ai dhe i tha:

— Meqë ra fjala, Çarls, a e ke vërtet seriozisht që po mendon të japësh një ballo në Netherfild? Do të të këshilloja, para se të vendosësh, të pyesësh për dëshirat e shoqërisë së pranishme; gaboj shumë po s'ka mes nesh disa për të cilët një ballo do të ishte më shumë ndëshkim sesa kënaqësi.

— Po e ke fjalën për Darsin, — thirri i vëllai, — ai mund të shkojë të flejë, po të dojë, para se të fillojë; por sa për ballon, është punë e vendosur, dhe sapo zonja Nikolls të ketë bërë mjaft supë

të bardhë,[27] do t'i dërgoj ftesat.

— Ballot do të më pëlqenin pafundësisht më shumë, — u përgjigj ajo, — po të zhvilloheshin ndryshe; por ka diçka tmerrësisht të mërzitshme në rrjedhën e zakonshme të një mbrëmjeje të tillë. Do të ishte me siguri shumë më e arsyeshme sikur në rend të ditës të ishte biseda në vend të vallëzimit.

— Shumë më e arsyeshme, e dashur Karolina, guxoj të them; por s'do t'i ngjante aq shumë një ballo.

Zonjusha Bingli s'u përgjigj, dhe pak më pas u ngrit dhe nisi të shëtiste nëpër dhomë. Shtati i saj ishte elegant dhe ecte bukur; por Darsi, të cilit i drejtohej gjithë kjo, mbeti i palëkundur në lexim. Në dëshpërimin e ndjenjave, ajo vendosi të bënte edhe një përpjekje; dhe, duke u kthyer nga Elizabeta, tha:

— Zonjushë Eliza Benet, lërmëni t'ju bind të ndiqni shembullin tim e të bëni një xhiro nëpër dhomë. Ju siguroj se të freskon shumë pasi ke ndenjur kaq gjatë në një qëndrim.

Elizabeta u habit, por pranoi menjëherë. Zonjusha Bingli ia arriti po aq mirë edhe qëllimit të vërtetë të mirësjelljes së saj: zoti Darsi ngriti sytë. Ishte po aq i vetëdijshëm për risinë e kësaj vëmendjeje nga ajo anë sa mund të ishte vetë Elizabeta, dhe e mbylli librin pa e kuptuar. E ftuan menjëherë t'u bashkohej, por ai nuk pranoi, duke vërejtur se mund të përfytyronte vetëm dy arsye pse ato kishin zgjedhur të shëtisnin bashkë lart e poshtë dhomës, dhe se, po t'u bashkohej, do t'i prishte cilëndo prej tyre. Ç'donte të thoshte? Ajo po vdiste nga dëshira ta dinte ç'donte të thoshte, dhe e pyeti Elizabetën nëse e kuptonte disi.

— Aspak, — qe përgjigjja e saj; — por, jini e sigurt, ai do të tregohet i ashpër me ne, dhe mënyra më e sigurt për ta zhgënjyer është të mos pyesim asgjë.

---

[27] *White soup* (anglisht): supë e bardhë me lëng mishi viçi, krem dhe bajame të grira, që shërbehej zakonisht në darkën e natës gjatë ballove. Përgatitja e saj ishte pjesë e domosdoshme e përgatitjeve për një ballo.

Zonjusha Bingli, megjithatë, s'ishte në gjendje ta zhgënjente zotin Darsi në asgjë, ndaj ngulmoi duke i kërkuar shpjegimin e dy arsyeve.

— S'kam as kundërshtimin më të vogël t'jua shpjegoj, — tha ai, sapo ajo e la të fliste. — Ose e zgjidhni këtë mënyrë për ta kaluar mbrëmjen sepse jeni të besuara të njëra-tjetrës dhe keni punë të fshehta për të biseduar, ose sepse e dini që shtati juaj duket më i bukuri kur ecni: në rastin e parë, do t'ju pengoja krejt; dhe në të dytin, mund t'ju admiroj shumë më mirë duke ndenjur ulur pranë zjarrit.

— Oh, ç'turp! — thirri zonjusha Bingli. — S'kam dëgjuar kurrë diçka kaq të shëmtuar. Si ta ndëshkojmë për fjalë të tilla?

— S'ka gjë më të lehtë, po ta keni vetëm dëshirën, — tha Elizabeta. — Të gjithë mund ta mundojmë e ta ndëshkojmë njëri-tjetrin. Ngacmojeni, talleni. Aq të afërt sa jeni, duhet ta dini si bëhet.

— Por, për nder, *nuk* e di. Ju siguroj që miqësia ime e afërt s'ma ka mësuar ende *këtë*. Ta ngacmosh qetësinë e karakterit dhe gjakftohtësinë! Jo, jo; e ndiej që aty mund të na sfidojë. Dhe sa për të qeshurën, nuk do ta vëmë veten në lojë, ju lutem, duke u përpjekur të qeshim pa arsye. Zoti Darsi le të kënaqet me veten.

— Zoti Darsi s'mund të vihet në lojë! — thirri Elizabeta. — Kjo është një përparësi e rrallë, dhe shpresoj të mbetet e rrallë, sepse do të ishte humbje e madhe për *mua* të kisha shumë të njohur të tillë. Mua më pëlqen shumë të qesh.

— Zonjusha Bingli, — tha ai, — më ka dhënë më shumë merita nga ç'mund të jetë e mundur. Burrat më të mençur e më të mirë, madje edhe veprat më të mençura e më të mira të tyre, mund të bëhen qesharake nga një njeri që në jetë ka si qëllim të parë shakanë.

— Sigurisht, — u përgjigj Elizabeta, — ka njerëz të tillë, por shpresoj se nuk jam nga *ata*. Shpresoj se s'tallem kurrë me atë që është e mençur a e mirë. Marrëzitë dhe budallallëqet, tekat

dhe mospërputhjet, po, *më* argëtojnë, e pranoj, dhe qesh me to sa herë që mundem. Por këto, me sa duket, janë pikërisht ato që ju s'i keni.

— Ndoshta kjo s'është e mundur për askënd. Por gjithë jetën jam përpjekur t'i shmang ato dobësi që shpesh e ekspozojnë një mendje të fortë ndaj talljes.

— Si mendjemadhësia dhe krenaria.

— Po, mendjemadhësia është vërtet një dobësi. Por krenaria, kur ka një epërsi të vërtetë mendjeje, krenaria do të jetë gjithmonë nën kontroll.

Elizabeta u kthye mënjanë për të fshehur një buzëqeshje.

— Provimi juaj i zotit Darsi ka mbaruar, besoj, — tha zonjusha Bingli; — dhe, ju lutem, cili është përfundimi?

— Jam plotësisht e bindur prej tij se zoti Darsi s'ka asnjë të metë. E pranon vetë pa u fshehur.

— Jo, — tha Darsi, — s'kam pretenduar asgjë të tillë. Kam mjaft të meta, por, shpresoj, jo të mendjes. Për karakterin tim s'guxoj të garantoj. Është, besoj, tepër pak i përkulshëm; sigurisht tepër pak për lehtësinë e botës. S'mund t'i harroj marrëzitë dhe veset e të tjerëve aq shpejt sa duhet, as fyerjet që më kanë bërë. Ndjenjat e mia s'lëkunden me çdo përpjekje për t'i prekur. Karakteri im ndoshta do të quhej inatçi. Mendimi im i mirë, po u humb një herë, humbet përgjithmonë.

— *Kjo* po që është e metë! — thirri Elizabeta. — Inati i pashuar *është* një hije në karakter. Por e keni zgjedhur mirë të metën tuaj. Vërtet s'mund të *qesh* me të. Prej meje jeni i sigurt.

— Besoj se në çdo natyrë ka një prirje drejt ndonjë të keqeje të caktuar, një të metë të natyrshme, që as edukata më e mirë s'mund ta kapërcejë.

— Dhe e meta *juaj* është prirja për t'i urryer të gjithë.

— Dhe e juaja, — u përgjigj ai me një buzëqeshje, — është t'i keqkuptoni qëllimisht.

— Le të dëgjojmë pak muzikë, — thirri zonjusha Bingli, e lodhur nga një bisedë ku s'kishte pjesë. — Luiza, s'të prish punë nëse e zgjoj zotin Hërst?

E motra s'pati as kundërshtimin më të vogël, dhe pianoja u hap; dhe Darsi, pasi u mendua për pak çaste, s'u pikëllua. Kishte nisur ta ndiente rrezikun e të qenët tepër i vëmendshëm ndaj Elizabetës.

Kapitulli XII

Siç kishin rënë dakord dy motrat, të nesërmen në mëngjes Elizabeta i shkroi së ëmës, duke iu lutur t'u dërgonte karrocën gjatë ditës. Por zonja Benet, që kishte llogaritur se vajzat do të rrinin në Netherfild deri të martën tjetër, kur Xhejnit i mbushej tamam java, s'e bindte dot veten t'i priste me kënaqësi më herët. Përgjigjja e saj, pra, s'ishte e favorshme, të paktën jo për dëshirat e Elizabetës, që digjej të kthehej në shtëpi. Zonja Benet u çoi fjalë se s'kishte asnjë mundësi të merrnin karrocën para së martës; dhe në pasthënie shtonte se, po t'i lutnin zoti Bingli dhe e motra të rrinin më gjatë, ajo mund t'ia dilte fare mirë pa to. Elizabeta, megjithatë, ishte krejt e vendosur të mos rrinte më gjatë; dhe as s'e priste shumë që t'ua kërkonin; përkundrazi, nga frika se mos i quanin të bezdisshme që po rrinin pa nevojë kaq gjatë, e nxiti Xhejnin të kërkonte menjëherë hua karrocën e zotit Bingli; dhe më në fund u vendos t'u thuhej që kishin pasur ndër mend të largoheshin nga Netherfildi po atë mëngjes, dhe të bëhej kërkesa.

Lajmi ngjalli shumë shprehje keqardhjeje; dhe aq u fol për dëshirën që të rrinin të paktën deri të nesërmen, sa u prek Xhejn; dhe nisja e tyre u shty për të nesërmen. Atëherë zonjushës Bingli i erdhi keq që e kishte propozuar shtyrjen; sepse xhelozia dhe mospëlqimi për njërën motër ishin shumë më të mëdha se dashuria për tjetrën.

I zoti i shtëpisë e dëgjoi me keqardhje të vërtetë që do të iknin kaq shpejt, dhe disa herë u përpoq ta bindte zonjushën Benet se

s'do të ishte e sigurt për të, se s'ishte ende mjaft e shëruar; por Xhejn ishte e patundur kur ndiente se kishte të drejtë.

Për zotin Darsi lajmi qe i mirëpritur: Elizabeta kishte ndenjur mjaft në Netherfild. Ajo e tërhiqte më shumë nga ç'i pëlqente atij; dhe zonjusha Bingli ishte e pasjellshme me *të* dhe më ngacmuese se zakonisht me të. Me mençuri vendosi të kujdesej veçanërisht që *tani* të mos i shpëtonte asnjë shenjë admirimi, asgjë që mund ta ngrinte atë me shpresën se kishte ndikim në lumturinë e tij; i vetëdijshëm se, po të ishte ngjallur një ide e tillë, sjellja e tij në ditën e fundit do të kishte peshë të madhe për ta përforcuar a për ta shuar. I vendosur në qëllimin e tij, mezi i tha dhjetë fjalë gjatë gjithë së shtunës; dhe, megjithëse një herë mbetën vetëm për gjysmë ore, ai iu përmbajt me ndërgjegje të plotë librit dhe as që e shikoi.

Të dielën, pas shërbesës së mëngjesit në kishë, u bë ndarja, kaq e këndshme për pothuajse të gjithë. Mirësjellja e zonjushës Bingli ndaj Elizabetës u rrit më në fund shumë shpejt, si edhe dashuria e saj për Xhejnin; dhe, kur u ndanë, pasi e siguroi të dytën për kënaqësinë që do t'i jepte gjithmonë ta shihte qoftë në Longborn, qoftë në Netherfild, dhe pasi e përqafoi me shumë dhembshuri, i dha dorën madje edhe të parës. Elizabeta u nda nga gjithë shoqëria në humorin më të mirë.

Nëna nuk i priti në shtëpi me shumë përzemërsi. Zonja Benet u çudit që erdhën, dhe mendoi se kishin gabuar shumë që shkaktuan aq shqetësim, dhe ishte e sigurt se Xhejn do të ishte ftohur përsëri. Por i ati, megjithëse fare i kursyer në shprehjen e kënaqësisë, u gëzua vërtet që i pa; e kishte ndier rëndësinë e tyre në rrethin familjar. Biseda e mbrëmjes, kur mblidheshin të gjithë, kishte humbur shumë nga gjallëria dhe pothuajse gjithë kuptimin në mungesë të Xhejnit dhe Elizabetës.

Gjetën Merin, si zakonisht, të zhytur në studimin e harmonisë

muzikore[28] dhe të natyrës njerëzore; dhe patën ca fragmente të reja për të admiruar e ca vërejtje të reja moralizuese, të konsumuara, për të dëgjuar. Katerina dhe Lidia kishin për to lajme të një lloji tjetër. Që nga e mërkura e kaluar ishin bërë e ishin thënë shumë gjëra në regjiment; disa oficerë kishin darkuar kohët e fundit te burri i tezes; një ushtar i thjeshtë kishte ngrënë kamxhik; dhe madje ishte lënë të kuptohej se kolonel Forsteri do të martohej.

[28] Në origjinal *thorough bass* (bas i vazhdueshëm): teoria e shoqërimit harmonik të melodisë, që atëherë mësohej si bazë e kompozimit. Ishte studim i thatë dhe teknik, krejt në natyrën e Merit.

Kapitulli XIII

— Shpresoj, e dashur, — i tha zoti Benet së shoqes të nesërmen në mëngjes, kur ishin në tryezë, — që ke porositur një drekë të mirë për sot, sepse kam arsye të pres një mysafir në rrethin tonë familjar.

— Kë e ke fjalën, i dashur? Unë s'di që të vijë njeri, jam e sigurt, përveç po të na vijë rastësisht Sharlota Lukas; dhe shpresoj që darkat e *mia* janë mjaft të mira për të. S'besoj se sheh shpesh të tilla në shtëpinë e vet.

— Personi për të cilin flas është një zotëri dhe një i huaj.

Sytë e zonjës Benet shkëlqyen.

— Një zotëri dhe një i huaj! Është zoti Bingli, jam e sigurt. Po, Xhejn, s'na the asnjë fjalë për këtë, dinake! Epo, jam e sigurt që do të gëzohem jashtëzakonisht ta shoh zotin Bingli. Por, o Zot i madh! Ç'fatkeqësi! Sot s'gjendet asnjë copë peshk. Lidia, shpirt, bjeri ziles. Duhet të flas menjëherë me zonjën Hill.

— *Nuk* është zoti Bingli, — tha i shoqi; — është një njeri që s'e kam parë kurrë në jetën time.

Kjo ngjalli një habi të përgjithshme; dhe ai pati kënaqësinë ta pyesnin me padurim e shoqja dhe pesë vajzat njëherësh.

Pasi u argëtua pak me kureshtjen e tyre, ai shpjegoi kështu:

— Rreth një muaj më parë mora këtë letër, dhe rreth dy javë më parë iu përgjigja; sepse m'u duk një çështje disi delikate, që kërkonte vëmendje të shpejtë. Është nga kushëriri im, zoti

Kollins, i cili, kur të vdes unë, mund t'ju nxjerrë të gjithave nga kjo shtëpi kur t'i teket.

— Oh, i dashur, — thirri e shoqja, — s'duroj dot ta dëgjoj këtë. Të lutem mos fol për atë njeri të neveritshëm. Më duket vërtet gjëja më e padrejtë në botë që prona jote t'u merret fëmijëve të tu; dhe jam e sigurt, po të isha në vendin tënd, që do të isha përpjekur prej kohësh të bëja diçka për këtë.

Xhejn dhe Elizabeta u përpoqën t'i shpjegonin ç'është trashëgimia e detyruar. Ishin përpjekur shpesh edhe më parë: por kjo ishte një temë ku zonja Benet ishte përtej çdo arsyeje; dhe vazhdoi të shante me hidhërim mizorinë e t'ia marrësh një pronë një familjeje me pesë vajza, në favor të një njeriu për të cilin s'i bëhej vonë askujt.

— Sigurisht që është një punë shumë e padrejtë, — tha zoti Benet; — dhe asgjë s'mund ta lajë zotin Kollins nga faji që do ta trashëgojë Longbornin. Por, po ta dëgjosh letrën e tij, ndoshta do të zbutesh pak nga mënyra si shprehet.

— Jo, për këtë jam e sigurt që s'do të zbutem: dhe më duket se ishte shumë e pacipë nga ana e tij që të shkroi fare, dhe shumë hipokrite. I urrej miqtë e rremë të tillë. Pse s'vazhdoi të grindej me ty, siç bënte i ati para tij?

— Ja, në të vërtetë, duket se ka pasur ca skrupuj si bir për këtë punë, siç do ta dëgjosh.

Hansford, pranë Uesterhamit, Kent, 15 tetor.

I nderuar zotëri,

Mosmarrëveshja që ekzistonte mes jush dhe të ndjerit, të nderuarit atit tim, më ka shkaktuar gjithmonë shumë shqetësim; dhe, që kur pata fatkeqësinë ta humbas, kam dëshiruar shpesh ta shëroj këtë çarje: por për ca kohë më mbajtën prapa dyshimet e mia, nga frika se mos dukej mungesë respekti për kujtimin e tij që unë të isha në marrëdhënie të mira me dikë me të cilin atij i kishte pëlqyer gjithmonë të ishte në grindje. — Ja

pra, zonja Benet. — *Megjithatë, tani kam vendosur për këtë çështje; sepse, pasi u shugurova prift për Pashkë, pata fatin të dallohem nga mbrojtja e Shkëlqesisë së Saj ledi Katerinë de Burg, e veja e sir Luis de Burgut, bujaria dhe mirëbërësia e së cilës më ka ngritur në famullinë e vlefshme të kësaj parokie,*[29] *ku përpjekja ime e zjarrtë do të jetë të sillem me respekt mirënjohës ndaj Zonjërisë së Saj dhe të jem gjithmonë gati të kryej ato rite e ceremoni që janë caktuar nga Kisha e Anglisë. Si klerik, për më tepër, ndiej se është detyra ime të nxis e të vendos bekimin e paqes në të gjitha familjet që arrin ndikimi im; dhe mbi këto baza lajkatohem të besoj se propozimet e mia të tanishme vullnetmira janë shumë të lavdërueshme, dhe se rrethana që unë jam i radhës në trashëgiminë e detyruar të pronës së Longbornit do të anashkalohet me mirësi nga ana juaj dhe nuk do t'ju shtyjë ta hidhni poshtë degën e ullirit që ju ofrohet. Nuk mund të mos jem i shqetësuar që jam mjeti për dëmtimin e vajzave tuaja të dashura, dhe ju kërkoj leje të kërkoj ndjesë për këtë, si dhe t'ju siguroj për gatishmërinë time për t'u bërë çdo shpërblim të mundshëm; por për këtë më vonë. Po qe se nuk keni kundërshtim të më prisni në shtëpinë tuaj, propozoj t'i jap vetes kënaqësinë t'ju bëj vizitë juve dhe familjes suaj të hënën, më 18 nëntor, deri në orën katër, dhe me shumë gjasë do ta shfrytëzoj mikpritjen tuaj deri të shtunën e javës tjetër, gjë që mund ta bëj pa asnjë shqetësim, sepse ledi Katerina s'e ka aspak kundër mungesën time të rastit një të diel, me kusht që të ketë marrë përsipër detyrën e ditës ndonjë klerik tjetër. Mbetem, i nderuar zotëri, me përshëndetje plot respekt për zonjën tuaj dhe vajzat, dashamirësi dhe miku juaj,*

UILLIAM KOLLINS

[29] Në Kishën e Anglisë, të drejtën për të emëruar famullitarin e një parokie e kishte shpesh pronari i tokave përreth, si këtu ledi Katerina. Bashkë me famullinë, famullitari merrte edhe shtëpinë dhe të ardhurat e saj, prandaj një mbrojtës i fuqishëm ishte i çmuar për një klerik të ri.

— Në orën katër, pra, mund ta presim këtë zotëri paqebërës, — tha zoti Benet, duke e palosur letrën. — Duket një djalë i ri shumë i ndërgjegjshëm dhe i sjellshëm, për fjalë të nderit; dhe s'kam dyshim që do të dalë një njohje e çmuar, sidomos po të jetë ledi Katerina aq zemërgjerë sa ta lërë të vijë përsëri te ne.

— Megjithatë, ka njëfarë kuptimi në atë që thotë për vajzat; dhe, po qe se ka ndër mend t'u bëjë ndonjë shpërblim, s'do të jem unë ajo që do ta dekurajoj.

— Megjithëse është e vështirë, — tha Xhejn, — të marrësh me mend si mund të ketë ndër mend të na japë shpërblimin që mendon se na takon, dëshira sigurisht i bën nder.

Elizabetës i bëri përshtypje kryesisht respekti i tij i jashtëzakonshëm për ledi Katerinën dhe qëllimi i tij i mirë për t'i pagëzuar, kurorëzuar e varrosur famullitarët kurdo që të duhej.

— Duhet të jetë njeri i çuditshëm, më duket, — tha ajo. — S'e kuptoj dot. Ka diçka shumë fryrëse në stilin e tij. Dhe ç'do të thotë kur kërkon ndjesë që është i radhës në trashëgimi? S'mund të mendojmë se do ta ndryshonte, edhe sikur të mundej. Mund të jetë njeri i mençur, zotëri?

— Jo, e dashur; s'besoj. Kam shpresa të mëdha se do ta gjej krejt të kundërtën. Në letrën e tij ka një përzierje servilizmi e vetërëndësie që premton shumë. Mezi pres ta shoh.

— Nga ana e hartimit, — tha Meri, — letra e tij s'duket e mangët. Ideja e degës së ullirit ndoshta s'është krejt e re, megjithatë mendoj se është shprehur mirë.

Për Katerinën dhe Lidian, as letra, as autori i saj s'kishin as interesin më të vogël. Ishte gati e pamundur që kushëriri i tyre të vinte me uniformë të kuqe, dhe tani kishte disa javë që s'kishin marrë kënaqësi nga shoqëria e ndonjë burri me rroba të një ngjyre tjetër. Sa për nënën e tyre, letra e zotit Kollins ia kishte zhdukur shumë nga mëria, dhe ajo po përgatitej ta takonte me një qetësi që habiti burrin dhe vajzat.

Zoti Kollins erdhi në orën e caktuar, dhe u prit me shumë mirësjellje nga gjithë familja. Zoti Benet, në të vërtetë, foli pak; por zonjat ishin mjaft të gatshme të flisnin, dhe zoti Kollins s'dukej se kishte nevojë për nxitje, as që ishte i prirur të heshte vetë. Ishte një djalë i ri i gjatë, me pamje të rëndë, njëzet e pesë vjeç. Pamja e tij ishte serioze e madhështore, dhe sjelljet shumë formale. S'kishte ndenjur gjatë ulur, kur i bëri kompliment zonjës Benet që kishte një familje kaq të bukur vajzash; tha se kishte dëgjuar shumë për bukurinë e tyre, por që, në këtë rast, fama s'i kishte arritur së vërtetës; dhe shtoi se s'kishte dyshim që ajo do t'i shihte të gjitha, me kohë, të martuara mirë. Kjo galanteri s'ishte shumë për shijen e disa prej dëgjuesve; por zonja Benet, që s'grindej me asnjë kompliment, u përgjigj me shumë gatishmëri:

— Jeni shumë i sjellshëm, zotëri, jam e sigurt; dhe uroj me gjithë zemër që të dalë kështu; sepse ndryshe do të mbeten mjaft në rrugë. Gjërat janë rregulluar kaq çuditshëm.

— Ndoshta e keni fjalën për trashëgiminë e detyruar të kësaj prone.

— Ah, zotëri, po, vërtet. Është punë e hidhur për vajzat e mia të shkreta, duhet ta pranoni. Jo se dua t'ju fajësoj *juve*, sepse gjëra të tilla, e di, në këtë botë janë krejt rastësi. S'e di njeri si do të shkojnë pronat, kur të lidhen një herë me trashëgimi të detyruar.

— E ndiej shumë, zonjë, padrejtësinë që u bëhet kushërirave të mia të bukura, dhe mund të thoja shumë për këtë temë, veçse ruhem të mos dukem i guximshëm e i nxituar. Por mund t'i siguroj zonjushat se kam ardhur i gatshëm t'i admiroj. Për tani s'do të them më shumë, por, ndoshta, kur të njihemi më mirë...

E ndërpreu thirrja për drekë; dhe vajzat i buzëqeshën njëratjetrës. Ato s'ishin të vetmet objekte të admirimit të zotit Kollins. Hajati, dhoma e ngrënies dhe gjithë mobiliet e saj u shqyrtuan e u lavdëruan; dhe lavdërimi i tij për gjithçka do ta kishte prekur zemrën e zonjës Benet, sikur të mos ishte supozimi poshtërues

se ai i shihte të gjitha si pronën e tij të ardhshme. Edhe dreka, nga ana e saj, u admirua shumë; dhe ai kërkoi të dinte cilës nga kushërirat e tij të bukura i detyrohej përsosmëria e gatimit. Por këtu e ndreqi zonja Benet, e cila e siguroi, me njëfarë ashpërsie, se ata e kishin mjaft mirë të mbanin një kuzhiniere të mirë dhe se vajzat e saj s'kishin të bënin fare me kuzhinën. Ai kërkoi ndjesë që e kishte mërzitur. Me ton më të butë ajo deklaroi se s'ishte aspak e fyer; por ai vazhdoi të kërkonte ndjesë për rreth një çerek ore.

Kapitulli XIV

Gjatë drekës, zoti Benet mezi foli fare; por, kur u tërhoqën shërbëtorët, mendoi se ishte koha të bisedonte pak me mysafirin, dhe prandaj nisi një temë ku priste që ai të shkëlqente, duke vërejtur se dukej shumë me fat me mbrojtësen e tij. Vëmendja e ledi Katerinë de Burgut ndaj dëshirave të tij dhe kujdesi për rehatinë e tij dukeshin vërtet të jashtëzakonshëm. Zoti Benet s'mund të zgjidhte temë më të mirë. Zoti Kollins u bë gojëtar në lavdërimin e saj. Tema e ngriti në një solemnitet sjelljeje më të madh se zakonisht; dhe, me një pamje tepër të rëndësishme, deklaroi se kurrë në jetën e tij s'kishte parë një sjellje të tillë te një person i rangut të lartë, aq përzemërsi dhe aq mirëdashje sa kishte provuar vetë nga ledi Katerina. Asaj i kishte pëlqyer me hir t'i miratonte të dy predikimet që ai kishte pasur tashmë nderin të mbante para saj. E kishte ftuar gjithashtu dy herë për drekë në Rozings, dhe vetëm të shtunën e kaluar kishte dërguar ta thërrisnin për të plotësuar tryezën e *kadrijës*[30] në mbrëmje. Shumë njerëz e quanin ledi Katerinën krenare, e dinte; por *ai* s'kishte parë kurrë tek ajo gjë tjetër veç përzemërsisë. I kishte folur gjithmonë si do t'i fliste çdo zotërie tjetër; s'kishte pasur kundërshtimin më të vogël që ai të merrte pjesë në shoqërinë e rrethit, as që ta linte famullinë herë pas here për një a dy javë për të vizituar të afërmit. Madje kishte

[30] *Quadrille* (frëngjisht): lojë letrash për katër lojtarë, e modës te zonjat e moshuara të shoqërisë së lartë. Ledi Katerina e kishte thirrur zotin Kollins vetëm sepse i mungonte lojtari i katërt.

denjuar ta këshillonte të martohej sa më shpejt, me kusht që të zgjidhte me maturi; dhe një herë i kishte bërë vizitë në shtëpinë e tij të përulur famullitare, ku i kishte miratuar plotësisht të gjitha ndryshimet që ai po bënte, dhe madje kishte denjuar të sugjeronte vetë disa, ca rafte në dollapët e katit të sipërm.

— Kjo është shumë e hijshme dhe e sjellshme, jam e sigurt, — tha zonja Benet, — dhe guxoj të them se është grua shumë e këndshme. Mjerë që zonjat e mëdha në përgjithësi s'i ngjajnë më shumë. Jeton afër jush, zotëri?

— Kopshtin ku ndodhet banesa ime e përulur e ndan vetëm një rrugicë nga parku i Rozingsit, rezidenca e Zonjërisë së Saj.

— Më duket se thatë që është e ve, zotëri? Ka familje?

— Ka vetëm një vajzë, trashëgimtaren e Rozingsit dhe të një pasurie shumë të madhe.

— Ah, — thirri zonja Benet, duke tundur kokën, — atëherë është më mirë se shumë vajza. Dhe ç'lloj zonjushe është? Është e bukur?

— Është vërtet një zonjushë shumë e hijshme. Vetë ledi Katerina thotë se, për sa i përket bukurisë së vërtetë, zonjusha de Burg është shumë mbi më të bukurat e seksit të saj; sepse në tiparet e saj ka atë që e dallon vajzën me prejardhje të shquar. Për fat të keq, ka shëndet të brishtë, gjë që e ka penguar të përparojë në shumë talente, në të cilat ndryshe s'kishte si të mos shkëlqente, siç më ka thënë zonja që i ka drejtuar edukimin dhe që banon ende me ta. Por është krejtësisht e dashur, dhe shpesh denjon të kalojë me karrocën e saj të vogël me poni pranë banesës sime të përulur.

— A është prezantuar në oborr? S'ma kujtohet emri i saj mes zonjave të oborrit.

— Shëndeti i saj jo i mirë, për fat të keq, e pengon të rrijë në Londër; dhe në këtë mënyrë, siç i thashë vetë një ditë ledi Katerinës, i ka marrë Oborrit Britanik stolinë e tij më të shndritshme. Zonjërisë së Saj iu duk se i pëlqeu kjo ide; dhe mund ta

përfytyroni sa i lumtur jam në çdo rast t'u bëj ato komplimente të vogla e delikate që zonjat i pranojnë gjithmonë me kënaqësi. Më shumë se një herë i kam vërejtur ledi Katerinës se vajza e saj e mrekullueshme duket e lindur për të qenë dukeshë; dhe se rangu më i lartë, në vend që t'i jepte asaj rëndësi, do të zbukurohej prej saj. Këto janë ato gjëra të vogla që i pëlqejnë Zonjërisë së Saj, dhe është një lloj vëmendjeje që e quaj veten veçanërisht të detyruar ta tregoj.

— Gjykoni shumë drejt, — tha zoti Benet; — dhe është fat për ju që keni talentin të lajkatoni me delikatesë. A mund t'ju pyes nëse këto vëmendje të këndshme vijnë nga shtysa e çastit, apo janë fryt i një studimi të mëparshëm?

— Vijnë kryesisht nga ajo që ndodh në atë çast; dhe, megjithëse ndonjëherë argëtohem duke sajuar e duke rregulluar komplimente të vogla elegante që mund t'u përshtaten rasteve të zakonshme, gjithmonë dëshiroj t'u jap një ajër sa më pak të studiuar.

Pritjet e zotit Benet u përmbushën plotësisht. Kushëriri i tij ishte po aq qesharak sa kishte shpresuar; dhe ai e dëgjonte me kënaqësinë më të madhe, duke ruajtur njëkohësisht fytyrën më të patundur, dhe, veç ndonjë vështrimi herë pas here drejt Elizabetës, pa pasur nevojë për shok në kënaqësinë e tij.

Megjithatë, deri në orën e çajit, doza kishte qenë e mjaftueshme, dhe zoti Benet u gëzua ta çonte mysafirin përsëri në sallon, e kur mbaroi çaji, u gëzua ta ftonte t'u lexonte zonjave me zë të lartë. Zoti Kollins pranoi me gatishmëri, dhe u solli një libër; por, kur e pa (sepse gjithçka tregonte që ishte nga një bibliotekë qarkulluese), u tërhoq prapa dhe, duke kërkuar ndjesë, deklaroi se s'lexonte kurrë romane. Kiti i nguli sytë, dhe Lidia lëshoi një thirrje. U sollën libra të tjerë, dhe pas njëfarë mendimi ai zgjodhi

Predikimet e Fordajsit.[31] Lidia gogësiu kur ai hapi vëllimin; dhe, para se ai të lexonte, me një solemnitet shumë monoton, tri faqe, ajo e ndërpreu:

— E di, mama, që burri i tezes po mendon ta pushojë Riçardin? Dhe, po ta pushojë, do ta marrë në punë kolonel Forsteri. Ma tha vetë tezja të shtunën. Nesër do të shkoj në këmbë në Meriton për të marrë vesh më shumë, dhe për të pyetur kur kthehet zoti Deni nga Londra.

Dy motrat më të mëdha i thanë Lidias të mbante gojën; por zoti Kollins, shumë i fyer, e la librin mënjanë dhe tha:

— Shpesh e kam vënë re sa pak u interesojnë zonjushave librat e natyrës serioze, megjithëse janë shkruar vetëm për të mirën e tyre. Më habit, e pranoj; sepse sigurisht s'mund të ketë asgjë më të dobishme për to se mësimi. Por nuk do ta bezdis më kushërirën time të vogël.

Pastaj, duke u kthyer nga zoti Benet, iu ofrua si kundërshtar në tavëll. Zoti Benet e pranoi sfidën, duke vërejtur se ai vepronte shumë me mend që ua linte vajzave argëtimet e tyre të kota. Zonja Benet dhe vajzat i kërkuan ndjesë me shumë mirësjellje për ndërprerjen e Lidias, dhe i premtuan se s'do të ndodhte më, po ta rifillonte librin; por zoti Kollins, pasi i siguroi se s'kishte asnjë mëri për kushërirën e vogël dhe se kurrë s'do ta merrte sjelljen e saj si fyerje, u ul në një tryezë tjetër me zotin Benet dhe u përgatit për tavëll.

[31] James Fordyce, *Predikime për gratë e reja* (1766): libër predikimesh morale, shumë i përhapur në atë kohë, që i këshillonte vajzat të ishin të përulura, të heshtura e të devotshme, dhe i paralajmëronte kundër romaneve.

Kapitulli XV

Zoti Kollins s'ishte njeri i mençur, dhe mangësisë së natyrës fare pak i kishin ndihmuar edukimi apo shoqëria; pjesën më të madhe të jetës e kishte kaluar nën drejtimin e një babai të paditur e koprrac; dhe, megjithëse kishte qenë në njërin nga universitetet, kishte ndjekur vetëm semestrat e domosdoshëm pa krijuar atje asnjë njohje të dobishme. Nënshtrimi në të cilin e kishte rritur i ati i kishte dhënë fillimisht një sjellje shumë të përulur; por tani kjo kundërpeshohej mjaft nga mendjemadhësia e një koke të dobët që jetonte e veçuar, dhe nga ndjenjat e vetërëndësisë që sjell një mbarësi e hershme dhe e papritur. Një rastësi e mbarë e kishte rekomanduar te ledi Katerinë de Burg kur famullia e Hansfordit kishte mbetur pa famullitar; dhe respekti që ndiente për rangun e saj të lartë dhe nderimi për të si mbrojtëse, të përzier me një mendim shumë të mirë për veten, për autoritetin e tij si klerik dhe për të drejtat e tij si famullitar, e bënin në tërësi një përzierje krenarie e servilizmi, vetërëndësie e përulësie.

Tani që kishte një shtëpi të mirë dhe të ardhura mjaft të mira, kishte ndër mend të martohej; dhe, duke kërkuar pajtimin me familjen e Longbornit, kishte parasysh një grua, sepse mendonte të zgjidhte njërën nga vajzat, po t'i gjente aq të bukura e të dashura sa i përshkruante fjala e botës. Ky ishte plani i tij i shpërblimit, i shlyerjes, për trashëgimin e pronës së babait të tyre; dhe i dukej plan i shkëlqyer, plot përshtatshmëri e hijeshi, dhe tepër bujar e i painteresuar nga ana e tij.

Plani nuk ndryshoi kur i pa. Fytyra e bukur e zonjushës Benet ia përforcoi pikëpamjet dhe ia vendosi të gjitha nocionet më të rrepta për atë që i takonte vajzës më të madhe; dhe për mbrëmjen e parë zgjedhja e tij e prerë ishte *ajo*. Mëngjesi tjetër, megjithatë, solli një ndryshim; sepse gjatë një *tête-à-tête* prej një çerek ore me zonjën Benet para mëngjesit, një bisedë që nisi me shtëpinë e tij famullitare dhe shkoi natyrshëm drejt rrëfimit të shpresave të tij se një zonjë për të mund të gjendej në Longborn, nxori prej saj, mes buzëqeshjesh shumë të përzemërta dhe nxitjesh të përgjithshme, një paralajmërim pikërisht për Xhejnin që kishte zgjedhur ai. Sa për vajzat e saj më të *vogla*, ajo s'mund të merrte përsipër të thoshte, s'mund të përgjigjej me siguri, por nuk *dinte* që të kishin ndonjë prirje; vajzën e saj më të *madhe*, duhej ta përmendte, e ndiente për detyrë t'ia linte të kuptonte, kishte shumë të ngjarë të fejohej shumë shpejt.

Zoti Kollins s'kishte veçse ta ndërronte Xhejnin me Elizabetën, dhe u bë shpejt; u bë ndërsa zonja Benet po trazonte zjarrin. Elizabeta, që vinte menjëherë pas Xhejnit si nga mosha ashtu edhe nga bukuria, e zëvendësoi natyrisht.

Zonja Benet e ruajti si thesar këtë aludim, dhe besoi se shpejt mund të kishte dy vajza të martuara; dhe njeriu për të cilin s'duronte të fliste një ditë më parë, tani ishte shumë lart në hiret e saj.

Qëllimi i Lidias për të shkuar në këmbë në Meriton nuk u harrua: të gjitha motrat veç Merit pranuan të shkonin me të; dhe zoti Kollins do t'i shoqëronte, me kërkesë të zotit Benet, që donte me gjithë shpirt ta hiqte qafe dhe ta kishte bibliotekën vetëm për vete; sepse atje e kishte ndjekur zoti Kollins pas mëngjesit, dhe atje do të vazhdonte të rrinte, gjoja i zënë me një nga vëllimet më të mëdha të koleksionit, por në të vërtetë duke i folur zotit Benet, me pak pushim, për shtëpinë e kopshtin e tij në Hansford. Gjëra të tilla e shqetësonin jashtëzakonisht zotin Benet. Në bibliotekën e tij kishte qenë gjithmonë i sigurt për qetësi e paqe;

dhe, megjithëse ishte i përgatitur, siç i tha Elizabetës, të hasej me marrëzi e mendjemadhësi në çdo dhomë tjetër të shtëpisë, atje ishte mësuar të ishte i lirë prej tyre: prandaj mirësjellja e tij qe shumë e shpejtë në ftesën që zoti Kollins t'u bashkohej vajzave në shëtitje; dhe zoti Kollins, i cili në fakt ishte shumë më i përshtatshëm si ecës sesa si lexues, u kënaq jashtëzakonisht ta mbyllte librin e madh dhe të shkonte.

Me fjalë boshe e fryrëse nga ana e tij dhe me pohime të sjellshme nga ana e kushërirave, koha kaloi derisa hynë në Meriton. Vëmendjen e më të voglave tani s'mund ta fitonte më *ai*. Sytë e tyre menjëherë filluan të endeshin nëpër rrugë në kërkim të oficerëve, dhe vetëm një kapelë vërtet shumë elegante apo një muslin vërtet i ri në vitrinën e ndonjë dyqani mund t'i kthente.

Por vëmendjen e çdo zonje e tërhoqi shpejt një djalë i ri që s'e kishin parë kurrë më parë, me pamje krejt prej zotërie, që po ecte me një oficer në anën tjetër të rrugës. Oficeri ishte pikërisht zoti Deni, për kthimin e të cilit nga Londra kishte ardhur të pyeste Lidia, dhe ai u përkul kur kaluan. Të gjithave u bëri përshtypje pamja e të huajit, të gjitha pyesnin veten kush mund të ishte; dhe Kiti e Lidia, të vendosura ta zbulonin po të ishte e mundur, prinë duke kaluar rrugën, me pretekstin se u duhej diçka në një dyqan përballë, dhe për fat sapo kishin arritur në trotuar, kur dy zotërinjtë, duke u kthyer prapa, arritën në të njëjtin vend. Zoti Deni iu drejtua menjëherë dhe kërkoi leje t'u prezantonte mikun e tij, zotin Uikam, i cili ishte kthyer me të një ditë më parë nga Londra dhe, siç i vinte mirë ta thoshte, kishte pranuar një gradë oficeri në regjimentin e tyre. Kjo ishte pikërisht ashtu si duhej; sepse djalit të ri i mungonte vetëm uniforma për të qenë krejtësisht magjepsës. Pamja ishte shumë në favor të tij: kishte gjithë cilësitë më të mira të bukurisë, një fytyrë të bukur, një shtat të mirë dhe një sjellje shumë të këndshme. Prezantimit i pasoi nga ana e tij një gatishmëri e lumtur për bisedë, një gatishmëri njëkohësisht krejt korrekte dhe e thjeshtë; dhe gjithë shoqëria

ende po rrinte më këmbë duke biseduar shumë këndshëm, kur zhurma e kuajve ua tërhoqi vëmendjen, dhe panë Darsin e Binglin që po vinin me kalë nëpër rrugë. Kur dalluan zonjat e grupit, dy zotërinjtë erdhën menjëherë drejt tyre dhe nisën mirësjelljet e zakonshme. Bingli ishte folësi kryesor, dhe zonjusha Benet objekti kryesor. Ai tha se po shkonte në Longborn posaçërisht për të pyetur për shëndetin e saj. Zoti Darsi e vërtetoi me një përkulje, dhe po fillonte të vendoste të mos i ngulte sytë mbi Elizabetën, kur ata iu ndalën befas te pamja e të huajit; dhe Elizabeta, duke i parë rastësisht fytyrat e të dyve ndërsa shikonin njëri-tjetrin, mbeti krejt e habitur nga efekti i takimit. Të dy ndërruan ngjyrë: njëri u zbardh, tjetri u skuq. Zoti Uikam, pas pak çastesh, preku kapelën, një përshëndetje që zoti Darsi mezi denjoi t'ia kthente. Ç'kuptim mund të kishte? Ishte e pamundur ta merrje me mend; ishte e pamundur të mos digjeshe ta dije.

Pas një minute tjetër, zoti Bingli, pa treguar se e kishte vënë re ç'kishte ndodhur, u përshëndet dhe vazhdoi rrugën me kalë bashkë me mikun.

Zoti Deni dhe zoti Uikam ecën me zonjushat deri te dera e shtëpisë së zotit Filips, dhe pastaj u përkulën për t'u ndarë, megjithë lutjet ngulmuese të zonjushës Lidia që të hynin, e madje megjithëse zonja Filips hapi dritaren e sallonit dhe e mbështeti ftesën me zë të lartë.

Zonja Filips gëzohej gjithmonë t'i shihte mbesat; dhe dy më të mëdhatë, për shkak të mungesës së fundit, ishin veçanërisht të mirëpritura; dhe ajo po shprehte me zjarr habinë për kthimin e tyre të papritur në shtëpi, për të cilin, meqë s'i kishte marrë karroca e familjes, s'do të kishte ditur asgjë, sikur të mos e kishte parë rastësisht në rrugë djalin e dyqanit të zotit Xhons, që i kishte thënë se nuk do t'i dërgonin më ilaçe Netherfildit, sepse zonjushat Benet ishin larguar, kur Xhejn ia prezantoi zotin Kollins dhe asaj iu desh t'i tregonte mirësjellje. Ajo e priti me mirësjelljen e saj më të mirë, të cilën ai ia ktheu edhe më tepër,

duke kërkuar ndjesë për ndërhyrjen pa e njohur më parë, e cila, megjithatë, nuk mund të mos lajkatohej se ndoshta justifikohej nga lidhja e tij farefisnore me zonjushat që ia kishin prezantuar. Zonja Filips u shtang krejt para një tepërie të tillë edukate; por soditja e saj e njërit të huaj mori shpejt fund nga thirrjet dhe pyetjet për tjetrin, për të cilin, megjithatë, ajo mund t'u tregonte mbesave vetëm atë që dinin tashmë: që zoti Deni e kishte sjellë nga Londra dhe që do të merrte gradën e togerit në regjimentin e ——shirit. E kishte ndjekur me sy gjatë orës së fundit, tha ajo, ndërsa ai shëtiste lart e poshtë rrugës; dhe, po të ishte shfaqur zoti Uikam, Kiti dhe Lidia me siguri do ta kishin vazhduar këtë punë; por fatkeqësisht tani nuk kalonte para dritareve askush, veç disa oficerëve, të cilët, në krahasim me të huajin, ishin bërë „djem budallenj e të pakëndshëm“. Disa prej tyre do të darkonin të nesërmen te Filipsët, dhe tezja premtoi se do ta nxiste burrin ta vizitonte zotin Uikam dhe ta ftonte edhe atë, po të vinte familja e Longbornit në mbrëmje. U ra dakord për këtë; dhe zonja Filips deklaroi se do të luanin një lojë të bukur, të ngrohtë e të zhurmshme me bileta lotarie,[32] e pastaj do të hanin një darkë të vogël të nxehtë. Perspektiva e kënaqësive të tilla ishte shumë gazmore, dhe u ndanë në humor të mirë nga të dyja anët. Zoti Kollins i përsëriti ndjesat kur doli nga dhoma, dhe e siguruan, me një mirësjellje që s'lodhej, se ishin krejt të panevojshme.

Ndërsa ecnin për në shtëpi, Elizabeta i tregoi Xhejnit atë që kishte parë mes dy zotërinjve; por, megjithëse Xhejn do ta kishte mbrojtur njërin a tjetrin, apo të dy, po të dukej se kishin gabuar, nuk mund ta shpjegonte një sjellje të tillë më shumë se e motra.

Zoti Kollins, kur u kthye, e kënaqi shumë zonjën Benet duke admiruar sjelljet dhe mirësjelljen e zonjës Filips. Deklaroi se, përveç ledi Katerinës dhe vajzës së saj, s'kishte parë kurrë grua

[32] *Lottery tickets* (anglisht): lojë letrash e gëzueshme për shumë lojtarë, me baste të vogla, ku fitimi varej krejt nga fati, si në lotari. Ishte lojë e preferuar në mbrëmjet familjare, pikërisht sepse s'kërkonte asnjë mjeshtëri.

më elegante; sepse jo vetëm e kishte pritur me mirësjelljen më të madhe, por madje e kishte përfshirë posaçërisht në ftesën për mbrëmjen e nesërme, megjithëse më parë s'e njihte fare. Diçka, mendonte ai, mund t'i atribuohej lidhjes së tij me ta, por megjithatë s'kishte hasur kurrë aq vëmendje gjatë gjithë jetës së tij.

Kapitulli XVI

Meqë askush s'e kundërshtoi premtimin që të rinjtë i kishin bërë tezes, dhe meqë të gjithë skrupujt e zotit Kollins për t'i lënë vetëm zotin dhe zonjën Benet qoftë edhe një mbrëmje gjatë vizitës së tij u kundërshtuan me vendosmëri, karroca e çoi atë dhe pesë kushërirat në Meriton në një orë të përshtatshme; dhe vajzat patën kënaqësinë të dëgjonin, sapo hynë në sallon, se zoti Uikam e kishte pranuar ftesën e burrit të tezes dhe ndodhej në shtëpi.

Pasi u dha ky lajm dhe të gjithë zunë vend, zoti Kollins pati kohë të shihte përreth e të admironte; dhe i bënë aq përshtypje madhësia dhe mobiliet e dhomës, sa deklaroi se gati mund ta kishte kujtuar veten në sallonin e vogël veror të mëngjesit në Rozings; një krahasim që në fillim s'u dha shumë kënaqësi; por kur zonja Filips kuptoi prej tij ç'ishte Rozingsi dhe kush ishte i zoti, kur dëgjoi përshkrimin e vetëm njërit prej sallave të ledi Katerinës dhe mësoi se vetëm oxhaku kishte kushtuar tetëqind paund, e ndjeu gjithë forcën e komplimentit dhe mezi do të ishte fyer edhe nga një krahasim me dhomën e shërbyeses kryesore.

Duke i përshkruar gjithë madhështinë e ledi Katerinës dhe të pallatit të saj, me shmangie herë pas here për të lavdëruar banesën e tij të përulur dhe përmirësimet që po i bëheshin, ai u argëtua me kënaqësi derisa zotërinjtë iu bashkuan; dhe te zonja Filips gjeti një dëgjuese shumë të vëmendshme, mendimi i së cilës për rëndësinë e tij rritej me atë që dëgjonte, dhe e cila po

vendoste t'ua tregonte gjithçka fqinjëve sa më shpejt që të mundej. Për vajzat, që s'mund ta dëgjonin kushëririn dhe s'kishin ç'të bënin veç të dëshironin një piano dhe të shqyrtonin imitimet e tyre të dobëta të porcelanit kinez mbi oxhak, pritja u duk shumë e gjatë. Megjithatë, më në fund mbaroi. Zotërinjtë erdhën; dhe, kur zoti Uikam hyri në dhomë, Elizabeta e ndjeu se as kur e kishte parë më parë, as kur e kishte menduar që atëherë, s'e kishte admiruar aspak më tepër nga ç'duhej. Oficerët e regjimentit të ——shirit ishin në përgjithësi një grup shumë i nderuar e zotërinjsh, dhe më të mirët prej tyre ishin në këtë shoqëri; por zoti Uikam ishte aq përpara tyre në pamje, fytyrë, qëndrim dhe ecje, sa ishin *ata* mbi burrin e tezes, zotin Filips, me fytyrë të gjerë e të fryrë, që kundërmonte verë porto dhe hyri pas tyre në dhomë.

Zoti Uikam ishte burri i lumtur nga i cili ktheheshin pothuajse të gjithë sytë e grave, dhe Elizabeta ishte gruaja e lumtur pranë së cilës u ul më në fund; dhe mënyra e këndshme si nisi menjëherë bisedën, megjithëse vetëm për natën me shi dhe për gjasat e një stine të lagësht, e bëri të ndiente se tema më e zakonshme, më e mërzitshme, më e konsumuar, mund të bëhej interesante nga mjeshtëria e folësit.

Me rivalë të tillë për vëmendjen e zonjave si zoti Uikam dhe oficerët, zoti Kollins dukej se po humbiste në parëndësi; për zonjushat ai sigurisht s'ishte asgjë; por herë pas here kishte ende një dëgjuese të mirë te zonja Filips, dhe, falë syrit të saj vigjilent, u furnizua me bollëk me kafe e me kifle.

Kur u vendosën tryezat e letrave, ai pati rastin t'ia kthente nderin duke u ulur të luante *uist*.[33]

— Për tani e njoh pak lojën, — tha ai, — por do të më vijë mirë të përmirësohem; sepse në pozitën time në jetë...

Zonja Filips i qe shumë mirënjohëse për gatishmërinë, por s'priti dot të dëgjonte arsyen e tij.

[33] *Whist* (anglisht): lojë letrash për katër lojtarë, në çifte, që kërkon vëmendje dhe mjeshtëri; paraardhëse e lojës së sotme *bridge*.

Zoti Uikam nuk luante *uist*, dhe me kënaqësi të madhe u prit në tryezën tjetër, mes Elizabetës dhe Lidias. Në fillim dukej rreziku që Lidia ta merrte krejt për vete, sepse ishte llafazane e pandalshme; por, meqë i pëlqenin jashtëzakonisht edhe biletat e lotarisë, shpejt u interesua tepër për lojën, u bë tepër e etur për të vënë baste e për të thirrur pas çmimeve, sa të kishte vëmendje për ndonjë njeri në veçanti. Duke lënë mënjanë kërkesat e zakonshme të lojës, zoti Uikam ishte pra i lirë të fliste me Elizabetën, dhe ajo ishte shumë e gatshme ta dëgjonte, megjithëse atë që donte të dëgjonte më shumë s'mund të shpresonte t'ia tregonin: historinë e njohjes së tij me zotin Darsi. S'guxonte as ta përmendte atë zotëri. Megjithatë, kureshtja iu shua papritur. Zoti Uikam e nisi vetë temën. Pyeti sa larg ishte Netherfildi nga Meritoni; dhe, pasi mori përgjigjen e saj, pyeti me ngurrim sa kohë kishte që zoti Darsi rrinte atje.

— Rreth një muaj, — tha Elizabeta; dhe pastaj, duke mos dashur ta linte temën të binte, shtoi: — Është njeri me pronë shumë të madhe në Derbishir, me sa kam kuptuar.

— Po, — u përgjigj Uikami; — prona e tij atje është fisnike. Dhjetë mijë të pastra në vit. S'mund të kishit gjetur njeri më të aftë se unë për t'ju dhënë të dhëna të sigurta për këtë; sepse kam qenë i lidhur me familjen e tij, në një mënyrë të veçantë, që në foshnjëri.

Elizabeta s'mund të mos dukej e habitur.

— Mund të habiteni vërtet, zonjushë Benet, nga një pohim i tillë, pasi patë, siç me shumë gjasë e patë, mënyrën shumë të ftohtë si u takuam dje. E njihni mirë zotin Darsi?

— Aq sa dua ta njoh ndonjëherë, — thirri Elizabeta me zjarr. — Kam kaluar katër ditë në të njëjtën shtëpi me të, dhe më duket shumë i pakëndshëm.

— S'kam të drejtë të jap mendimin *tim*, — tha Uikami, — nëse është i këndshëm apo jo. S'jam i aftë ta formoj. E kam njohur shumë gjatë dhe shumë mirë për të qenë gjykatës i paanshëm.

Për *mua* është e pamundur të jem i paanshëm. Por besoj se mendimi juaj për të do t'i habiste shumë njerëz në përgjithësi; dhe ndoshta s'do ta shprehnit kaq fort gjetiu. Këtu jeni në familjen tuaj.

— Për fjalë të nderit, *këtu* s'them më shumë nga ç'do të thoja në çdo shtëpi të rrethit, përveç Netherfildit. Në Hertfordshir s'e pëlqen askush. Të gjithë i ka neveritur krenaria e tij. S'do ta dëgjoni askënd të flasë më mirë për të.

— S'mund të shtirem se më vjen keq, — tha Uikami, pas një ndërprerjeje të shkurtër, — që ai apo çdo njeri tjetër të mos vlerësohet përtej meritave; por me *të* besoj se kjo s'ndodh shpesh. Bota verbohet nga pasuria dhe rëndësia e tij, ose trembet nga sjelljet e tij kryelarta e imponuese, dhe e sheh vetëm ashtu si do ai të shihet.

— Edhe nga njohja i*me* e pakët, do ta quaja njeri me karakter të keq.

Uikami vetëm tundi kokën.

— Pyes veten, — tha ai, me rastin tjetër për të folur, — nëse ka gjasa të rrijë edhe shumë gjatë në këtë krahinë.

— S'e di aspak; por, kur isha në Netherfild, s'*dëgjova* asgjë për ndonjë largim të tij. Shpresoj që planet tuaja për regjimentin e ——shirit të mos ndikohen nga prania e tij këtu afër.

— Oh jo; s'jam *unë* ai që do të përzihet nga zoti Darsi. Po do *a*i të shmangë të më shohë *mua*, duhet të ikë ai. S'jemi në marrëdhënie miqësore, dhe më dhemb gjithmonë kur e takoj, por s'kam arsye ta shmang *atë* përveç asaj që do ta shpallja para gjithë botës: ndjenjën e një padrejtësie shumë të madhe dhe keqardhjen më të dhimbshme që ai është ashtu siç është. I ati, zonjushë Benet, i ndjeri zoti Darsi, ishte një nga njerëzit më të mirë që kanë marrë frymë ndonjëherë, dhe miku më i vërtetë që kam pasur; dhe s'mund të jem kurrë në shoqëri me këtë zotin Darsi pa u pikëlluar gjer në shpirt nga një mijë kujtime të ëmbla. Sjellja e tij ndaj meje ka qenë skandaloze; por besoj vërtet

se mund t'ia falja gjithçka, çdo gjë, më shumë se faktin që i ka zhgënjyer shpresat dhe ia ka turpëruar kujtimin të atit.

Elizabeta e ndjeu interesin për temën të rritej dhe dëgjonte me gjithë zemër; por delikatesa e saj e pengoi të pyeste më tej.

Zoti Uikam nisi të fliste për tema më të përgjithshme, Meritonin, rrethin, shoqërinë, duke u dukur shumë i kënaqur me gjithçka që kishte parë deri atëherë, dhe duke folur sidomos për të fundit me një galanteri të butë, por shumë të kuptueshme.

— Ishte perspektiva e shoqërisë së vazhdueshme, dhe e shoqërisë së mirë, — shtoi ai, — që më shtyu kryesisht të hyja në regjimentin e ——shirit. E di që është regjiment shumë i nderuar e i këndshëm; dhe miku im Deni më tundoi edhe më shumë me ato që më tregoi për vendqëndrimin e tyre të tanishëm dhe për vëmendjen shumë të madhe e njohjet e shkëlqyera që u kishte siguruar Meritoni. Shoqëria, e pranoj, më duhet patjetër. Jam njeri i zhgënjyer, dhe shpirti im s'e duron vetminë. *Duhet* të kem punë dhe shoqëri. Jeta ushtarake s'është ajo për të cilën isha caktuar, por rrethanat tani e kanë bërë të pranueshme. Kisha *duhej* të ishte profesioni im; u rrita për kishën; dhe tani do të kisha në dorë një famulli shumë të vlefshme, sikur t'i kishte pëlqyer zotërisë për të cilin po flisnim pak më parë.

— Vërtet!

— Po; i ndjeri zoti Darsi më la me testament të drejtën për famullinë më të mirë që ishte në dorën e tij ta jepte, sapo të mbetej e lirë.[34] Ishte kumbari im i pagëzimit dhe më donte jashtëzakonisht shumë. S'mund t'i bëj drejtësi mirësisë së tij. Kishte ndër mend të më siguronte me bollëk, dhe mendonte se e kishte bërë; por, kur famullia mbeti e lirë, iu dha dikujt tjetër.

[34] Shih shënimin për emërimin e famullitarëve në kapitullin XIII. Pronari i një toke mund ta linte me testament të drejtën që, kur famullia të mbetej e lirë, ajo t'i jepej një personi të caktuar.

— O Zot! — thirri Elizabeta. — Po si mund të ndodhte *kjo*? Si mund të mos zbatohej vullneti i tij? Pse s'kërkuat drejtësi në gjykatë?

— Në kushtet e testamentit kishte pikërisht aq parregullsi formale sa të mos më linte asnjë shpresë nga ligji. Një njeri i nderuar s'do ta kishte vënë në dyshim qëllimin, por zoti Darsi zgjodhi ta vinte në dyshim, ose ta trajtonte si një rekomandim me kusht, dhe të pohonte se unë kisha humbur çdo të drejtë mbi të për shkak të shpenzimeve të tepërta, të pamaturisë, shkurt, të çdo gjëje ose të asgjëje. E sigurt është se famullia mbeti e lirë dy vjet më parë, pikërisht kur unë arrita moshën për ta mbajtur, dhe se iu dha një tjetri; dhe po aq e sigurt është se s'mund ta akuzoj veten që të kem bërë vërtet ndonjë gjë për të merituar ta humbas. Kam karakter të nxehtë e të pakujdesshëm, dhe ndoshta ndonjëherë e kam thënë mendimin tim *për* të, dhe *atij* vetë, tepër lirshëm. S'më kujtohet asgjë më e keqe. Por e vërteta është se jemi njerëz krejt të ndryshëm dhe se ai më urren.

— Kjo është krejt tronditëse! Meriton të turpërohet publikisht.

— Një ditë a një tjetër *do* të turpërohet, por jo prej *meje*. Për sa kohë s'e harroj dot të atin, s'mund ta sfidoj a ta demaskoj kurrë *atë*.

Elizabeta e nderoi për ndjenja të tilla, dhe i dukej më i pashëm se kurrë ndërsa i shprehte.

— Po cila, — tha ajo pas një pushimi, — mund të ketë qenë arsyeja e tij? Ç'mund ta ketë shtyrë të sillej kaq mizorisht?

— Një mospëlqim i plotë dhe i vendosur për mua, një mospëlqim që s'mund të mos ia atribuoj në njëfarë mase xhelozisë. Sikur i ndjeri zoti Darsi të më kishte dashur më pak, i biri ndoshta do të më kishte duruar më mirë; por dashuria e jashtëzakonshme e të atit për mua e acaroi, besoj, që shumë herët në jetë. S'kishte natyrë ta duronte atë lloj gare në të cilën ndodheshim, atë lloj parapëlqimi që më jepej shpesh mua.

— S'e kisha menduar zotin Darsi kaq të keq; megjithëse s'e kam pëlqyer kurrë, s'e kisha menduar kaq keq. Kisha supozuar se ai i përbuzte bashkëqeniet e tij në përgjithësi, por s'e dyshoja se mund të ulej në një hakmarrje kaq dashakeqe, në një padrejtësi të tillë, në një çnjerëzi të tillë!

Megjithatë, pas disa minutash mendimi, ajo vazhdoi:

— *Më* kujtohet që një ditë, në Netherfild, u mburr se mëritë e tij janë të pashueshme, se ka natyrë që s'fal. Natyra e tij duhet të jetë e tmerrshme.

— S'i besoj vetes për këtë temë, — u përgjigj Uikami; — *unë* mezi mund të jem i drejtë me të.

Elizabeta u zhyt përsëri në mendime, dhe pas njëfarë kohe thirri:

— Ta trajtosh në këtë mënyrë birin e pagëzimit, mikun, të preferuarin e të atit!

Do të mund të shtonte: „Dhe një djalë të ri si *ju*, pamja e të cilit vetëm sa dëshmon se jeni njeri i dashur.“ Por u mjaftua me:

— Dhe një që, me siguri, ka qenë shoku i tij që në fëmijëri, i lidhur me të, siç më duket se thatë, në mënyrën më të ngushtë.

— Kemi lindur në të njëjtën famulli, brenda të njëjtit park; pjesën më të madhe të rinisë e kaluam bashkë: banorë të së njëjtës shtëpi, me të njëjtat lojëra, nën të njëjtin kujdes prindëror. Babai *im* e nisi jetën në profesionin të cilit burri i tezes suaj, zoti Filips, duket se i bën kaq nder; por e la gjithçka për t'i qenë i dobishëm të ndjerit zoti Darsi dhe ia kushtoi gjithë kohën kujdesit për pronën e Pemberlit. Zoti Darsi e çmonte shumë, si mik shumë të ngushtë e të besuar. Zoti Darsi e pranonte shpesh se i detyrohej shumë mbikëqyrjes së zellshme të babait tim; dhe kur, pak para vdekjes së babait, zoti Darsi i dha me vullnetin e vet premtimin se do të kujdesej për mua, jam i bindur se e ndiente si borxh mirënjohjeje ndaj tij po aq sa si dashuri për mua.

— Sa e çuditshme! — thirri Elizabeta. — Sa e neveritshme! Habitem që vetë krenaria e këtij zotit Darsi s'e ka bërë të drejtë me

ju. Edhe po s'qe për ndonjë arsye më të mirë, të paktën të kishte qenë tepër krenar për të qenë i pandershëm; sepse pandershmëri duhet ta quaj.

— *Është* vërtet e çuditshme, — u përgjigj Uikami; — sepse pothuajse të gjitha veprimet e tij mund të gjurmohen te krenaria; dhe krenaria shpesh ka qenë shoqja e tij më e mirë. E ka afruar me virtytin më shumë se çdo ndjenjë tjetër. Por asnjëri prej nesh s'është i qëndrueshëm; dhe në sjelljen e tij ndaj meje pati shtysa edhe më të forta se krenaria.

— A mund t'i ketë sjellë ndonjëherë ndonjë të mirë një krenari kaq e neveritshme si e tija?

— Po; shpesh e ka shtyrë të jetë zemërgjerë e bujar; t'i japë paratë lirisht, të tregojë mikpritje, t'i ndihmojë qiramarrësit dhe t'i lehtësojë të varfrit. Këtë e kanë bërë krenaria familjare dhe krenaria *birnore*, sepse është shumë krenar për atë që ishte i ati. Të mos duket se e turpëron familjen, se bie poshtë cilësive që e bënin të dashur, a se humbet ndikimin e shtëpisë së Pemberlit, është shtysë e fuqishme. Ka edhe krenarinë e *vëllait*, e cila, me *pak* dashuri vëllazërore, e bën kujdestar shumë të dashur e të vëmendshëm për motrën; dhe do ta dëgjoni zakonisht të lavdërohet si vëllai më i kujdesshëm dhe më i miri.

— Ç'lloj vajze është zonjusha Darsi?

Ai tundi kokën.

— Do të doja ta quaja të dashur. Më dhemb të flas keq për një Darsi; por ajo i ngjan tepër të vëllait: shumë, shumë krenare. Si fëmijë ishte e përzemërt dhe e këndshme, dhe më donte jashtëzakonisht shumë; dhe i kam kushtuar orë të tëra argëtimit të saj. Por tani s'është asgjë për mua. Është vajzë e bukur, rreth pesëmbëdhjetë a gjashtëmbëdhjetë vjeçe, dhe, me sa kam kuptuar, shumë e përsosur. Që nga vdekja e të atit, shtëpia e saj ka qenë Londra, ku jeton me të një zonjë që i mbikëqyr edukimin.

Pas shumë pushimesh dhe shumë provash me tema të tjera, Elizabeta s'mund të mos kthehej edhe një herë te e para, dhe tha:

— Habitem me miqësinë e tij të ngushtë me zotin Bingli. Si mund të jetë zoti Bingli, që duket vetë humori i mirë dhe që është, besoj vërtet, me të vërtetë i dashur, mik me një njeri të tillë? Si mund të shkojnë bashkë? E njihni zotin Bingli?

— Aspak.

— Është njeri i ëmbël, i dashur, magjepsës. S'mund ta dijë ç'është zoti Darsi.

— Ndoshta jo; por zoti Darsi di të pëlqejë kur do. S'i mungojnë aftësitë. Mund të jetë shok i këndshëm bisede, po ta mendojë se ia vlen. Mes atyre që janë sadopak të barabartë me të në rëndësi, ai është njeri krejt tjetër nga ç'është me më pak të pasurit. Krenaria s'e braktis kurrë; por me të pasurit është zemërgjerë, i drejtë, i sinqertë, i arsyeshëm, i nderuar, dhe ndoshta i këndshëm, duke llogaritur diçka edhe për pasurinë e paraqitjen.

Pak më pas loja e *uist*-it mbaroi, lojtarët u mblodhën rreth tryezës tjetër, dhe zoti Kollins zuri vend mes kushërirës së tij Elizabeta dhe zonjës Filips. Kjo e fundit i bëri pyetjet e zakonshme për fitimet e tij. S'kishin qenë shumë të mëdha; i kishte humbur të gjitha pikët; por, kur zonja Filips nisi të shprehte keqardhjen për këtë, ai e siguroi, me një seriozitet shumë të zjarrtë, se s'kishte as rëndësinë më të vogël; se i quante paratë një gjë të vogël dhe iu lut të mos shqetësohej.

— E di shumë mirë, zonjë, — tha ai, — se, kur njerëzit ulen në tryezën e letrave, duhet ta pranojnë fatin në këto gjëra; dhe, për fat të mirë, s'jam në rrethana të tilla sa pesë shilinga të kenë ndonjë rëndësi. Ka, pa dyshim, shumë që s'mund të thonë të njëjtën gjë; por, falë ledi Katerinë de Burgut, jam shumë larg nga nevoja për t'u kushtuar vëmendje gjërave të vogla.

Kjo i tërhoqi vëmendjen zotit Uikam; dhe, pasi e vëzhgoi zotin Kollins për pak çaste, e pyeti Elizabetën me zë të ulët nëse i afërmi i saj e njihte mirë familjen de Burg.

— Ledi Katerinë de Burg, — u përgjigj ajo, — i ka dhënë shumë kohët e fundit një famulli. S'e di mirë si i ra në sy zoti Kollins për herë të parë, por sigurisht s'e njeh prej shumë kohësh.

— Sigurisht e dini që ledi Katerinë de Burg dhe ledi Ana Darsi ishin motra; pra që ajo është tezja e zotit Darsi të sotëm.

— Jo, vërtet, s'e dija. S'dija asgjë për lidhjet e ledi Katerinës. S'e kisha dëgjuar që ekzistonte deri pardje.

— Vajza e saj, zonjusha de Burg, do të ketë një pasuri shumë të madhe, dhe besohet se ajo dhe kushëriri i saj do t'i bashkojnë të dy pronat.

Ky lajm e bëri Elizabetën të buzëqeshte, kur mendoi për zonjushën Bingli të shkretë. Të kota vërtet duhet të ishin gjithë vëmendjet e saj, të kota e të padobishme dashuria për motrën e tij dhe lavdërimet për të, po të ishte ai tashmë i caktuar për një tjetër.

— Zoti Kollins, — tha ajo, — flet shumë mirë si për ledi Katerinën, ashtu edhe për vajzën e saj; por, nga disa hollësi që ka treguar për Zonjërinë e Saj, dyshoj se mirënjohja e mashtron, dhe se, megjithëse është mbrojtësja e tij, ajo është grua kryelartë e mendjemadhe.

— Besoj se është të dyja në shkallë të madhe, — u përgjigj Uikami; — s'e kam parë prej shumë vitesh; por më kujtohet shumë mirë se s'më ka pëlqyer kurrë dhe se sjelljet e saj ishin diktatoriale e të pacipa. Ka famën e një gruaje jashtëzakonisht të mençur e të zgjuar; por unë besoj më shumë se një pjesë të aftësive i vijnë nga rangu dhe pasuria, një pjesë nga mënyra e saj autoritare, dhe pjesa tjetër nga krenaria e nipit, i cili kërkon që gjithkush që lidhet me të të ketë mendje të klasit të parë.

Elizabeta pranoi se ai e kishte shpjeguar shumë arsyeshëm, dhe vazhduan të bisedonin bashkë me kënaqësi të ndërsjellë derisa darka u dha fund letrave dhe u dha zonjave të tjera pjesën e tyre të vëmendjes së zotit Uikam. Në zhurmën e darkës së zonjës Filips s'mund të kishte bisedë, por sjelljet e tij ia fituan simpatinë

gjithkujt. Çfarëdo që thoshte, e thoshte bukur; dhe çfarëdo që bënte, e bënte me hir. Elizabeta iku me kokën plot me të. Gjatë gjithë rrugës për në shtëpi s'mendonte dot për asgjë tjetër veç zotit Uikam dhe asaj që i kishte treguar; por s'pati kohë as t'ia përmendte emrin, sepse as Lidia, as zoti Kollins s'heshtën asnjë çast. Lidia fliste pa pushim për biletat e lotarisë, për fishet që kishte humbur dhe për fishet që kishte fituar;[35] dhe zoti Kollins, duke përshkruar mirësjelljen e zotit dhe zonjës Filips, duke deklaruar se s'i bëhej aspak vonë për humbjet në *uist*, duke numëruar të gjitha gjellët e darkës dhe duke shprehur vazhdimisht frikën se mos po i shtrëngonte kushërirat, kishte më shumë për të thënë nga ç'mund të përballonte para se karroca të ndalonte te shtëpia e Longbornit.

[35]Fishet ishin monedha të vogla prej kocke a fildishi, shpesh në formë peshku, që përdoreshin në lojërat me letra në vend të parave, dhe që shlyheshin në fund të lojës.

Kapitulli XVII

Të nesërmen Elizabeta i tregoi Xhejnit ç'kishte ndodhur mes saj dhe zotit Uikam. Xhejn dëgjoi me habi e shqetësim: s'dinte si ta besonte që zoti Darsi mund të ishte kaq i padenjë për respektin e zotit Bingli; e megjithatë s'ishte në natyrën e saj ta vinte në dyshim vërtetësinë e një djali të ri me pamje kaq të dashur si Uikami. Mundësia që ai të kishte duruar vërtet një mizori të tillë mjaftonte për t'i ngjallur gjithë ndjenjat e saj të buta; dhe prandaj s'mbetej gjë tjetër për të bërë veçse të mendonte mirë për të dy, ta mbronte sjelljen e secilit dhe t'ia vinte në llogari rastësisë a gabimit çdo gjë që nuk shpjegohej dot ndryshe.

— Të dy, — tha ajo, — janë mashtruar, guxoj të them, në një mënyrë a një tjetër, që ne s'e marrim dot me mend. Ndoshta njerëz me interes ia kanë paraqitur keq njërin tjetrit. Shkurt, është e pamundur për ne të hamendësojmë shkaqet apo rrethanat që mund t'i kenë larguar, pa faj të vërtetë nga asnjëra anë.

— Shumë e vërtetë, vërtet; dhe tani, Xhejn e dashur, ç'ke për të thënë në mbrojtje të njerëzve me interes që me siguri janë përzier në këtë punë? Shfajësoji edhe *ata*, përndryshe do të detyrohemi të mendojmë keq për dikë.

— Qesh sa të duash, por s'do të më heqësh dot nga mendimi im me të qeshura. Lizi ime e dashur, mendo vetëm në ç'dritë të turpshme e vë zotin Darsi, ta trajtojë kështu të preferuarin e të atit, një njeri për të cilin i ati kishte premtuar se do të kujdesej. Është e pamundur. Asnjë njeri me pak njerëzi, asnjë njeri që e

çmon sadopak emrin e vet, s'do të ishte i aftë për këtë. A mund të mashtrohen kaq shumë për të miqtë e tij më të ngushtë? Oh jo.

— Më lehtë mund ta besoj që zoti Bingli është mashtruar, sesa që zoti Uikam do ta sajonte një histori të tillë për veten, si ajo që më tregoi mbrëmë: emra, fakte, gjithçka e përmendur pa ceremoni. Po s'qe kështu, le ta përgënjeshtrojë zoti Darsi. Për më tepër, në shikimin e tij kishte të vërtetë.

— Është e vështirë, vërtet; është e trishtueshme. S'di ç'të mendosh.

— Më fal, por e di saktësisht ç'të mendosh.

Por Xhejn mund të mendonte me siguri vetëm për një pikë: që zoti Bingli, po të i*shte* mashtruar, do të vuante shumë kur të dilte puna në shesh.

Dy zonjushat u thirrën nga shtigjet e kopshtit, ku po zhvillohej kjo bisedë, nga ardhja e disa prej vetë atyre njerëzve për të cilët po flisnin; zoti Bingli dhe motrat e tij kishin ardhur t'i ftonin vetë për ballon e pritur prej kohësh në Netherfild, që ishte caktuar për të martën tjetër. Dy zonjat u gëzuan shumë që e panë përsëri mikeshën e dashur, thanë se s'ishin parë që prej një shekulli, dhe e pyetën disa herë ç'kishte bërë që kur ishin ndarë. Pjesës tjetër të familjes i kushtuan pak vëmendje; e shmangën sa mundën zonjën Benet, i thanë pak fjalë Elizabetës dhe asnjë fare të tjerave. Shpejt ikën përsëri, duke u ngritur nga vendet me një shpejtësi që e befasoi të vëllanë, dhe duke nxituar sikur të ishin të etura të shpëtonin nga mirësjelljet e zonjës Benet.

Perspektiva e ballos në Netherfild ishte jashtëzakonisht e këndshme për çdo femër të familjes. Zonja Benet zgjodhi ta shihte si të dhënë në nder të vajzës së madhe, dhe u lajkatua veçanërisht që e mori ftesën nga vetë zoti Bingli, në vend të një kartoline ceremoniale. Xhejn përfytyroi një mbrëmje të lumtur në shoqërinë e dy mikeshave dhe me vëmendjet e vëllait të tyre; dhe Elizabeta mendoi me kënaqësi se do të kërcente shumë me zotin Uikam, dhe se do ta shihte gjithçka të vërtetuar në shiki-

min dhe sjelljen e zotit Darsi. Lumturia që prisnin Katerina dhe Lidia varej më pak nga ndonjë ngjarje e vetme apo nga ndonjë njeri i veçantë; sepse, megjithëse secila prej tyre, si Elizabeta, kishte ndër mend të kërcente gjysmën e mbrëmjes me zotin Uikam, ai s'ishte aspak i vetmi kavalier që mund t'i kënaqte, dhe balloja, në çdo rast, ishte ballo. Madje edhe Meri mund ta siguronte familjen se s'kishte asgjë kundër.

— Për sa kohë mund t'i kem mëngjeset për vete, — tha ajo, — më mjafton. Mendoj se s'është sakrificë të marr pjesë herë pas here në mbrëmje shoqërore. Shoqëria ka të drejta mbi të gjithë ne; dhe e quaj veten nga ata që mendojnë se pushimet për çlodhje e argëtim janë të dëshirueshme për këdo.

Humori i Elizabetës ishte aq i mirë në këtë rast, sa, megjithëse rrallë i fliste pa nevojë zotit Kollins, s'mundi të mos e pyeste nëse kishte ndër mend ta pranonte ftesën e zotit Bingli, dhe, po ta pranonte, nëse do ta quante të hijshme të merrte pjesë në argëtimin e mbrëmjes; dhe u habit disi kur pa se ai s'kishte asnjë skrupull për këtë, dhe s'kishte aspak frikë se mos e qortonte kryepeshkopi apo ledi Katerinë de Burg po të guxonte të kërcente.

— Nuk jam aspak i mendimit, ju siguroj, — tha ai, — që një ballo e këtij lloji, e dhënë nga një djalë i ri me karakter për njerëz të respektuar, mund të ketë ndonjë pirije të keqe; dhe jam aq larg nga kundërshtimi i vallëzimit për veten time, sa shpresoj të nderohem me dorën e të gjitha kushërirave të mia të bukura gjatë mbrëmjes; dhe e shfrytëzoj këtë rast për t'ju kërkuar tuajën, zonjushë Elizabetë, veçanërisht për dy vallet e para; një parapëlqim që shpresoj se kushërira ime Xhejn do t'ia atribuojë shkakut të duhur, dhe jo ndonjë mungese respekti për të.

Elizabeta e ndjeu veten krejt të zënë në kurth. Kishte qenë krejt e vendosur që për ato valle ta ftonte Uikami; dhe në vend të tij, zoti Kollins! Gjallëria e saj s'kishte rënë kurrë në kohë më të keqe. Megjithatë, s'kishte ç'të bëhej. Lumturia e zotit Uikam dhe e saj u shty me detyrim edhe pak, dhe propozimi i zotit Kollins

u pranua me aq hir sa mundi ajo. Galanteria e tij s'i pëlqeu më shumë për shkak të idesë që i ngjalli, se pas saj kishte diçka më shumë. Tani për herë të parë i shkoi ndër mend se *ajo* ishte zgjedhur mes motrave si e denjë të ishte zonja e shtëpisë famullitare të Hansfordit dhe të ndihmonte për të plotësuar tryezën e *kadrijës* në Rozings, kur mungonin vizitorë më të përshtatshëm. Ideja u bë shpejt bindje, kur vuri re mirësjelljet e tij gjithnjë e më të shumta ndaj saj dhe dëgjoi përpjekjet e tij të shpeshta për t'i bërë kompliment për mendjemprehtësinë dhe gjallërinë; dhe, megjithëse ishte më shumë e habitur sesa e kënaqur nga ky efekt i hireve të saj, s'kaloi shumë kohë dhe e ëma i dha të kuptonte se gjasat e kësaj martese ishin jashtëzakonisht të këndshme për *të*. Elizabeta, megjithatë, zgjodhi të mos e kuptonte aludimin, duke e ditur mirë se çdo përgjigje do të sillte një grindje serioze. Zoti Kollins mund të mos e bënte kurrë propozimin, dhe, derisa ta bënte, ishte e kotë të grindeshin për të.

Sikur të mos kishte pasur një ballo në Netherfild për t'u përgatitur e për të folur, zonjushat Benet më të vogla do të kishin qenë në gjendje të mjerueshme në këtë kohë; sepse, nga dita e ftesës deri në ditën e ballos, ra shi aq pa pushim, sa s'shkuan në Meriton asnjë herë. S'mund të kërkonin as tezen, as oficerët, as lajmet; madje edhe trëndafilat për këpucët e ballos[36] u blenë me anë të të tjerëve. Edhe Elizabeta mund ta kishte vënë në provë durimin nga një mot që e ndërpreu krejt njohjen e saj gjithnjë e më të afërt me zotin Uikam; dhe vetëm një ballo të martën mund t'ua bënte të durueshme Kitit dhe Lidias një të premte, një të shtunë, një të diel dhe një të hënë të tilla.

[36] Rozeta prej shiriti mëndafshi, në formë trëndafili, që qepeshin si stoli mbi këpucët e lehta të vallëzimit.

Kapitulli XVIII

Derisa Elizabeta hyri në sallonin e Netherfildit dhe kërkoi më kot zotin Uikam mes grumbullit të uniformave të kuqe të mbledhura atje, s'i kishte shkuar kurrë ndër mend të dyshonte se mos ai s'do të ishte i pranishëm. Sigurinë se do ta takonte s'e kishte lëkundur asnjë nga ato kujtime që, jo pa arsye, mund ta kishin alarmuar. Ishte veshur me më shumë kujdes se zakonisht dhe ishte përgatitur me humorin më të mirë për të pushtuar gjithçka që mbetej e papushtuar nga zemra e tij, duke besuar se s'ishte më shumë nga ç'mund të fitohej gjatë mbrëmjes. Por në një çast lindi dyshimi i tmerrshëm se mos ai ishte lënë qëllimisht jashtë ftesës që Binglët u kishin bërë oficerëve, për kënaqësinë e zotit Darsi; dhe, megjithëse puna s'ishte pikërisht kështu, fakti i prerë i mungesës së tij u shpall nga miku i tij, zoti Deni, të cilit iu drejtua me padurim Lidia, dhe i cili u tha se Uikamit i ishte dashur të shkonte në Londër për punë një ditë më parë dhe s'ishte kthyer ende; duke shtuar me një buzëqeshje domethënëse:

— S'besoj se punët do ta kishin thirrur pikërisht tani, sikur të mos donte të shmangte një zotëri të caktuar këtu.

Këtë pjesë të lajmit, megjithëse Lidia s'e dëgjoi, e kapi Elizabeta; dhe, meqë e siguroi se Darsi ishte po aq përgjegjës për mungesën e Uikamit sa sikur të kishte qenë i drejtë dyshimi i saj i parë, çdo ndjenjë pakënaqësie kundër tij u mpreh aq shumë nga zhgënjimi i menjëhershëm, sa ajo mezi iu përgjigj me mirësjellje të pranueshme pyetjeve të sjellshme që ai erdhi t'i bënte menjë-

herë pas kësaj. Vëmendja, durimi, mirëkuptimi me Darsin ishin padrejtësi ndaj Uikamit. Ishte e vendosur të mos bënte asnjë lloj bisede me të, dhe u kthye mënjanë me një mërzi që s'e kapërceu dot krejt as kur i foli zotit Bingli, anësia e verbër e të cilit e acaronte.

Por Elizabeta s'ishte krijuar për mërzi; dhe, megjithëse çdo shpresë e saj për mbrëmjen ishte shkatërruar, mërzia s'mund t'i rrinte gjatë mbi shpirt; dhe, pasi i tregoi të gjitha hidhërimet Sharlotës, të cilën s'e kishte parë prej një jave, shpejt mundi të kalonte me dëshirën e vet te veçoritë e kushëririt dhe t'ia tregonte me gisht për t'ia tërhequr vëmendjen. Megjithatë, dy vallet e para ia kthyen ankthin: ishin valle poshtërimi. Zoti Kollins, i ngathët e solemn, që kërkonte ndjesë në vend që të kujdesej, e që shpesh lëvizte gabim pa e kuptuar, i dha gjithë turpin e mjerimin që mund të japë një kavalier i pakëndshëm për dy valle. Çasti kur u çlirua prej tij qe ngazëllim.

Pastaj kërceu me një oficer dhe pati freskinë të fliste për Uikamin dhe të dëgjonte se e donin të gjithë. Kur mbaruan ato valle, u kthye te Sharlota Lukas, dhe po bisedonte me të, kur papritur iu drejtua zoti Darsi, i cili e befasoi aq shumë me kërkesën për dorën e saj, sa, pa e ditur ç'po bënte, e pranoi. Ai u largua menjëherë, dhe ajo mbeti të mërzitej për mungesën e gjakftohtësisë së vet: Sharlota u përpoq ta ngushëllonte.

— Guxoj të them se do ta gjesh shumë të këndshëm.

— Zoti na ruajttë! Kjo do të ishte fatkeqësia më e madhe! Ta gjesh të këndshëm një njeri që je vendosur ta urresh! Mos ma uro një të keqe të tillë.

Kur vallëzimi rifilloi, megjithatë, dhe Darsi iu afrua për t'i kërkuar dorën, Sharlota s'mundi të mos e paralajmëronte me pëshpëritje të mos ishte budallaqe dhe të mos linte që simpatia për Uikamin ta bënte të dukej e pakëndshme në sytë e një burri dhjetë herë më të rëndësishëm se ai. Elizabeta s'u përgjigj, dhe zuri vendin në rresht, e habitur nga nderi që kishte arritur, që

t'i lejohej të qëndronte përballë zotit Darsi, dhe duke lexuar në shikimet e fqinjëve po aq habi kur e shihnin këtë. Qëndruan ca kohë pa folur asnjë fjalë; dhe ajo nisi të përfytyronte se heshtja e tyre do të zgjaste gjatë dy valleve, dhe në fillim ishte e vendosur të mos e prishte; derisa papritur iu duk se do të ishte ndëshkim më i madh për kavalierin ta detyronte të fliste, dhe bëri një vërejtje të vogël për vallen. Ai u përgjigj, dhe heshti përsëri. Pas një pushimi prej disa minutash, ajo iu drejtua për herë të dytë:

— Tani është radha *juaj* të thoni diçka, zoti Darsi. *Unë* fola për vallen, dhe *ju* duhet të bëni ndonjë lloj vërejtjeje për madhësinë e sallës, ose për numrin e çifteve.

Ai buzëqeshi dhe e siguroi se do të thoshte çfarëdo që ajo dëshironte.

— Shumë mirë; kjo përgjigje mjafton për tani. Ndoshta, pas pak, mund të vërej se ballot private janë shumë më të këndshme se ato publike; por *tani* mund të heshtim.

— Pra, flisni sipas rregullave kur kërceni?

— Ndonjëherë. Duhet folur pak, e dini. Do të dukej e çuditshme të heshtnim krejt për gjysmë ore rresht; e megjithatë, për të mirën e *disave*, biseda duhet rregulluar kështu që ata ta kenë mundimin të thonë sa më pak të jetë e mundur.

— Në këtë rast po u përmbaheni ndjenjave tuaja, apo kujtoni se po kënaqni të miat?

— Të dyja, — u përgjigj Elizabeta me dinakëri; — sepse kam parë gjithmonë një ngjashmëri të madhe në prirjen e mendjeve tona. Të dy jemi me natyrë të pashoqërueshme e të heshtur, që s'duam të flasim, përveçse kur presim të themi diçka që do të mahnitë gjithë sallën dhe do t'u kalojë brezave të ardhshëm me gjithë *éclat*-in[37] e një fjale të urtë.

— Ky s'është ndonjë portret shumë i ngjashëm i karakterit tuaj, jam i sigurt, — tha ai. — Sa afër mund të jetë me timin,

[37] *Éclat* (frëngjisht): shkëlqim, bujë, efekt i madh.

s'mund të pretendoj ta them. *Ju* e mendoni portret besnik, pa dyshim.

— S'duhet ta gjykoj vetë punën time.

Ai s'u përgjigj; dhe heshtën përsëri derisa e përshkuan rreshtin e valles, kur ai e pyeti nëse ajo dhe motrat nuk shkonin shumë shpesh në këmbë në Meriton. Ajo u përgjigj se po; dhe, duke mos i rezistuar dot tundimit, shtoi:

— Kur na takuat atje ditën tjetër, sapo ishim njohur me dikë.

Efekti qe i menjëhershëm. Një hije më e thellë kryelartësie i mbuloi tiparet, por ai s'tha asnjë fjalë; dhe Elizabeta, megjithëse e qortonte veten për dobësinë, s'mundi të vazhdonte. Më në fund Darsi foli, dhe tha me zë të shtrënguar:

— Zoti Uikam është i bekuar me sjellje aq të lumtura sa t'i sigurojnë *fitimin* e miqve; nëse është po aq i aftë t'i *mbajë*, është më pak e sigurt.

— Ai ka pasur fatin e keq të humbasë miqësinë tuaj, — u përgjigj Elizabeta me theks, — dhe në një mënyrë nga e cila ka gjasa të vuajë gjithë jetën.

Darsi s'u përgjigj dhe dukej se donte ta ndërronte temën. Në atë çast sir Uilliam Lukasi u shfaq pranë tyre, me qëllim që të kalonte përmes rreshtit në anën tjetër të sallës; por, kur pa zotin Darsi, u ndal, me një përkulje mirësjelljeje të lartë, për t'i bërë kompliment për vallëzimin dhe për shoqen e tij.

— Jam kënaqur jashtëzakonisht, vërtet, i dashur zotëri; një vallëzim kaq i shkëlqyer s'shihet shpesh. Është e qartë se ju bëni pjesë në rrethet e para. Më lejoni t'ju them, megjithatë, që shoqja juaj e bukur s'ju turpëron: dhe që duhet të shpresoj ta kem shpesh të përsëritur këtë kënaqësi, sidomos kur të ndodhë një ngjarje e caktuar e dëshirueshme, e dashur zonjushë Eliza, — duke hedhur një vështrim nga e motra dhe Bingli. — Sa urime do të rrjedhin atëherë! I drejtohem zotit Darsi; por mos më lini t'ju ndërpres, zotëri. S'do të ma dini për nder që po ju ndaloj nga

biseda magjepsëse me këtë zonjushë, sytë e ndritshëm të së cilës po më qortojnë edhe ata.

Pjesën e fundit të kësaj fjale Darsi mezi e dëgjoi; por aludimi i sir Uilliamit për mikun e tij dukej se i bëri përshtypje të fortë, dhe sytë iu drejtuan, me një shprehje shumë serioze, nga Bingli dhe Xhejn, që po kërcenin bashkë. Megjithatë, shpejt e mblodhi veten, u kthye nga shoqja dhe i tha:

— Ndërhyrja e sir Uilliamit më bëri të harroj për çfarë po flisnim.

— S'besoj se po flisnim fare. Sir Uilliami s'mund të kishte ndërprerë në gjithë sallën dy njerëz që kishin më pak për të thënë. I kemi provuar tashmë dy a tri tema pa sukses, dhe s'e marr dot me mend për çfarë do të flasim tani.

— Ç'mendoni për librat? — tha ai duke buzëqeshur.

— Librat? Oh jo! Jam e sigurt që s'lexojmë kurrë të njëjtët, ose jo me të njëjtat ndjenja.

— Më vjen keq që mendoni kështu; por, po të jetë ashtu, të paktën s'do të na mungojë tema. Mund t'i krahasojmë mendimet tona të ndryshme.

— Jo, s'mund të flas për libra në një sallë ballo; koka ime është gjithmonë plot me diçka tjetër.

— Në skena të tilla ju zë gjithmonë e *tashmja*, apo jo? — tha ai, me një shikim dyshues.

— Po, gjithmonë, — u përgjigj ajo, pa e ditur ç'po thoshte; sepse mendimet i kishin shkuar larg temës, siç u duk pak më pas, kur ajo thirri papritur: — Më kujtohet që ju kam dëgjuar një herë të thoni, zoti Darsi, se mezi falni ndonjëherë; se mëria juaj, po u krijua një herë, s'shuhet dot. Jeni shumë i kujdesshëm, besoj, që ajo të mos *krijohet*?

— Po, — tha ai me zë të vendosur.

— Dhe s'e lini kurrë veten të verbërohet nga paragjykimi?

— Shpresoj se jo.

— Është detyrë veçanërisht e atyre që s'e ndryshojnë kurrë mendimin, të jenë të sigurt se gjykojnë drejt që në fillim.

— A mund t'ju pyes ku synojnë këto pyetje?

— Vetëm te sqarimi i karakterit *tuaj*, — tha ajo, duke u përpjekur ta hiqte seriozitetin. — Po përpiqem ta kuptoj.

— Dhe sa sukses keni?

Ajo tundi kokën.

— S'po përparoj fare. Dëgjoj për ju gjëra kaq të ndryshme, sa më hutojnë jashtëzakonisht.

— E besoj lehtë, — u përgjigj ai me seriozitet, — që thëniet për mua mund të ndryshojnë shumë; dhe do të doja, zonjushë Benet, që të mos ma skiconit karakterin në këtë çast, sepse ka arsye të frikësohemi se puna s'do t'i bënte nder asnjërit.

— Por, po s'jua bëra portretin tani, mund të mos kem kurrë rast tjetër.

— S'do t'jua ndërprisja aspak ndonjë kënaqësi, — u përgjigj ai ftohtë.

Ajo s'tha më asgjë, dhe e kërcyen vallen tjetër dhe u ndanë në heshtje; të dy të pakënaqur, megjithëse jo në të njëjtën shkallë; sepse në zemrën e Darsit kishte një ndjenjë mjaft të fuqishme për të, që shpejt ia siguroi faljen dhe ia drejtoi gjithë zemërimin dikujt tjetër.

S'kishin kaluar shumë kohë që ishin ndarë, kur zonjusha Bingli erdhi drejt saj dhe, me një shprehje përbuzjeje të sjellshme, iu drejtua kështu:

— Pra, zonjushë Eliza, dëgjoj se jeni krejt e mahnitur me Xhorxh Uikamin? Motra juaj po më fliste për të dhe po më bënte një mijë pyetje; dhe shoh se djali i ri harroi t'ju thoshte, mes të tjerash që ju tregoi, se ishte i biri i plakut Uikam, administratorit të pronës së të ndjerit zoti Darsi. Më lejoni t'ju këshilloj, megjithatë, si mikeshë, të mos u besoni verbërisht të gjitha pohimeve të tij; sepse, sa për atë që zoti Darsi e paska trajtuar keq, është krejt e rreme: përkundrazi, ai ka qenë gjithmonë jashtëza-

konisht i mirë me të, megjithëse Xhorxh Uikami e ka trajtuar zotin Darsi në mënyrën më të turpshme. S'i di hollësitë, por e di shumë mirë se zoti Darsi s'ka asnjë faj; se s'duron dot ta dëgjojë emrin e Xhorxh Uikamit; dhe se, megjithëse vëllai im mendoi se s'mund ta shmangte dot ta përfshinte në ftesën për oficerët, u gëzua jashtëzakonisht kur pa që ai ishte hequr vetë mënjanë. Që ka ardhur fare në këtë krahinë është vërtet gjë shumë e pacipë, dhe habitem si guxoi ta bënte. Më vjen keq për ju, zonjushë Eliza, për këtë zbulim të fajit të të preferuarit tuaj; por, në të vërtetë, duke pasur parasysh prejardhjen e tij, s'mund të pritej gjë shumë më e mirë.

— Faji dhe prejardhja e tij, sipas jush, duken të jenë e njëjta gjë, — tha Elizabeta e zemëruar; — sepse s'ju kam dëgjuar ta akuzoni për asgjë më të keqe se që është i biri i administratorit të zotit Darsi, dhe për *këtë*, ju siguroj, më tregoi vetë.

— Më falni, — u përgjigj zonjusha Bingli, duke u kthyer mënjanë me një përqeshje. — Më falni që u përziva; e bëra me qëllim të mirë.

„Vajzë e pacipë!“ tha Elizabeta me vete. „Gabon shumë po pret të më ndikosh me një sulm kaq të ulët si ky. S'shoh tek ai asgjë tjetër veç padijes tënde të qëllimshme dhe ligësisë së zotit Darsi.“

Pastaj kërkoi motrën e madhe, e cila kishte marrë përsipër ta pyeste Binglin për të njëjtën çështje. Xhejn e priti me një buzëqeshje kaq të ëmbël kënaqësie, me një shkëlqim kaq të lumtur në fytyrë, sa tregonte qartë sa e kënaqur ishte me ngjarjet e mbrëmjes. Elizabeta ia lexoi menjëherë ndjenjat; dhe, në atë çast, shqetësimi për Uikamin, mëria kundër armiqve të tij dhe çdo gjë tjetër i lanë vendin shpresës se Xhejn ishte në rrugën më të mbarë drejt lumturisë.

— Dua të di, — tha ajo, me një fytyrë jo më pak të qeshur se e motrës, — ç'ke mësuar për zotin Uikam. Por ndoshta ke qenë e zënë tepër këndshëm për të menduar për ndonjë person të tretë, dhe në këtë rast ji e sigurt që të fal.

— Jo, — u përgjigj Xhejn, — s'e kam harruar; por s'kam ndonjë gjë të kënaqshme për të të treguar. Zoti Bingli s'e di gjithë historinë e tij dhe s'di asgjë për rrethanat që e kanë fyer kryesisht zotin Darsi; por ai garanton për sjelljen e mirë, ndershmërinë dhe nderin e mikut të tij, dhe është krejt i bindur se zoti Uikam ka merituar shumë më pak vëmendje nga zoti Darsi nga ç'ka marrë; dhe më vjen keq ta them se, sipas tij dhe sipas motrës së tij, zoti Uikam s'është aspak djalë i respektuar. Kam frikë se ka qenë shumë i pamatur dhe ka merituar ta humbasë respektin e zotit Darsi.

— Zoti Bingli s'e njeh vetë zotin Uikam.

— Jo; s'e kishte parë kurrë deri atë mëngjes në Meriton.

— Pra, këtë version e ka marrë nga zoti Darsi. Jam krejt e kënaqur. Po ç'thotë për famullinë?

— S'i kujtohen saktë rrethanat, megjithëse i ka dëgjuar nga zoti Darsi më shumë se një herë, por beson se iu la vetëm *me kusht*.

— S'kam asnjë dyshim për sinqeritetin e zotit Bingli, — tha Elizabeta me zjarr, — por duhet të më falësh që s'bindem vetëm nga siguritë. Mbrojtja që i bëri zoti Bingli mikut ishte shumë e zonja, guxoj të them; por, meqë ai s'i di disa pjesë të historisë dhe pjesën tjetër e ka mësuar nga vetë ai mik, do të guxoj të mendoj ende për të dy zotërinjtë si më parë.

Pastaj e ktheu bisedën te një temë më e këndshme për të dyja, ku s'mund të kishte ndryshim ndjenjash. Elizabeta dëgjoi me ngazëllim shpresat e lumtura, por modeste, që kishte Xhejn për dashurinë e Binglit, dhe tha gjithçka që mundi për t'ia shtuar besimin. Kur iu bashkua vetë zoti Bingli, Elizabeta u tërhoq te zonjusha Lukas; dhe mezi i ishte përgjigjur pyetjes së saj se sa i këndshëm kishte qenë kavalieri i fundit, kur zoti Kollins erdhi tek ato dhe i tha me shumë ngazëllim se sapo kishte pasur fatin të bënte një zbulim shumë të rëndësishëm.

— Kam zbuluar, — tha ai, — nga një rastësi e veçantë, se tani ndodhet në sallë një i afërm i ngushtë i mbrojtëses sime. Rastisi ta dëgjoj vetë zotërinë duke i përmendur zonjushës që pret mysafirët në këtë shtëpi emrat e kushërirës së tij, zonjushës de Burg, dhe të nënës së saj, ledi Katerinës. Sa çuditërisht ndodhin këto gjëra! Kush do ta kishte menduar se do të takoja, ndoshta, një nip të ledi Katerinë de Burgut në këtë mbrëmje! Jam shumë mirënjohës që zbulimi u bë në kohë, që t'i paraqes respektet e mia, gjë që po shkoj ta bëj tani, dhe besoj se do të më falë që s'e kam bërë më parë. Padija ime e plotë për këtë lidhje duhet të më shërbejë si justifikim.

— S'keni ndër mend t'i prezantoheni vetë zotit Darsi?

— Po, vërtet. Do t'i kërkoj ndjesë që s'e kam bërë më herët. Besoj se është *nip* i ledi Katerinës. Do të jem në gjendje ta siguroj se Zonjëria e Saj ishte krejt mirë tetë ditë më parë.

Elizabeta u përpoq shumë ta bindte të hiqte dorë nga ky plan; duke e siguruar se zoti Darsi do ta quante një liri të pacipë që i drejtohej pa u prezantuar, më shumë sesa kompliment për tezen e tij; se s'ishte aspak e nevojshme që ndonjëra palë t'i kushtonte vëmendje tjetrës, dhe se, po të ishte, i takonte zotit Darsi, më i lartë në rëndësi, ta niste njohjen. Zoti Kollins e dëgjoi me pamjen e vendosur të atij që do të ndjekë prirjen e vet, dhe, kur ajo pushoi së foluri, u përgjigj kështu:

— E dashur zonjushë Elizabetë, kam mendimin më të lartë në botë për gjykimin tuaj të shkëlqyer në të gjitha çështjet brenda kufijve të kuptimit tuaj; por më lejoni t'ju them se duhet të ketë një ndryshim të madh mes formave të caktuara të ceremonisë ndër laikët dhe atyre që rregullojnë klerin; sepse, më lejoni të vërej, e quaj detyrën klerikale të barabartë nga dinjiteti me rangun më të lartë të mbretërisë, me kusht që njëkohësisht të ruhet një përulësi e duhur në sjellje. Prandaj duhet të më lejoni të ndjek në këtë rast urdhrat e ndërgjegjes sime, që më shtyjnë të kryej atë që e shoh si detyrë. Më falni që s'e shfrytëzoj këshillën tuaj, e

cila për çdo temë tjetër do të jetë udhërrëfyesi im i përhershëm, megjithëse në rastin që kemi para nesh e quaj veten, nga edukimi dhe studimi i zakonshëm, më të aftë për të vendosur ç'është e drejtë sesa një zonjushë si ju.

Dhe, me një përkulje të thellë, e la për ta sulmuar zotin Darsi. Ajo ndoqi me padurim si i priste ai afrimet e tij, dhe habia e tij që po i drejtoheshin kështu ishte shumë e dukshme. Kushëriri i saj e nisi fjalimin me një përkulje solemne, dhe, megjithëse ajo s'mund të dëgjonte asnjë fjalë, e ndiente sikur po i dëgjonte të gjitha, dhe në lëvizjen e buzëve të tij pa fjalët „ndjesë", „Hansford" dhe „ledi Katerinë de Burg". E mërziti ta shihte të ekspozohej kështu para një njeriu të tillë. Zoti Darsi e shikonte me habi të papërmbajtur; dhe, kur më në fund zoti Kollins e la të fliste, u përgjigj me një ajër mirësjelljeje të largët. Zoti Kollins, megjithatë, s'u dekurajua të fliste përsëri, dhe përbuzja e zotit Darsi dukej se rritej me bollëk sa më shumë zgjatej fjalimi i dytë; dhe në fund ai vetëm iu përkul lehtë dhe u largua në një drejtim tjetër. Zoti Kollins u kthye atëherë te Elizabeta.

— S'kam asnjë arsye, ju siguroj, — tha ai, — të jem i pakënaqur me pritjen. Zoti Darsi dukej shumë i kënaqur nga vëmendja. M'u përgjigj me mirësjelljen më të madhe, madje më bëri edhe komplimentin të thoshte se ishte aq i bindur për mprehtësinë e ledi Katerinës, sa ishte i sigurt se ajo s'mund t'i jepte kurrë ndonjë nder dikujt që s'e meritonte. Ishte vërtet një mendim shumë i bukur. Në tërësi, jam shumë i kënaqur me të.

Meqë Elizabeta s'kishte më ndonjë interes të vetin për të ndjekur, e ktheu vëmendjen pothuajse krejt te e motra dhe zoti Bingli; dhe vargu i mendimeve të këndshme që lindën nga vëzhgimet e saj e bëri ndoshta pothuajse po aq të lumtur sa Xhejnin. E shihte me mend të vendosur në atë shtëpi, me gjithë lumturinë që mund të japë një martesë me dashuri të vërtetë; dhe ndiente se, në rrethana të tilla, do të ishte në gjendje të përpiqej t'i donte edhe dy motrat e Binglit. Mendimet e së ëmës, e shihte qartë,

ishin kthyer në të njëjtin drejtim, dhe vendosi të mos i afrohej, se mos dëgjonte tepër. Prandaj, kur u ulën për darkë, e quajti një kokëfortësi shumë fatkeqe të rastit që i vendosi vetëm një vend larg njëra-tjetrës; dhe u mërzit thellë kur pa që e ëma po i fliste atij personi (ledi Lukas) lirshëm, hapur, dhe për asgjë tjetër veç shpresës se Xhejn do të martohej shpejt me zotin Bingli. Ishte temë që të gjallëronte, dhe zonja Benet dukej e paaftë të lodhej duke numëruar përparësitë e kësaj martese. Që ai ishte një djalë i ri kaq magjepsës, kaq i pasur dhe që jetonte vetëm tri milje larg tyre, ishin pikat e para të vetëkënaqësisë; dhe pastaj ishte aq ngushëlluese të mendoje sa shumë e donin dy motrat Xhejnin, dhe të ishe e sigurt se duhej ta dëshironin lidhjen po aq sa ajo. Për më tepër, ishte gjë kaq premtuese për vajzat më të vogla, sepse martesa kaq e madhe e Xhejnit do t'i nxirrte në rrugën e burrave të tjerë të pasur; dhe, së fundi, ishte kaq e këndshme në moshën e saj të mund t'ua besonte vajzat e pamartuara kujdesit të motrës, që ajo vetë të mos detyrohej të dilte në shoqëri më shumë nga ç'i pëlqente. Ishte e nevojshme ta paraqiste këtë rrethanë si kënaqësi, sepse në raste të tilla kështu e do etiketa; por askush s'kishte më pak gjasa se zonja Benet të gjente ngushëllim duke ndenjur në shtëpi në çfarëdo periudhe të jetës. Mbaroi me shumë urime që edhe ledi Lukas të kishte shpejt të njëjtin fat, megjithëse dukshëm dhe me triumf besonte se s'kishte asnjë shans.

Më kot u përpoq Elizabeta ta frenonte vërshimin e fjalëve të së ëmës, ose ta bindte ta përshkruante lumturinë me një pështpëritje më pak të dëgjueshme; sepse, me mërzi të papërshkrueshme, e kuptonte se pjesën më të madhe po e dëgjonte zoti Darsi, që ishte ulur përballë tyre. E ëma vetëm e qortoi se po fliste marrëzira.

— Ç'është zoti Darsi për mua, të lutem, që të kem frikë prej tij? Jam e sigurt që s'i detyrohemi ndonjë mirësjellje kaq të veçantë sa të mos themi asgjë që mund të mos i pëlqejë *atij* ta dëgjojë.

— Për hir të Zotit, mama, fol më ngadalë. Ç'dobi mund të kesh ta fyesh zotin Darsi? Duke bërë kështu s'do t'i pëlqesh kurrë mikut të tij.

Megjithatë, asgjë nga ç'mund të thoshte s'pati ndonjë ndikim. E ëma vazhdoi të fliste për shpresat e saj me të njëjtin zë të qartë. Elizabeta skuqej e skuqej përsëri nga turpi e mërzia. S'mund të mos i hidhte shpesh sytë nga zoti Darsi, megjithëse çdo vështrim e bindte për atë që kishte frikë; sepse, megjithëse ai s'e shikonte gjithmonë të ëmën, ajo ishte e bindur se vëmendja e tij ishte e mbërthyer pandërprerë tek ajo. Shprehja e fytyrës së tij ndryshoi gradualisht nga përbuzja e indinjuar në një seriozitet të qetë e të qëndrueshëm.

Më në fund, megjithatë, zonja Benet s'pati më ç'të thoshte; dhe ledi Lukas, që kishte gogësitur prej kohësh nga përsëritja e kënaqësive që s'shihte asnjë gjasë t'i ndante, u la në ngushëllimin e proshutës së ftohtë dhe të pulës. Elizabeta tani nisi të merrte veten. Por qetësia s'zgjati shumë; sepse, kur mbaroi darka, u fol për këngë, dhe ajo pati poshtërimin ta shihte Merin, pas fare pak lutjesh, duke u përgatitur t'i bënte qejfin shoqërisë. Me shumë shikime domethënëse dhe lutje të heshtura u përpoq ta pengonte një provë të tillë gatishmërie, por më kot; Meri s'deshi t'i kuptonte; një rast i tillë për t'u shfaqur ishte kënaqësi për të, dhe e nisi këngën. Sytë e Elizabetës ishin ngulur mbi të, me ndjesitë më të dhimbshme; dhe e ndoqi përmes strofave të ndryshme me një padurim që u shpërblye shumë keq në fund të tyre; sepse Meri, kur mori mes falënderimeve të tryezës aludimin e një shprese se ndoshta mund të bindej t'i kënaqte përsëri, pas një pushimi prej gjysmë minute nisi një tjetër. Aftësitë e Merit s'ishin aspak për një shfaqje të tillë; zëri i saj ishte i dobët dhe mënyra e shtirur. Elizabeta ishte në agoni. Shikoi Xhejnin për të parë si e duronte; por Xhejn po bisedonte shumë qetë me Binglin. Shikoi dy motrat e tij, dhe i pa duke i bërë njëra-tjetrës shenja talljeje, dhe Darsit, i cili, megjithatë, vazhdonte të ishte serioz e i padepërtueshëm.

Shikoi të atin për t'iu lutur të ndërhynte, se mos Meri këndonte gjithë natën. Ai e kuptoi aludimin, dhe, kur Meri mbaroi këngën e dytë, tha me zë të lartë:

— Kaq mjafton shumë mirë, bija ime. Na ke kënaqur mjaft gjatë. Lëru kohë edhe zonjushave të tjera të shfaqen.

Meri, megjithëse u shtir sikur s'dëgjoi, u turbullua disi; dhe Elizabeta, që i erdhi keq për të dhe i erdhi keq për fjalët e të atit, pati frikë se ankthi i saj s'kishte bërë ndonjë të mirë. Tani iu drejtuan të tjerëve të shoqërisë.

— Sikur të kisha fatin, — tha zoti Kollins, — të dija të këndoja, do të kisha kënaqësi të madhe, jam i sigurt, t'i bëja qejfin shoqërisë me një melodi; sepse e quaj muzikën një argëtim shumë të pafajshëm dhe krejt në përputhje me profesionin e një kleriku. Megjithatë, s'dua të pohoj se mund të justifikohemi po t'i kushtojmë tepër kohë muzikës, sepse ka sigurisht gjëra të tjera për t'u kujdesur. Famullitari i një parokie ka shumë për të bërë. Së pari, duhet të bëjë një marrëveshje për të dhjetat[38] që të jetë e dobishme për veten dhe jo fyese për mbrojtësin e tij. Duhet t'i shkruajë vetë predikimet; dhe koha që mbetet s'do të jetë tepër për detyrat e famullisë, dhe për kujdesin e përmirësimin e banesës së tij, të cilën s'mund ta lërë pa e bërë sa më të rehatshme. Dhe s'e quaj gjë pa rëndësi që ai të ketë sjellje të vëmendshme e paqësore me të gjithë, sidomos me ata të cilëve u detyrohet ngritjen e tij. S'mund ta shfajësoj nga kjo detyrë; as s'do të mendoja mirë për njeriun që do të linte pas dore një rast për të dëshmuar respektin e tij ndaj kujtdo që lidhet me familjen.

Dhe, me një përkulje drejt zotit Darsi, e mbylli fjalimin, që ishte mbajtur me zë aq të lartë sa e dëgjoi gjysma e sallës. Shumë ngulën sytë, shumë buzëqeshën; por askush s'dukej më i argëtuar se vetë zoti Benet, ndërsa e shoqja e lavdëroi seriozisht zotin

[38] Të dhjetat (anglisht t*ithes*): një e dhjeta e prodhimit të tokës, që fermerët e parokisë ia jepnin famullitarit si të ardhur. Shpesh kjo pagesë shndërrohej në një shumë të hollash me marrëveshje, prandaj zoti Kollins flet për „marrëveshje“.

Kollins që kishte folur kaq me mend, dhe i vërejti gati me pëshpëritje ledi Lukas se ishte një djalë i ri jashtëzakonisht i zgjuar e i mirë.

Elizabetës iu duk se, sikur familja e saj të kishte rënë dakord të turpëronte veten sa më shumë gjatë mbrëmjes, do të ishte e pamundur ta luanin rolin me më shumë zell apo me sukses më të madh; dhe e quajti fat për Binglin dhe motrën që një pjesë e shfaqjes i kishte shpëtuar atij, dhe që ndjenjat e tij s'ishin të atij lloji që të mërziteshin shumë nga marrëzia që duhet ta kishte parë. Megjithatë, që dy motrat e tij dhe zoti Darsi të kishin një rast të tillë për t'u tallur me të afërmit e saj, ishte mjaft keq; dhe s'mund të vendoste se cila ishte më e padurueshme, përbuzja e heshtur e zotërisë apo buzëqeshjet e pacipa të zonjave.

Pjesa tjetër e mbrëmjes i solli pak argëtim. E mërziste zoti Kollins, që vazhdoi të rrinte me shumë ngulm pranë saj; dhe, megjithëse s'arriti ta bindte të kërcente përsëri me të, ia bëri të pamundur të kërcente me të tjerët. Më kot iu lut të dilte në valle me dikë tjetër, dhe i ofroi ta prezantonte me çdo zonjushë të sallës. Ai e siguroi se, sa për vallëzimin, i ishte krejt indiferent; se qëllimi i tij kryesor ishte t'i pëlqente asaj me vëmendje delikate; dhe se prandaj do ta kishte për detyrë të qëndronte pranë saj gjithë mbrëmjen. S'kishte ç'të diskutoje me një plan të tillë. Lehtësimin më të madh ia detyrohej mikeshës së saj, zonjushës Lukas, e cila u bashkohej shpesh dhe me zemërmirësi e merrte vetë bisedën me zotin Kollins.

Të paktën ishte e lirë nga fyerja e vëmendjes së mëtejshme të zotit Darsi: megjithëse shpesh qëndronte shumë afër saj, krejt i lirë, ai s'u afrua kurrë aq sa të fliste. Ajo e ndjeu se kjo ishte me siguri pasoja e aludimeve të saj për zotin Uikam, dhe u gëzua.

Familja e Longbornit ishte e fundit nga gjithë shoqëria që u largua; dhe, nga një manovër e zonjës Benet, iu desh të priste karrocën një çerek ore pasi kishin ikur të gjithë të tjerët, gjë që u dha kohë të shihnin sa me gjithë zemër dëshironin disa nga

familja që ata të iknin. Zonja Hërst dhe e motra mezi e hapën gojën veçse për t'u ankuar për lodhjen, dhe dukshëm s'shihnin orën ta kishin shtëpinë vetëm për vete. E hodhën poshtë çdo përpjekje të zonjës Benet për bisedë, dhe, duke bërë kështu, i dhanë gjithë shoqërisë një plogështi që fare pak u lehtësua nga fjalimet e gjata të zotit Kollins, i cili po i bënte komplimente zotit Bingli dhe motrave për elegancën e festës dhe për mikpritjen e mirësjelljen që kishin treguar ndaj mysafirëve. Darsi s'tha asgjë fare. Zoti Benet, në po aq heshtje, po e shijonte skenën. Zoti Bingli dhe Xhejn qëndronin bashkë, pak më larg të tjerëve, dhe flisnin vetëm me njëri-tjetrin. Elizabeta ruajti një heshtje po aq të patundur sa zonja Hërst apo zonjusha Bingli; dhe madje edhe Lidia ishte tepër e lodhur për të thënë diçka më shumë se ndonjë thirrje herë pas here: „Zot, sa e lodhur jam!“, e shoqëruar nga një gogësimë e fortë.

Kur më në fund u ngritën për t'u ndarë, zonja Benet qe shumë ngulmuese në mirësjelljen e shpresës së saj për ta parë shpejt gjithë familjen në Longborn; dhe iu drejtua veçanërisht zotit Bingli, për ta siguruar sa të lumtur do t'i bënte po të hante një drekë familjare me ta kurdo, pa ceremoninë e një ftese zyrtare. Bingli ishte gjithë kënaqësi mirënjohëse; dhe u zotua me gatishmëri se do të shfrytëzonte rastin e parë për ta vizituar pas kthimit nga Londra, ku do t'i duhej të shkonte të nesërmen për pak kohë.

Zonja Benet ishte krejt e kënaqur; dhe e la shtëpinë me bindjen e ëmbël se, duke llogaritur përgatitjet e nevojshme të marrëveshjeve martesore, karrocave të reja dhe rrobave të dasmës, do ta shihte pa dyshim vajzën e vendosur në Netherfild brenda tre a katër muajsh. Që do të kishte edhe një vajzë tjetër të martuar me zotin Kollins e mendonte me po aq siguri, dhe me kënaqësi të madhe, ndonëse jo po aq. Elizabeta ishte më pak e dashura për të nga të gjithë fëmijët; dhe, megjithëse burri dhe

martesa ishin krejt mjaft të mirë për të, vlera e secilit errësohej nga zoti Bingli dhe Netherfildi.

Kapitulli XIX

Dita tjetër hapi një skenë të re në Longborn. Zoti Kollins bëri deklaratën e tij sipas rregullave. Meqë kishte vendosur ta bënte pa humbur kohë, sepse leja e tij zgjaste vetëm deri të shtunën tjetër, dhe meqë s'kishte asnjë ndjenjë druajtjeje që ta bënte të mundimshme për të qoftë edhe në atë çast, iu fut punës me shumë rregull, me të gjitha formalitetet që i quante pjesë të zakonshme të një pune të tillë. Kur gjeti zonjën Benet, Elizabetën dhe njërën nga vajzat e vogla bashkë, pak pas mëngjesit, iu drejtua nënës me këto fjalë:

— A mund të shpresoj, zonjë, në mbështetjen tuaj pranë vajzës suaj të bukur Elizabeta, kur të kërkoj nderin e një takimi vetëm me të gjatë këtij mëngjesi?

Para se Elizabeta të kishte kohë për gjë tjetër veç një skuqjeje habie, zonja Benet u përgjigj menjëherë:

— Oh, po! Po, sigurisht. Jam e sigurt që Lizi do të jetë shumë e lumtur; jam e sigurt që s'ka asnjë kundërshtim. Hajde, Kiti, të dua lart.

Dhe, duke mbledhur punën e dorës, po nxitonte të dilte, kur Elizabeta thirri:

— Mama e dashur, mos ik. Të lutem mos ik. Zoti Kollins duhet të më falë. S'mund të ketë asgjë për të më thënë që s'mund ta dëgjojë kushdo. Po iki unë vetë.

— Jo, jo, marrëzira, Lizi. Dua që të rrish ku je. — Dhe, meqë Elizabeta dukej vërtet, me pamje të mërzitur e të sikletosur, si-

kur do të ikte, shtoi: — Lizi, *këmbëngul* që të rrish dhe ta dëgjosh zotin Kollins.

Elizabeta s'deshi ta kundërshtonte një urdhër të tillë; dhe, meqë pas një çasti mendimi e kuptoi edhe ajo se do të ishte më e mençura ta mbaronte këtë punë sa më shpejt e sa më qetë, u ul përsëri dhe u përpoq të fshihte, duke u marrë pa pushim me punën e dorës, ndjenjat që i ndaheshin mes ankthit dhe argëtimit. Zonja Benet dhe Kiti dolën, dhe sapo ikën, zoti Kollins nisi:

— Më besoni, e dashur zonjushë Elizabetë, se modestia juaj, jo vetëm që s'ju dëmton, por përkundrazi u shtohet përsosmërive të tjera. Do të ishit më pak e dashur në sytë e mi sikur të *mos* kishte qenë ky ngurrim i vogël; por më lejoni t'ju siguroj se kam lejen e nënës suaj të nderuar për këtë fjalë. Vështirë se mund ta vini në dyshim qëllimin e fjalimit tim, sado që delikatesa juaj e natyrshme t'ju shtyjë të shtireni; vëmendjet e mia kanë qenë tepër të dukshme për t'u keqkuptuar. Pothuajse sapo hyra në shtëpi, ju zgjodha si shoqen e jetës sime të ardhshme. Por, para se të më rrëmbejnë ndjenjat për këtë temë, ndoshta do të ishte e këshillueshme t'ju shpjegoj arsyet e mia për t'u martuar, dhe, për më tepër, për të ardhur në Hertfordshir me qëllimin e zgjedhjes së një gruaje, siç bëra me të vërtetë.

Ideja që zoti Kollins, me gjithë qetësinë e tij solemne, mund të rrëmbehej nga ndjenjat, e çoi Elizabetën aq afër të qeshurit, sa s'mundi ta shfrytëzonte pushimin e shkurtër që i la ai për ndonjë përpjekje ta ndalonte më tej, dhe ai vazhdoi:

— Arsyet e mia për t'u martuar janë, së pari, se mendoj që është gjë e drejtë për çdo klerik në rrethana të mira (si unë) të japë shembullin e martesës në famullinë e tij; së dyti, se jam i bindur që kjo do të më shtojë shumë lumturinë; dhe, së treti, gjë që ndoshta duhej ta kisha përmendur më herët, se kjo është këshilla dhe porosia e veçantë e zonjës shumë fisnike që kam nderin ta quaj mbrojtëse. Dy herë ka denjuar të më japë mendimin e saj (madje pa ia kërkuar!) për këtë temë; dhe pikërisht të

shtunën mbrëma para se të nisesha nga Hansfordi, mes dy lojërave të *kadrijës*, ndërsa zonja Xhenkinson po i rregullonte stolin e këmbëve zonjushës de Burg, ajo më tha: „Zoti Kollins, duhet të martoheni. Një klerik si ju duhet të martohet. Zgjidhni si duhet, zgjidhni një zonjë të edukuar për hatrin t*im* dhe për të *tuajin*; le të jetë një njeri aktiv e i dobishëm, jo i rritur në luks, por i aftë t'i bëjë të mjaftojnë të ardhura të vogla. Kjo është këshilla ime. Gjeni një grua të tillë sa më shpejt të mundeni, sillnie në Hansford, dhe unë do ta vizitoj.“ Më lejoni, meqë ra fjala, të vërej, kushërira ime e bukur, se vëmendjen dhe mirësinë e ledi Katerinë de Burgut s'i quaj ndër përparësitë më të vogla që jam në gjendje t'ju ofroj. Sjelljet e saj do t'i gjeni përtej çdo gjëje që mund të përshkruaj unë; dhe mendjemprehtësia e gjallëria juaj, mendoj, duhet t'i pëlqejnë, sidomos kur të zbuten nga heshtja dhe respekti që rangu i saj do të ngjallë në mënyrë të pashmangshme. Kaq për qëllimin tim të përgjithshëm në favor të martesës; mbetet t'ju them pse sytë m'u drejtuan nga Longborni dhe jo nga rrethi im, ku ju siguroj se ka shumë zonjusha të dashura. Por e vërteta është se, duke qenë unë ai që do ta trashëgojë këtë pronë pas vdekjes së babait tuaj të nderuar (i cili, megjithatë, mund të jetojë edhe shumë vjet), s'mund të qetësohesha pa vendosur të zgjidhja një grua nga vajzat e tij, që humbja për to të ishte sa më e vogël kur të ndodhë ngjarja e trishtë, e cila, megjithatë, siç e thashë, mund të mos ndodhë për disa vjet. Ky ka qenë motivi im, kushërira ime e bukur, dhe lajkatohem të besoj se kjo s'do të më ulë në vlerësimin tuaj. Dhe tani s'më mbetet gjë tjetër veçse t'ju siguroj, me gjuhën më të zjarrtë, për furinë e dashurisë sime. Pasuria më është krejt indiferente, dhe s'do t'i bëj babait tuaj asnjë kërkesë të tillë, sepse e di mirë që s'mund të plotësohej; dhe se një mijë paund me katër për qind,[39] që s'do të jenë tuajat para vdekjes së nënës suaj, janë

[39]Bëhet fjalë për obligacione shtetërore me interes katër për qind në vit. Një mijë paund i sillnin Elizabetës vetëm dyzet paund në vit, shumë pak për të jetuar si zonjë.

gjithçka që mund t'ju takojë ndonjëherë. Për këtë çështje, pra, do të hesht gjithmonë: dhe mund të jeni e sigurt se asnjë qortim i pabujarshëm s'do të dalë kurrë nga buzët e mia kur të jemi të martuar.

Tani ishte absolutisht e domosdoshme ta ndërpriste.

— Jeni tepër i nxituar, zotëri, — thirri ajo. — Harroni që s'ju jam përgjigjur. Lërmëni ta bëj pa humbur më kohë. Pranoni falënderimet e mia për komplimentin që po më bëni. E ndiej shumë nderin e propozimit tuaj, por për mua është e pamundur të bëj ndryshe veçse ta refuzoj.

— S'jam unë ai që duhet ta mësojë tani, — u përgjigj zoti Kollins me një lëvizje formale të dorës, — se zonjushat e kanë zakon t'i refuzojnë propozimet e burrit që në fshehtësi kanë ndër mend ta pranojnë, kur ai u kërkon për herë të parë hirin; dhe se ndonjëherë refuzimi përsëritet një herë të dytë, madje edhe të tretë. Prandaj s'jam aspak i dekurajuar nga ajo që sapo thatë, dhe shpresoj t'ju çoj në altar shumë shpejt.

— Për fjalë të nderit, zotëri, — thirri Elizabeta, — shpresa juaj është mjaft e jashtëzakonshme pas deklaratës sime. Ju siguroj se s'jam nga ato zonjusha (po të ketë zonjusha të tilla) që guxojnë ta vënë në rrezik lumturinë me shpresën se do t'u kërkohet edhe një herë. Jam krejt serioze në refuzimin tim. Ju s'mund të më bënit *mua* të lumtur, dhe jam e bindur se jam gruaja e fundit në botë që do t'ju bënte *juve* të lumtur. Madje, sikur mikja juaj ledi Katerina të më njihte, jam e bindur se do të më gjente në çdo pikëpamje të papërshtatshme për këtë pozitë.

— Sikur të ishte e sigurt që ledi Katerina do të mendonte kështu, — tha zoti Kollins me shumë seriozitet, — por s'e përfytyroj dot që Zonjëria e Saj do t'ju shihte me sy të keq. Dhe mund të jeni e sigurt se, kur të kem nderin ta shoh përsëri, do të flas me fjalët më të larta për modestinë, kursimin dhe cilësitë e tjera tuaja të dashura.

— Vërtet, zoti Kollins, çdo lavdërim për mua do të jetë i panevojshëm. Duhet të më lejoni të gjykoj vetë, dhe të ma bëni komplimentin të besoni atë që them. Ju uroj të jeni shumë i lumtur e shumë i pasur, dhe, duke ua refuzuar dorën, bëj gjithçka që mundem për të mos qenë ndryshe. Duke ma bërë këtë propozim, duhet ta keni kënaqur delikatesën e ndjenjave tuaja ndaj familjes sime, dhe mund ta merrni pronën e Longbornit kur t'ju bjerë, pa asnjë qortim ndaj vetes. Kjo çështje, pra, mund të quhet përfundimisht e mbyllur.

Dhe, duke u ngritur ndërsa fliste kështu, do të kishte dalë nga dhoma, sikur zoti Kollins të mos i ishte drejtuar kështu:

— Kur ta kem nderin t'ju flas përsëri për këtë temë, shpresoj të marr një përgjigje më të favorshme nga kjo që më dhatë tani; megjithëse jam shumë larg nga t'ju akuzuar për mizori tani, sepse e di që është zakon i caktuar i seksit tuaj ta refuzojë një burrë herën e parë, dhe ndoshta madje edhe tani keni thënë aq sa për ta inkurajuar kërkesën time sa përputhet me delikatesën e vërtetë të karakterit femëror.

— Vërtet, zoti Kollins, — thirri Elizabeta me njëfarë nxehtësie, — më hutoni jashtëzakonisht. Po t'ju duket si inkurajim ajo që kam thënë deri tani, s'di si ta shpreh refuzimin në mënyrë që t'ju bindë se është refuzim.

— Duhet të më lejoni të lajkatohem, kushërira ime e dashur, se refuzimi juaj i propozimit tim janë thjesht fjalë të zakonshme. Arsyet e mia për ta besuar janë shkurtimisht këto: nuk më duket se dora ime është e padenjë për pranimin tuaj, ose se jeta që mund t'ju ofroj do të ishte ndryshe veçse shumë e dëshirueshme. Pozita ime në jetë, lidhjet e mia me familjen de Burg dhe farefisnia me familjen tuaj janë rrethana shumë në favorin tim; dhe duhet të keni parasysh, për më tepër, se, megjithë hiret tuaja të shumta, s'është aspak e sigurt që do t'ju bëhet ndonjëherë ndonjë propozim tjetër martese. Paja juaj, për fat të keq, është aq e vogël, sa me shumë gjasë do t'i asgjësojë efektet e bukurisë dhe të cilësi-

ve tuaja të dashura. Meqë duhet të arrij në përfundimin se s'jeni serioze në refuzimin tuaj, do të zgjedh t'ia atribuoj dëshirës suaj për ta rritur dashurinë time me pritje, sipas zakonit të femrave elegante.

— Ju siguroj, zotëri, se s'kam asnjë pretendim për atë lloj elegance që konsiston në mundimin e një burri të respektuar. Do të preferoja të më bëhej komplimenti të besohesha si e sinqertë. Ju falënderoj përsëri e përsëri për nderin që më bëtë me propozimin tuaj, por ta pranoj është absolutisht e pamundur. Ndjenjat e mia e ndalojnë në çdo pikëpamje. A mund të flas më qartë? Mos më shihni tani si një femër elegante që ka ndër mend t'ju mundojë, por si një qenie e arsyeshme që thotë të vërtetën nga zemra.

— Jeni gjithmonë magjepsëse! — thirri ai me një ajër galanterie të ngathët; — dhe jam i bindur se, kur të miratohet nga autoriteti i shprehur i të dy prindërve tuaj të shkëlqyer, propozimi im s'do të mund të mos pranohet.

Para një këmbëngulje të tillë në vetëmashtrim të qëllimshëm, Elizabeta s'deshi të përgjigjej, dhe u tërhoq menjëherë e në heshtje; e vendosur që, po të vazhdonte ai t'i shihte refuzimet e saj të përsëritura si inkurajim lajkatues, t'i drejtohej babait, mohimi i të cilit mund të shprehej në një mënyrë që do të ishte vendimtare, dhe sjellja e të cilit të paktën s'mund të ngatërrohej me shtirjen e koketërinë e një femre elegante.

Kapitulli XX

Zotin Kollins nuk e lanë gjatë në soditjen e heshtur të dashurisë së tij të suksesshme; sepse zonja Benet, që ishte endur në paradhomë për të pritur fundin e takimit, sapo pa Elizabetën të hapte derën dhe të kalonte me hap të shpejtë pranë saj drejt shkallëve, hyri në dhomën e mëngjesit dhe e uroi atë dhe veten me fjalë të ngrohta për perspektivën e lumtur të lidhjes së tyre më të ngushtë. Zoti Kollins i priti dhe i ktheu urimet me po aq kënaqësi, dhe pastaj nisi të tregonte hollësitë e takimit, me përfundimin e të cilit besonte se kishte çdo arsye të ishte i kënaqur, sepse refuzimi që i kishte dhënë kushërira me vendosmëri vinte natyrshëm nga modestia e saj e druajtur dhe nga delikatesa e vërtetë e karakterit të saj.

Ky lajm, megjithatë, e trembi zonjën Benet: do të kishte qenë e lumtur të ishte po aq e bindur se e bija kishte dashur ta inkurajonte duke e kundërshtuar propozimin, por s'guxonte ta besonte, dhe s'mundi të mos e thoshte.

— Por jini i sigurt, zoti Kollins, — shtoi ajo, — që Lizi do të vihet në vijë. Do t'i flas vetë menjëherë. Është vajzë shumë kokëfortë dhe e marrë, dhe s'e di interesin e vet; por unë do ta *bëj* ta dijë.

— Më falni që ju ndërpres, zonjë, — thirri zoti Kollins; — por, po të jetë vërtet kokëfortë dhe e marrë, s'e di nëse do të ishte një grua krejt e dëshirueshme për një burrë në pozitën time, i cili natyrisht kërkon lumturinë në martesë. Prandaj, po të vazhdojë

vërtet ta refuzojë propozimin tim, ndoshta do të ishte më mirë të mos detyrohej të më pranonte, sepse, po të ketë të meta të tilla karakteri, s'do të mund të ndihmonte shumë në lumturinë time.

— Zotëri, më keqkuptoni krejt, — tha zonja Benet e alarmuar. — Lizi është kokëfortë vetëm në çështje si këto. Në çdo gjë tjetër është vajza më zemërmirë që ka jetuar ndonjëherë. Do të shkoj menjëherë te zoti Benet, dhe do ta rregullojmë shumë shpejt me të, jam e sigurt.

S'i dha kohë të përgjigjej, por, duke nxituar menjëherë te i shoqi, thirri sapo hyri në bibliotekë:

— Oh, zoti Benet, të duan menjëherë; jemi të gjithë në rrëmujë. Duhet të vish e ta detyrosh Lizin të martohet me zotin Kollins, sepse ajo betohet se s'e do; dhe po s'nxitove, ai do ta ndërrojë mendjen dhe s'do ta dojë më *atë*.

Zoti Benet ngriti sytë nga libri kur ajo hyri, dhe ia nguli në fytyrë me një mospërfillje të qetë, që s'u ndryshua aspak nga lajmi i saj.

— S'kam kënaqësinë të të kuptoj, — tha ai, kur ajo e mbaroi fjalën. — Për çfarë po flet?

— Për zotin Kollins dhe Lizin. Lizi thotë se s'e do zotin Kollins, dhe zoti Kollins po fillon të thotë se s'e do Lizin.

— Dhe ç'duhet të bëj unë në këtë rast? Duket punë pa shpresë.

— Foli vetë Lizit. Thuaji se ti këmbëngul që të martohet me të.

— Le ta thërrasin këtu poshtë. Do ta dëgjojë mendimin tim.

Zonja Benet i ra ziles, dhe zonjushën Elizabeta e thirrën në bibliotekë.

— Eja këtu, bija ime, — thirri i ati kur ajo u shfaq. — Të kam thirrur për një çështje të rëndësishme. Kam kuptuar se zoti Kollins të ka bërë propozim martese. Është e vërtetë?

Elizabeta u përgjigj se po.

— Shumë mirë; dhe këtë propozim martese e ke refuzuar?

— Po, baba.

— Shumë mirë. Tani vijmë te thelbi. Nëna jote këmbëngul që ta pranosh. A s'është kështu, zonja Benet?

— Po, përndryshe s'dua ta shoh më kurrë me sy.

— Para teje ndodhet një zgjedhje e pafat, Elizabetë. Që sot e tutje duhet të bëhesh e huaj për njërin nga prindërit. Nëna jote s'do të të shohë më kurrë po s'u martove me zotin Kollins, dhe unë s'do të të shoh më kurrë po u *martove*.

Elizabeta s'mundi të mos buzëqeshte me një fund të tillë të një fillimi të tillë; por zonja Benet, që e kishte bindur veten se i shoqi e shihte punën si donte ajo, u zhgënjye jashtëzakonisht.

— Ç'do të thuash, zoti Benet, kur flet kështu? Më premtove se do të *këmbëngulje* që ajo të martohej me të.

— E dashur, — u përgjigj i shoqi, — kam për të kërkuar dy të mira të vogla. Së pari, që të më lejosh të përdor lirisht mendjen time në këtë rast; dhe, së dyti, dhomën time. Do të më vinte mirë ta kisha bibliotekën vetëm për vete sa më shpejt.

Megjithatë, megjithë zhgënjimin nga i shoqi, zonja Benet s'hoqi ende dorë. I foli Elizabetës vazhdimisht; herë e përkëdhelte, herë e kërcënonte. U përpoq ta fitonte Xhejnin në anën e saj, por Xhejn, me gjithë butësinë e mundshme, nuk pranoi të përzihej; dhe Elizabeta, herë me seriozitet të vërtetë e herë me gaz lozonjar, iu përgjigj sulmeve të saj. Megjithëse mënyra i ndryshonte, vendosmëria s'i ndryshoi kurrë.

Ndërkohë zoti Kollins po mendohej në vetmi për ç'kishte ndodhur. Mendonte tepër mirë për veten për të kuptuar për ç'arsye mund ta refuzonte kushërira; dhe, megjithëse iu lëndua krenaria, s'vuajti në asnjë mënyrë tjetër. Dashuria e tij për të ishte krejt e përfytyruar; dhe mundësia që ajo ta meritonte qortimin e nënës e pengoi të ndiente ndonjë keqardhje.

Ndërsa familja ishte në këtë rrëmujë, erdhi Sharlota Lukas për ta kaluar ditën me ta. Në paradhomë e priti Lidia, e cila, duke fluturuar drejt saj, thirri gati me pështpëritje:

— Mirë që erdhe, se këtu po bëhet një argëtim i madh! Ç'mendon se ka ndodhur këtë mëngjes? Zoti Kollins i ka kërkuar dorën Lizit, dhe ajo s'e do.

Sharlota mezi pati kohë të përgjigjej, kur atyre iu bashkua Kiti, që erdhi të tregonte të njëjtin lajm; dhe sapo hynë në dhomën e mëngjesit, ku ishte vetëm zonja Benet, edhe ajo e nisi me këtë temë, duke i kërkuar zonjushës Lukas dhembshuri dhe duke iu lutur ta bindte mikeshën e saj, Lizin, t'ua plotësonte dëshirat familjes.

— Të lutem bëje, e dashur zonjushë Lukas, — shtoi ajo me ton të trishtuar; — sepse askush s'është në anën time, askush s'më mban anën; më trajtojnë mizorisht, askush s'ka mëshirë për nervat e mia të shkreta.

Sharlotës iu kursye përgjigjja nga hyrja e Xhejnit dhe Elizabetës.

— Ja, ja ku vjen, — vazhdoi zonja Benet, — me pamje sa më të shkujdesur, dhe pa i bërë syri tërt për ne, sikur të ishim në Jork,[40] mjafton të bëjë si do vetë. Por po të them diçka, zonjushë Lizi: po ta fute në kokë të vazhdosh t'i refuzosh kështu të gjitha propozimet e martesës, s'do të gjesh kurrë burrë fare; dhe jam e sigurt që s'e di kush do të të mbajë kur të vdesë yt atë. *Unë* s'do të mund të të mbaj; ta them që tani. Me ty kam mbaruar që nga kjo ditë. Ta thashë në bibliotekë, e di, që s'do të të flas më kurrë, dhe do të shohësh që e mbaj fjalën. S'kam asnjë kënaqësi të flas me fëmijë të pabindur. Jo se kam ndonjë kënaqësi të madhe, në të vërtetë, të flas me ndokënd. Njerëzit që vuajnë si unë nga nervat s'mund të kenë ndonjë dëshirë të madhe për të folur. Askush s'e di sa vuaj! Por kështu ndodh gjithmonë. Për ata që s'ankohen s'ka kurrë mëshirë.

Vajzat e dëgjuan në heshtje këtë vërshim fjalësh, duke e ditur se çdo përpjekje për ta arsyetuar a për ta qetësuar vetëm sa do

[40] Jorku është në veri të Anglisë, rreth dyqind milje larg Hertfordshirit: për zonjën Benet, sa të thuash në fund të botës.

t'ia shtonte acarimin. Prandaj ajo vazhdoi të fliste pa e ndërprerë asnjëra, derisa iu bashkua zoti Kollins, që hyri me një ajër më madhështor se zakonisht, dhe kur e pa, ajo u tha vajzave:

— Tani këmbëngul që të gjitha ju të mbani gojën, dhe ta lini zotin Kollins dhe mua të bisedojmë pak bashkë.

Elizabeta doli qetësisht nga dhoma, Xhejn dhe Kiti e ndoqën, por Lidia nuk lëvizi nga vendi, e vendosur të dëgjonte sa më shumë; dhe Sharlota, e mbajtur fillimisht nga mirësjellja e zotit Kollins, pyetjet e të cilit për të dhe për gjithë familjen e saj ishin shumë të hollësishme, dhe pastaj nga pak kureshtje, u mjaftua të shkonte te dritarja dhe të shtirej sikur s'dëgjonte. Me zë të vajtueshëm, zonja Benet e nisi kështu bisedën e planifikuar:

— Oh, zoti Kollins!

— E dashur zonjë, — u përgjigj ai, — le të heshtim përgjithmonë për këtë çështje. Larg qoftë prej meje, — vazhdoi ai pas pak, me një zë që tregonte pakënaqësinë e tij, — të zemërohem me sjelljen e vajzës suaj. Nënshtrimi para të këqijave të pashmangshme është detyra e të gjithëve ne; detyra e veçantë e një djali të ri që ka pasur fatin që kam pasur unë, të ngrihet herët në detyrë; dhe, besoj, jam nënshtruar. Ndoshta jo më pak, ngaqë ndiej njëfarë dyshimi për lumturinë time të vërtetë, sikur kushërira ime e bukur të më kishte nderuar me dorën e saj; sepse shpesh e kam vënë re se nënshtrimi s'është kurrë aq i përsosur sa kur bekimi që na mohohet fillon të humbasë diçka nga vlera në vlerësimin tonë. Shpresoj se s'do të mendoni, e dashur zonjë, se po tregoj ndonjë mungesë respekti për familjen tuaj, duke i tërhequr kështu pretendimet e mia për hirin e vajzës suaj, pa ju bërë juve dhe zotit Benet komplimentin t'ju kërkoj të ndërhyni me autoritetin tuaj në favorin tim. Sjellja ime mund të jetë, kam frikë, e qortueshme, ngaqë e pranova largimin nga buzët e vajzës suaj në vend të buzëve tuaja; por të gjithë mund të gabojmë. Unë sigurisht kam pasur qëllime të mira gjatë gjithë kësaj pune. Qëllimi im ka qenë të siguroj për vete një shoqe të dashur, duke pasur

parasysh si duhet edhe përfitimin e gjithë familjes suaj; dhe, po të ketë qenë *mënyra* ime sadopak e qortueshme, kërkoj leje këtu t'ju kërkoj ndjesë.

Kapitulli XXI

Diskutimi për propozimin e zotit Kollins tani pothuajse kishte mbaruar, dhe Elizabetës i mbetej vetëm të vuante nga ndjenjat e pakëndshme që e shoqëronin domosdo, dhe herë pas here nga ndonjë aludim nervoz i së ëmës. Sa për vetë zotërinë, ndjenjat e tij shpreheshin kryesisht jo me siklet a dëshpërim, as duke u përpjekur ta shmangte, por me sjellje të ngurtë dhe heshtje të inatosur. Mezi i fliste ndonjëherë; dhe vëmendjet e zellshme, për të cilat ishte aq i vetëdijshëm vetë, iu kaluan për pjesën tjetër të ditës zonjushës Lukas, mirësjellja e së cilës për ta dëgjuar ishte një lehtësim i mirëseardhur për të gjithë, dhe sidomos për mikeshën e saj.

E nesërmja s'solli asnjë zbutje të mërzisë apo të sëmundjes së zonjës Benet. Edhe zoti Kollins ishte në të njëjtën gjendje krenarie të zemëruar. Elizabeta kishte shpresuar se inati do t'ia shkurtonte vizitën, por plani i tij s'dukej aspak i prekur. Gjithmonë kishte pasur ndër mend të ikte të shtunën, dhe deri të shtunën mendonte ende të rrinte.

Pas mëngjesit, vajzat shkuan në këmbë në Meriton për të pyetur nëse ishte kthyer zoti Uikam dhe për të vajtuar mungesën e tij në ballon e Netherfildit. Ai u bashkua me to sapo hynë në qytet dhe i shoqëroi te tezja, ku keqardhja dhe mërzia e tij, si dhe shqetësimi i të gjithëve, u biseduan gjerë e gjatë. Elizabetës, megjithatë, i pranoi me dëshirën e vet se mungesën ia *kishte* imponuar vetes.

— E pashë, — tha ai, — kur po afrohej koha, se më mirë të mos takohesha me zotin Darsi; se të isha në të njëjtën dhomë, në të njëjtën shoqëri me të për kaq shumë orë rresht, mund të ishte më shumë nga ç'mund të duroja, dhe se mund të lindnin skena të pakëndshme jo vetëm për mua.

Ajo e miratoi shumë durimin e tij; dhe patën kohë ta bisedonin gjerësisht, si dhe për të gjitha lavdërimet që ia bënë njëritjetrit me mirësjellje, sepse Uikami dhe një oficer tjetër u kthyen me to në Longborn, dhe gjatë rrugës ai i kushtoi asaj vëmendje të veçantë. Që ai i shoqëroi ishte një përfitim i dyfishtë: ajo e ndjeu gjithë komplimentin që i bëhej asaj vetë; dhe ishte shumë i mirëpritur si rast për t'ua prezantuar babait dhe nënës.

Pak pas kthimit, zonjushës Benet iu dorëzua një letër; vinte nga Netherfildi dhe u hap menjëherë. Zarfi përmbante një fletë të vogël letre elegante e të lëmuar, të mbuluar mirë me shkrimin e bukur e të rrjedhshëm të një zonje; dhe Elizabeta pa si iu ndryshua fytyra së motrës ndërsa e lexonte, dhe pa si ndalej me vëmendje te disa fragmente të veçanta. Xhejn e mblodhi shpejt veten; dhe, duke e lënë letrën mënjanë, u përpoq të merrte pjesë, me gazin e saj të zakonshëm, në bisedën e përgjithshme: por Elizabeta ndiente një ankth për këtë që ia largoi vëmendjen edhe nga Uikami; dhe sapo ai dhe shoku i tij u përshëndetën, një vështrim i Xhejnit e ftoi ta ndiqte lart. Kur arritën në dhomën e tyre, Xhejn nxori letrën dhe tha:

— Është nga Karolina Bingli: ç'përmban më ka habitur shumë. Gjithë shoqëria e ka lënë tashmë Netherfildin dhe është rrugës për në Londër; dhe pa asnjë qëllim për t'u kthyer. Do ta dëgjosh vetë ç'thotë.

Pastaj lexoi me zë të lartë fjalinë e parë, që përmbante lajmin se sapo kishin vendosur ta ndiqnin menjëherë të vëllanë në Londër, dhe se kishin ndër mend të drekonin po atë ditë në Grovnër

Strit,[41] ku zoti Hërst kishte një shtëpi. Fjalia tjetër ishte me këto fjalë:

S'pretendoj se më vjen keq për ndonjë gjë që po lë në Hertfordshir, veç shoqërisë sate, mikja ime më e dashur; por do të shpresojmë që, në ndonjë kohë të ardhshme, ta shijojmë përsëri shumë herë atë shoqëri të ëmbël që kemi njohur, dhe ndërkohë mund ta lehtësojmë dhimbjen e ndarjes me një letërkëmbim shumë të shpeshtë dhe krejt të çiltër. Për këtë mbështetem te ti.

Këto shprehje të fryra Elizabeta i dëgjoi me gjithë ftohtësinë e mosbesimit; dhe, megjithëse e habiti papritshmëria e largimit të tyre, s'pa asgjë në të që të ishte vërtet për të ardhur keq: s'kishte arsye të supozohej se mungesa e tyre nga Netherfildi do ta pengonte zotin Bingli të ishte atje; dhe, sa për humbjen e shoqërisë së tyre, ishte e bindur se Xhejn shpejt do të pushonte së menduari për të, duke shijuar shoqërinë e tij.

— Është fatkeqësi, — tha ajo pas një pushimi të shkurtër, — që s'arrite t'i shihje mikeshat para se të largoheshin nga krahina. Por a nuk mund të shpresojmë se koha e lumturisë së ardhshme, që pret zonjusha Bingli, mund të vijë më herët nga ç'e mendon ajo, dhe se shoqëria e ëmbël që keni njohur si mikesha do të përtërihet me kënaqësi edhe më të madhe si motra? Zotin Bingli s'do ta mbajnë ato në Londër.

— Karolina thotë prerazi se asnjë nga shoqëria s'do të kthehet në Hertfordshir këtë dimër. Do ta lexoj.

Kur vëllai im na la dje, kujtonte se puna që e çonte në Londër mund të mbaronte brenda tri a katër ditëve; por, meqë jemi të sigurta se s'mund të jetë kështu, dhe njëkohësisht të bindura se, kur Çarlsi të shkojë në Londër, s'do të nxitojë ta lërë përsëri,

[41] *Grosvenor Street* (shqiptohet afërsisht „Grovnër Strit"): rrugë elegante në lagjen Mayfair të Londrës, ku banonin familje të pasura e të modës.

kemi vendosur ta ndjekim atje, që të mos detyrohet t'i kalojë orët e lira në ndonjë hotel pa rehati. Shumë nga të njohurit e mi janë tashmë atje për dimër: do të doja të dëgjoja se edhe ti, mikja ime më e dashur, ke ndonjë qëllim të bashkohesh me turmën, por për këtë s'kam shpresë. Uroj sinqerisht që Krisht-lindja jote në Hertfordshir të jetë plot me ato gëzime që sjell zakonisht kjo stinë, dhe që adhuruesit e tu të jenë aq të shumtë sa të mos e ndiesh humbjen e të treve që po t'i marrim.

— Prej kësaj është e qartë, — shtoi Xhejn, — që ai s'kthehet më këtë dimër.

— Është e qartë vetëm se zonjusha Bingli s'do që ai të kthehet.

— Pse mendon kështu? Duhet të jetë vendimi i tij; ai është zot i vetes. Por ti s'i di *të gjitha*. Do të ta lexoj fragmentin që më lëndon veçanërisht. S'dua të fsheh asgjë nga ti.

Zoti Darsi s'e ka durim ta shohë motrën; dhe, të them të vër-tetën, as ne s'jemi më pak të etura ta takojmë përsëri. Vërtet s'besoj se Xhorxhiana Darsi ka shoqe për bukuri, elegancë e talente; dhe dashuria që ajo ngjall te Luiza dhe te unë rritet në diçka edhe më të veçantë nga shpresa që guxojmë të ushqejmë se një ditë do të bëhet motra jonë. S'e di nëse ta kam përmendur ndonjëherë më parë këtë ndjenjë, por s'dua ta lë krahinën pa ta rrëfyer, dhe besoj se s'do ta quash të paarsyeshme. Vëllai im e admiron shumë tashmë; tani do të ketë rast të shpeshtë ta shohë në mënyrën më të afërt; të afërmit e saj e dëshirojnë këtë lidhje po aq sa të tijtë; dhe s'më mashtron anësia e motrës, mendoj, kur e quaj Çarlsin shumë të aftë për të fituar zemrën e çdo gruaje. Me gjithë këto rrethana që favorizojnë një lidhje, dhe asgjë që ta pengojë, a gaboj, Xhejn ime më e dashur, që ushqej shpresën e një ngjarjeje që do t'u sigurojë lumturinë kaq shumë njerëzve?

— Ç'mendon për *këtë* fjali, Lizi e dashur? — tha Xhejn kur e mbaroi. — A s'është mjaft e qartë? A s'thotë shprehimisht se Karolina as e pret, as e dëshiron që unë të bëhem motra e saj; se është krejt e bindur për indiferencën e të vëllait; dhe se, po ta dyshojë natyrën e ndjenjave të mia për të, ka ndër mend (sa shumë mirësi!) të më paralajmërojë? A mund të ketë ndonjë mendim tjetër për këtë?

— Po, mund të ketë; sepse imi është krejt ndryshe. Do ta dëgjosh?

— Me gjithë qejf.

— Do ta kesh me pak fjalë. Zonjusha Bingli e sheh që i vëllai është dashuruar me ty dhe do që ai të martohet me zonjushën Darsi. E ndjek në Londër me shpresën se do ta mbajë atje, dhe përpiqet të të bindë se ai s'të do.

Xhejn tundi kokën.

— Vërtet, Xhejn, duhet të më besosh. Askush që ju ka parë ndonjëherë bashkë s'mund ta vërë në dyshim dashurinë e tij; zonjusha Bingli, jam e sigurt, nuk mundet: s'është aq budallaqe. Sikur të kishte parë te zoti Darsi gjysmën e asaj dashurie për veten, do t'i kishte porositur tashmë rrobat e dasmës. Por puna është kjo: ne s'jemi mjaft të pasur, as mjaft të mëdhenj për ta; dhe ajo është aq më e etur ta fitojë zonjushën Darsi për të vëllanë, nga ideja se, pasi të jetë bërë *një* martesë mes dy familjeve, mund ta ketë më të lehtë të arrijë të dytën; ku ka pa dyshim njëfarë zgjuarsie, dhe guxoj të them se do t'ia dilte, po të mos ishte në mes zonjusha de Burg. Por, Xhejn ime më e dashur, s'mund ta përfytyrosh seriozisht që, vetëm sepse zonjusha Bingli të thotë se i vëllai e admiron shumë zonjushën Darsi, ai e ndien më pak meritën t*ënde* nga ç'e ndiente kur u nda prej teje të martën; ose se ajo do të jetë në gjendje ta bindë se, në vend që të jetë i dashuruar me ty, është shumë i dashuruar me mikeshën e saj.

— Sikur të mendonim njësoj për zonjushën Bingli, — u përgjigj Xhejn, — mënyra si e paraqet ti gjithë këtë mund të më

qetësonte krejt. Por e di që themeli është i padrejtë. Karolina s'është e aftë ta mashtrojë qëllimisht askënd; dhe gjithçka që mund të shpresoj në këtë rast është që ta ketë mashtruar dikush atë vetë.

— Ashtu është. S'mund të të shkonte ndër mend një ide më e lumtur, meqë s'do të ngushëllohesh me timen: beso, patjetër, se ajo është mashtruar. Tani e ke bërë detyrën ndaj saj, dhe s'duhet të mërzitesh më.

— Po, motra ime e dashur, a mund të jem e lumtur, edhe duke supozuar më të mirën, duke pranuar një burrë, motrat dhe miqtë e të cilit duan të gjithë që ai të martohet me dikë tjetër?

— Duhet të vendosësh vetë, — tha Elizabeta; — dhe, po pas një mendimi të pjekur të duket se mjerimi për t'i pakënaqur dy motrat e tij është më i madh se lumturia për të qenë gruaja e tij, të këshilloj, patjetër, ta refuzosh.

— Si mund të flasësh kështu? — tha Xhejn, duke buzëqeshur lehtë. — Duhet ta dish se, megjithëse do të pikëllohesha jashtëzakonisht nga mosmiratimi i tyre, s'do të ngurroja.

— S'e kujtoja që do të ngurroje; dhe, meqë është kështu, s'mund ta shoh gjendjen tënde me shumë dhembshuri.

— Por, po s'u kthye më këtë dimër, zgjedhja ime s'do të kërkohet kurrë. Brenda gjashtë muajsh mund të ndodhin një mijë gjëra.

Idenë që ai s'do të kthehej më, Elizabeta e trajtoi me përbuzjen më të madhe. Iu duk thjesht sugjerim i dëshirave interesaxhie të Karolinës; dhe s'mund ta supozonte asnjë çast se ato dëshira, sado hapur apo me dinakëri të shpreheshin, mund të ndikonin te një djalë i ri kaq krejtësisht i pavarur nga të gjithë.

I paraqiti së motrës, sa më fort që mundi, atë që ndiente për këtë çështje, dhe shpejt pati kënaqësinë të shihte efektin e saj të mbarë. Natyra e Xhejnit s'ishte e prirur për dëshpërim; dhe gradualisht u shty të shpresonte, megjithëse druajtja e dashurisë

ndonjëherë e mposhtte shpresën, se Bingli do të kthehej në Netherfild dhe do t'i përgjigjej çdo dëshire të zemrës së saj.

Ranë dakord që zonja Benet të dëgjonte vetëm për largimin e familjes, pa u alarmuar për sjelljen e zotërisë; por edhe ky njoftim i pjesshëm i shkaktoi shumë shqetësim, dhe e vajtoi si gjë jashtëzakonisht fatkeqe që zonjat ikën pikërisht kur po bëheshin të gjithë kaq të afërt. Megjithatë, pasi e vajtoi mjaft gjatë, pati ngushëllimin të mendonte se zoti Bingli do të kthehej shpejt dhe shpejt do të drekonte në Longborn; dhe përfundimi i gjithë kësaj ishte deklarata ngushëlluese se, megjithëse ai ishte ftuar vetëm për një drekë familjare, ajo do të kujdesej të kishte dy radhë të plota gjellësh.

Kapitulli XXII

Familja Benet ishte ftuar për drekë te familja Lukas; dhe përsëri, gjatë pjesës më të madhe të ditës, zonjusha Lukas qe aq e mirë sa ta dëgjonte zotin Kollins. Elizabeta gjeti rastin ta falënderonte.

— Kjo e mban në humor të mirë, — tha ajo, — dhe të jam më mirënjohëse nga ç'mund ta shpreh.

Sharlota e siguroi mikeshën se ishte e kënaqur që po bëhej e dobishme, dhe se kjo ia shpërblente me bollëk sakrificën e vogël të kohës. Kjo ishte shumë e dashur; por mirësia e Sharlotës shkonte më larg nga ç'e përfytyronte Elizabeta: qëllimi i saj ishte asgjë më pak se ta shpëtonte nga çdo përsëritje e propozimeve të zotit Kollins, duke i tërhequr ato drejt vetes. Ky ishte plani i zonjushës Lukas; dhe dukjet ishin aq të favorshme, sa, kur u ndanë natën, do të ishte ndier pothuajse e sigurt për suksesin, sikur ai të mos ishte nisur kaq shpejt nga Hertfordshiri. Por këtu ajo u tregua e padrejtë me zjarrin dhe pavarësinë e karakterit të tij; sepse këto e shtynë të vidhej nga shtëpia e Longbornit të nesërmen në mëngjes me një dinakëri të admirueshme, dhe të nxitonte në Lukas Loxh për t'u hedhur te këmbët e saj. Donte të shmangte vëmendjen e kushërirave, nga bindja se, po ta shihnin të ikte, s'kishte si të mos ia merrnin me mend qëllimin; dhe s'donte që përpjekja të merrej vesh para se të mund të merrej vesh edhe suksesi i saj; sepse, megjithëse ndihej pothuajse i sigurt, dhe me arsye, sepse Sharlota kishte qenë mjaft inkurajuese, ishte relativisht i druajtur që nga aventura e së mërkurës.

Pritja, megjithatë, qe nga më lajkatueset. Zonjusha Lukas e pa nga një dritare e katit të sipërm ndërsa po ecte drejt shtëpisë, dhe u nis menjëherë për ta takuar si rastësisht në rrugicë. Por fare pak kishte guxuar të shpresonte se atje e prisnin kaq shumë dashuri dhe gojëtari.

Për aq kohë sa e lejonin fjalimet e gjata të zotit Kollins, gjithçka u rregullua mes tyre për kënaqësinë e të dyve; dhe, kur hynë në shtëpi, ai iu lut me zjarr ta caktonte ditën që do ta bënte më të lumturin e burrave; dhe, megjithëse një lutje e tillë duhej shtyrë për tani, zonja s'kishte asnjë dëshirë të luante me lumturinë e tij. Budallallëku me të cilin e kishte pajisur natyra duhej ta ruante ashikllëkun e tij nga çdo hir që mund ta bënte një grua të dëshironte që ai të zgjaste; dhe zonjusha Lukas, që e pranoi vetëm nga dëshira e pastër dhe e painteresuar për një jetë të siguruar, s'e kishte problem sa shpejt të sigurohej kjo jetë.

Sir Uilliamit dhe ledi Lukas iu kërkua shpejt pëlqimi; dhe ata e dhanë me gatishmërinë më të gëzuar. Rrethanat e tanishme të zotit Kollins e bënin këtë martesë shumë të përshtatshme për vajzën e tyre, së cilës mund t'i jepnin pak pajë; dhe perspektivat e tij për pasuri të ardhshme ishin jashtëzakonisht të mira. Ledi Lukas nisi menjëherë të llogariste, me më shumë interes nga ç'kishte ngjallur ndonjëherë kjo çështje, sa vjet të tjera kishte gjasa të jetonte zoti Benet; dhe sir Uilliami shprehu mendimin e prerë se, kurdo që zoti Kollins të hynte në zotërim të pronës së Longbornit, do të ishte shumë e përshtatshme që ai dhe e shoqja të paraqiteshin në oborrin e Shën Xhejmsit. Shkurt, gjithë familja ishte e ngazëllyer si duhej për këtë rast. Vajzat më të vogla ushqyen shpresën se do të *dilnin në shoqëri* një a dy vjet më herët nga ç'do të kishte ndodhur ndryshe; dhe djemtë u çliruan nga frika se Sharlota do të vdiste e pamartuar. Vetë Sharlota ishte mjaft e qetë. E kishte arritur qëllimin, dhe kishte kohë ta mendonte. Mendimet e saj ishin në përgjithësi të kënaqshme. Zoti Kollins, sigurisht, s'ishte as i mençur, as i këndshëm; shoqëria

e tij ishte e mërzitshme, dhe dashuria e tij për të duhej të ishte e përfytyruar. Por megjithatë do të ishte burri i saj. Pa menduar shumë mirë as për burrat, as për martesën, martesa kishte qenë gjithmonë qëllimi i saj: ishte e vetmja siguri e nderuar për vajzat e edukuara mirë me pak pasuri, dhe, sado e pasigurt që të sillte lumturi, duhej të ishte mbrojtja e tyre më e këndshme nga skamja. Këtë mbrojtje tani e kishte fituar; dhe, në moshën njëzet e shtatë vjeç, pa qenë kurrë e bukur, e ndiente gjithë fatin që i kishte rënë. Rrethana më e pakëndshme në gjithë këtë punë ishte habia që do t'i shkaktonte Elizabeta Benetit, miqësinë e së cilës e çmonte më shumë se atë të çdo njeriu tjetër. Elizabeta do të habitej, dhe me siguri do ta qortonte; dhe, megjithëse vendimi i saj s'do të lëkundej, ndjenjat e saj do të lëndoheshin nga një mosmiratim i tillë. Vendosi t'ia jepte lajmin vetë; dhe prandaj e porositi zotin Kollins, kur të kthehej për drekë në Longborn, të mos linte të kuptohej asgjë nga ç'kishte ndodhur para askujt të familjes. Premtimi për fshehtësi u dha sigurisht me shumë bindje, por s'mund të mbahej pa vështirësi; sepse kureshtja që ngjalli mungesa e tij e gjatë shpërtheu, kur u kthye, në pyetje kaq të drejtpërdrejta, sa kërkonin njëfarë zgjuarsie për t'u shmangur, dhe njëkohësisht ai po bënte një vetëmohim të madh, sepse digjej ta shpallte dashurinë e tij të suksesshme.

Meqë do të nisej të nesërmen tepër herët për të parë ndonjë nga familja, ceremonia e përshëndetjes u bë kur zonjat u ngritën për të fjetur; dhe zonja Benet, me shumë mirësjellje e përzemërsi, i tha sa të lumtur do të ishin ta shihnin përsëri në Longborn, kurdo që ia lejonin detyrat e tjera t'i vizitonte.

— E dashur zonjë, — u përgjigj ai, — kjo ftesë më kënaq veçanërisht, sepse është ajo që shpresoja ta merrja; dhe mund të jeni shumë e sigurt se do ta shfrytëzoj sa më shpejt të jetë e mundur.

Të gjithë u habitën; dhe zoti Benet, që s'e dëshironte aspak një kthim kaq të shpejtë, tha menjëherë:

— Por a s'ka këtu rrezik se ledi Katerina s'do ta miratojë, i dashur zotëri? Më mirë t'i lini pas dore të afërmit, sesa të rrezikoni ta fyeni mbrojtësen.

— I dashur zotëri, — u përgjigj zoti Kollins, — ju jam veçanërisht mirënjohës për këtë paralajmërim miqësor, dhe mund të jeni i sigurt se s'do ta bëj një hap kaq të rëndësishëm pa pëlqimin e Zonjërisë së Saj.

— S'mund të jeni kurrë tepër i kujdesshëm. Rrezikoni çdo gjë, por jo pakënaqësinë e saj; dhe po të shihni se ka gjasa ta ngjallni duke ardhur përsëri te ne, gjë që unë do ta mendoja jashtëzakonisht të mundshme, rrini qetë në shtëpi dhe jini i bindur se *ne* s'do të fyhemi aspak.

— Më besoni, i dashur zotëri, mirënjohja ime ngjallet ngrohtësisht nga një vëmendje kaq e dashur; dhe, jini i sigurt, së shpejti do të merrni prej meje një letër falënderimi për këtë, si dhe për çdo shenjë tjetër të respektit tuaj gjatë qëndrimit tim në Hertfordshir. Sa për kushërirat e mia të bukura, megjithëse mungesa ime mund të mos jetë aq e gjatë sa ta bëjë të nevojshme, tani marr lirinë t'u uroj shëndet e lumturi, pa e përjashtuar kushërirën time Elizabeta.

Me mirësjelljet e duhura, zonjat u tërhoqën atëherë; të gjitha njësoj të habitura që ai mendonte të kthehej shpejt. Zonja Benet donte ta kuptonte se ai mendonte t'i propozonte njërës nga vajzat e saj më të vogla, dhe Meri mund të ishte bindur ta pranonte. Ajo i vlerësonte aftësitë e tij shumë më lart se të gjitha të tjerat: në mendimet e tij kishte një seriozitet që i bënte shpesh përshtypje; dhe, megjithëse s'ishte aspak aq i zgjuar sa ajo vetë, mendonte se, po ta nxitnin të lexonte e të përmirësohej me një shembull si i saji, mund të bëhej një shok shumë i këndshëm. Por të nesërmen në mëngjes çdo shpresë e këtij lloji u zhduk. Zonjusha Lukas erdhi pak pas mëngjesit, dhe në një bisedë të veçantë me Elizabetën i tregoi ngjarjen e një dite më parë.

Mundësia që zoti Kollins ta kujtonte veten të dashuruar me mikeshën e saj i kishte shkuar ndër mend Elizabetës një herë gjatë një a dy ditëve të fundit: por që Sharlota mund ta inkurajonte, i dukej pothuajse po aq e pamundur sa ta inkurajonte ajo vetë; dhe habia e saj ishte prandaj aq e madhe, sa në fillim i kapërceu kufijtë e mirësjelljes, dhe s'mundi të mos thërriste:

— E fejuar me zotin Kollins! Sharlota ime e dashur, e pamundur!

Fytyra e qetë që zonjusha Lukas kishte ruajtur ndërsa tregonte historinë, këtu i la vendin një hutimi të çastit kur mori një qortim kaq të drejtpërdrejtë; megjithëse, meqë s'ishte më shumë nga ç'kishte pritur, shpejt e mblodhi veten dhe u përgjigj qetësisht:

— Pse të habitesh, Eliza ime e dashur? A të duket e pabesueshme që zoti Kollins të mund të fitojë mendimin e mirë të ndonjë gruaje, vetëm sepse s'pati fatin t'ia dilte me ty?

Por Elizabeta tani e kishte mbledhur veten; dhe, duke bërë një përpjekje të madhe, arriti ta siguronte, me mjaft vendosmëri, se perspektiva e lidhjes së tyre farefisnore i pëlqente shumë, dhe se i uronte gjithë lumturinë e përfytyrueshme.

— E shoh ç'ndien, — u përgjigj Sharlota; — duhet të jesh e habitur, shumë e habitur, meqë kaq së fundi zoti Kollins donte të martohej me ty. Por, kur të kesh pasur kohë ta mendosh mirë, shpresoj se do të jesh e kënaqur me atë që kam bërë. Nuk jam romantike, e di. S'kam qenë kurrë. Kërkoj vetëm një shtëpi të rehatshme; dhe, duke pasur parasysh karakterin, lidhjet dhe pozitën në jetë të zotit Kollins, jam e bindur se shansi im për lumturi me të është po aq i mirë sa ç'mund të mburren shumica e njerëzve kur hyjnë në martesë.

Elizabeta u përgjigj qetësisht „pa dyshim“; dhe, pas një heshtjeje të sikletshme, u kthyen te pjesa tjetër e familjes. Sharlota s'ndenji shumë më gjatë; dhe Elizabeta mbeti atëherë të mendonte për atë që kishte dëgjuar. Kaloi shumë kohë para se të pajtohej

sadopak me idenë e një martese kaq të papërshtatshme. Çudia që zoti Kollins kishte bërë dy propozime martese brenda tri ditëve s'ishte asgjë në krahasim me faktin që tani ishte pranuar. Gjithmonë e kishte ndier se mendimi i Sharlotës për martesën s'ishte krejt si i saji; por s'mund ta kishte menduar të mundshme që, kur të vinte koha për të vepruar, ajo do t'i sakrifikonte çdo ndjenjë më të mirë për përfitim të kësaj bote. Sharlota, gruaja e zotit Kollins, ishte një pamje shumë poshtëruese! Dhe dhembjes që një mikeshë po turpëronte veten dhe po binte në vlerësimin e saj, iu shtua bindja e trishtueshme se ishte e pamundur që ajo mikeshë të ishte sadopak e lumtur në fatin që kishte zgjedhur.

Kapitulli XXIII

Elizabeta po rrinte me nënën dhe motrat, duke menduar për atë që kishte dëgjuar dhe duke dyshuar nëse kishte të drejtë ta përmendte, kur u shfaq vetë sir Uilliam Lukasi, i dërguar nga e bija për t'ia njoftuar familjes fejesën. Me shumë komplimente për ta dhe me shumë vetëkënaqësi për perspektivën e një lidhjeje mes dy shtëpive, ai e shtjelloi çështjen para një dëgjuesie jo vetëm të habitur, por edhe mosbesuese; sepse zonja Benet, me më shumë ngulm sesa mirësjellje, deklaroi se ai duhet ta kishte krejt gabim; dhe Lidia, gjithmonë e pakujdesshme dhe shpesh e pasjellshme, thirri me zhurmë:

— O Zot! Sir Uilliam, si mund të tregoni një përrallë të tillë? S'e dini që zoti Kollins do të martohet me Lizin?

Vetëm gatishmëria e një oborrtari mund ta duronte pa zemërim një trajtim të tillë: por edukata e mirë e sir Uilliamit e nxori me sukses nga gjithë kjo; dhe, megjithëse kërkoi leje të ishte i prerë për vërtetësinë e lajmit, i dëgjoi të gjitha paturpësitë e tyre me mirësjelljen më të durueshme.

Elizabeta, duke e ndier për detyrë ta nxirrte nga një gjendje kaq e pakëndshme, doli përpara për ta vërtetuar lajmin, duke përmendur se e dinte më parë nga vetë Sharlota; dhe u përpoq t'u jepte fund thirrjeve të nënës dhe motrave me urimet e zjarrta për sir Uilliamin, në të cilat iu bashkua me gatishmëri Xhejn, dhe duke bërë një sërë vërejtjesh për lumturinë që mund të pritej

nga kjo martesë, për karakterin e shkëlqyer të zotit Kollins dhe për largësinë e përshtatshme të Hansfordit nga Londra.

Zonja Benet, në fakt, ishte tepër e tronditur për të thënë shumë gjëra për sa kohë ndenji sir Uilliami; por sapo ai i la, ndjenjat e saj gjetën shpejt rrugëdalje. Së pari, ngulte këmbë të mos e besonte gjithë punën; së dyti, ishte shumë e sigurt që zotin Kollins e kishin mashtruar; së treti, besonte se s'do të ishin kurrë të lumtur bashkë; dhe, së katërti, se fejesa mund të prishej. Megjithatë, nga gjithë kjo nxirreshin qartë dy përfundime: njëri, që Elizabeta ishte shkaku i vërtetë i gjithë së keqes; dhe tjetri, që ajo vetë ishte trajtuar barbarisht nga të gjithë; dhe për këto dy pika foli kryesisht gjatë pjesës tjetër të ditës. Asgjë s'mund ta ngushëllonte e asgjë s'mund ta qetësonte. As ajo ditë s'ia shteroi mërinë. Kaloi një javë para se të mund ta shihte Elizabetën pa e qortuar; kaloi një muaj para se të mund t'u fliste sir Uilliamit apo ledi Lukas pa qenë e vrazhdë; dhe kaluan shumë muaj para se ta falte sadopak vajzën e tyre.

Emocionet e zotit Benet ishin shumë më të qeta në këtë rast, dhe ato që i ndiente, deklaroi se ishin nga më të këndshmet; sepse e kënaqte, tha ai, të zbulonte se Sharlota Lukas, të cilën e kishte zakon ta mendonte mjaft të mençur, ishte po aq budallaqe sa e shoqja, dhe më budallaqe se e bija!

Xhejn pranoi se ishte habitur pak nga kjo martesë: por foli më pak për habinë sesa për dëshirën e zjarrtë që ata të ishin të lumtur; as Elizabeta s'arriti ta bindte ta quante të pamundshme. Kiti dhe Lidia ishin larg nga t'ia kishin zili zonjushës Lukas, sepse zoti Kollins ishte vetëm klerik; dhe kjo s'i preku në asnjë mënyrë tjetër veçse si një lajm për ta përhapur në Meriton.

Ledi Lukas s'mund të mos ndiente triumf që tani mund t'ia kthente zonjës Benet ngushëllimin e të paturit një vajzë të martuar mirë; dhe vinte në Longborn disi më shpesh se zakonisht për të thënë sa e lumtur ishte, megjithëse shikimet e thartuara

dhe vërejtjet dashakeqe të zonjës Benet mund të kishin qenë të mjaftueshme për ta përzënë lumturinë.

Mes Elizabetës dhe Sharlotës kishte një ngurrim që i mbante të dyja në heshtje për këtë temë; dhe Elizabeta ishte e bindur se mes tyre s'do të mund të kishte më kurrë besim të vërtetë. Zhgënjimi nga Sharlota e bëri të kthehej me më shumë dashuri nga e motra, për drejtësinë e delikatesën e së cilës ishte e sigurt se mendimi i saj s'do të lëkundej kurrë, dhe për lumturinë e së cilës shqetësohej çdo ditë e më shumë, sepse tani kishte një javë që Bingli kishte ikur dhe s'dëgjohej asgjë për kthimin e tij.

Xhejn i ishte përgjigjur shpejt letrës së Karolinës, dhe po numëronte ditët derisa të mund të shpresonte me arsye të merrte përsëri lajme. Letra e premtuar e falënderimit nga zoti Kollins mbërriti të martën, drejtuar babait të tyre, dhe e shkruar me gjithë solemnitetin e mirënjohjes që mund ta kishte frymëzuar një qëndrim prej një viti në familje. Pasi e qetësoi ndërgjegjen për këtë, vazhdoi t'i njoftonte, me shumë shprehje ngazëllimi, për lumturinë që kishte fituar dashurinë e fqinjes së tyre të dashur, zonjushës Lukas, dhe pastaj shpjegoi se kishte qenë vetëm me qëllim që të shijonte shoqërinë e saj që e kishte pranuar kaq me gatishmëri dëshirën e tyre të mirë për ta parë përsëri në Longborn, ku shpresonte të mund të kthehej të hënën pas dy javësh; sepse ledi Katerina, shtonte ai, e miratonte me aq gjithë zemër martesën e tij, sa donte që ajo të bëhej sa më shpejt, gjë që ai besonte se do të ishte një argument i pakundërshtueshëm për Sharlotën e tij të dashur që ta caktonte së shpejti ditën që do ta bënte më të lumturin e burrave.

Kthimi i zotit Kollins në Hertfordshir s'ishte më gëzim për zonjën Benet. Përkundrazi, ishte po aq e prirur të ankohej për të sa edhe i shoqi. Ishte shumë e çuditshme që ai të vinte në Longborn në vend të Lukas Loxhit; ishte gjithashtu shumë e papërshtatshme dhe jashtëzakonisht e bezdisshme. E urrente të kishte vizitorë në shtëpi ndërsa shëndeti i saj ishte kaq i lëkun-

dur, dhe të dashuruarit ishin më të pakëndshmit nga të gjithë njerëzit. Të tilla ishin murmuritjet e buta të zonjës Benet, dhe ato i linin vendin vetëm hidhërimit më të madh për mungesën e vazhdueshme të zotit Bingli.

As Xhejn, as Elizabeta s'ishin të qeta për këtë çështje. Kalonte ditë pas dite pa sjellë lajme të tjera për të veç fjalës që u përhap shpejt në Meriton se ai s'do të vinte më në Netherfild gjithë dimrin; një fjalë që e zemëroi shumë zonjën Benet, dhe të cilën ajo s'harronte kurrë ta përgënjeshtronte si gënjeshtrën më skandaloze.

Madje edhe Elizabeta nisi të kishte frikë, jo se Bingli ishte indiferent, por se motrat e tij do t'ia dilnin ta mbanin larg. Sado që s'donte ta pranonte një ide kaq shkatërruese për lumturinë e Xhejnit, dhe kaq çnderuese për qëndrueshmërinë e të dashurit të saj, s'mund ta pengonte të kthehej shpesh. Përpjekjet e bashkuara të dy motrave të tij të pandjeshme dhe të mikut të tij të fuqishëm, të ndihmuara nga hiret e zonjushës Darsi dhe nga argëtimet e Londrës, mund të ishin tepër, kishte frikë ajo, për forcën e dashurisë së tij.

Sa për Xhejnin, ankthi i *saj* në këtë pasiguri ishte, sigurisht, më i dhimbshëm se i Elizabetës: por, çfarëdo që ndiente, donte ta fshihte; dhe prandaj mes saj dhe Elizabetës kjo temë s'përmendej kurrë. Por, meqë e ëmës s'ia frenonte asnjë delikatesë e tillë, rrallë kalonte një orë pa folur për Binglin, pa shprehur padurimin për ardhjen e tij, apo madje pa i kërkuar Xhejnit të pranonte se, po të mos kthehej ai, do ta quante veten të trajtuar shumë keq. Iu desh gjithë butësia e qëndrueshme e Xhejnit për t'i duruar këto sulme me një qetësi të pranueshme.

Zoti Kollins u kthye shumë me përpikëri të hënën pas dy javësh, por pritja në Longborn s'ishte aq e përzemërt sa herën e parë. Megjithatë, ishte tepër i lumtur për të pasur nevojë për shumë vëmendje; dhe, për fatin e të tjerëve, puna e ashikllëkut i çliroi nga një pjesë e madhe e shoqërisë së tij. Pjesën më të madhe

të çdo dite e kalonte në Lukas Loxh, dhe ndonjëherë kthehej në Longborn vetëm në kohë sa të kërkonte ndjesë për mungesën, para se familja të shkonte të flinte.

Zonja Benet ishte vërtet në gjendje shumë të mjerueshme. Vetëm përmendja e ndonjë gjëje që kishte të bënte me martesën e hidhte në një agoni mërzie, dhe kudo që shkonte, ishte e sigurt se do ta dëgjonte të flitej për të. Pamja e zonjushës Lukas i ishte e neveritshme. Si pasardhësen e saj në atë shtëpi, e shihte me neveri xheloze. Sa herë që Sharlota vinte t'i shihte, ajo nxirrte përfundimin se po e priste me padurim orën e zotërimit; dhe sa herë që i fliste me zë të ulët zotit Kollins, ishte e bindur se po flisnin për pronën e Longbornit dhe po vendosnin ta nxirrnin atë dhe vajzat nga shtëpia sapo të vdiste zoti Benet. Për të gjitha këto u ankua me hidhërim te i shoqi.

— Vërtet, zoti Benet, — tha ajo, — është shumë e rëndë të mendosh që Sharlota Lukas do të bëhet ndonjëherë zonja e kësaj shtëpie, që *unë* do të detyrohem t'i lë vendin *asaj*, dhe do të rroj sa ta shoh të zërë vendin tim këtu!

— E dashur, mos u jep pas mendimeve kaq të zymta. Le të shpresojmë për gjëra më të mira. Le të lajkatohemi se mbase *unë* do të jem ai që do të mbetet gjallë.

Kjo s'ishte shumë ngushëlluese për zonjën Benet; dhe, prandaj, në vend që t'i përgjigjej, vazhdoi si më parë.

— S'e duroj dot të mendoj që ata do ta kenë gjithë këtë pronë. Po të mos ishte trashëgimia e detyruar, s'do të më bënte vonë.

— Çfarë s'do të të bënte vonë?

— S'do të më bënte vonë për asgjë fare.

— Le të jemi mirënjohës që je ruajtur nga një gjendje e tillë mospërfillje.

— S'mund të jem kurrë mirënjohëse, zoti Benet, për asgjë që ka të bëjë me trashëgiminë e detyruar. Si mund ta ketë ndërgjegjen dikush t'ua marrë një pronë vajzave të veta, s'e kuptoj dot;

dhe të gjitha këto për hatrin e zotit Kollins! Pse duhet ta ketë *ai* më shumë se kushdo tjetër?

— Ta lë ty ta vendosësh, — tha zoti Benet.

Kapitulli XXIV

Letra e zonjushës Bingli mbërriti dhe i dha fund dyshimit. Që në fjalinë e parë jepej siguria se ishin vendosur të gjithë në Londër për dimër, dhe mbyllej me keqardhjen e të vëllait që s'kishte pasur kohë t'u paraqiste respektet miqve në Hertfordshir para se të largohej nga krahina.

Shpresa kishte mbaruar, krejt kishte mbaruar; dhe, kur Xhejn mundi t'i kushtonte vëmendje pjesës tjetër të letrës, gjeti fare pak që t'i jepte ngushëllim, veç dashurisë së deklaruar të shkrueses. Pjesën më të madhe e zinin lavdërimet për zonjushën Darsi. U përmendën përsëri hiret e saj të shumta; dhe Karolina mburrej me gëzim për miqësinë e tyre gjithnjë e më të ngushtë, dhe guxonte të parashikonte përmbushjen e dëshirave që kishte shpalosur në letrën e mëparshme. Shkruante gjithashtu me shumë kënaqësi që i vëllai po banonte në shtëpinë e zotit Darsi, dhe përmendte me ngazëllim disa plane të këtij të fundit për mobilie të reja.

Elizabeta, së cilës Xhejn ia tregoi shumë shpejt thelbin e gjithë kësaj, e dëgjoi me indinjatë të heshtur. Zemra i ndahej mes shqetësimit për të motrën dhe mërisë kundër të gjithë të tjerëve. Pohimit të Karolinës se i vëllai kishte simpati për zonjushën Darsi, s'i dha asnjë besim. Që ai e donte vërtet Xhejnin, s'e vinte në dyshim më shumë se më parë; dhe, sado që kishte qenë gjithmonë e prirur ta pëlqente, s'mund të mendonte pa zemërim, gati pa përbuzje, për atë natyrë kaq të lehtë, për atë mungesë vendos-

mërie të duhur, që tani e bënte skllav të miqve të tij dinakë dhe e shtynte ta sakrifikonte lumturinë e vet për tekat e prirjeve të tyre. Sikur lumturia e tij të kishte qenë e vetmja sakrificë, megjithatë, mund t'i lejohej të luante me të si të mendonte më mirë; por në mes ishte edhe lumturia e së motrës, siç mendonte ajo se duhej ta ndiente vetë ai. Shkurt, ishte një temë ku mendimi do të zgjaste shumë dhe do të ishte i kotë. S'mund të mendonte për asgjë tjetër; e megjithatë, qoftë se dashuria e Binglit kishte vdekur vërtet, qoftë se ishte shtypur nga ndërhyrja e miqve; qoftë se ai e kishte ditur dashurinë e Xhejnit, qoftë se i kishte shpëtuar vëmendjes; cilado që të ishte e vërteta, megjithëse mendimi i saj për të do të ndikohej shumë nga ky ndryshim, gjendja e së motrës mbetej e njëjtë, paqja e saj e plagosur po aq.

Kaluan një a dy ditë para se Xhejn të gjente guximin t'i fliste Elizabetës për ndjenjat e saj; por më në fund, kur zonja Benet i la vetëm, pas një acarimi më të gjatë se zakonisht për Netherfildin dhe të zotin e tij, ajo s'mundi të mos thoshte:

— Ah, sikur nëna ime e dashur të kishte më shumë kontroll mbi veten! S'e merr dot me mend dhimbjen që më shkakton me të përmendurit e tij pa pushim. Por s'do të qahem. S'mund të zgjasë shumë. Do të harrohet, dhe do të jemi të gjithë si më parë.

Elizabeta e pa të motrën me një shqetësim mosbesues, por s'tha asgjë.

— Ti s'më beson, — thirri Xhejn, duke u skuqur lehtë; — vërtet, s'ke arsye. Ai mund të jetojë në kujtesën time si njeriu më i dashur që kam njohur, por kaq. S'kam asgjë për të shpresuar a për t'u frikësuar, dhe asgjë për t'i qortuar. Falë Zotit, *këtë* dhimbje s'e kam. Pak kohë, pra... do të përpiqem me siguri ta kapërcej...

Me zë më të fortë shtoi shpejt:

— Tani për tani kam këtë ngushëllim, që s'ka qenë më shumë se një gabim i fantazisë nga ana ime, dhe që s'i ka bërë dëm askujt veç meje.

— Xhejn ime e dashur, — thirri Elizabeta, — ti je tepër e mirë. Ëmbëlsia dhe mosinteresimi yt janë vërtet engjëllorë; s'di ç'të të them. Ndiej sikur s'të kam bërë kurrë drejtësi, a s'të kam dashur si e meriton.

Zonjusha Benet i mohoi me zjarr të gjitha meritat e jashtëzakonshme, dhe ia ktheu lavdërimin dashurisë së ngrohtë të së motrës.

— Jo, — tha Elizabeta, — kjo s'është e drejtë. Ti do që ta mendosh gjithë botën të respektueshme, dhe lëndohesh po të flas keq për dikë. *Unë* dua vetëm ta mendoj *ty* të përsosur, dhe ti kundërshton. Mos ki frikë se do të bie në ndonjë tepri, se do të shkel në privilegjin tënd të dashamirësisë për të gjithë. S'ke pse. Ka pak njerëz që i dua vërtet, dhe edhe më pak për të cilët mendoj mirë. Sa më shumë që shoh nga bota, aq më e pakënaqur jam me të; dhe çdo ditë më përforcon bindjen për mospërputhjen e të gjitha karaktereve njerëzore, dhe për besimin e vogël që mund të kesh te pamja e meritës apo e mendjes. Kohët e fundit kam hasur dy shembuj: njërin s'dua ta përmend, tjetri është martesa e Sharlotës. Është e pashpjegueshme! Nga çdo anë që ta shohësh, është e pashpjegueshme!

— Lizi ime e dashur, mos iu jep ndjenjave të tilla. Do të ta prishin lumturinë. S'i bën mjaft lëshime ndryshimit të rrethanave e të natyrës. Mendo respektueshmërinë e zotit Kollins dhe karakterin e matur e të qëndrueshëm të Sharlotës. Kujto që ajo vjen nga një familje e madhe; që, për sa i përket pasurisë, është martesë shumë e përshtatshme; dhe ji e gatshme të besosh, për hatrin e të gjithëve, se ajo mund të ndiejë diçka si respekt e vlerësim për kushëririn tonë.

— Për hatrin tënd, do të përpiqesha të besoja pothuajse çdo gjë, por askujt tjetër s'do t'i bënte dobi një besim i tillë; sepse, sikur të isha e bindur që Sharlota ka ndonjë dashuri për të, do të mendoja vetëm më keq për mendjen e saj nga ç'mendoj tani për zemrën. Xhejn ime e dashur, zoti Kollins është një njeri mendje-

madh, i fryrë, mendjengushtë e budalla: e di që është, po aq mirë sa unë; dhe duhet ta ndiesh, po aq sa unë, që gruaja që martohet me të s'mund të ketë një mënyrë të drejtë të menduari. S'do ta mbrosh, edhe pse është Sharlota Lukas. S'do ta ndryshosh, për hatrin e një njeriu të vetëm, kuptimin e parimit dhe të ndershmërisë, as do të përpiqesh ta bindësh veten apo mua se egoizmi është maturi, dhe se mosndjeshmëria ndaj rrezikut është siguri për lumturinë.

— Duhet të them se gjuha jote është tepër e ashpër kur flet për të dy, — u përgjigj Xhejn; — dhe shpresoj se do të bindesh për këtë kur t'i shohësh të lumtur bashkë. Por mjaft për këtë. Ti aludove për diçka tjetër. Përmende *dy* shembuj. S'mund të të keqkuptoj, por të lutem, Lizi e dashur, mos më lëndo duke e menduar fajtor *atë njeri* dhe duke thënë se mendimi yt për të ka rënë. S'duhet të jemi kaq të gatshëm ta përfytyrojmë veten të dëmtuar qëllimisht. S'duhet të presim që një djalë i ri i gjallë të jetë gjithmonë kaq i kujdesshëm e i matur. Shumë shpesh s'është gjë tjetër veç mendjemadhësisë sonë që na mashtron. Gratë kujtojnë se admirimi do të thotë më shumë nga ç'do të thotë.

— Dhe burrat kujdesen që ta kujtojnë.

— Po ta bëjnë me qëllim, s'mund të justifikohen; por s'e besoj se në botë ka aq shumë qëllime të fshehta sa përfytyrojnë disa njerëz.

— Jam larg nga t'ia atribuoj ndonjë pjesë të sjelljes së zotit Bingli ndonjë qëllimi, — tha Elizabeta; — por, pa kurdisur për të bërë keq apo për t'i bërë të tjerët të palumtur, mund të ketë gabim dhe mund të ketë mjerim. Mendjelehtësia, mungesa e vëmendjes ndaj ndjenjave të të tjerëve dhe mungesa e vendosmërisë mjaftojnë për ta bërë punën.

— Dhe ia atribuon ndonjërës prej tyre?

— Po; së fundit. Por, po vazhdova, do të të mërzis duke thënë ç'mendoj për njerëz që i çmon. Më ndal, sa ke kohë.

— Pra, vazhdon të supozosh se motrat e tij ndikojnë mbi të?

— Po, bashkë me mikun e tij.

— S'e besoj dot. Pse të përpiqen të ndikojnë mbi të? Mund të dëshirojnë vetëm lumturinë e tij; dhe, po të jetë i dashuruar me mua, asnjë grua tjetër s'mund t'ia sigurojë.

— Pohimi yt i parë është i rremë. Mund të dëshirojnë shumë gjëra përveç lumturisë së tij: mund t'i dëshirojnë rritjen e pasurisë e të rëndësisë; mund të dëshirojnë që ai të martohet me një vajzë që ka gjithë rëndësinë e parave, të lidhjeve të mëdha e të krenarisë.

— Pa dyshim që duan të zgjedhë zonjushën Darsi, — u përgjigj Xhejn; — por kjo mund të vijë nga ndjenja më të mira nga ç'kujton ti. E njohin shumë më gjatë se mua; s'është çudi po ta duan më shumë. Por, cilado që të jenë dëshirat e tyre, ka shumë pak gjasa që t'i jenë kundërvënë dëshirave të vëllait. Cila motër do ta quante veten të lirë ta bënte, po të mos kishte diçka shumë të papranueshme? Po ta besonin të dashuruar me mua, s'do të përpiqeshin të na ndanin; po të ishte i dashuruar, s'do t'ia dilnin. Duke supozuar një dashuri të tillë, i bën të gjithë të veprojnë në mënyrë të panatyrshme e të gabuar, dhe mua shumë të palumtur. Mos më mundo me këtë ide. S'kam turp që jam gabuar; ose, të paktën, është gjë e vogël, s'është asgjë në krahasim me atë që do të ndieja po të mendoja keq për të apo për motrat e tij. Lërmë ta shoh në dritën më të mirë, në dritën në të cilën mund të kuptohet.

Elizabeta s'mund ta kundërshtonte një dëshirë të tillë; dhe që nga ajo kohë emri i zotit Bingli mezi u përmend ndonjëherë mes tyre.

Zonja Benet vazhdonte të habitej e të qahej që ai s'kthehej më; dhe, megjithëse rrallë kalonte një ditë pa ia shpjeguar Elizabeta qartë, dukej se s'kishte shumë gjasa që ajo ta shihte ndonjëherë me më pak hutim. E bija u përpoq ta bindte për atë që s'e besonte as vetë, se vëmendjet e tij ndaj Xhejnit kishin qenë thjesht efekti i një pëlqimi të zakonshëm e kalimtar, që pushoi kur s'e pa më;

por, megjithëse gjasat e këtij shpjegimi pranoheshin në atë çast, ajo kishte të njëjtën histori për ta përsëritur çdo ditë. Ngushëllimi më i mirë i zonjës Benet ishte se zoti Bingli duhej të vinte përsëri në verë.

Zoti Benet e trajtonte çështjen ndryshe.

— Pra, Lizi, — tha ai një ditë, — motrës sate i ka dalë keq në dashuri, me sa shoh. E uroj. Pas martesës, një vajzës i pëlqen që t'i dalë pak keq në dashuri herë pas here. Është diçka për të menduar, dhe i jep njëfarë dallimi mes shoqeve. Kur do të vijë radha jote? Mezi do ta durosh që të të kalojë Xhejn për shumë kohë. Tani është koha jote. Këtu në Meriton ka mjaft oficerë për t'i zhgënjyer të gjitha zonjushat e krahinës. Le të jetë Uikami burri yt. Është djalë i këndshëm, dhe do të të linte me shumë nder.

— Faleminderit, baba, por do të më mjaftonte edhe një burrë më pak i këndshëm. S'duhet të presim të gjitha fatin e mirë të Xhejnit.

— E vërtetë, — tha zoti Benet; — por është ngushëllim të mendosh se, çfarëdo që të të ndodhë nga ky lloj, ke një nënë të dashur që do ta zmadhojë gjithmonë sa më shumë.

Shoqëria e zotit Uikam ishte me shumë dobi për ta shpërndarë zymtësinë që ngjarjet e fundit të pambarë kishin hedhur mbi shumë nga familja e Longbornit. E shihnin shpesh, dhe cilësive të tjera të tij tani iu shtua edhe çiltërsia e përgjithshme. Gjithçka që Elizabeta kishte dëgjuar tashmë, pretendimet e tij ndaj zotit Darsi dhe gjithçka që kishte vuajtur prej tij, tani pranohej hapur dhe diskutohej publikisht; dhe të gjithë kënaqeshin të mendonin sa shumë e kishin urryer gjithmonë zotin Darsi edhe para se të dinin ndonjë gjë për këtë punë.

Zonjusha Benet ishte e vetmja krijesë që mund të supozonte se në këtë rast mund të kishte ndonjë rrethanë lehtësuese të panjohur për shoqërinë e Hertfordshirit: zemërbardhësia e saj e butë dhe e qëndrueshme kërkonte gjithmonë mirëkuptim dhe e

nxirrte përpara mundësinë e gabimeve; por nga të gjithë të tjerët zoti Darsi u dënua si njeriu më i keq.

Kapitulli XXV

Pas një jave të kaluar me shprehje dashurie dhe plane lumturie, ardhja e së shtunës e ndau zotin Kollins nga Sharlota e tij e dashur. Dhimbja e ndarjes, megjithatë, mund t'i lehtësohej nga ana e tij me përgatitjet për pritjen e nuses, sepse kishte arsye të shpresonte se, pak pas kthimit të tij të ardhshëm në Hertfordshir, do të caktohej dita që do ta bënte më të lumturin e burrave. U nda nga të afërmit në Longborn me po aq solemnitet sa më parë; u uroi përsëri kushërirave të bukura shëndet e lumturi, dhe i premtoi babait të tyre një letër tjetër falënderimi.

Të hënën që pasoi, zonja Benet pati kënaqësinë të priste të vëllanë dhe të shoqen e tij, që erdhën si zakonisht për ta kaluar Krishtlindjen në Longborn. Zoti Gardiner ishte njeri i mençur e me pamje zotërie, shumë mbi të motrën si nga natyra, ashtu edhe nga edukimi. Zonjat e Netherfildit do ta kishin pasur të vështirë të besonin që një burrë që jetonte me tregti, me magazinat e veta para syve, mund të ishte kaq i edukuar dhe i këndshëm. Zonja Gardiner, që ishte disa vjet më e re se zonja Benet dhe zonja Filips, ishte një grua e dashur, inteligjente dhe elegante, shumë e dashur për mbesat e saj në Longborn. Sidomos mes dy më të mëdhave dhe saj kishte një respekt shumë të veçantë. Shpesh kishin ndenjur tek ajo në Londër.

Pjesa e parë e punës së zonjës Gardiner, sapo mbërriti, ishte t'i shpërndante dhuratat dhe të përshkruante modat më të reja. Kur e kreu këtë, i mbeti një rol më pak aktiv. Erdhi radha e saj

të dëgjonte. Zonja Benet kishte shumë hidhërime për të treguar dhe shumë për t'u ankuar. Që kur kishte parë kunatën për herë të fundit, të gjithë i kishin trajtuar shumë keq. Dy nga vajzat e saj kishin qenë në prag të martesës, dhe në fund s'doli asgjë.

— Xhejnin s'e fajësoj, — vazhdoi ajo, — sepse Xhejn do ta kishte marrë zotin Bingli po të kishte mundur. Por Lizi! Oh, kunatë! Është shumë e rëndë të mendosh se ajo mund të ishte tani gruaja e zotit Kollins, sikur të mos ishte kokëfortësia e saj. Ai i kërkoi dorën në këtë dhomë, dhe ajo e refuzoi. Pasoja është se ledi Lukas do të ketë një vajzë të martuar para meje, dhe se prona e Longbornit është po aq e lidhur me trashëgiminë e detyruar sa ç'ishte. Familja Lukas janë njerëz shumë dinakë, vërtet, kunatë. Shohin vetëm ç'mund të përfitojnë. Më vjen keq ta them për ta, por kështu është. Më nervozon e më sëmur, të më kundërshtojnë kështu në familjen time, dhe të kem fqinj që mendojnë për veten para se për këdo tjetër. Megjithatë, ardhja jote pikërisht në këtë kohë është ngushëllimi më i madh, dhe më vjen shumë mirë të dëgjoj ç'na tregon për mëngët e gjata.

Zonja Gardiner, të cilës pjesa më e madhe e këtyre lajmeve i ishte dhënë më parë, në letërkëmbimin e Xhejnit dhe Elizabetës me të, i dha kunatës një përgjigje të shkurtër dhe, nga dhembshuria për mbesat, e ktheu bisedën.

Kur mbeti më vonë vetëm me Elizabetën, foli më shumë për këtë temë.

— Duket se do të kishte qenë një martesë e dëshirueshme për Xhejnin, — tha ajo. — Më vjen keq që u prish. Por këto gjëra ndodhin kaq shpesh! Një djalë i ri, si e përshkruan ti zotin Bingli, bie kaq lehtë në dashuri me një vajzë të bukur për disa javë, dhe, kur rastësia i ndan, e harron kaq lehtë, sa këto lloj paqëndrueshmërish janë shumë të shpeshta.

— Ngushëllim i shkëlqyer në llojin e vet, — tha Elizabeta; — por për *ne* s'bën. Ne s'vuajmë nga rastësia. S'ndodh shpesh që ndërhyrja e miqve ta bindë një djalë të ri me pasuri të pavarur të

mos mendojë më për një vajzë me të cilën ishte i dashuruar me furi vetëm pak ditë më parë.

— Por ajo shprehje, „i dashuruar me furi“, është kaq e konsumuar, kaq e dyshimtë, kaq e papërcaktuar, sa më jep fare pak ide. Përdoret po aq shpesh për ndjenja që lindin nga një njohje gjysmë ore, sa edhe për një dashuri të vërtetë e të fortë. Të lutem, sa *e furishme* ishte dashuria e zotit Bingli?

— S'kam parë kurrë një prirje më premtuese; ai po bëhej krejt i pavëmendshëm ndaj njerëzve të tjerë dhe krejt i zënë me të. Sa herë që takoheshin, ishte më e prerë e më e dukshme. Në ballon e tij fyeu dy a tre zonjusha që s'i ftoi të kërcenin; dhe unë vetë i fola dy herë pa marrë përgjigje. A mund të kishte simptoma më të mira? A s'është pasjellshmëria ndaj të gjithëve vetë thelbi i dashurisë?

— Oh, po! I atij lloji dashurie që supozoj se ka ndier ai. E shkreta Xhejn! Më vjen keq për të, sepse, me natyrën që ka, mund të mos e kapërcejë menjëherë. Më mirë të të kishte ndodhur *ty*, Lizi; ti do ta kishe kapërcyer më shpejt duke qeshur me veten. Por, a mendon se do ta bindnim të kthehej me ne? Ndërrimi i vendit mund të bënte mirë, dhe ndoshta pak pushim nga shtëpia mund të jetë po aq i dobishëm sa çdo gjë tjetër.

Elizabeta u kënaq jashtëzakonisht me këtë propozim, dhe ishte e bindur se e motra do ta pranonte me gatishmëri.

— Shpresoj, — shtoi zonja Gardiner, — që asnjë mendim për këtë djalë të ri të mos ndikojë tek ajo. Ne jetojmë në një pjesë kaq të ndryshme të Londrës, të gjitha lidhjet tona janë kaq të ndryshme, dhe, siç e di mirë, dalim kaq pak, sa ka shumë pak gjasa që ata të takohen fare, përveç po të vijë ai vërtet ta shohë.

— Dhe kjo është krejt e pamundur; sepse ai tani është nën ruajtjen e mikut të tij, dhe zoti Darsi s'do ta lejonte kurrë ta vizitonte Xhejnin në një pjesë të tillë të Londrës! Tezja ime e dashur, si mund ta mendoje? Zoti Darsi mund ta ketë *dëgjuar* ndoshta që

ekziston një vend si Greisçërç Strit,[42] por vështirë se do ta quante të mjaftueshme një muaj larje për t'u pastruar nga ndyrësitë e tij, po të hynte atje ndonjëherë; dhe, ji e sigurt, zoti Bingli s'lëviz kurrë pa të.

— Aq më mirë. Shpresoj që të mos takohen fare. Po a s'i shkruan Xhejn motrës së tij? Ajo s'do të mund të mos vijë për vizitë.

— Do ta ndërpresë krejt njohjen.

Por, megjithë sigurinë me të cilën Elizabeta shtirej se e shihte këtë pikë, si dhe pikën edhe më interesante që Binglin e pengonin ta shihte Xhejnin, ndiente një shqetësim për këtë që, kur e shqyrtoi, e bindi se s'e quante krejt të pashpresë. Ishte e mundur, dhe ndonjëherë i dukej e mundshme, që dashuria e tij të gjallërohej përsëri dhe ndikimi i miqve të tij të mposhtej nga ndikimi më i natyrshëm i hireve të Xhejnit.

Zonjusha Benet e pranoi me kënaqësi ftesën e tezes; dhe familja Bingli s'ishte në mendimet e saj në atë kohë ndryshe veçse si shpresë se, meqë Karolina s'jetonte në të njëjtën shtëpi me të vëllanë, ajo mund të kalonte herë pas here një mëngjes me të, pa asnjë rrezik ta shihte atë.

Gardinerët ndenjën një javë në Longborn; dhe, me Filipsët, me familjen Lukas dhe me oficerët, s'kishte ditë pa ndonjë ftesë. Zonja Benet ishte kujdesur me aq kujdes për argëtimin e vëllait dhe të kunatës, sa asnjëherë s'u ulën për një drekë vetëm me familjen. Kur ftesa ishte në shtëpi, disa nga oficerët ishin gjithmonë pjesë e saj, dhe ndër ata oficerë zoti Uikam ishte me siguri njëri; dhe në këto raste zonja Gardiner, e bërë dyshuese nga lavdërimet e ngrohta të Elizabetës për të, i vëzhgonte të dy me kujdes. Pa i supozuar, nga ç'shihte, shumë seriozisht të dashuruar, pëlqimi i tyre për njëri-tjetrin ishte mjaft i qartë sa ta shqetësonte pak; dhe vendosi t'i fliste Elizabetës për këtë para

[42] *Gracechurch Street* (shqiptohet afërsisht „Greisçërç Strit“): rrugë në qendrën tregtare të Londrës, pranë dyqaneve e magazinave të tregtarëve. Për njerëzit e modës, që banonin në lagjet perëndimore, ishte një vend ku s'shkelej.

se të largohej nga Hertfordshiri, dhe t'ia paraqiste pamaturinë e inkurajimit të një lidhjeje të tillë.

Për zonjën Gardiner, Uikami kishte një mënyrë për t'i dhënë kënaqësi që s'kishte të bënte me aftësitë e tij të përgjithshme. Rreth dhjetë a dymbëdhjetë vjet më parë, para martesës, ajo kishte kaluar mjaft kohë pikërisht në atë pjesë të Derbishirit nga ishte ai. Kishin pra shumë të njohur të përbashkët; dhe, megjithëse Uikami kishte qenë pak atje që nga vdekja e babait të Darsit, pesë vjet më parë, ishte ende në gjendje t'i jepte lajme më të freskëta për miqtë e saj të dikurshëm nga ç'kishte pasur rast të merrte ajo.

Zonja Gardiner e kishte parë Pemberlin dhe e kishte njohur shumë mirë nga fama karakterin e të ndjerit zoti Darsi. Këtu, pra, kishte një temë bisede të pashtershme. Duke krahasuar kujtimet e saj për Pemberlin me përshkrimin e hollësishëm që mund të jepte Uikami, dhe duke i dhënë haraçin e lavdërimit karakterit të të zotit të ndjerë, ajo kënaqte edhe atë, edhe veten. Kur mësoi si e kishte trajtuar zoti Darsi i sotëm, u përpoq të kujtonte diçka nga natyra që i përshkruhej atij zotërie kur ishte ende djalë, që mund të përputhej me këtë; dhe më në fund ishte e sigurt se i kujtohej që kishte dëgjuar dikur të flitej për zotin Fiçuilliam Darsi si për një djalë shumë krenar e me natyrë të keqe.

Kapitulli XXVI

Paralajmërimin e zonjës Gardiner Elizabeta e mori me përpikëri e me dashuri në rastin e parë të përshtatshëm që i foli vetëm: pasi i tha sinqerisht ç'mendonte, ajo vazhdoi kështu:

— Ti je vajzë tepër e mençur, Lizi, për t'u dashuruar vetëm sepse të paralajmërojnë ta shmangësh; dhe prandaj s'kam frikë të flas hapur. Seriozisht, do të doja të ishe e kujdesshme. Mos u përfshi, dhe mos u përpiq ta përfshish atë, në një dashuri që mungesa e pasurisë do ta bënte kaq të pamatur. S'kam asgjë kundër tij: është një djalë i ri shumë interesant; dhe, sikur të kishte pasurinë që duhej të kishte, do të mendoja se s'mund të bëje dot më mirë. Por, ashtu si janë punët, s'duhet ta lësh fantazinë të të rrëmbejë. Ti ke mend, dhe të gjithë presim që ta përdorësh. Yt atë do të mbështetej te vendosmëria dhe sjellja jote e mirë, jam e sigurt. S'duhet ta zhgënjesh babain.

— Tezja ime e dashur, kjo është vërtet serioze.

— Po, dhe shpresoj të të bind të jesh serioze edhe ti.

— Mirë, pra, s'ke pse të alarmohesh. Do të kujdesem për veten, dhe edhe për zotin Uikam. Ai s'do të dashurohet me mua, po ta pengoj dot.

— Elizabetë, tani s'je serioze.

— Më fal. Do të provoj përsëri. Për tani nuk jam e dashuruar me zotin Uikam; jo, sigurisht që s'jam. Por ai është, pa asnjë krahasim, njeriu më i këndshëm që kam parë ndonjëherë; dhe, po të lidhet vërtet me mua... besoj se do të ishte më mirë të mos li-

dhej. E shoh pamaturinë e kësaj. Oh, *ai* zoti Darsi i neveritshëm! Mendimi që ka babai për mua më bën nderin më të madh; dhe do të isha e mjerë ta humbisja. Megjithatë, babai ka simpati për zotin Uikam. Shkurt, tezja ime e dashur, do të më vinte shumë keq të bëhesha shkak që ndonjëri prej jush të ishte i palumtur; por, meqë shohim çdo ditë që, kur ka dashuri, të rinjtë rrallë pengohen nga mungesa e menjëhershme e pasurisë për t'u fejuar me njëri-tjetrin, si mund të premtoj të jem më e mençur se kaq shumë bashkëqenie të mia, po të tundohem, ose si mund ta di madje se do të ishte më e mençur t'i rezistoja? Gjithçka që mund të të premtoj, pra, është të mos nxitohem. S'do të nxitohem ta besoj veten si zgjedhjen e tij të parë. Kur të jem në shoqëri me të, s'do të ëndërroj. Shkurt, do të bëj më të mirën.

— Ndoshta do të ishte mirë po ta dekurajoje të vinte kaq shpesh këtu. Të paktën s'duhet t'ia *kujtosh* nënës ta ftojë.

— Siç bëra ditën tjetër, — tha Elizabeta me një buzëqeshje fajtore; — shumë e vërtetë, do të jetë e mençur nga ana ime ta shmang *këtë*. Por mos e kujto se ai është gjithmonë kaq shpesh këtu. Për shkakun tënd është ftuar kaq shpesh këtë javë. E di idetë e mamasë për nevojën e shoqërisë së vazhdueshme për miqtë e saj. Por vërtet, dhe për nder, do të përpiqem të bëj atë që më duket më e mençura; dhe tani shpresoj se je e kënaqur.

Tezja e siguroi se ishte; dhe, pasi Elizabeta e falënderoi për mirësinë e këshillave, u ndanë: një shembull i mrekullueshëm këshille të dhënë për një çështje të tillë pa u pritur me inat.

Zoti Kollins u kthye në Hertfordshir pak pasi e kishin lënë Gardinerët dhe Xhejn; por, meqë u vendos te familja Lukas, ardhja e tij s'ishte ndonjë bezdi e madhe për zonjën Benet. Martesa e tij tani po afrohej shpejt; dhe ajo më në fund ishte nënshtruar aq sa ta mendonte të pashmangshme, madje edhe të thoshte disa herë, me ton dashakeq, se „*uronte* të ishin të lumtur“. Dita e dasmës do të ishte e enjtja, dhe të mërkurën zonjusha Lukas bëri vizitën e lamtumirës; dhe, kur u ngrit të ikte, Elizabeta, e

turpëruar nga urimet e pahijshme e të ngurrueshme të së ëmës, dhe e prekur sinqerisht vetë, e shoqëroi jashtë dhomës. Ndërsa zbritnin shkallët bashkë, Sharlota tha:

— Do të pres të më shkruash shumë shpesh, Eliza.

— *Këtë* do ta kesh me siguri.

— Dhe kam edhe një nder tjetër për të të kërkuar. Do të vish të më shohësh?

— Do të takohemi shpesh, shpresoj, në Hertfordshir.

— S'kam gjasa ta lë Kentin për ca kohë. Më premto, pra, se do të vish në Hansford.

Elizabeta s'mundi të refuzonte, megjithëse parashikonte pak kënaqësi nga vizita.

— Babai dhe Maria do të vijnë tek unë në mars, — shtoi Sharlota, — dhe shpresoj se do të pranosh të jesh me ta. Vërtet, Eliza, do të jesh po aq e mirëseardhur për mua sa secili prej tyre.

Dasma u bë: nusja dhe dhëndri u nisën për në Kent që nga dera e kishës, dhe të gjithë kishin për të thënë a për të dëgjuar për këtë po aq sa zakonisht. Elizabeta mori shpejt lajme nga mikja e saj, dhe letërkëmbimi i tyre ishte po aq i rregullt e i shpeshtë sa kishte qenë ndonjëherë; që të ishte po aq i çiltër ishte e pamundur. Elizabeta s'mund t'i shkruante kurrë pa ndier se gjithë ngrohtësia e afërsisë kishte mbaruar; dhe, megjithëse ishte e vendosur të mos përtonte si korrespondente, e bënte më shumë për hir të asaj që kishte qenë sesa të asaj që ishte. Letrat e para të Sharlotës u pritën me mjaft padurim: s'mund të mos kishte kureshtje të dihej si do të fliste për shtëpinë e re, si do t'i pëlqente ledi Katerina dhe sa e lumtur do të guxonte ta shpallte veten; megjithëse, kur u lexuan letrat, Elizabeta e ndjeu që Sharlota shprehej për çdo pikë pikërisht ashtu si mund ta kishte parashikuar. Shkruante me gaz, dukej e rrethuar nga çdo rehati, dhe s'përmendte asgjë që të mos mund ta lavdëronte. Shtëpia, mobiliet, rrethi dhe rrugët ishin të gjitha sipas shijes së saj, dhe sjellja e ledi Katerinës ishte shumë miqësore dhe e gatshme. Ishte përshkrimi i zotit Kollins

për Hansfordin e Rozingsin, i zbutur me arsye; dhe Elizabeta e kuptoi se duhej të priste vizitën e vet atje për të ditur pjesën tjetër.

Xhejn i kishte shkruar tashmë së motrës disa rreshta për t'i njoftuar mbërritjen pa probleme në Londër; dhe, kur të shkruante përsëri, Elizabeta shpresonte se do të mund të thoshte diçka për Binglët.

Padurimi i saj për këtë letër të dytë u shpërblye aq mirë sa shpërblehet zakonisht padurimi. Xhejn kishte një javë në Londër, pa e parë e pa marrë lajme nga Karolina. Megjithatë, e shpjegonte duke supozuar se letra e saj e fundit për mikeshën nga Longborni kishte humbur rastësisht.

„Tezja," vazhdonte ajo, „nesër do të shkojë në atë pjesë të qytetit, dhe unë do ta shfrytëzoj rastin për të shkuar në Grovnër Strit."

Shkroi përsëri pasi u bë vizita dhe e pa zonjushën Bingli. „Karolina s'm'u duk në humor të mirë," ishin fjalët e saj, „por u gëzua shumë që më pa, dhe më qortoi që s'e kisha njoftuar për ardhjen në Londër. Kisha të drejtë, pra; letra ime e fundit s'i kishte arritur kurrë. Pyeta për të vëllanë, sigurisht. Ishte mirë, por aq i zënë me zotin Darsi, sa ato mezi e shihnin ndonjëherë. Mësova se prisnin zonjushën Darsi për drekë: do të doja ta shihja. Vizita ime s'zgjati shumë, sepse Karolina dhe zonja Hërst po dilnin. Guxoj të them se shpejt do t'i shoh këtu."

Elizabeta tundi kokën mbi këtë letër. E bindi se vetëm rastësia mund t'i zbulonte zotit Bingli që e motra ishte në Londër.

Kaluan katër javë, dhe Xhejn s'e pa fare. U përpoq ta bindte veten se s'i vinte keq; por s'mund të ishte më e verbër ndaj mospërfilljes së zonjushës Bingli. Pasi priti në shtëpi çdo mëngjes për dy javë, dhe pasi i sajoi çdo mbrëmje një justifikim të ri, vizitorja më në fund u shfaq; por shkurtësia e qëndrimit dhe, edhe më shumë, ndryshimi i sjelljes së saj s'e lanë më Xhejnin

ta mashtronte veten. Letra që i shkroi motrës në këtë rast do ta tregojë ç'ndiente:

Lizi ime më e dashur, jam e sigurt, s'do të jetë e aftë të triumfojë me gjykimin e saj më të mirë në kurriz timin, kur t'i rrëfej se jam mashtruar krejt për respektin e zonjushës Bingli për mua. Por, motra ime e dashur, megjithëse ngjarja të dha të drejtë, mos më mendo kokëfortë nëse pohoj ende se, duke pasur parasysh si ishte sjellja e saj, besimi im ishte po aq i natyrshëm sa dyshimi yt. S'e kuptoj aspak arsyen pse donte të ishte e afërt me mua; por, sikur të ndodhnin përsëri të njëjtat rrethana, jam e sigurt se do të mashtrohesha përsëri. Karolina s'ma ktheu vizitën deri dje; dhe ndërkohë s'mora asnjë pusullë, asnjë rresht. Kur erdhi më në fund, ishte shumë e qartë se s'i jepte kënaqësi; kërkoi një ndjesë të shkurtër e formale që s'kishte ardhur më parë, s'tha asnjë fjalë për dëshirën të më shihte përsëri, dhe ishte në çdo pikëpamje një krijesë kaq e ndryshuar, sa, kur iku, isha krejt e vendosur të mos e vazhdoja më njohjen. Më vjen keq për të, megjithëse s'mund të mos e qortoj. Gaboi shumë që më veçoi siç më veçoi; mund ta them pa frikë se çdo hap drejt afërsisë nisi nga ana e saj. Por më vjen keq për të, sepse duhet ta ndiejë që ka vepruar gabim, dhe sepse jam shumë e sigurt se shkaku është shqetësimi për të vëllanë. S'kam pse ta shpjegoj më tej; dhe, megjithëse ne e dimë që ky shqetësim është krejt i panevojshëm, megjithatë, po ta ndiejë, ai e shpjegon lehtë sjelljen e saj ndaj meje; dhe, meqë ai i është kaq i dashur motrës, me të drejtë, çfarëdo shqetësimi që të ndiejë ajo për të është i natyrshëm e i dashur. Megjithatë, s'mund të mos habitem që ka frikë të tilla tani, sepse, po të ishte interesuar sadopak për mua, do të ishim takuar shumë, shumë kohë më parë. Ai e di që jam në Londër, jam e sigurt, nga diçka që tha vetë ajo; e megjithatë dukej, nga mënyra si fliste, sikur donte ta bindte veten se ai ka vërtet simpati për zonjushën Darsi. S'e kuptoj. Sikur të mos

kisha frikë se gjykoj ashpër, gati do të tundohesha të thosha se në gjithë këtë ka një pamje të fortë dyfytyrësie. Do të përpiqem ta largoj çdo mendim të dhimbshëm dhe të mendoj vetëm për atë që do të më bëjë të lumtur: dashurinë tënde dhe mirësinë e pandryshueshme të dajës e të tezes sime të dashur. Më shkruaj shumë shpejt. Zonjusha Bingli tha diçka se ai s'do të kthehet më kurrë në Netherfild, se do ta lërë shtëpinë, por pa ndonjë siguri. Më mirë të mos e përmendim. Më vjen jashtëzakonisht mirë që merr lajme kaq të këndshme nga miqtë tanë në Hansford. Të lutem shko t'i shohësh, me sir Uilliamin dhe Marian. Jam e sigurt se do të ndihesh shumë rehat atje.

E jotja, etj.

Kjo letër i shkaktoi Elizabetës njëfarë dhimbjeje; por humori iu kthye kur mendoi se Xhejn s'do të mashtrohej më, të paktën nga motra. Çdo pritje nga i vëllai tani kishte mbaruar absolutisht. S'do të dëshironte as përtëritjen e vëmendjeve të tij. Karakteri i tij binte sa herë që e rishqyrtonte; dhe, si ndëshkim për të, si edhe si përfitim i mundshëm për Xhejnin, shpresonte seriozisht që ai të martohej vërtet shpejt me motrën e zotit Darsi, sepse, sipas Uikamit, ajo do ta bënte të pendohej me bollëk për atë që kishte hedhur tutje.

Rreth kësaj kohe, zonja Gardiner i kujtoi Elizabetës premtimin për atë zotëri dhe kërkoi lajme; dhe Elizabeta kishte për të dërguar lajme të tilla që mund të kënaqnin më shumë tezen sesa veten. Simpatia e tij e dukshme ishte qetësuar, vëmendjet e tij kishin mbaruar, ai ishte adhuruesi i dikujt tjetër. Elizabeta ishte mjaft vigjilente sa t'i shihte të gjitha, por mund t'i shihte e t'i shkruante pa ndonjë dhimbje të madhe. Zemra i ishte prekur vetëm lehtë, dhe mendjemadhësia i ishte kënaqur duke besuar se *ajo* do të kishte qenë zgjedhja e tij e vetme, sikur ta kishte lejuar pasuria. Fitimi i papritur i dhjetë mijë paundëve ishte hiri më i shquar i zonjushës me të cilën ai tani po bëhej i këndshëm;

por Elizabeta, ndoshta më pak symprehtë në këtë rast se në atë të Sharlotës, nuk u grind me të për dëshirën e tij për pavarësi. Përkundrazi, s'kishte gjë më të natyrshme; dhe, ndërsa mund të supozonte se i kishte kushtuar disa lufta të brendshme të hiqte dorë prej saj, ishte e gatshme ta pranonte si një masë të mençur e të dëshirueshme për të dy, dhe mund t'i uronte shumë sinqerisht lumturi.

Të gjitha këto ia pranoi zonjës Gardiner; dhe, pasi i tregoi rrethanat, vazhdoi kështu:

Tani jam e bindur, tezja ime e dashur, se s'kam qenë kurrë shumë e dashuruar; sepse, sikur ta kisha përjetuar vërtet atë pasion të pastër e lartësues, tani do ta urreja edhe emrin e tij dhe do t'i uroja çdo lloj të keqeje. Por ndjenjat e mia jo vetëm janë të përzemërta ndaj tij, *por janë madje të paanshme edhe ndaj zonjushës King. S'e gjej dot që ta urrej fare, apo që të kem ndonjë ngurrim ta mendoj një vajzë shumë të mirë. S'mund të ketë dashuri në gjithë këtë. Vigjilenca ime ka qenë e efektshme; dhe, megjithëse me siguri do të isha një objekt më interesant për të gjithë të njohurit e mi, sikur të isha e dashuruar marrëzisht me të, s'mund të them se më vjen keq për parëndësinë time relative. Rëndësia ndonjëherë mund të blihet tepër shtrenjtë. Kiti dhe Lidia e marrin largimin e tij shumë më për zemër se unë. Janë të reja në rrugët e botës, dhe ende s'e kanë pranuar bindjen poshtëruese se edhe djemtë e pashëm duhet të kenë diçka për të jetuar, po aq sa të shëmtuarit.*

Kapitulli XXVII

Pa ngjarje më të mëdha se këto në familjen e Longbornit, dhe pa tjetër ndryshim veç shëtitjeve në Meriton, herë me baltë e herë me të ftohtë, kaluan janari dhe shkurti. Marsi do ta çonte Elizabetën në Hansford. Në fillim s'e kishte menduar shumë seriozisht të shkonte atje; por shpejt pa se Sharlota mbështetej te ky plan, dhe gradualisht mësoi ta shihte edhe vetë me më shumë kënaqësi e me më shumë siguri. Mungesa ia kishte shtuar dëshirën ta shihte përsëri Sharlotën, dhe ia kishte dobësuar neverinë për zotin Kollins. Plani kishte diçka të re; dhe, meqë me një nënë të tillë e me motra kaq pak shoqe, shtëpia s'mund të ishte pa të meta, një ndryshim i vogël s'ishte i pamirëpritur për hir të vetvetes. Udhëtimi, për më tepër, do t'i jepte rast ta shihte pak Xhejnin; dhe, shkurt, kur u afrua koha, do t'i kishte ardhur shumë keq për çdo vonesë. Megjithatë, gjithçka shkoi mbarë dhe u rregullua më në fund sipas skicës së parë të Sharlotës. Do të shoqëronte sir Uilliamin dhe vajzën e tij të dytë. Me kohë iu shtua edhe përmirësimi i kalimit të një nate në Londër, dhe plani u bë aq i përsosur sa mund të jetë një plan.

E vetmja dhimbje ishte ndarja nga babai, të cilit me siguri do t'i mungonte, dhe i cili, kur erdhi çasti, e pëlqeu aq pak ikjen e saj, sa i tha t'i shkruante dhe gati i premtoi se do t'i përgjigjej.

Lamtumira mes saj dhe zotit Uikam qe krejt miqësore; nga ana e tij, edhe më shumë. Interesi i tij i tanishëm s'mund ta bënte të harronte se Elizabeta kishte qenë e para që i kishte ngjallur

dhe merituar vëmendjen, e para që e kishte dëgjuar dhe e kishte mëshiruar, e para që ishte admiruar; dhe në mënyrën si i tha lamtumirë, duke i uruar çdo kënaqësi, duke i kujtuar ç'duhej të priste nga ledi Katerinë de Burg, dhe duke besuar se mendimi i tyre për të, mendimi i tyre për këdo, do të përputhej gjithmonë, kishte një kujdes, një interes, që ajo ndiente se do ta lidhte gjithmonë me të me një respekt shumë të sinqertë; dhe u nda prej tij e bindur se, i martuar a beqar, ai do të ishte gjithmonë modeli i saj i njeriut të dashur e të këndshëm.

Shokët e udhëtimit të nesërmen s'ishin të tillë që ta bënin ta mendonte atë më pak të këndshëm. Sir Uilliam Lukasi dhe e bija, Maria, një vajzë e qeshur, por me kokë po aq bosh sa i ati, s'kishin asgjë për të thënë që t'ia vlente të dëgjohej, dhe i dëgjonin me afërsisht po aq kënaqësi sa zhurmën e karrocës. Elizabetës i pëlqenin gjërat qesharake, por ato të sir Uilliamit i njihte prej shumë kohësh. S'mund t'i tregonte asgjë të re për mrekullitë e prezantimit dhe të kalorësisë së tij; dhe mirësjelljet e tij ishin konsumuar, si edhe lajmet e tij.

Ishte një udhëtim vetëm njëzet e katër milje, dhe e nisën aq herët sa të ishin në Greisçërç Strit në mesditë. Ndërsa po afroheshin te dera e zotit Gardiner, Xhejn ishte në një dritare të sallonit duke pritur mbërritjen e tyre: kur hynë në korridor, ajo ishte aty për t'i mirëpritur, dhe Elizabeta, duke e parë me vëmendje në fytyrë, u kënaq ta shihte të shëndetshme e të bukur si gjithmonë. Në shkallë ishte një tufë djemsh e vajzash të vegjël, që padurimi për të parë kushërirën nuk i linte të prisnin në sallon, dhe druajtja, meqë s'e kishin parë prej një viti, i pengonte të zbrisnin më poshtë. Gjithçka ishte gëzim e mirësi. Dita kaloi shumë këndshëm; mëngjesi me rrëmujë e me pazar, dhe mbrëmja në një nga teatrot.

Atëherë Elizabeta arriti të ulej pranë tezes. Tema e parë ishte e motra; dhe ajo u pikëllua më shumë sesa u habit kur dëgjoi, si përgjigje ndaj pyetjeve të saj të hollësishme, se, megjithëse

Xhejn përpiqej gjithmonë ta mbante humorin, kishte periudha dëshpërimi. Megjithatë, ishte e arsyeshme të shpresohej se s'do të zgjasnin shumë. Zonja Gardiner i tregoi gjithashtu hollësitë e vizitës së zonjushës Bingli në Greisçërç Strit, dhe i përsëriti disa biseda që kishin ndodhur në kohë të ndryshme mes Xhejnit dhe saj, të cilat tregonin se Xhejn e kishte lënë njohjen nga zemra.

Pastaj zonja Gardiner e ngacmoi mbesën për braktisjen nga Uikami, dhe e lavdëroi që po e duronte kaq mirë.

— Por, e dashura Elizabetë, — shtoi ajo, — ç'lloj vajze është zonjusha King? Do të më vinte keq të mendoja se miku ynë është interesaxhi.

— Të lutem, tezja ime e dashur, ç'ndryshim ka, në punët e martesës, mes motivit interesaxhi dhe atij të matur? Ku mbaron maturia dhe ku fillon lakmia? Krishtlindjen e kaluar kishe frikë se do të martohej me mua, sepse do të ishte e pamatur; dhe tani, sepse po përpiqet të marrë një vajzë me vetëm dhjetë mijë paund, do të zbulosh se është interesaxhi.

— Po të më thuash vetëm ç'lloj vajze është zonjusha King, do ta di ç'të mendoj.

— Është vajzë shumë e mirë, besoj. S'di asgjë të keqe për të.

— Por ai s'i kushtoi as vëmendjen më të vogël derisa vdekja e gjyshit e bëri zonjë të kësaj pasurie?

— Jo; pse duhej t'ia kushtonte? Po të mos i lejohej të fitonte dashurinë *time*, sepse s'kisha para, ç'arsye mund të kishte t'i bënte ashikllëk një vajze për të cilën s'i bëhej vonë dhe që ishte po aq e varfër?

— Por duket një mungesë delikatese që t'i drejtojë vëmendjet nga ajo kaq shpejt pas kësaj ngjarjeje.

— Një burrë në rrethana të vështira s'ka kohë për gjithë ato hijeshi elegante që mund t'i respektojnë të tjerët. Po s'e kundërshtoi *ajo*, pse duhet ta kundërshtojmë *ne*?

— Që s'e kundërshton *ajo*, s'e justifikon *atë*. Tregon vetëm se asaj vetë i mungon diçka: mendja a ndjenja.

— Mirë, — thirri Elizabeta, — bëje si të duash. Ai le të jetë interesaxhi, dhe *ajo* budallaqe.

— Jo, Lizi, kjo është ajo që *nuk* dua. Do të më vinte keq, e di, të mendoja keq për një djalë të ri që ka jetuar kaq gjatë në Derbishir.

— Oh, po të jetë vetëm kjo, unë kam mendim shumë të keq për djemtë e rinj që jetojnë në Derbishir; dhe miqtë e tyre të ngushtë që jetojnë në Hertfordshir s'janë shumë më të mirë. M'u kanë mërzitur të gjithë. Falë Zotit! Nesër po shkoj atje ku do të gjej një burrë që s'ka asnjë cilësi të këndshme, që s'ka as sjellje, as mend për ta lavdëruar. Në fund të fundit, burrat budallenj janë të vetmit që ia vlen t'i njohësh.

— Kujdes, Lizi; këto fjalë mbajnë shumë erë zhgënjimi.

Para se t'i ndante mbarimi i shfaqjes, ajo pati lumturinë e papritur të një ftese për t'i shoqëruar dajën dhe tezen në një udhëtim kënaqësie që mendonin ta bënin në verë.

— S'kemi vendosur ende krejt deri ku do të na çojë, — tha zonja Gardiner; — por ndoshta deri te Liqenet.[43]

Asnjë plan s'mund t'i ishte më i këndshëm Elizabetës, dhe e pranoi ftesën me shumë gatishmëri e mirënjohje.

— Tezja ime e dashur, e dashur, — thirri ajo e ngazëllyer, — ç'kënaqësi! Ç'lumturi! Më jep jetë e fuqi të re. Lamtumirë zhgënjimit e melankolisë. Ç'janë burrat përballë shkëmbinjve dhe maleve? Oh, ç'orë ngazëllimi do të kalojmë! Dhe, kur të *kthehemi*, s'do të jetë si udhëtarët e tjerë, pa qenë në gjendje të japim asnjë ide të saktë për asgjë. *Do* ta dimë ku kemi shkuar; *do* ta kujtojmë ç'kemi parë. Liqenet, malet dhe lumenjtë s'do të ngatërrohen në përfytyrimin tonë; as, kur të përpiqemi të përshkruajmë ndonjë pamje të veçantë, s'do të fillojmë të grindemi se ku ndodhej. Le të jenë shpërthimet e para të *tonat* më pak të padurueshme se ato të shumicës së udhëtarëve.

[43] Lake District (Krahina e Liqeneve): zonë malore me liqene në veriperëndim të Anglisë, e bërë e famshme nga poetët romantikë dhe shumë e dashur për udhëtarët e kohës që kërkonin peizazhe „piktoreske“.

Kapitulli XXVIII

Çdo gjë në udhëtimin e ditës tjetër ishte e re dhe interesante për Elizabetën; dhe ishte në humor shumë të mirë, sepse e kishte parë të motrën aq mirë, sa i ishte zhdukur çdo frikë për shëndetin e saj, dhe perspektiva e udhëtimit në veri ishte burim i vazhdueshëm kënaqësie.

Kur lanë rrugën kryesore për rrugicën që të çonte në Hansford, çdo sy kërkonte shtëpinë famullitare, dhe çdo kthesë pritej ta nxirrte para syve. Gardhi i parkut të Rozingsit ishte kufiri i tyre nga njëra anë. Elizabeta buzëqeshi kur kujtoi gjithçka që kishte dëgjuar për banorët e tij.

Më në fund shtëpia famullitare u duk. Kopshti që zbriste pjerrtas drejt rrugës, shtëpia në mes të tij, kangjellat e gjelbra dhe gardhi me dafina: gjithçka tregonte se po mbërrinin. Zoti Kollins dhe Sharlota u shfaqën te dera, dhe karroca ndaloi te porta e vogël, që të çonte me një shteg të shkurtër me zhavorr deri te shtëpia, mes tundjeve të kokës e buzëqeshjeve të gjithë shoqërisë. Në një çast të gjithë kishin zbritur nga karroca, të gëzuar që shiheshin. Zonja Kollins e priti mikeshën me kënaqësinë më të gjallë, dhe Elizabeta ishte gjithnjë e më e kënaqur që kishte ardhur, kur e pa veten të pritur me kaq dashuri. Pa menjëherë se sjelljet e kushëririt s'i kishte ndryshuar martesa: mirësjellja e tij formale ishte pikërisht si kishte qenë; dhe e mbajti disa minuta te porta për të dëgjuar e për të kënaqur pyetjet e tij për gjithë familjen e saj. Pastaj, pa tjetër vonesë veç asaj që ai t'u tregonte

rregullsinë e hyrjes, i futën në shtëpi; dhe, sapo hynë në sallon, ai i mirëpriti për herë të dytë, me një formalitet mburracak, në banesën e tij të përulur, dhe ua përsëriti me përpikëri të gjitha ofertat e së shoqes për freskime.

Elizabeta ishte e përgatitur ta shihte në lavdinë e tij; dhe s'mundi të mos përfytyronte se, duke treguar përmasat e mira të dhomës, pamjen dhe mobiliet, ai i drejtohej veçanërisht asaj, sikur të donte t'ia bënte të ndiente ç'kishte humbur duke e refuzuar. Por, megjithëse gjithçka dukej e rregullt dhe e rehatshme, ajo s'arriti ta kënaqte me ndonjë psherëtimë pendimi; dhe më shumë e shikonte me habi mikeshën, që mund të kishte një ajër kaq të gëzuar me një shok të tillë. Kur zoti Kollins thoshte diçka për të cilën e shoqja mund të kishte turp me të drejtë, gjë që sigurisht s'ndodhte rrallë, ajo pa dashje i drejtonte sytë Sharlotës. Një a dy herë dalloi një skuqje të lehtë; por në përgjithësi Sharlota, me mençuri, s'dëgjonte. Pasi ndenjën aq sa të admironin çdo send të mobilimit në dhomë, nga bufeja deri te parmaku i oxhakut, të tregonin për udhëtimin dhe për gjithçka kishte ndodhur në Londër, zoti Kollins i ftoi të bënin një shëtitje në kopsht, që ishte i madh dhe i rregulluar mirë, dhe për kultivimin e të cilit kujdesej vetë. Të punonte në kopsht ishte një nga kënaqësitë e tij më të nderuara; dhe Elizabeta e admiroi kontrollin e fytyrës me të cilin Sharlota fliste për dobinë e kësaj pune për shëndetin, dhe pranonte se e nxiste sa më shumë të ishte e mundur. Këtu, duke u prirë nëpër çdo shteg e shteg tërthor, dhe mezi duke u lënë kohë të thoshin lavdërimet që kërkonte, ai u tregonte çdo pamje me një hollësi që e linte bukurinë krejt pas. Mund t'i numëronte arat në çdo drejtim, dhe mund të thoshte sa pemë kishte në grumbullin më të largët. Por, nga të gjitha pamjet që mund të mburreshin kopshti i tij, apo krahina, apo mbretëria, asnjëra s'mund të krahasohej me pamjen e Rozingsit, që dukej përmes një hapjeje mes pemëve që kufizonin parkun, gati përba-

llë ballinës së shtëpisë së tij. Ishte një ndërtesë moderne e bukur, e vendosur mirë mbi një lartësi.

Nga kopshti, zoti Kollins do t'i kishte çuar rreth dy livadheve të tij; por zonjat, meqë s'kishin këpucë për t'u përballur me mbetjet e një bryme të bardhë, u kthyen; dhe, ndërsa sir Uilliami e shoqëroi, Sharlota u tregoi motrës dhe mikeshës shtëpinë, ndoshta jashtëzakonisht e kënaqur që kishte rastin ta tregonte pa ndihmën e burrit. Ishte mjaft e vogël, por e ndërtuar mirë dhe e rehatshme; dhe çdo gjë ishte pajisur e rregulluar me një pastërti e një harmoni për të cilën Elizabeta ia dha Sharlotës gjithë meritën. Kur zoti Kollins mund të harrohej, kishte vërtet një ajër të madh rehatie gjithandej, dhe, nga kënaqësia e dukshme e Sharlotës, Elizabeta supozoi se ai duhej të harrohej shpesh.

Kishte mësuar tashmë që ledi Katerina ishte ende në fshat. U fol përsëri për këtë ndërsa ishin në drekë, kur zoti Kollins, duke u përzier, vërejti:

— Po, zonjushë Elizabetë, do të keni nderin ta shihni ledi Katerinë de Burgun të dielën që vjen në kishë, dhe s'ka nevojë të them se do të mahniteni prej saj. Ajo është vetë përzemërsia e mirëdashja, dhe s'kam dyshim se do të nderoheni me një pjesë të vëmendjes së saj kur të mbarojë shërbesa. Mezi ngurroj të them se do t'ju përfshijë ju dhe kunatën time Maria në çdo ftesë me të cilën na nderon gjatë qëndrimit tuaj këtu. Sjellja e saj ndaj Sharlotës sime të dashur është magjepsëse. Drekojmë në Rozings dy herë në javë, dhe s'na lejohet kurrë të kthehemi në këmbë. Karroca e Zonjërisë së Saj porositet rregullisht për ne. *Duhet* të them, një nga karrocat e Zonjërisë së Saj, sepse ka disa.

— Ledi Katerina është vërtet një grua shumë e respektuar dhe e mençur, — shtoi Sharlota, — dhe një fqinje shumë e vëmendshme.

— Shumë e vërtetë, e dashur, pikërisht këtë them edhe unë. Është ai lloj gruaje që s'mund ta nderosh kurrë tepër.

Mbrëmja kaloi kryesisht duke biseduar për lajmet e Hertfordshirit dhe duke treguar përsëri atë që ishte shkruar tashmë; dhe, kur mbaroi, Elizabeta, në vetminë e dhomës së saj, pati për të menduar për shkallën e kënaqësisë së Sharlotës, për të kuptuar mjeshtërinë e saj në drejtimin e burrit dhe qetësinë në durimin e tij, dhe për të pranuar se gjithçka bëhej shumë mirë. Pati gjithashtu për të parashikuar si do të kalonte vizita e saj: rrjedhën e qetë të punëve të tyre të zakonshme, ndërprerjet e bezdisshme të zotit Kollins dhe gazmendet e marrëdhënieve të tyre me Rozingsin. Një përfytyrim i gjallë i rregulloi shpejt të gjitha.

Rreth mesditës së të nesërmes, ndërsa ishte në dhomë duke u përgatitur për një shëtitje, një zhurmë e papritur poshtë dukej se tregonte gjithë shtëpinë në rrëmujë; dhe, pasi dëgjoi një çast, dëgjoi dikë që po ngjiste shkallët me një nxitim të tmerrshëm e që po e thërriste me zë të lartë. Hapi derën dhe takoi Marian në sheshpushimin e shkallëve, e cila, pa frymë nga ngazëllimi, thirri:

— Oh, Eliza ime e dashur! Të lutem nxito e eja në dhomën e ngrënies, se ka për t'u parë një pamje e tillë! S'po të them ç'është. Nxito, dhe zbrit menjëherë.

Elizabeta bëri pyetje më kot; Maria s'deshi t'i tregonte asgjë më shumë; dhe zbritën me vrap në dhomën e ngrënies, që shihte nga rrugica, në kërkim të kësaj mrekullie; ishin dy zonja, të ndalura me një karrocë të ulët të hapur te porta e kopshtit.

— Dhe kjo është e gjitha? — thirri Elizabeta. — Prisja të paktën që të kishin hyrë derrat në kopsht, dhe këtu s'ka gjë tjetër veç ledi Katerinës dhe vajzës së saj!

— Ah, e dashur, — tha Maria, krejt e tronditur nga gabimi, — s'është ledi Katerina. Zonja e moshuar është zonja Xhenkinson, që jeton me ta. Tjetra është zonjusha de Burg. Shikoje vetëm. Është krejt një krijesë e vogël. Kush do ta kishte menduar që mund të ishte kaq e hollë e kaq e vogël!

— Është tmerrësisht e pasjellshme që e mban Sharlotën jashtë me gjithë këtë erë. Pse s'hyn brenda?

— Oh, Sharlota thotë se s'hyn pothuajse kurrë. Është nderi më i madh kur hyn zonjusha de Burg.

— Më pëlqen pamja e saj, — tha Elizabeta, e goditur nga ide të tjera. — Duket e sëmurë dhe e nevrikosur. Po, do t'i shkojë fare mirë atij. Do t'i bëhet një grua shumë e përshtatshme.

Zoti Kollins dhe Sharlota qëndronin të dy te porta duke biseduar me zonjat; dhe sir Uilliami, për argëtimin e madh të Elizabetës, ishte vendosur te pragu i derës, duke soditur me zjarr madhështinë përpara tij, e duke u përkulur vazhdimisht sa herë që zonjusha de Burg shikonte nga ajo anë.

Më në fund s'pati më ç'të thuhej; zonjat vazhduan rrugën me karrocë, dhe të tjerët u kthyen në shtëpi. Zoti Kollins, sapo pa dy vajzat, nisi t'i uronte për fatin e tyre të mirë, gjë që Sharlota e shpjegoi duke u njoftuar se gjithë shoqëria ishte ftuar të drekonte në Rozings të nesërmen.

Kapitulli XXIX

Triumfi i zotit Kollins, si pasojë e kësaj ftese, ishte i plotë. Mundësia për t'u treguar vizitorëve të mahnitur madhështinë e mbrojtëses së tij, dhe për t'i lënë të shihnin mirësjelljen e saj ndaj tij dhe së shoqes, ishte pikërisht ajo që kishte dëshiruar; dhe që një rast i tillë t'i jepej kaq shpejt ishte një shembull i tillë i mirëdashjes së ledi Katerinës, sa s'dinte si ta admironte mjaftueshëm.

— E pranoj, — tha ai, — që s'do të isha habitur aspak sikur Zonjëria e Saj të na kishte ftuar të dielën për të pirë çaj e për ta kaluar mbrëmjen në Rozings. Përkundrazi, duke njohur përzemërsinë e saj, e prisja që të ndodhte. Por kush mund ta kishte parashikuar një vëmendje të tillë? Kush mund ta kishte përfytyruar që do të merrnim një ftesë për drekë atje (një ftesë, për më tepër, që përfshin gjithë shoqërinë) kaq menjëherë pas mbërritjes suaj?

— Unë habitem më pak me atë që ka ndodhur, — u përgjigj sir Uilliami, — për shkak të asaj njohjeje që më ka lejuar të fitoj pozita ime në jetë për atë që janë vërtet sjelljet e të mëdhenjve. Në oborr, shembuj të tillë edukate elegante s'janë të rrallë.

Gjatë gjithë ditës dhe të nesërmen në mëngjes mezi u fol për gjë tjetër veç vizitës në Rozings. Zoti Kollins po i mësonte me kujdes ç'duhej të prisnin, që pamja e sallave të tilla, e kaq shumë shërbëtorëve dhe e një dreke kaq madhështore të mos i tronditte krejt.

Kur zonjat po ndaheshin për t'u veshur, ai i tha Elizabetës:

— Mos u shqetësoni, kushërira ime e dashur, për veshjen tuaj. Ledi Katerina është shumë larg nga të kërkuarit tek ne atë elegancë veshjeje që u ka hije asaj dhe vajzës së saj. Do t'ju këshilloja vetëm të vishni ç'keni nga rrobat më të mirë se të tjerat; s'ka nevojë për asgjë më shumë. Ledi Katerina s'do të mendojë më keq për ju që jeni veshur thjesht. Asaj i pëlqen që dallimi i rangut të ruhet.

Ndërsa ato po visheshin, ai erdhi dy a tri herë te dyert e tyre, për t'i këshilluar të nxitonin, sepse ledi Katerina e kundërshtonte shumë që ta linin të priste për drekë. Përshkrime kaq të frikshme të Zonjërisë së Saj dhe të mënyrës së saj të jetesës e trembën krejt Maria Lukasin, e cila ishte mësuar pak me shoqërinë; dhe e priste prezantimin në Rozings me po aq ankth sa i ati prezantimin në oborrin e Shën Xhejmsit.

Meqë moti ishte i bukur, bënë një shëtitje të këndshme rreth gjysmë milje përmes parkut. Çdo park ka bukurinë dhe pamjet e veta; dhe Elizabeta pa shumë gjëra që i pëlqyen, megjithëse s'mundi të ngazëllohej aq sa priste zoti Kollins që ta frymëzonte skena, dhe u prek vetëm lehtë nga numërimi që ai u bëri dritareve në ballinën e shtëpisë dhe nga tregimi se sa i kishte kushtuar fillimisht sir Luis de Burgut gjithë xhamaria.

Kur u ngjitën shkallët drejt hollit, alarmi i Marias rritej çdo çast, dhe as sir Uilliami s'dukej krejt i qetë. Elizabetës nuk i mungoi guximi. S'kishte dëgjuar asgjë për ledi Katerinën që ta bënte të frikshme për ndonjë talent të jashtëzakonshëm a për ndonjë virtyt të mrekullueshëm, dhe madhështinë e thjeshtë të parave e të rangut mendonte se mund ta shihte pa u dridhur.

Nga holli i hyrjes, të cilit zoti Kollins ua tregoi me një ajër ngazëllimi përmasat e bukura dhe zbukurimet e përfunduara, ndoqën shërbëtorët përmes një paradhome deri në dhomën ku rrinin ledi Katerina, vajza e saj dhe zonja Xhenkinson. Zonjëria e Saj, me shumë mirëdashje, u ngrit për t'i pritur; dhe, meqë zonja Kollins ishte marrë vesh me burrin që detyra e prezantimit të

ishte e saja, ajo u krye siç duhej, pa asnjë nga ato ndjesa e falënderime që ai do t'i kishte quajtur të domosdoshme.

Megjithëse kishte qenë në oborrin e Shën Xhejmsit, sir Uilliami u shtang aq krejtësisht nga madhështia përreth, sa pati guxim vetëm sa për të bërë një përkulje shumë të thellë dhe për të zënë vend pa thënë asnjë fjalë; dhe e bija, e trembur gati sa të humbte mendjen, u ul në buzë të karriges, pa ditur nga të shikonte. Elizabeta e gjeti veten krejt në lartësinë e skenës, dhe mundi t'i vëzhgonte qetësisht tri zonjat para saj. Ledi Katerina ishte një grua e gjatë dhe e madhe, me tipare të theksuara, që dikur mund të kishin qenë të bukura. Pamja e saj s'të afronte, dhe as mënyra si i priti s'ishte e tillë që t'i bënte vizitorët të harronin rangun e tyre më të ulët. S'e bënte të frikshme heshtja: por çdo gjë që thoshte, e thoshte me një ton aq autoritar, sa tregonte vetërëndësinë e saj, dhe ia solli menjëherë Elizabetës ndër mend zotin Uikam; dhe, nga vëzhgimi i gjithë ditës, besoi se ledi Katerina ishte pikërisht ashtu siç e kishte paraqitur ai.

Kur, pasi e shqyrtoi nënën, në fytyrën dhe qëndrimin e së cilës gjeti shpejt njëfarë ngjashmërie me zotin Darsi, i ktheu sytë nga e bija, gati sa s'iu bashkua habisë së Marias që ajo ishte kaq e hollë e kaq e vogël. As në trup, as në fytyrë s'kishte ndonjë ngjashmëri mes dy zonjave. Zonjusha de Burg ishte e zbehtë dhe e sëmurë: tiparet e saj, megjithëse jo të shëmtuara, ishin të parëndësishme; dhe fliste shumë pak, veçse me zë të ulët me zonjën Xhenkinson, në pamjen e së cilës s'kishte asgjë të veçantë, dhe e cila ishte krejt e zënë duke dëgjuar ç'thoshte ajo dhe duke i vendosur në drejtimin e duhur një paravan të vogël para syve.

Pasi ndenjën ulur pak minuta, i dërguan të gjithë te njëra nga dritaret për të admiruar pamjen; zoti Kollins i shoqëroi për t'ua treguar bukuritë, dhe ledi Katerina i njoftoi me mirësi se në verë ia vlente shumë më tepër ta shikoje.

Dreka ishte jashtëzakonisht e bukur, dhe aty ishin të gjithë shërbëtorët dhe të gjitha sendet e argjendarisë që kishte prem-

tuar zoti Kollins; dhe, siç e kishte parashikuar, ai zuri vend në fund të tryezës, me dëshirën e Zonjërisë së Saj, dhe dukej sikur e ndiente se jeta s'mund t'i jepte asgjë më të madhe. Priste mish, hante e lavdëronte me një zell të ngazëllyer; dhe çdo gjellë lavdërohej së pari prej tij, e pastaj nga sir Uilliami, që tani ishte përmendur mjaft sa të përsëriste si jehonë çdo gjë që thoshte dhëndri i tij, në një mënyrë që Elizabeta habitej si e duronte ledi Katerina. Por ledi Katerina dukej e kënaqur nga admirimi i tyre i tepruar, dhe lëshonte buzëqeshje shumë të hirshme, sidomos kur ndonjë gjellë e tryezës dilte e re për ta. Shoqëria s'dha shumë bisedë. Elizabeta ishte gati të fliste sa herë që kishte një hapësirë, por ishte ulur mes Sharlotës dhe zonjushës de Burg; e para ishte e zënë duke dëgjuar ledi Katerinën, dhe e dyta s'i tha asnjë fjalë gjatë gjithë drekës. Zonja Xhenkinson ishte e zënë kryesisht duke vëzhguar sa pak hante zonjusha de Burg, duke e nxitur të provonte ndonjë gjellë tjetër dhe duke pasur frikë se mos ishte e sëmurë. Maria e mendonte të folurit krejt të pamundur, dhe zotërinjtë s'bënin gjë tjetër veç hanin e admironin.

Kur zonjat u kthyen në sallon, s'kishte shumë për të bërë veç të dëgjonin ledi Katerinën të fliste, gjë që ajo e bëri pa pushim derisa erdhi kafeja, duke dhënë mendimin për çdo temë në një mënyrë aq të prerë, sa tregonte se s'ishte mësuar që gjykimi i saj të kundërshtohej. E pyeti Sharlotën për punët e shtëpisë me familjaritet e me hollësi, dhe i dha shumë këshilla si t'i drejtonte të gjitha; i tha si duhej rregulluar çdo gjë në një familje kaq të vogël sa e saja, dhe i dha udhëzime për kujdesin e lopëve dhe të pulave. Elizabeta pa se asgjë s'ishte nën vëmendjen e kësaj zonje të madhe, po t'i jepte rast t'u diktonte të tjerëve. Në pushimet e bisedës me zonjën Kollins, ajo u bëri një sërë pyetjesh Marias dhe Elizabetës, por sidomos kësaj të fundit, për lidhjet e së cilës dinte më pak, dhe për të cilën i vërejti zonjës Kollins se ishte një vajzë shumë e hijshme dhe e bukur. E pyeti në kohë të ndryshme sa motra kishte, nëse ishin më të mëdha apo më të vogla se ajo,

nëse ndonjëra kishte gjasa të martohej, nëse ishin të bukura, ku ishin shkolluar, ç'karrocë mbante babai i saj dhe cili kishte qenë mbiemri i nënës para martesës. Elizabeta e ndjeu gjithë paturpësinë e pyetjeve të saj, por iu përgjigj shumë qetësisht. Pastaj ledi Katerina vërejti:

— Prona e babait tuaj i takon zotit Kollins me trashëgimi të detyruar, më duket? Për hatrin tuaj, — duke u kthyer nga Sharlota, — më vjen mirë; por përndryshe s'shoh asnjë arsye për t'ia hequr pronat linjës femërore. Në familjen e sir Luis de Burgut s'u pa e nevojshme. I bini pianos dhe këndoni, zonjushë Benet?

— Pak.

— Oh, atëherë, një ditë a një tjetër do të jemi të lumtur t'ju dëgjojmë. Instrumenti ynë është i shkëlqyer, ndoshta më i mirë se... do ta provoni një ditë. Motrat tuaja i bien pianos dhe këndojnë?

— Njëra po.

— Pse s'mësuat të gjitha? Duhej të kishit mësuar të gjitha. Zonjushat Ueb i bien të gjitha, dhe babai i tyre s'ka të ardhura aq të mira sa i juaji. Vizatoni?

— Jo, fare.

— Si, asnjëra prej jush?

— Asnjëra.

— Kjo është shumë e çuditshme. Por supozoj se s'patët mundësi. Nëna juaj duhej t'ju kishte çuar në Londër çdo pranverë që të përfitonit nga mësuesit.

— Nëna ime s'do të kishte kundërshtim, por babai e urren Londrën.

— Ju ka lënë guvernantja?

— S'kemi pasur kurrë guvernante.

— Pa guvernante! Si ishte e mundur? Pesë vajza të rritura në shtëpi pa guvernante! S'kam dëgjuar kurrë një gjë të tillë. Nëna juaj duhet të ketë qenë krejt skllave e edukimit tuaj.

Elizabeta mezi e mbajti buzëqeshjen kur e siguroi se nuk kishte qenë kështu.

— Atëherë kush ju mësoi? Kush kujdesej për ju? Pa guvernante, duhet të keni qenë të lëna pas dore.

— Krahasuar me disa familje, besoj se ishim; por atyre prej nesh që donin të mësonin s'u mungoi kurrë mundësia. Na nxitnin gjithmonë të lexonim, dhe kishim të gjithë mësuesit që duheshin. Ato që zgjidhnin të ishin përtace, sigurisht mund të ishin.

— Po, pa dyshim: por pikërisht këtë e pengon një guvernante; dhe, sikur ta kisha njohur nënën tuaj, do ta kisha këshilluar me ngulm të merrte një. Gjithmonë them se në edukim s'mund të bëhet asgjë pa mësim të vazhdueshëm e të rregullt, dhe askush tjetër veç një guvernanteje s'mund ta japë. Është e mrekullueshme sa shumë familje kam pajisur në këtë mënyrë. Gjithmonë më vjen mirë ta vendos mirë një të re. Katër mbesa të zonjës Xhenkinson janë vendosur shumë mirë falë meje; dhe vetëm ditën tjetër rekomandova një të re tjetër, që ma përmendën vetëm rastësisht, dhe familja është krejt e kënaqur me të. Zonja Kollins, ju thashë që ledi Metkaf erdhi dje të më falënderonte? E gjen zonjushën Poup një thesar. „Ledi Katerinë," më tha, „më keni dhënë një thesar." A janë në shoqëri ndonjëra nga motrat tuaja më të vogla, zonjushë Benet?

— Po, zonjë, të gjitha.

— Të gjitha! Si, të pesta në shoqëri njëherësh? Shumë e çuditshme! Dhe ju vetëm e dyta. Të voglat në shoqëri para se të martohen të mëdhatë! Motrat tuaja më të vogla duhet të jenë shumë të reja?

— Po, më e vogla s'ka mbushur gjashtëmbëdhjetë. Ndoshta *ajo* është tepër e re për të qenë shumë në shoqëri. Por vërtet, zonjë, mendoj se do të ishte shumë e padrejtë për motrat më të vogla të mos kishin pjesën e tyre të shoqërisë e të argëtimit, vetëm sepse më të mëdhatë mund të mos kenë mundësinë a dëshirën të

martohen herët. E fundit e lindur ka po aq të drejtë për kënaqësitë e rinisë sa e para. Dhe të mbahesh prapa për një arsye të *tillë*! Mendoj se s'do të kishte shumë gjasa të nxiste dashurinë mes motrave apo delikatesën e mendjes.

— Për fjalë të nderit, — tha Zonjëria e Saj, — e jepni mendimin tuaj shumë prerë për një njeri kaq të ri. Ju lutem, sa vjeçe jeni?

— Me tri motra më të vogla të rritura, — u përgjigj Elizabeta duke buzëqeshur, — Zonjëria Juaj vështirë se mund të presë që ta pranoj.

Ledi Katerina dukej krejt e habitur që s'mori një përgjigje të drejtpërdrejtë; dhe Elizabeta dyshoi se ishte krijesa e parë që kishte guxuar ndonjëherë të luante me një paturpësi kaq dinjitoze.

— S'mund të jeni më shumë se njëzet vjeçe, jam e sigurt; prandaj s'keni pse ta fshihni moshën.

— S'kam mbushur njëzet e një.

Kur u bashkuan zotërinjtë dhe mbaroi çaji, u vendosën tryezat e letrave. Ledi Katerina, sir Uilliami dhe zoti e zonja Kollins u ulën për *kadrijë*; dhe, meqë zonjusha de Burg zgjodhi të luante *kasino*,[44] dy vajzat patën nderin ta ndihmonin zonjën Xhenkinson të plotësonte tryezën e saj. Tryeza e tyre ishte jashtëzakonisht e mërzitshme. Mezi u tha ndonjë rrokje që s'kishte të bënte me lojën, përveç kur zonja Xhenkinson shprehte frikën se mos zonjushës de Burg i ishte tepër nxehtë a tepër ftohtë, apo kishte tepër a shumë pak dritë. Në tryezën tjetër ndodhi shumë më tepër. Ledi Katerina fliste zakonisht: duke treguar gabimet e tre të tjerëve, ose duke rrëfyer ndonjë anekdotë për veten. Zoti Kollins ishte i zënë duke pajtuar me çdo gjë që thoshte Zonjëria e Saj, duke e falënderuar për çdo fishë që fitonte dhe duke kërkuar ndjesë kur mendonte se fitonte tepër. Sir Uilliami s'foli shumë. Po e mbushte kujtesën me anekdota dhe me emra fisnikësh.

---

[44] *Cassino* (italisht *casino*): lojë letrash për dy deri në katër lojtarë, shumë më e thjeshtë se *kadrija*.

Kur ledi Katerina dhe vajza e saj luajtën sa deshën, tryezat u shpërndanë, zonjës Kollins iu ofrua karroca, ajo e pranoi me mirënjohje, dhe karroca u porosit menjëherë. Pastaj shoqëria u mblodh rreth zjarrit për të dëgjuar ledi Katerinën të vendoste ç'mot do të kishin të nesërmen. Nga këto udhëzime i thirri ardhja e karrocës; dhe, me shumë fjalime mirënjohjeje nga ana e zotit Kollins dhe me po aq përkulje nga ana e sir Uilliamit, u larguan. Sapo u larguan nga dera, kushëriri i kërkoi Elizabetës të jepte mendimin për gjithçka që kishte parë në Rozings, të cilin ajo, për hatrin e Sharlotës, e bëri më të favorshëm nga ç'ishte në të vërtetë. Por lavdërimi i saj, megjithëse i kushtoi njëfarë mundimi, s'mund ta kënaqte aspak zotin Kollins, dhe ai shumë shpejt u detyrua ta merrte vetë në dorë lavdërimin e Zonjërisë së Saj.

Kapitulli XXX

Sir Uilliami ndenji vetëm një javë në Hansford; por vizita e tij qe mjaft e gjatë për ta bindur se e bija ishte vendosur shumë rehat, dhe se kishte një burrë dhe një fqinje të tillë që s'haseshin shpesh. Për sa kohë sir Uilliami ishte me ta, zoti Kollins ia kushtoi mëngjeset shëtitjeve me të me karrocën e tij të lehtë dhe tregimit të krahinës: por, kur ai iku, gjithë familja u kthye në punët e zakonshme, dhe Elizabeta u gëzua kur pa se nga ky ndryshim s'e shihnin më shumë kushëririn; sepse pjesën më të madhe të kohës mes mëngjesit dhe drekës ai tani e kalonte ose duke punuar në kopsht, ose duke lexuar e shkruar dhe duke shikuar nga dritarja në dhomën e tij të librave, që shihte nga rruga. Dhoma ku rrinin zonjat ishte nga ana e pasme. Në fillim Elizabeta ishte habitur disi që Sharlota s'e preferonte sallonin e ngrënies për përdorim të përditshëm; ishte dhomë më e madhe dhe kishte pamje më të këndshme: por shpejt pa se mikja e saj kishte një arsye të shkëlqyer për atë që bënte, sepse zoti Kollins pa dyshim do të kishte ndenjur shumë më pak në dhomën e vet, sikur ato të rrinin në një dhomë po aq të gjallë; dhe ia dha Sharlotës meritën për këtë rregullim.

Nga salloni s'dallonin asgjë në rrugicë, dhe i detyroheshin zotit Kollins për të ditur ç'karroca kalonin dhe sidomos sa shpesh kalonte zonjusha de Burg me karrocën e saj të vogël, gjë për të cilën ai s'harronte kurrë të vinte t'i njoftonte, megjithëse ndodhte pothuajse çdo ditë. Jo rrallë ajo ndalonte te shtëpia

famullitare dhe bisedonte pak minuta me Sharlotën, por mezi bindej ndonjëherë të zbriste nga karroca.

Shumë pak ditë kalonin pa shkuar zoti Kollins në këmbë në Rozings, dhe jo shumë pa e quajtur e shoqja të nevojshme të shkonte edhe ajo; dhe, derisa Elizabetës i ra ndër mend se mund të kishte famulli të tjera të familjes për t'u dhënë, s'e kuptonte sakrificën e kaq shumë orëve. Herë pas here nderoheshin me një vizitë të Zonjërisë së Saj, dhe asgjë nga ç'ndodhte në dhomë gjatë këtyre vizitave s'i shpëtonte vëmendjes së saj. Shqyrtonte se me çfarë merreshin, u shikonte punën dhe i këshillonte ta bënin ndryshe; gjente të meta në rregullimin e mobilieve, ose e kapte shërbyesen në pakujdesi; dhe, po të pranonte ndonjë freskim, dukej se e bënte vetëm për të zbuluar se copat e mishit të zonjës Kollins ishin tepër të mëdha për familjen e saj.

Elizabeta e kuptoi shpejt se, megjithëse kjo zonjë e madhe s'ishte gjyqtare paqtuese e kontesë,[45] ishte gjyqtarja më aktive në famullinë e saj, punët më të vogla të së cilës ia çonte zoti Kollins; dhe, sa herë që ndonjë nga fshatarët ishte i prirur të grindej, të ishte i pakënaqur apo tepër i varfër, ajo dilte në fshat për t'ua zgjidhur mosmarrëveshjet, për t'ua heshtur ankesat dhe për t'i qortuar derisa të binin në harmoni e në bollëk.

Argëtimi i drekës në Rozings përsëritej rreth dy herë në javë; dhe, duke llogaritur mungesën e sir Uilliamit dhe që në mbrëmje kishte vetëm një tryezë letrash, çdo argëtim i tillë ishte kopje e të parit. Ftesat e tjera ishin të pakta, sepse mënyra e jetesës së rrethit në përgjithësi ishte përtej mundësive të Kollinsëve. Megjithatë, kjo s'ishte e keqe për Elizabetën, dhe në tërësi e kalonte kohën mjaft rehat: kishte gjysmëorë bisede të këndshme me Sharlotën, dhe moti ishte aq i mirë për atë kohë të vitit, sa shpesh kënaqej shumë jashtë. Shëtitja e saj e preferuar, ku shkonte

[45] Gjyqtarët paqtues (anglisht *Justices of the Peace*) ishin pronarë tokash të emëruar për të gjykuar grindjet e vogla dhe çështjet e rendit në kontenë e tyre. Ishte detyrë vetëm për burrat, prandaj ironia: ledi Katerina e kryen gjithsesi në famullinë e saj.

shpesh ndërsa të tjerët i bënin vizitë ledi Katerinës, ishte përgjatë korijes së hapur që kufizonte atë anë të parkut, ku kishte një shteg të bukur e të mbrojtur, që askush tjetër veç saj s'dukej se e çmonte, dhe ku ndihej larg kureshtjes së ledi Katerinës.

Në këtë mënyrë të qetë kaluan shpejt dy javët e para të vizitës. Po afrohej Pashka, dhe java para saj do t'i sillte një shtesë familjes në Rozings, gjë që në një rreth kaq të vogël duhej të ishte e rëndësishme. Elizabeta kishte dëgjuar, pak pas mbërritjes, se zoti Darsi pritej atje brenda disa javësh; dhe, megjithëse s'kishte shumë të njohur që s'i parapëlqente ndaj tij, ardhja e tij do të sillte në mbrëmjet e Rozingsit një fytyrë relativisht të re për t'u parë, dhe mund të argëtohej duke parë sa të pashpresë ishin planet e zonjushës Bingli për të, nga sjellja e tij ndaj kushërirës, për të cilën ledi Katerina e kishte caktuar dukshëm; ajo fliste për ardhjen e tij me kënaqësinë më të madhe, fliste për të me fjalët e admirimit më të lartë, dhe dukej gati e zemëruar kur mësoi se zonjusha Lukas dhe Elizabeta e kishin parë tashmë shpesh.

Ardhja e tij u mor vesh shpejt në shtëpinë famullitare; sepse zoti Kollins shëtiti gjithë mëngjesin aty ku shiheshin portat që hapeshin drejt rrugicës së Hansfordit, që të kishte sigurinë më të hershme për të; dhe, pasi u përkul kur karroca u kthye në park, nxitoi për në shtëpi me lajmin e madh. Të nesërmen në mëngjes shkoi me ngut në Rozings për t'u paraqitur respektet. Ishin dy nipa të ledi Katerinës që i kërkonin, sepse zoti Darsi kishte sjellë me vete njëfarë kolonel Fiçuilliami, djalin më të vogël të xhaxhait të tij, lordit ——; dhe, për habinë e madhe të gjithë shoqërisë, kur zoti Kollins u kthye, zotërinjtë e shoqëruan. Sharlota i kishte parë nga dhoma e burrit duke kaluar rrugën, dhe, duke vrapuar menjëherë në dhomën tjetër, u tha vajzave ç'nder mund të prisnin, duke shtuar:

— Këtë mirësjellje mund të ta detyrohem ty, Eliza. Zoti Darsi s'do të kishte ardhur kurrë kaq shpejt të më bënte vizitë mua.

Elizabeta mezi pati kohë ta mohonte çdo të drejtë mbi këtë kompliment, para se afrimin e tyre ta njoftonte zilja e derës, dhe pak më pas tre zotërinjtë hynë në dhomë. Kolonel Fiçuilliami, që hyri i pari, ishte rreth tridhjetë vjeç, jo i pashëm, por në pamje e në sjellje një zotëri i vërtetë. Zoti Darsi dukej pikërisht ashtu si ishte mësuar të dukej në Hertfordshir, i bëri komplimentet zonjës Kollins me rezervën e tij të zakonshme; dhe, çfarëdo që të ishin ndjenjat e tij ndaj mikeshës së saj, e takoi me çdo pamje qetësie. Elizabeta vetëm i bëri një reverancë, pa thënë asnjë fjalë.

Kolonel Fiçuilliami nisi menjëherë bisedën, me gatishmërinë e lirshmërinë e një njeriu të edukuar mirë, dhe foli shumë këndshëm; por kushëriri i tij, pasi i bëri zonjës Kollins një vërejtje të vogël për shtëpinë dhe kopshtin, ndenji ca kohë pa i folur askujt. Më në fund, megjithatë, mirësjellja iu zgjua aq sa ta pyeste Elizabetën për shëndetin e familjes së saj. Ajo iu përgjigj në mënyrën e zakonshme; dhe, pas një pushimi të shkurtër, shtoi:

— Motra ime e madhe ka tre muaj në Londër. S'ju ka rastisur ta shihni atje?

E dinte mirë se s'e kishte parë kurrë: por donte të shihte nëse ai do ta tradhtonte se dinte diçka për atë që kishte ndodhur mes Binglëve dhe Xhejnit; dhe iu duk se ai dukej pak i hutuar kur u përgjigj se s'kishte pasur kurrë fatin ta takonte zonjushën Benet. Tema s'u vazhdua më, dhe zotërinjtë ikën pak më pas.

Kapitulli XXXI

Sjelljet e kolonel Fiçuilliamit u admiruan shumë në shtëpinë famullitare, dhe të gjitha zonjat e ndien se ai duhej t'u shtonte shumë kënaqësinë e ftesave në Rozings. Megjithatë, kaluan disa ditë para se të merrnin ndonjë ftesë atje, sepse, për sa kohë kishte mysafirë në shtëpi, ato s'mund të ishin të nevojshme; dhe vetëm ditën e Pashkës, gati një javë pas ardhjes së zotërinjve, u nderuan me një vëmendje të tillë, dhe edhe atëherë vetëm sa u ftuan, kur po dilnin nga kisha, të shkonin atje në mbrëmje. Gjatë javës së fundit kishin parë fare pak si ledi Katerinën, ashtu edhe të bijën. Kolonel Fiçuilliami ishte ndalur në shtëpinë famullitare më shumë se një herë gjatë kësaj kohe, por zotin Darsi e kishin parë vetëm në kishë.

Ftesa u pranua, sigurisht, dhe në orën e duhur iu bashkuan shoqërisë në sallonin e ledi Katerinës. Zonjëria e Saj i priti me mirësjellje, por ishte e qartë se shoqëria e tyre s'ishte aspak aq e mirëpritur sa kur s'gjente dot njeri tjetër; dhe, në fakt, ishte gati krejt e zënë me nipat, duke folur me ta, sidomos me Darsin, shumë më tepër se me çdo njeri tjetër në dhomë.

Kolonel Fiçuilliami dukej vërtet i gëzuar që i pa: çdo gjë ishte një lehtësim i mirëseardhur për të në Rozings; dhe, për më tepër, mikesha e bukur e zonjës Kollins i kishte rënë shumë në sy. Tani u ul pranë saj dhe foli aq këndshëm për Kentin dhe Hertfordshirin, për udhëtimet dhe ndenjjen në shtëpi, për librat e rinj dhe muzikën, sa Elizabeta s'ishte argëtuar kurrë as gjysmën aq mirë

në atë dhomë; dhe bisedonin me aq gjallëri e rrjedhshmëri, sa tërhoqën vëmendjen e vetë ledi Katerinës, si edhe të zotit Darsi. Sytë e tij ishin kthyer shpejt e disa herë nga ata me një shikim kureshtjeje; dhe që Zonjëria e Saj, pas pak, e ndau këtë ndjenjë, u pranua më hapur, sepse ajo s'ngurroi të thërriste:

— Ç'është ajo që po thua, Fiçuilliam? Për çfarë po flisni? Ç'po i tregon zonjushës Benet? Ma thuaj edhe mua.

— Po flisnim për muzikën, zonjë, — tha ai, kur s'mundi më ta shmangte përgjigjen.

— Për muzikën! Atëherë, të lutem, fol me zë të lartë. Nga të gjitha temat, kjo më pëlqen më shumë. Duhet ta kem pjesën time në bisedë, po të flisni për muzikën. Besoj se në Angli ka pak njerëz që e shijojnë muzikën më vërtet se unë, apo që kanë një shije të natyrshme më të mirë. Sikur të kisha mësuar ndonjëherë, do të isha bërë mjeshtre e madhe. Dhe kështu do të ishte bërë edhe Ana, sikur t'ia kishte lejuar shëndeti të ushtrohej. Jam e sigurt se do të luante mrekullisht. Si po shkon Xhorxhiana, Darsi?

Zoti Darsi foli me lavdërime të dashura për përparimin e së motrës.

— Më vjen shumë mirë që dëgjoj lajme kaq të mira për të, — tha ledi Katerina; — dhe të lutem thuaji nga ana ime se s'mund të presë të shkëlqejë, po s'u ushtrua shumë.

— Ju siguroj, zonjë, — u përgjigj ai, — se s'ka nevojë për një kështillë të tillë. Ushtrohet shumë rregullisht.

— Aq më mirë. S'mund të ushtrohet kurrë tepër; dhe, kur t'i shkruaj herën tjetër, do ta porosis të mos e lërë pas dore për asnjë arsye. Shpesh u them zonjushave se në muzikë s'mund të arrihet asnjë përsosmëri pa ushtrim të vazhdueshëm. I kam thënë disa herë zonjushës Benet se s'do t'i bjerë kurrë vërtet mirë pianos, po s'u ushtrua më shumë; dhe, megjithëse zonja Kollins s'ka instrument, ajo është shumë e mirëseardhur, siç i kam thënë shpesh, të vijë në Rozings çdo ditë e t'i bjerë pianos në dhomën e

zonjës Xhenkinson. S'do t'i pengonte askujt, e di, në atë pjesë të shtëpisë.

Zoti Darsi dukej pak i turpëruar nga mungesa e edukatës së tezes dhe s'u përgjigj.

Kur mbaroi kafeja, kolonel Fiçuilliami i kujtoi Elizabetës se i kishte premtuar t'i luante diçka; dhe ajo u ul menjëherë te pianoja. Ai afroi një karrige pranë saj. Ledi Katerina dëgjoi gjysmë kënge, dhe pastaj foli, si më parë, me nipin tjetër; derisa ky i fundit u largua prej saj dhe, duke lëvizur me ngadalësinë e tij të zakonshme drejt pianos, zuri një vend nga ku e shihte plotësisht fytyrën e luajtëses së bukur. Elizabeta pa ç'po bënte, dhe në pushimin e parë të përshtatshëm u kthye nga ai me një buzëqeshje dinake dhe i tha:

— Kërkoni të më trembni, zoti Darsi, duke ardhur me gjithë këtë madhështi të më dëgjoni. Por s'do të alarmohem, megjithëse motra juaj i *bie* kaq mirë. Kam një kokëfortësi që s'e duron dot të trembem me dëshirën e të tjerëve. Guximi im rritet me çdo përpjekje për të më frikësuar.

— S'do të them që gaboheni, — u përgjigj ai, — sepse s'mund ta besonit vërtet që kisha ndonjë qëllim t'ju alarmoja; dhe kam pasur kënaqësinë t'ju njoh mjaft gjatë sa të di që ju jep kënaqësi të madhe të shfaqni herë pas here mendime që, në fakt, s'janë tuajat.

Elizabeta qeshi me gjithë zemër me këtë portret të vetes, dhe i tha kolonel Fiçuilliamit:

— Kushëriri juaj do t'ju japë një ide shumë të bukur për mua, dhe do t'ju mësojë të mos besoni asnjë fjalë që them. Jam veçanërisht e pafat që takova një njeri kaq të aftë për të zbuluar karakterin tim të vërtetë, në një pjesë të botës ku kisha shpresuar të kaloja me njëfarë nderi. Vërtet, zoti Darsi, është shumë e pabujarshme nga ana juaj të përmendni gjithçka që dinit në disfavorin tim në Hertfordshir; dhe, më lejoni t'ju them, edhe shumë e pamatur, sepse po më provokoni të hakmerrem, dhe

mund të dalin gjëra që do t'i tronditin të afërmit tuaj kur t'i dëgjojnë.

— Nuk ju kam frikë, — tha ai duke buzëqeshur.

— Ju lutem, më lini të dëgjoj për çfarë keni ta akuzoni, — thirri kolonel Fiçuilliami. — Do të doja ta dija si sillet mes të huajve.

— Do ta dëgjoni, pra; por përgatituni për diçka shumë të tmerrshme. Herën e parë që e pashë në Hertfordshir, duhet ta dini, ishte në një ballo; dhe në këtë ballo, ç'mendoni se bëri? Kërceu vetëm katër valle! Më vjen keq t'ju hidhëroj, por kështu ishte. Kërceu vetëm katër valle, megjithëse kavalierët ishin të pakët; dhe, me sa di me siguri, më shumë se një zonjushë po rrinte ulur pa shok vallëzimi. Zoti Darsi, s'mund ta mohoni faktin.

— Në atë kohë s'kisha nderin të njihja asnjë zonjë në ballo përveç shoqërisë sime.

— E vërtetë; dhe askush s'mund të prezantohet kurrë në një sallë ballo. Mirë, kolonel Fiçuilliam, ç'të luaj tani? Gishtat e mi presin urdhrat tuaj.

— Ndoshta, — tha Darsi, — do të kisha gjykuar më mirë sikur të kisha kërkuar të më prezantonin, por s'jam i aftë t'u pëlqej të huajve.

— T'ia kërkojmë kushëririt tuaj arsyen e kësaj? — tha Elizabeta, duke iu drejtuar ende kolonel Fiçuilliamit. — T'i kërkojmë pse një njeri i mençur e i arsimuar, që ka jetuar në botë, s'është i aftë t'u pëlqejë të huajve?

— Mund t'i përgjigjem pyetjes suaj, — tha Fiçuilliami, — pa iu drejtuar atij. Është sepse s'do ta lodhë veten.

— Sigurisht që s'e kam talentin që kanë disa njerëz, — tha Darsi, — për të biseduar lehtësisht me ata që s'i kam parë kurrë më parë. S'arrij ta kap tonin e bisedës së tyre, apo të dukem i interesuar për punët e tyre, siç e shoh shpesh të bëhet.

— Gishtat e mi, — tha Elizabeta, — nuk lëvizin mbi këtë instrument në mënyrën mjeshtërore si shoh të lëvizin të kaq shumë grave. S'kanë të njëjtën forcë a shpejtësi, dhe s'japin të njëjtën shprehje. Por gjithmonë e kam menduar se faji është imi, sepse s'desha ta merrja mundimin të ushtrohesha. Jo se s'besoj që gishtat e *m*i janë po aq të aftë sa të çdo gruaje tjetër për një interpretim të shkëlqyer.

Darsi buzëqeshi dhe tha:

— Keni krejt të drejtë. E keni përdorur kohën shumë më mirë. Askush që ka privilegjin t'ju dëgjojë s'mund të mendojë se mungon diçka. Asnjëri prej nesh s'luan para të huajve.

Këtu i ndërpreu ledi Katerina, e cila thirri për të ditur për çfarë po flisnin. Elizabeta nisi menjëherë t'i binte përsëri. Ledi Katerina u afrua, dhe, pasi dëgjoi disa minuta, i tha Darsit:

— Zonjusha Benet s'do t'i binte aspak keq, po të ushtrohej më shumë dhe të kishte përfitimin e një mësuesi nga Londra. Ka një ide shumë të mirë për teknikën e gishtave, megjithëse shija e saj s'është si e Anës. Ana do të ishte bërë një interpretuese e mrekullueshme, sikur t'ia kishte lejuar shëndeti të mësonte.

Elizabeta e shikoi Darsin, për të parë sa me gjithë zemër e pranonte ai lavdërimin e kushërirës: por as në atë çast, as në ndonjë tjetër, s'mundi të dallonte ndonjë shenjë dashurie; dhe nga gjithë sjellja e tij ndaj zonjushës de Burg nxori këtë ngushëllim për zonjushën Bingli, se ai mund të ishte martuar po aq lehtë me t*ë*, sikur të ishte e afërmja e tij.

Ledi Katerina vazhdoi vërejtjet për mënyrën si luante Elizabeta, duke i përzier me shumë udhëzime për teknikën e shijen. Elizabeta i priti me gjithë durimin e mirësjelljes; dhe, me kërkesën e zotërinjve, mbeti te pianoja derisa karroca e Zonjërisë së Saj qe gati t'i çonte të gjithë në shtëpi.

Kapitulli XXXII

Të nesërmen në mëngjes Elizabeta po rrinte vetëm dhe po i shkruante Xhejnit, ndërsa zonja Kollins dhe Maria kishin shkuar për punë në fshat, kur u tremb nga zilja e derës, shenja e sigurt e një vizitori. Meqë s'kishte dëgjuar karrocë, mendoi se s'ishte e pamundur të ishte ledi Katerina; dhe, me këtë frikë, po e fuste mënjanë letrën gjysmë të shkruar, që të shpëtonte nga çdo pyetje e pacipë, kur dera u hap dhe, për habinë e saj shumë të madhe, në dhomë hyri zoti Darsi, dhe vetëm zoti Darsi.

Edhe ai dukej i habitur që e gjeti vetëm, dhe kërkoi ndjesë për ndërhyrjen, duke i thënë se kishte kuptuar që të gjitha zonjat ishin brenda.

Pastaj u ulën, dhe, pasi ajo pyeti për Rozingsin, dukej se po rrezikonin të binin në një heshtje të plotë. Ishte absolutisht e nevojshme, pra, të mendonte diçka; dhe, në këtë ngushticë, duke kujtuar *kur* e kishte parë për herë të fundit në Hertfordshir, dhe kureshtare të dinte ç'do të thoshte ai për largimin e tyre të nxituar, vërejti:

— Sa papritur e latë të gjithë Netherfildin nëntorin e kaluar, zoti Darsi! Duhet të ketë qenë një befasi shumë e këndshme për zotin Bingli t'ju shihte të gjithë pas tij kaq shpejt; sepse, po më kujtohet mirë, ai kishte ikur vetëm një ditë më parë. Ai dhe motrat e tij ishin mirë, shpresoj, kur u larguat nga Londra?

— Krejt mirë, faleminderit.

Ajo pa se s'do të merrte përgjigje tjetër; dhe, pas një pushimi të shkurtër, shtoi:

— Më duket se kam kuptuar që zoti Bingli s'ka shumë ndër mend të kthehet ndonjëherë në Netherfild?

— S'e kam dëgjuar kurrë ta thotë; por ka të ngjarë që në të ardhmen të kalojë fare pak kohë atje. Ka shumë miq, dhe është në atë moshë kur miqtë dhe angazhimet shtohen vazhdimisht.

— Po të ketë ndër mend të rrijë pak në Netherfild, do të ishte më mirë për rrethin që ta linte fare vendin, sepse atëherë ndoshta do të vinte atje një familje që do të ngulej. Por, ndoshta, zoti Bingli s'e mori shtëpinë aq për leverdinë e rrethit sa për të vetën, dhe duhet të presim ta mbajë a ta lërë sipas të njëjtit parim.

— S'do të habitesha, — tha Darsi, — po ta linte sapo t'i dilte ndonjë blerje e përshtatshme.

Elizabeta s'u përgjigj. Kishte frikë të fliste më gjatë për mikun e tij; dhe, duke mos pasur ç'të thoshte tjetër, tani ishte e vendosur t'ia linte atij mundimin për të gjetur një temë.

Ai e kuptoi aludimin dhe shpejt nisi:

— Kjo duket shtëpi shumë e rehatshme. Ledi Katerina, besoj, bëri shumë për të kur zoti Kollins erdhi për herë të parë në Hansford.

— Besoj se po; dhe jam e sigurt që s'mund t'ia kishte kushtuar mirësinë e saj një njeriu më mirënjohës.

— Zoti Kollins duket shumë me fat në zgjedhjen e gruas.

— Po, vërtet; miqtë e tij mund të gëzohen me të drejtë që ai takoi një nga ato shumë pak gra të mençura që do ta kishin pranuar, ose që do ta kishin bërë të lumtur po ta pranonin. Mikja ime ka një mendje të shkëlqyer, megjithëse s'jam e sigurt se e quaj martesën e saj me zotin Kollins gjënë më të mençur që ka bërë ndonjëherë. Megjithatë, duket krejt e lumtur; dhe, nga pikëpamja e maturisë, është sigurisht një martesë shumë e mirë për të.

— Duhet të jetë shumë e këndshme për të të jetë vendosur kaq afër familjes dhe miqve të saj.

— Kaq afër e quani? Janë gati pesëdhjetë milje.

— Dhe ç'janë pesëdhjetë milje rrugë të mirë? Pak më shumë se gjysmë dite udhëtim. Po, e quaj shumë afër.

— S'do ta kisha quajtur kurrë largësinë si një nga *përparësitë* e martesës, — thirri Elizabeta. — S'do të kisha thënë kurrë që zonja Kollins është vendosur *afër* familjes.

— Kjo është provë e lidhjes suaj me Hertfordshirin. Çdo gjë përtej rrethinës së Longbornit, me sa duket, do t'ju dukej larg.

Ndërsa fliste, kishte një lloj buzëqeshjeje që Elizabetës iu duk se e kuptoi; ai duhej ta supozonte se ajo po mendonte për Xhejnin dhe Netherfildin, dhe ajo u skuq ndërsa iu përgjigj:

— S'dua të them se një grua s'mund të jetë vendosur tepër afër familjes. Larg dhe afër duhet të jenë relative, dhe të varen nga shumë rrethana të ndryshme. Kur ka pasuri që t'i bëjë të parëndësishme shpenzimet e udhëtimit, largësia s'është ndonjë e keqe. Por *këtu* s'është kështu. Zoti dhe zonja Kollins kanë të ardhura të mira, por jo të tilla që të lejojnë udhëtime të shpeshta; dhe jam e bindur se mikja ime s'do ta quante veten *afër* familjes me më pak se *gjysmën* e largësisë së tanishme.

Zoti Darsi e afroi pak karrigen nga ajo dhe tha:

— *Ju* s'mund të keni të drejtë për një lidhje kaq të fortë me vendin. *Ju* s'mund të keni qenë gjithmonë në Longborn.

Elizabeta dukej e habitur. Zotëria provoi njëfarë ndryshimi ndjenjash; e tërhoqi karrigen prapa, mori një gazetë nga tryeza dhe, duke i hedhur një sy, tha me zë më të ftohtë:

— Ju pëlqen Kenti?

Pasoi një dialog i shkurtër për krahinën, i qetë dhe i përmbledhur nga të dyja anët, dhe shpejt mori fund me hyrjen e Sharlotës dhe të motrës, që sapo ishin kthyer nga shëtitja. *Tête-à-tête*-i i befasoi. Zoti Darsi tregoi gabimin që e kishte bërë të ndërhynte

te zonjusha Benet, dhe, pasi ndenji edhe pak minuta pa i thënë shumë gjëra askujt, iku.

— Ç'kuptim mund të ketë kjo? — tha Sharlota sapo ai iku. — Eliza ime e dashur, duhet të jetë i dashuruar me ty, përndryshe s'do të na kishte ardhur kurrë për vizitë në këtë mënyrë kaq familjare.

Por, kur Elizabeta tregoi për heshtjen e tij, s'dukej shumë e mundshme, as për dëshirat e Sharlotës, që të ishte kështu; dhe, pas hamendjesh të ndryshme, më në fund mundën të supozonin vetëm se vizita e tij vinte nga vështirësia për të gjetur ndonjë gjë për të bërë, gjë që ishte aq më e mundshme për shkak të stinës. Gjuetia kishte mbaruar. Brenda kishte ledi Katerinën, librat dhe një tryezë bilardoje, por zotërinjtë s'mund të rrinë gjithmonë brenda; dhe, në afërsinë e shtëpisë famullitare, ose në këndshmërinë e shëtitjes deri atje, ose të njerëzve që banonin aty, dy kushërinjtë gjetën që nga kjo kohë një tundim për të shkuar atje pothuajse çdo ditë. Vinin në orë të ndryshme të mëngjesit, herë veç e veç, herë bashkë, dhe herë pas here të shoqëruar nga tezja e tyre. Ishte e qartë për të gjitha se kolonel Fiçuilliami vinte sepse kënaqej me shoqërinë e tyre, një bindje që, sigurisht, e bënte edhe më të pëlqyer; dhe kënaqësia që ndiente vetë kur ishte me të, si edhe admirimi i tij i dukshëm, ia kujtonin Elizabetës të preferuarin e saj të mëparshëm, Xhorxh Uikamin; dhe, megjithëse, duke i krahasuar, pa se në sjelljet e kolonel Fiçuilliamit kishte më pak butësi magjepsëse, besoi se ai mund të kishte mendjen më të kulturuar.

Por pse vinte zoti Darsi kaq shpesh në shtëpinë famullitare ishte më e vështirë për t'u kuptuar. S'mund të ishte për shoqëri, sepse shpesh rrinte atje dhjetë minuta rresht pa hapur gojën; dhe, kur fliste, dukej më shumë si efekt i nevojës sesa i zgjedhjes, një sakrificë për mirësjelljen, jo një kënaqësi për vete. Rrallë dukej vërtet i gjallë. Zonja Kollins s'dinte ç'të mendonte për të. Që kolonel Fiçuilliami qeshte herë pas here me hutimin e tij

tregonte se zakonisht ai ishte ndryshe, gjë që njohja e saj për të s'do t'ia kishte thënë; dhe, meqë do t'i kishte pëlqyer ta besonte këtë ndryshim si efekt të dashurisë, dhe objektin e kësaj dashurie mikeshën e saj Elizën, iu fut seriozisht punës për ta zbuluar: e vëzhgonte sa herë që ishin në Rozings dhe sa herë që vinte në Hansford; por pa shumë sukses. Ai sigurisht e shikonte shumë mikeshën e saj, por shprehja e atij shikimi ishte e diskutueshme. Ishte një vështrim i ngulët e i qëndrueshëm, por ajo shpesh dyshonte nëse kishte shumë admirim në të, dhe ndonjëherë dukej si asgjë tjetër veç hutim.

Një a dy herë i kishte sugjeruar Elizabetës mundësinë që ai të kishte simpati për të, por Elizabeta gjithmonë qeshte me këtë ide; dhe zonja Kollins s'e pa të drejtë të ngulte këmbë, nga rreziku për të ngjallur shpresa që mund të mbaronin vetëm me zhgënjim; sepse, sipas mendimit të saj, s'kishte asnjë dyshim se gjithë mospëlqimi i mikeshës do të zhdukej, po ta mendonte se ai ishte në dorën e saj.

Në planet e saj të mira për Elizabetën, ndonjëherë mendonte ta martonte me kolonel Fiçuilliamin. Ai ishte, pa krahasim, njeriu më i këndshëm: sigurisht e admironte, dhe pozita e tij në jetë ishte shumë e përshtatshme; por, për t'i kundërpeshuar këto përparësi, zoti Darsi kishte në dorë shumë famulli për të dhënë, kurse kushëriri i tij asnjë.

Kapitulli XXXIII

Më shumë se një herë, gjatë shëtitjeve në park, Elizabeta e takoi papritur zotin Darsi. E ndiente gjithë kokëfortësinë e fatit të keq që e sillte atë atje ku s'vinte njeri tjetër; dhe, që të mos ndodhte më, u kujdes t'i thoshte që herën e parë se ky ishte vendi i saj i preferuar. Si mund të ndodhte, pra, edhe një herë të dytë, ishte shumë e çuditshme! Megjithatë ndodhi, madje edhe të tretën. Dukej si ligësi e qëllimshme, ose si pendesë vullnetare; sepse në këto raste s'ishin vetëm disa pyetje formale, një heshtje e sikletshme dhe pastaj ikja, por ai e quante vërtet të nevojshme të kthehej prapa e të ecte me të. S'thoshte kurrë shumë gjëra, as ajo s'e lodhte veten të fliste a të dëgjonte shumë; por gjatë takimit të tretë i ra në sy se ai po i bënte disa pyetje të çuditshme e pa lidhje: për kënaqësinë e saj që ishte në Hansford, për dashurinë e saj për shëtitjet e vetmuara dhe për mendimin e saj për lumturinë e zotit dhe zonjës Kollins; dhe se, duke folur për Rozingsin dhe për faktin që ajo s'e njihte mirë shtëpinë, ai dukej sikur priste që, sa herë të vinte përsëri në Kent, ajo do të rrinte *edhe atje*. Fjalët e tij dukej se e nënkuptonin këtë. Mos vallë kishte ndër mend kolonel Fiçuilliamin? Ajo supozoi se, po të donte të thoshte ndonjë gjë, duhej të ishte një aludim për atë që mund të lindte nga ajo anë. Kjo e shqetësoi pak, dhe u gëzua shumë kur e pa veten te porta e gardhit përballë shtëpisë famullitare.

Një ditë, ndërsa ecte, ishte duke rilexuar letrën e fundit të Xhejnit dhe duke u ndalur te disa fragmente që tregonin se Xhejn

s'kishte shkruar në humor të mirë, kur, në vend që ta befasonte përsëri zoti Darsi, pa, kur ngriti sytë, se po i dilte përpara kolonel Fiçuilliami. Duke e futur menjëherë letrën mënjanë e duke detyruar një buzëqeshje, ajo tha:

— S'e dija që shëtisnit ndonjëherë nga këto anë.

— Po bëja xhiron e parkut, — u përgjigj ai, — siç bëj zakonisht çdo vit, dhe kisha ndër mend ta mbyllja me një vizitë në shtëpinë famullitare. Po shkoni shumë më larg?

— Jo, do të kthehesha pas një çasti.

Dhe me të vërtetë u kthye, dhe ecën bashkë drejt shtëpisë famullitare.

— A largoheni me siguri nga Kenti të shtunën? — tha ajo.

— Po, po të mos e shtyjë përsëri Darsi. Por jam në dispozicion të tij. Ai i rregullon punët si t'i dojë qejfi.

— Dhe, po s'mundi t'i rregullojë si ia do qejfi, të paktën kënaqet shumë me pushtetin për të zgjedhur. S'njoh njeri që të duket se e shijon më shumë se zoti Darsi pushtetin për të bërë atë që do.

— I pëlqen shumë të bëjë si do vetë, — u përgjigj kolonel Fiçuilliami. — Por kështu bëjmë të gjithë. Vetëm se ai ka mjete më të mira për ta bërë se shumë të tjerë, sepse është i pasur, dhe shumë të tjerë janë të varfër. Flas me ndjenjë. Një djalë i vogël, e dini, duhet të mësohet me vetëmohimin e me varësinë.[46]

— Sipas mendimit tim, djali i vogël i një konti mund të dijë fare pak për të dyja. Tani, seriozisht, ç'dini ju ndonjëherë për vetëmohimin e për varësinë? Kur ju ka penguar mungesa e parave të shkoni ku të donit apo të siguronit diçka që ju pëlqente?

— Këto janë pyetje që prekin në palcë, dhe ndoshta s'mund të them se kam provuar shumë vështirësi të këtij lloji. Por në çështje me peshë më të madhe, mund të vuaj nga mungesa e parave. Djemtë e vegjël s'mund të martohen me kë të duan.

[46] Në familjet fisnike angleze, titulli dhe pjesa më e madhe e pasurisë i kalonin djalit të madh. Djemtë më të vegjël, si kolonel Fiçuilliami, duhej të gjenin vetë një profesion, zakonisht në ushtri a në kishë, dhe ishin të detyruar të martoheshin me gra të pasura.

— Përveç po të duan gra me pasuri, gjë që më duket se e bëjnë shumë shpesh.

— Zakonet tona të shpenzimeve na bëjnë tepër të varur, dhe s'ka shumë në rangun tim të jetës që e lejojnë veten të martohen pa i kushtuar ndonjë vëmendje parasë.

„Mos është kjo për mua?“ mendoi Elizabeta, dhe u skuq nga kjo ide; por, duke e mbledhur veten, tha me ton të gjallë:

— Dhe, ju lutem, cili është çmimi i zakonshëm i djalit të vogël të një konti? Po të mos jetë vëllai i madh shumë i sëmurë, supozoj se s'do të kërkonit më shumë se pesëdhjetë mijë paund.

Ai iu përgjigj me të njëjtin ton, dhe tema u la. Për të ndërprerë një heshtje që mund ta bënte të kujtonte se ajo ishte prekur nga ç'kishte ndodhur, pak më pas tha:

— Më duket se kushëriri juaj ju solli me vete kryesisht që të kishte dikë në dispozicion. Habitem pse s'martohet, që të sigurojë një leverdi të përhershme të tillë. Por ndoshta, për tani, motra e tij bën po aq mirë; dhe, meqë është vetëm nën kujdesin e tij, mund të bëjë me të si të dojë.

— Jo, — tha kolonel Fiçuilliami, — kjo është një përparësi që duhet ta ndajë me mua. Jam bashkë me të kujdestar i zonjushës Darsi.

— Vërtet? Dhe, ju lutem, ç'lloj kujdestari jeni? Ju shkakton shumë telashe ajo që keni në kujdes? Zonjushat e moshës së saj ndonjëherë janë pak të vështira për t'u drejtuar; dhe, po të ketë shpirtin e vërtetë të Darsëve, mund t'i pëlqejë të bëjë si do vetë.

Ndërsa fliste, vuri re se ai po e shikonte me vëmendje; dhe mënyra si e pyeti menjëherë pse e supozonte se zonjusha Darsi mund t'u shkaktonte ndonjë shqetësim, e bindi se, në një mënyrë a një tjetër, i ishte afruar mjaft së vërtetës. Ajo u përgjigj menjëherë:

— S'keni pse të trembeni. S'kam dëgjuar kurrë asgjë të keqe për të; dhe guxoj të them se është nga krijesat më të bindura në botë. Është shumë e preferuar e disa zonjave që njoh, zonjës

Hërst dhe zonjushës Bingli. Më duket se ju kam dëgjuar të thoni që i njihni.

— I njoh pak. Vëllai i tyre është një njeri i këndshëm, zotëri; është mik i madh i Darsit.

— Oh po, — tha Elizabeta thatë, — zoti Darsi është jashtëzakonisht i mirë me zotin Bingli dhe kujdeset tepër shumë për të.

— Kujdeset për të! Po, vërtet besoj se Darsi *kujdeset* për të në ato pika ku ka më shumë nevojë për kujdes. Nga diçka që më tha gjatë udhëtimit për këtu, kam arsye të mendoj se Bingli i detyrohet shumë. Por duhet t'i kërkoj ndjesë, sepse s'kam të drejtë të supozoj se Bingli ishte personi për të cilin bëhej fjalë. Ishte vetëm hamendje.

— Ç'doni të thoni?

— Është një rrethanë që Darsi natyrisht s'do të donte të merrej vesh nga të gjithë, sepse, po t'i arrinte familjes së zonjës, do të ishte gjë e pakëndshme.

— Mund të jeni i sigurt se s'do ta përmend.

— Dhe mbani mend se s'kam shumë arsye ta supozoj se është Bingli. Ajo që më tha ishte vetëm kjo: se e uronte veten që kohët e fundit kishte shpëtuar një mik nga bezditë e një martese shumë të pamatur, por pa përmendur emra apo ndonjë hollësi tjetër; dhe unë dyshova se ishte Bingli vetëm sepse e besoj atë lloj djali të ri që futet në një ngatërresë të tillë, dhe sepse e di që ishin bashkë gjithë verën e kaluar.

— A ju tha zoti Darsi arsyet e tij për këtë ndërhyrje?

— Kuptova se kishte disa kundërshtime shumë të forta kundër zonjës.

— Dhe ç'marifete përdori për t'i ndarë?

— S'më foli për marifetet e veta, — tha Fiçuilliami duke buzëqeshur. — Më tha vetëm atë që ju thashë tani.

Elizabeta s'u përgjigj dhe vazhdoi të ecte, me zemrën që i fryhej nga indinjata. Pasi e vëzhgoi pak, Fiçuilliami e pyeti pse ishte kaq e menduar.

— Po mendoj për atë që më treguat, — tha ajo. — Sjellja e kushëririt tuaj s'shkon me ndjenjat e mia. Pse duhej të ishte ai gjykatësi?

— Jeni e prirur ta quani ndërhyrjen e tij të pavend?

— S'e shoh ç'të drejtë kishte zoti Darsi të vendoste nëse ishte e hijshme prirja e mikut, ose pse, vetëm me gjykimin e vet, duhej të përcaktonte e të drejtonte si duhej të ishte i lumtur ai mik. Por, — vazhdoi ajo, duke e mbledhur veten, — meqë s'dimë asnjë hollësi, s'është e drejtë ta dënojmë. S'ka arsye të supozohet se kishte shumë dashuri në këtë punë.

— S'është hamendje e panatyrshme, — tha Fiçuilliami; — por ia ul shumë për keq nderin triumfit të kushëririt tim.

Kjo u tha me shaka, por asaj iu duk një portret aq i saktë i zotit Darsi, sa s'i besoi vetes të përgjigjej; dhe prandaj, duke e ndërruar befas bisedën, foli për gjëra pa rëndësi derisa arritën te shtëpia famullitare. Atje, e mbyllur në dhomën e saj, sapo iku vizitori, mundi të mendonte pa ndërprerje për gjithçka që kishte dëgjuar. S'mund të supozohej se bëhej fjalë për njerëz të tjerë veç atyre me të cilët ishte e lidhur ajo. S'mund të ekzistonin në botë *dy* burra mbi të cilët zoti Darsi të kishte një ndikim kaq të pakufishëm. Që ai kishte qenë i përzier në masat e marra për të ndarë zotin Bingli dhe Xhejnin, s'e kishte vënë kurrë në dyshim; por gjithmonë ia kishte atribuuar zonjushës Bingli planin dhe rregullimin kryesor. Megjithatë, po të mos e mashtronte mendjemadhësia e vet, *ai* ishte shkaku, krenaria dhe tekat e tij ishin shkaku, i gjithçkaje që kishte vuajtur Xhejn dhe vazhdonte ende të vuante. Për njëfarë kohe kishte shkatërruar çdo shpresë lumturie për zemrën më të dashur e më bujare në botë; dhe askush s'mund të thoshte sa e qëndrueshme mund të ishte e keqja që kishte shkaktuar.

„Kishte disa kundërshtime shumë të forta kundër zonjës“, ishin fjalët e kolonel Fiçuilliamit; dhe këto kundërshtime të forta ndoshta ishin se ajo kishte një burrë tezeje avokat në provincë dhe një dajë tregtar në Londër.

„Kundër vetë Xhejnit," thirri ajo, „s'mund të kishte asnjë kundërshtim, me gjithë atë bukuri e mirësi që ka! Mendja e saj e shkëlqyer, e kulturuar, dhe sjelljet magjepsëse. As kundër babait tim s'mund të thuhej asgjë, i cili, megjithëse me disa veçori, ka aftësi që s'duhet t'i përbuzë as vetë zoti Darsi, dhe një respektueshmëri që ai ndoshta s'do ta arrijë kurrë."

Kur mendoi për nënën, në të vërtetë, sigurisë iu lëkund pak; por s'deshi të pranonte se ndonjë kundërshtim nga *ajo* anë kishte peshë të madhe për zotin Darsi, krenaria e të cilit, ishte e bindur, do të plagosej më thellë nga mungesa e rëndësisë së të afërmve të mikut të tij sesa nga mungesa e mendjes së tyre; dhe më në fund u bind krejt se ai ishte udhëhequr pjesërisht nga ky lloj krenarie më i keq, dhe pjesërisht nga dëshira për ta mbajtur zotin Bingli për motrën e tij.

Trazimi dhe lotët që i shkaktoi kjo temë i sollën një dhimbje koke; dhe ajo u përkeqësua aq shumë nga mbrëmja sa, bashkë me mosdëshirën për ta parë zotin Darsi, e bëri të vendoste të mos i shoqëronte kushërinjtë në Rozings, ku ishin ftuar për çaj. Zonja Kollins, duke parë se ishte vërtet keq, nuk ngulmoi që të shkonte, dhe e pengoi sa mundi edhe burrin të ngulmonte; por zoti Kollins s'mundi ta fshihte frikën se mos ledi Katerina mërzitej disi që ajo rrinte në shtëpi.

Kapitulli XXXIV

Kur ata ikën, Elizabeta, sikur të donte ta acaronte veten sa më shumë kundër zotit Darsi, zgjodhi si punë shqyrtimin e të gjitha letrave që Xhejn i kishte shkruar që kur ishte në Kent. Ato s'përmbanin asnjë ankesë të vërtetë, as ndonjë rikujtim të ngjarjeve të kaluara, as ndonjë rrëfim të vuajtjes së tanishme. Por në të gjitha, dhe pothuajse në çdo rresht të secilës, mungonte ai gëzim që kishte qenë zakonisht tipari i stilit të saj, dhe që, duke ardhur nga qetësia e një mendjeje në paqe me veten dhe të prirur me dashamirësi ndaj të gjithëve, mezi ishte vrenjtur ndonjëherë. Elizabeta vuri re çdo fjali që përcillte idenë e shqetësimit, me një vëmendje që mezi ia kishte kushtuar kur i lexoi herën e parë. Mburrja e turpshme e zotit Darsi për mjerimin që kishte arritur të shkaktonte ia mprehu ndjenjën e vuajtjeve të së motrës. Ishte njëfarë ngushëllimi të mendonte se vizita e tij në Rozings do të mbaronte pasnesër, dhe një ngushëllim edhe më i madh që, brenda më pak se dy javësh, ajo vetë do të ishte përsëri me Xhejnin dhe do të mund ta ndihmonte t'i kthehej humori, me gjithçka që mund të bënte dashuria.

S'mund ta mendonte largimin e Darsit nga Kenti pa kujtuar se kushëriri i tij do të ikte me të; por kolonel Fiçuilliami e kishte bërë të qartë se s'kishte asnjë qëllim, dhe, sado i këndshëm që ishte, ajo s'kishte ndër mend të ishte e palumtur për të.

Ndërsa po e qartësonte këtë pikë, u zgjua befas nga tingulli i ziles së derës; dhe zemra i rrahu pak nga ideja se mund të ishte

vetë kolonel Fiçuilliami, i cili kishte ardhur një herë më parë vonë në mbrëmje, dhe mund të vinte tani për të pyetur posaçërisht për të. Por kjo ide u zhduk shpejt, dhe ndjenjat iu prekën krejt ndryshe kur, për habinë e saj të plotë, pa zotin Darsi të hynte në dhomë. Me nxitim, ai nisi menjëherë të pyeste për shëndetin e saj, duke ia atribuuar vizitën dëshirës për të dëgjuar se ishte më mirë. Ajo iu përgjigj me një mirësjellje të ftohtë. Ai u ul për pak çaste, dhe pastaj, duke u ngritur, nisi të ecte nëpër dhomë. Elizabeta u habit, por s'tha asnjë fjalë. Pas një heshtjeje prej disa minutash, ai erdhi drejt saj i trazuar dhe filloi kështu:

— Më kot jam përpjekur. S'bën. Ndjenjat e mia s'mund të shtypen. Duhet të më lejoni t'ju them sa me zjarr ju admiroj dhe ju dua.

Habia e Elizabetës ishte përtej çdo shprehjeje. Ia nguli sytë, u skuq, dyshoi dhe heshti. Këtë ai e quajti nxitje të mjaftueshme, dhe menjëherë pasoi rrëfimi i gjithçkaje që ndiente dhe kishte ndier prej kohësh për të. Foli bukur; por kishte ndjenja të tjera përveç atyre të zemrës për t'u shtjelluar, dhe ai s'ishte më gojëtar për dhembshurinë sesa për krenarinë. Ndjenja e tij për inferioritetin e saj, se kjo do të ishte një ulje për të, për pengesat familjare që gjykimi i ishte kundërvënë gjithmonë prirjes, u shtjelluan me një zjarr që dukej se i përshtatej rëndësisë që po plagoste, por që kishte shumë pak gjasa ta ndihmonte kërkesën e tij.

Megjithë mospëlqimin e rrënjosur thellë, ajo s'mund të ishte e pandjeshme ndaj komplimentit të dashurisë së një njeriu të tillë, dhe, megjithëse qëllimet e saj s'ndryshuan asnjë çast, në fillim i erdhi keq për dhimbjen që ai do të merrte; derisa, e nxitur në mëri nga gjuha që përdori më pas, e humbi çdo dhembshuri në zemërim. Megjithatë, u përpoq ta qetësonte veten për t'iu përgjigjur me durim kur ai të mbaronte. Ai e mbylli duke i paraqitur forcën e asaj dashurie që, me gjithë përpjekjet e tij, e kishte parë të pamundur ta mposhtte; dhe duke shprehur shpresën se tani do të shpërblehej me pranimin e dorës së tij prej saj. Ndërsa e

thoshte këtë, ajo e shihte lehtë se ai s'kishte asnjë dyshim për një përgjigje të favorshme. *Fliste* për frikë e ankth, por fytyra i shprehte siguri të vërtetë. Një rrethanë e tillë mund ta acaronte vetëm më shumë; dhe, kur ai pushoi, ngjyra iu ngjit në faqe dhe ajo tha:

— Në raste të tilla, besoj se është zakon i caktuar të shprehësh mirënjohje për ndjenjat e rrëfyera, sado të pabarabarta që të jenë ato që kthehen. Është e natyrshme të ndiesh mirënjohje, dhe, sikur të mund ta *ndieja* mirënjohjen, do t'ju falënderoja tani. Por s'mundem. S'e kam dëshiruar kurrë mendimin tuaj të mirë, dhe ju sigurisht ma keni dhënë me shumë pahir. Më vjen keq që i kam shkaktuar dhimbje dikujt. Megjithatë, e kam bërë krejt pa e ditur, dhe shpresoj se do të zgjasë pak. Ndjenjat që, siç më thoni, ju kanë penguar prej kohësh ta pranoni respektin tuaj, s'do ta kenë të vështirë ta mposhtin pas këtij shpjegimi.

Zoti Darsi, që ishte mbështetur te oxhaku me sytë e ngulur në fytyrën e saj, dukej se i priti fjalët e saj me jo më pak mëri sesa habi. Fytyra iu zbardh nga zemërimi, dhe trazimi i mendjes i dukej në çdo tipar. Po luftonte për të dukur i qetë, dhe s'deshi ta hapte gojën derisa të besonte se e kishte arritur. Pushimi ishte i tmerrshëm për ndjenjat e Elizabetës. Më në fund, me një zë qetësie të detyruar, ai tha:

— Dhe kjo është e gjitha përgjigjja që duhet të kem nderin të pres! Ndoshta do të doja të dija pse, me kaq pak *përpjekje* për mirësjellje, më refuzojnë kështu. Por kjo ka pak rëndësi.

— Edhe unë mund të pyesja, — u përgjigj ajo, — pse, me një qëllim kaq të dukshëm për të më fyer e për të më ofenduar, zgjodhët të më thoni se më pëlqeni kundër vullnetit tuaj, kundër arsyes suaj, madje kundër karakterit tuaj? A s'ishte ky njëfarë justifikimi për pasjellshmëri, po të *isha* treguar e pasjellshme? Por kam edhe provokime të tjera. E dini që i kam. Edhe sikur ndjenjat e mia të mos kishin vendosur kundër jush, edhe sikur të kishin qenë indiferente, apo madje të favorshme, a mendoni se

ndonjë arsye do të më tundonte ta pranoja njeriun që është bërë mjeti për shkatërrimin, ndoshta përgjithmonë, të lumturisë së një motre shumë të dashur?

Ndërsa i shqiptonte këto fjalë, zoti Darsi ndërroi ngjyrë; por emocioni zgjati pak, dhe ai dëgjoi pa u përpjekur ta ndërpriste ndërsa ajo vazhdonte:

— Kam çdo arsye në botë të mendoj keq për ju. Asnjë motiv s'mund ta justifikojë rolin e padrejtë e të pabujarshëm që luajtët *atje*. S'guxoni, s'mund ta mohoni që keni qenë mjeti kryesor, në mos i vetmi, për t'i ndarë nga njëri-tjetri, për ta ekspozuar njërin ndaj qortimit të botës për teka e paqëndrueshmëri, tjetrën ndaj talljes së saj për shpresa të zhgënjyera, dhe për t'i zhytur të dy në mjerimin më të mprehtë.

Ajo bëri një pushim, dhe pa me indinjatë jo të vogël se ai po dëgjonte me një ajër që tregonte se s'e prekte aspak ndonjë ndjenjë pendimi. Madje e shikonte me një buzëqeshje mosbesimi të shtirur.

— A mund ta mohoni që e keni bërë? — përsëriti ajo.

Me një qetësi të shtirur, ai u përgjigj atëherë:

— S'kam asnjë dëshirë ta mohoj që bëra gjithçka në fuqinë time për ta ndarë mikun tim nga motra juaj, apo që gëzohem për suksesin. Ndaj tij jam treguar më i mirë se ndaj vetes.

Elizabeta s'deshi të tregonte se e kishte vënë re këtë vërejtje të sjellshme, por kuptimi i saj s'i shpëtoi, dhe as s'kishte gjasa ta zbuste.

— Por mospëlqimi im s'mbështetet vetëm te kjo punë, — vazhdoi ajo. — Shumë kohë para se të ndodhte, mendimi im për ju ishte vendosur. Karakteri juaj m'u zbulua në rrëfimin që mora shumë muaj më parë nga zoti Uikam. Për këtë, ç'mund të keni për të thënë? Me ç'akt të përfytyruar miqësie mund ta mbroni veten këtu? Apo me ç'paraqitje të rreme mund t'i mashtroni të tjerët këtu?

— Interesoheni me zjarr për punët e atij zotërie, — tha Darsi me ton më pak të qetë dhe me fytyrë më të skuqur.

— Kush, që e di ç'fatkeqësi ka pasur, mund të mos interesohet për të?

— Fatkeqësitë e tij! — përsëriti Darsi me përbuzje. — Po, fatkeqësitë e tij kanë qenë vërtet të mëdha.

— Dhe të shkaktuara prej jush, — thirri Elizabeta me energji. — Ju e keni katandisur në gjendjen e tij të tanishme të varfërisë, të varfërisë relative. Ia keni mbajtur përfitimet që duhet ta dini se ishin caktuar për të. I keni privuar vitet më të mira të jetës nga ajo pavarësi që i takonte jo më pak me të drejtë se me meritë. Të gjitha këto i keni bërë ju! E megjithatë mund ta trajtoni përmendjen e fatkeqësive të tij me përbuzje e tallje.

— Dhe ky, — thirri Darsi, ndërsa ecte me hapa të shpejtë nëpër dhomë, — është mendimi juaj për mua! Kjo është çmuarja që keni për mua! Ju falënderoj që ma shpjeguat kaq plotësisht. Fajet e mia, sipas kësaj llogarie, janë vërtet të rënda! Por ndoshta, — shtoi ai, duke u ndalur dhe duke u kthyer nga ajo, — këto fyerje mund të ishin anashkaluar, sikur krenaria juaj të mos ishte lënduar nga rrëfimi im i ndershëm i skrupujve që për kaq kohë më penguan të merrja ndonjë vendim serioz. Këto akuza të hidhura mund të ishin mbajtur brenda, sikur unë, me më shumë dinakëri, t'i kisha fshehur luftërat e mia të brendshme dhe t'ju kisha lajkatuar duke ju bërë të besonit se më shtynte një prirje e pakushtëzuar, e papërzier; arsyeja, mendimi, gjithçka. Por çdo lloj shtirjeje e urrej. As s'kam turp për ndjenjat që rrëfeva. Ishin të natyrshme e të drejta. A mund të prisnit që të gëzohesha për inferioritetin e të afërmve tuaj? Ta uroja veten për shpresën e një farefisi, pozita në jetë e të cilit është kaq dukshëm poshtë timës?

Elizabeta e ndjente veten çdo çast e më të zemëruar; megjithatë u përpoq me gjithë fuqinë të fliste qetë kur tha:

— Gaboheni, zoti Darsi, po të supozoni se mënyra e deklaratës suaj më preku ndryshe veçse duke më kursyer nga keqardhja që

mund të kisha ndier duke ju refuzuar, sikur të ishit sjellë më si zotëri.

E pa se u drodh nga këto fjalë; por ai s'tha asgjë, dhe ajo vazhdoi:

— S'mund të ma kishit ofruar dorën në asnjë mënyrë të mundshme që të më tundonte ta pranoja.

Përsëri habia e tij ishte e dukshme; dhe e shikoi me një shprehje mosbesimi e poshtërimi të përzier. Ajo vazhdoi:

— Që në fillim, që në çastin e parë, mund të them, të njohjes sime me ju, sjelljet tuaja, duke më bindur plotësisht për kryelartësinë, mendjemadhësinë dhe përbuzjen tuaj egoiste për ndjenjat e të tjerëve, ishin të tilla sa të krijonin atë themel mosmiratimi mbi të cilin ngjarjet që pasuan kanë ndërtuar një mospëlqim kaq të palëkundur; dhe s'ju kisha njohur ende një muaj, kur e ndjeva se ishit burri i fundit në botë me të cilin mund të bindesha ndonjëherë të martohesha.

— Keni thënë mjaft, zonjë. I kuptoj plotësisht ndjenjat tuaja, dhe tani s'më mbetet veçse të kem turp për ato që kanë qenë të miat. Më falni që ju mora kaq shumë kohë, dhe pranoni urimet e mia më të mira për shëndetin dhe lumturinë tuaj.

Dhe, me këto fjalë, doli me nxitim nga dhoma, dhe Elizabeta e dëgjoi çastin tjetër të hapte derën e jashtme e të largohej nga shtëpia. Trazimi i mendjes së saj tani ishte dhimbshëm i madh. S'dinte si ta mbante veten, dhe, nga dobësia e vërtetë, u ul dhe qau për gjysmë ore. Habia e saj, ndërsa mendonte për atë që kishte ndodhur, rritej sa herë që e rishikonte. Që ajo të merrte një propozim martese nga zoti Darsi! Që ai të kishte qenë i dashuruar me të për kaq shumë muaj! Aq i dashuruar sa të donte të martohej me të, megjithë të gjitha kundërshtimet që e kishin shtyrë ta pengonte mikun e tij të martohej me motrën e saj, dhe që duhej të dukeshin të paktën me po aq forcë në rastin e tij, ishte gati e pabesueshme! Ishte kënaqësi të kishte ngjallur pa e ditur një dashuri kaq të fortë. Por krenaria e tij, krenaria e tij

e neveritshme, rrëfimi i tij i paturpshëm për atë që kishte bërë me Xhejnin, siguria e tij e pafalshme kur e pranoi, megjithëse s'mund ta justifikonte, dhe mënyra e pandjeshme si e kishte përmendur zotin Uikam, mizorinë ndaj të cilit as që ishte përpjekur ta mohonte, e mposhtën shpejt dhembshurinë që mendimi për dashurinë e tij kishte ngjallur për një çast.

Vazhdoi në mendime shumë të trazuara, derisa zhurma e karrocës së ledi Katerinës e bëri të ndiente sa pak e aftë ishte të përballonte vëzhgimin e Sharlotës, dhe e shtyu të nxitonte për në dhomën e saj.

Kapitulli XXXV

Elizabeta u zgjua të nesërmen në mëngjes me të njëjtat mendime e soditje që më në fund ia kishin mbyllur sytë. Ende s'e kishte marrë veten nga habia për atë që kishte ndodhur: ishte e pamundur të mendonte për gjë tjetër; dhe, krejt pa qejf për ndonjë punë, vendosi pak pas mëngjesit t'i jepej ajrit dhe ecjes. Po shkonte drejt e te shëtitja e saj e preferuar, kur kujtimi se zoti Darsi vinte ndonjëherë atje e ndaloi, dhe, në vend që të hynte në park, u ngjit nëpër rrugicën që e largonte më shumë nga rruga kryesore. Gardhi i parkut ishte ende kufiri nga njëra anë, dhe shpejt kaloi pranë njërës nga portat që të çonin brenda.

Pasi ecte dy a tri herë përgjatë asaj pjese të rrugicës, e tundoi bukuria e mëngjesit të ndalej te portat e të shikonte brenda parkut. Pesë javët që kishte kaluar tani në Kent e kishin ndryshuar shumë krahinën, dhe çdo ditë u shtonte gjelbërim pemëve të hershme. Ishte gati ta vazhdonte shëtitjen, kur dalloi një zotëri brenda asaj lloj korije që kufizonte parkun: po vinte nga kjo anë; dhe, nga frika se mos ishte zoti Darsi, po tërhiqej menjëherë. Por personi që po afrohej tani ishte mjaft afër sa ta shihte, dhe, duke ecur përpara me padurim, ia shqiptoi emrin. Ajo ishte kthyer; por, kur dëgjoi që e thërrisnin, megjithëse me një zë që tregonte se ishte zoti Darsi, u nis përsëri drejt portës. Deri atëherë kishte arritur edhe ai; dhe, duke i zgjatur një letër, të cilën ajo e mori pa e menduar, tha me një pamje qetësie kryelartë:

— Kam ca kohë që shëtis në korije, me shpresën se do t'ju takoj. A do të më bëni nderin ta lexoni këtë letër?

Dhe pastaj, me një përkulje të lehtë, u kthye përsëri mes pemëve dhe shpejt humbi nga sytë.

Pa asnjë pritje kënaqësie, por me kureshtjen më të madhe, Elizabeta e hapi letrën, dhe, për habinë e saj gjithnjë e më të madhe, pa një zarf me dy fletë letre, të shkruara krejt, me një shkrim shumë të dendur. Edhe vetë zarfi ishte i mbushur. Duke vazhduar rrugën përgjatë rrugicës, nisi ta lexonte. Ishte shkruar në Rozings, në orën tetë të mëngjesit, dhe thoshte kështu:

Mos u alarmoni, zonjë, kur ta merrni këtë letër, nga frika se ajo përmban ndonjë përsëritje të atyre ndjenjave apo ndonjë përtëritje të atyre propozimeve që mbrëmë ju neveritën kaq shumë. Shkruaj pa asnjë qëllim t'ju dhemb, apo ta poshtëroj veten, duke u ndalur te dëshira që, për lumturinë e të dyve, s'mund të harrohen kurrë tepër shpejt; dhe mundimi që do të kërkojë hartimi dhe leximi i kësaj letre do të ishte kursyer, sikur karakteri im të mos kërkonte që ajo të shkruhej e të lexohej. Prandaj duhet ta falni lirinë me të cilën ju kërkoj vëmendjen; ndjenjat tuaja, e di, do ta japin me pahir, por unë ia kërkoj drejtësisë suaj.

Dy faje të një natyre shumë të ndryshme, dhe aspak të një madhësie të barabartë, më ngarkuat mbrëmë. I pari që përmendët ishte se, pa pyetur për ndjenjat e asnjërit, e ndava zotin Bingli nga motra juaj; dhe tjetri, se, duke shpërfillur pretendime të ndryshme, duke shpërfillur nderin e njerëzinë, shkatërrova mbarësinë e menjëhershme dhe ia rrënova perspektivat zotit Uikam. Ta hedhësh poshtë me qëllim e pa arsye shokun e rinisë sime, të preferuarin e pranuar të babait tim, një djalë të ri që mezi kishte tjetër mbështetje veç mbrojtjes sonë, dhe që ishte rritur duke pritur që ajo të ushtrohej për të, do të ishte një prishje morale, me të cilën ndarja e dy të rinjve,

dashuria e të cilëve mund të ishte rritur vetëm për pak javë, s'do të mund të krahasohej. Por nga ashpërsia e atij qortimi që mbrëmë më dhatë me kaq bollëk, për secilën rrethanë, shpresoj të jem i lirë në të ardhmen, pasi të jetë lexuar rrëfimi që vijon për veprimet e mia dhe motivet e tyre. Nëse, në shpjegimin që i detyrohem vetes, jam i detyruar të tregoj ndjenja që mund t'i fyejnë tuajat, mund të them vetëm se më vjen keq. Nevojës duhet t'i bindesh, dhe ndjesa të tjera do të ishin absurde.

S'kisha qenë shumë kohë në Hertfordshir kur pashë, si edhe të tjerët, se Bingli e parapëlqente motrën tuaj më të madhe ndaj çdo zonjushe tjetër të krahinës. Por vetëm në mbrëmjen e ballos në Netherfild pata frikën se ai ndiente një dashuri serioze. E kisha parë shpesh të dashuruar më parë. Në atë ballo, ndërsa kisha nderin të kërceja me ju, mësova për herë të parë, nga një njoftim i rastit i sir Uilliam Lukasit, se vëmendjet e Binglit ndaj motrës suaj kishin ngjallur një pritje të përgjithshme për martesën e tyre. Ai fliste për të si për një ngjarje të sigurt, ku vetëm koha mund të ishte e pacaktuar. Që nga ai çast e vëzhgova me vëmendje sjelljen e mikut tim; dhe atëherë munda ta kuptoja se simpatia e tij për zonjushën Benet ishte përtej asaj që kisha parë ndonjëherë tek ai. Vëzhgova edhe motrën tuaj. Shikimi dhe sjelljet e saj ishin të çiltra, të gëzuara e tërheqëse si gjithmonë, por pa asnjë shenjë respekti të veçantë; dhe mbeta i bindur, nga shqyrtimi i asaj mbrëmjeje, se, megjithëse i priste me kënaqësi vëmendjet e tij, nuk i ftonte me ndonjë ndjenjë të ndarë. Nëse ju s'jeni gabuar këtu, unë duhet të kem qenë në gabim. Njohja juaj më e mirë e motrës duhet ta bëjë të mundshme këtë të fundit. Nëse është kështu, nëse më ka shtyrë një gabim i tillë t'i shkaktoj dhimbje, mëria juaj s'ka qenë e paarsyeshme. Por s'do të ngurroj të pohoj se qetësia e fytyrës dhe e pamjes së motrës suaj ishte e tillë që mund t'i jepte vëzhguesit më të mprehtë bindjen se, sado e dashur të ishte natyra e saj, zemra s'kishte gjasa t'i prekej lehtë. Që doja ta besoja indiferente është e sigurt; por

do të guxoj të them se hetimet dhe vendimet e mia zakonisht s'ndikohen nga shpresat a frikërat e mia. S'e besova indiferente sepse e dëshiroja; e besova nga një bindje e paanshme, po aq sinqerisht sa e dëshiroja me arsye. Kundërshtimet e mia ndaj martesës s'ishin vetëm ato që mbrëmë pranova se, në rastin tim, kërkuan gjithë forcën e pasionit për t'i lënë mënjanë; mungesa e lidhjeve s'mund të ishte një e keqe kaq e madhe për mikun tim sa për mua. Por kishte shkaqe të tjera neverie; shkaqe që, megjithëse ekzistojnë ende, dhe ekzistojnë në të njëjtën shkallë në të dy rastet, isha përpjekur vetë t'i harroja, sepse s'ishin menjëherë para syve të mi. Këto shkaqe duhen thënë, edhe pse shkurt. Pozita e familjes së nënës suaj, megjithëse e papranueshme, s'ishte asgjë në krahasim me atë mungesë të plotë hijeshie që e tregonin kaq shpesh, gati gjithmonë, ajo vetë, tri motrat tuaja më të vogla, dhe herë pas here madje edhe babai juaj. Më falni; më dhemb t'ju fyej. Por, mes shqetësimit tuaj për të metat e të afërmve më të ngushtë dhe pakënaqësisë suaj për këtë përshkrim të tyre, le t'ju ngushëllojë mendimi se fakti që ju dhe motra juaj më e madhe jeni sjellë kështu sa të shmangni çdo pjesë të një qortimi të ngjashëm është një lavdërim që ju bëhet nga të gjithë, dhe që u bën nder mendjes e natyrës së të dyjave. Do të shtoj vetëm se, nga ajo që ndodhi atë mbrëmje, mendimi im për të gjitha palët u përforcua, dhe u shtua çdo shtysë që mund të më kishte çuar më parë ta ruaja mikun tim nga ajo që e quaja një lidhje shumë të pafat. Ai e la Netherfildin për Londër të nesërmen, siç e mbani mend, jam i sigurt, me qëllim që të kthehej shpejt.

Tani duhet shpjeguar roli që luajta unë. Shqetësimi i motrave të tij ishte ngjallur njësoj si imi: përputhja e ndjenjave tona u zbulua shpejt; dhe, njësoj të vetëdijshëm se s'duhej humbur kohë për ta ndarë vëllanë e tyre, vendosëm shpejt t'i bashkoheshim menjëherë në Londër. Kështu shkuam; dhe atje mora përsipër me gatishmëri detyrën t'i tregoja mikut tim të

këqijat e sigurta të një zgjedhjeje të tillë. Ia përshkrova dhe ia theksova me zjarr. Por, sado që kjo vërejtje mund ta kishte lëkundur a vonuar vendimin e tij, s'besoj se në fund do ta kishte penguar martesën, sikur të mos ishte mbështetur nga siguria, që s'ngurrova t'ia jepja, për indiferencën e motrës suaj. Më parë ai kishte besuar se ajo ia kthente dashurinë me respekt të sinqertë, në mos të barabartë. Por Bingli ka një modesti të madhe natyrore, dhe mbështetet më fort te gjykimi im se te i veti. Ta bindja, pra, se e kishte mashtruar veten, s'ishte gjë shumë e vështirë. Ta bindja të mos kthehej në Hertfordshir, pasi i ishte dhënë kjo bindje, mezi ishte punë e një çasti. S'mund ta fajësoj veten që bëra kaq. Ka vetëm një pjesë të sjelljes sime, në gjithë këtë punë, për të cilën s'mendoj me kënaqësi; dhe është se ula veten deri sa të përdorja marifete, duke ia fshehur që motra juaj ishte në Londër. E dija vetë, siç e dinte zonjusha Bingli; por i vëllai ende s'e di. Që mund të ishin takuar pa pasoja të këqija, ndoshta ka të ngjarë; por dashuria e tij s'më dukej mjaft e shuar që ta shihte atë pa njëfarë rreziku. Ndoshta kjo fshehje, kjo shtirje, ishte poshtë meje. Megjithatë, është bërë, dhe është bërë për të mirë. Për këtë temë s'kam më asgjë për të thënë, asnjë ndjesë tjetër për të kërkuar. Nëse ia kam plagosur ndjenjat motrës suaj, e kam bërë pa e ditur; dhe, megjithëse motivet që më udhëhoqën mund t'ju duken krejt natyrshëm të pamjaftueshme, ende s'kam mësuar t'i dënoj.

Sa për atë akuzën tjetër, më të rëndë, se e kam dëmtuar zotin Uikam, mund ta hedh poshtë vetëm duke ju paraqitur gjithë lidhjen e tij me familjen time. Për çfarë më ka akuzuar veçanërisht, s'e di; por për vërtetësinë e asaj që do të tregoj, mund të thërras më shumë se një dëshmitar me ndershmëri të padyshimtë. Zoti Uikam është i biri i një njeriu shumë të respektuar, i cili për shumë vjet kishte në dorë administrimin e të gjitha pronave të Pemberlit, dhe sjellja e mirë e të cilit në kryerjen e kësaj detyre e prirte natyrisht babain tim t'i bënte ndonjë të

mirë; dhe prandaj mirësia e tij u derdh me bollëk mbi Xhorxh Uikamin, që ishte biri i tij i pagëzimit. Babai im e mbajti në shkollë, e më pas në Kembrixh; ndihmë shumë e rëndësishme, sepse babai i tij, gjithmonë i varfër nga shpenzimet e tepërta të së shoqes, s'do të kishte qenë në gjendje t'i jepte edukimin e një zotërie. Babait tim jo vetëm i pëlqente shoqëria e këtij djali të ri, sjelljet e të cilit ishin gjithmonë tërheqëse, por kishte edhe mendimin më të lartë për të, dhe, duke shpresuar se kisha do të ishte profesioni i tij, kishte ndër mend ta siguronte në të. Sa për mua, kanë kaluar shumë, shumë vjet që kur nisa të mendoja për të krejt ndryshe. Prirjet e liga, mungesa e parimeve, që ai kujdesej t'ia fshihte mikut të tij më të mirë, s'mund t'i shpëtonin vëzhgimit të një djali të ri gati në të njëjtën moshë me të, që kishte rast ta shihte në çaste të pakujdesshme, gjë që zoti Darsi s'mund ta kishte. Këtu përsëri do t'ju dhemb, sa shumë, vetëm ju mund ta thoni. Por, cilatdo që të jenë ndjenjat që ka ngjallur zoti Uikam, një dyshim për natyrën e tyre s'do të më pengojë ta zbuloj karakterin e tij të vërtetë. Përkundrazi, më jep edhe një motiv tjetër.

Babai im i shkëlqyer vdiq rreth pesë vjet më parë; dhe dashuria e tij për zotin Uikam ishte deri në fund kaq e qëndrueshme, sa në testament ma rekomandonte veçanërisht ta ndihmoja të përparonte në mënyrën më të mirë që do ta lejonte profesioni i tij, dhe, po të shugurohej prift, dëshironte që një famulli e vlefshme e familjes të ishte e tij sapo të mbetej e lirë. Kishte gjithashtu një trashëgimi prej një mijë paundësh. Babai i tij s'jetoi shumë pas timit; dhe, brenda gjysmë viti nga këto ngjarje, zoti Uikam më shkroi për të më njoftuar se, meqë kishte vendosur përfundimisht të mos shugurohej, shpresonte se s'do ta quaja të paarsyeshme që ai të priste ndonjë përfitim më të menjëhershëm në para, në vend të famullisë, nga e cila s'mund të përfitonte. Kishte njëfarë qëllimi, shtonte ai, të studionte drejtësi, dhe unë duhej ta dija se interesi i një mijë paundëve do

të ishte mbështetje shumë e pamjaftueshme për këtë. Më shumë e dëshiroja sesa e besoja që ishte i sinqertë; por, sidoqoftë, isha krejt gati ta pranoja propozimin e tij. E dija që zoti Uikam s'duhej të bëhej klerik. Punët u rregulluan, pra, shpejt. Ai hoqi dorë nga çdo pretendim për ndihmë në kishë, edhe sikur të ishte ndonjëherë në gjendje ta merrte, dhe pranoi në këmbim tre mijë paund. Çdo lidhje mes nesh dukej tani e shpërbërë. Mendoja tepër keq për të sa ta ftoja në Pemberli apo ta pranoja shoqërinë e tij në Londër. Në Londër, besoj, jetoi kryesisht, por studimi i drejtësisë ishte thjesht pretekst; dhe, tani i lirë nga çdo frenim, jeta e tij ishte jetë përtacie e shthurjeje. Për rreth tre vjet dëgjova pak për të; por, kur vdiq famullitari i famullisë që i ishte caktuar, ai m'u drejtua përsëri me letër për emërimin. Rrethanat e tij, më siguronte, dhe s'e pata të vështirë ta besoja, ishin jashtëzakonisht të këqija. E kishte gjetur drejtësinë një studim shumë pa fitim, dhe tani ishte absolutisht i vendosur të shugurohej, po ta emëroja në famullinë në fjalë; për të cilën besonte se s'kishte shumë dyshim, sepse ishte i sigurt që s'kisha tjetër njeri për të siguruar, dhe s'mund t'i kisha harruar qëllimet e babait tim të nderuar. Vështirë se do të më fajësoni që refuzova ta plotësoja këtë lutje, apo që i rezistova çdo përsëritjeje të saj. Mëria e tij ishte në përpjesëtim me ngushticën e rrethanave të tij, dhe pa dyshim ishte po aq i furishëm në sharjet për mua para të tjerëve sa në qortimet ndaj meje. Pas kësaj periudhe, u la mënjanë çdo pamje njohjeje. Si jetoi, s'e di. Por verën e kaluar m'u imponua përsëri në vëmendje në mënyrën më të dhimbshme.

Tani duhet të përmend një rrethanë që do të doja ta harroja vetë, dhe që asnjë detyrim më i vogël se i tanishmi s'do të më shtynte t'ia zbuloja ndonjë qenieje njerëzore. Pasi kam thënë kaq, s'kam asnjë dyshim për fshehtësinë tuaj. Motra ime, që është më shumë se dhjetë vjet më e vogël se unë, u la nën kujdestarinë e nipit të nënës sime, kolonel Fiçuilliamit, dhe timen.

Rreth një vit më parë e morën nga shkolla, dhe i ngritën një shtëpi në Londër; dhe verën e kaluar shkoi me zonjën që e drejtonte në Ramsgejt;[47] *dhe atje shkoi edhe zoti Uikam, pa dyshim me qëllim; sepse doli se kishte pasur një njohje të mëparshme mes tij dhe zonjës Jang, për karakterin e së cilës u mashtruam fatkeqësisht; dhe, me bashkëfajësinë e ndihmën e saj, ai i pëlqeu aq shumë Xhorxhianës, zemra e dashur e së cilës kishte ruajtur një përshtypje të fortë për mirësinë e tij ndaj saj kur ishte fëmijë, sa ajo u bind ta besonte veten të dashuruar dhe të pranonte të arratisej me të. Atëherë ishte vetëm pesëmbëdhjetë vjeçe, gjë që duhet të jetë justifikimi i saj; dhe, pasi tregova pamaturinë e saj, jam i lumtur të shtoj se këtë e mësova prej saj. U bashkova me ta papritur një a dy ditë para arratisjes së planifikuar; dhe atëherë Xhorxhiana, duke mos e duruar dot idenë se do ta pikëllonte e do ta fyente një vëlla që e shikonte gati si baba, m'i rrëfeu të gjitha. Mund ta përfytyroni ç'ndjeva dhe si veprova. Respekti për nderin dhe ndjenjat e motrës sime e pengoi çdo bërje publike; por i shkrova zotit Uikam, i cili u largua menjëherë nga vendi, dhe zonja Jang sigurisht u hoq nga detyra. Qëllimi kryesor i zotit Uikam ishte pa dyshim pasuria e motrës sime, që është tridhjetë mijë paund; por s'mund të mos supozoj se shpresa për t'u hakmarrë ndaj meje ishte një shtysë e fortë. Hakmarrja e tij do të kishte qenë vërtet e plotë.*

Ky, zonjë, është një rrëfim besnik i çdo ngjarjeje ku kemi qenë të përzier bashkë; dhe, po të mos e hidhni poshtë krejt si të rremë, shpresoj se që tani e tutje do të më shfajësoni nga mizoria ndaj zotit Uikam. S'e di në ç'mënyrë, nën ç'formë gënjeshtre, ju ka mashtruar; por suksesi i tij ndoshta s'është për t'u çuditur, meqë më parë s'dinit asgjë për asnjërin prej nesh. Ta zbulonit s'ishte në dorën tuaj, dhe të dyshonit sigurisht s'ishte në prirjen tuaj. Ndoshta pyesni veten pse s'ju thashë gjithë këtë mbrëmë.

[47] Ramsgate: qytet bregdetar në Kent, i preferuar nga familjet e pasura të Londrës për pushimet verore buzë detit.

Por atëherë s'isha mjaft zot i vetes sa të dija ç'mund a ç'duhej të zbulohej. Për vërtetësinë e gjithçkaje që tregohet këtu, mund t'i drejtohem veçanërisht dëshmisë së kolonel Fiçuilliamit, i cili, nga afërsia jonë farefisnore dhe miqësia e vazhdueshme, dhe akoma më shumë si një nga përmbaruesit e testamentit të babait tim, ka qenë domosdo në dijeni të çdo hollësie të këtyre punëve. Nëse neveria juaj për mua *do t'i bënte pa vlerë pohimet e* mia, *e njëjta arsye s'mund t'ju pengojë t'i besoni kushëririt tim; dhe, që të keni mundësinë ta pyesni, do të përpiqem të gjej ndonjë rast për t'jua dhënë këtë letër në dorë gjatë mëngjesit. Do të shtoj vetëm: Zoti ju bekoftë.*

FIÇUILLIAM DARSI

Kapitulli XXXVI

Kur zoti Darsi i dha letrën, Elizabeta nuk priste që ajo të përmbante një përtëritje të propozimeve të tij, por s'kishte pasur asnjë pritje për përmbajtjen. Por, siç ishte, mund të merret me mend sa me padurim e lexoi, dhe ç'emocione të kundërta i ngjalli. Ndjenjat e saj ndërsa lexonte mezi mund të përcaktoheshin. Me habi kuptoi në fillim se ai besonte se mund të kërkonte ndonjë ndjesë; dhe ishte e bindur me vendosmëri se s'mund të kishte asnjë shpjegim për të dhënë, që një ndjenjë e drejtë turpi të mos e fshihte. Me një paragjykim të fortë kundër çdo gjëje që ai mund të thoshte, nisi rrëfimin e tij për atë që kishte ndodhur në Netherfild. Lexonte me një padurim që mezi i linte fuqinë të kuptonte; dhe, nga padurimi për të ditur ç'mund të sillte fjalia tjetër, s'ishte në gjendje t'i kushtonte vëmendje kuptimit të asaj që kishte para syve. Bindjen e tij për indiferencën e së motrës vendosi menjëherë ta quante të rreme; dhe rrëfimi i tij për kundërshtimet e vërteta, më të këqijat, ndaj martesës, e zemëroi tepër për të pasur ndonjë dëshirë t'i bënte drejtësi. Ai s'shprehte asnjë keqardhje për atë që kishte bërë që ta kënaqte; stili i tij s'ishte i penduar, por kryelartë. Ishte gjithë krenari e paturpësi.

Por kur kësaj teme i pasoi rrëfimi i tij për zotin Uikam, kur lexoi, me një vëmendje disi më të qartë, një tregim ngjarjesh që, po të ishte i vërtetë, duhej të përmbyste çdo mendim të dashur për vlerën e tij, dhe që i ngjante në mënyrë kaq alarmuese historisë që kishte treguar ai vetë për veten, ndjenjat e saj u bënë edhe

më të dhimbshme e më të vështira për t'u përcaktuar. Habia, frika, madje edhe tmerri e shtypën. Donte ta hidhte poshtë krejt, duke thirrur vazhdimisht: „Kjo duhet të jetë e rreme! S'mund të jetë kështu! Kjo duhet të jetë gënjeshtra më e trashë!“ Dhe, kur e lexoi gjithë letrën, megjithëse mezi dinte ndonjë gjë nga një a dy faqet e fundit, e futi me nxitim mënjanë, duke deklaruar se s'do t'i kushtonte vëmendje, se s'do ta shikonte më kurrë.

Në këtë gjendje mendjeje të trazuar, me mendime që s'ndaleshin dot te asgjë, vazhdoi të ecte; por s'bënte: pas gjysmë minute letra u hap përsëri; dhe, duke e mbledhur veten sa mundi, nisi përsëri leximin poshtërues të gjithçkaje që kishte të bënte me Uikamin, dhe e zotëroi veten aq sa ta shqyrtonte kuptimin e çdo fjalie. Rrëfimi për lidhjen e tij me familjen e Pemberlit ishte pikërisht ai që kishte treguar vetë ai; dhe mirësia e të ndjerit zoti Darsi, megjithëse ajo s'e kishte ditur më parë sa e madhe ishte, përputhej po aq mirë me fjalët e tij. Deri këtu të dy rrëfimet e vërtetonin njëri-tjetrin; por kur arriti te testamenti, ndryshimi ishte i madh. Ajo që kishte thënë Uikami për famullinë ishte e freskët në kujtesën e saj; dhe, ndërsa ia kujtonte fjalët e sakta, ishte e pamundur të mos ndiente se kishte një dyfytyrësi të trashë nga njëra anë a nga tjetra, dhe, për pak çaste, u lajkatua se dëshirat e saj s'gabonin. Por, kur lexoi e rilexoi, me vëmendjen më të madhe, hollësitë që pasonin menjëherë, se Uikami kishte hequr dorë nga çdo pretendim për famullinë dhe kishte marrë në këmbim një shumë kaq të konsiderueshme sa tre mijë paund, përsëri u detyrua të ngurronte. E la letrën, i peshoi të gjitha rrethanat me atë që kujtonte se ishte paanësi, mendoi sa e mundshme ishte secila deklaratë, por me pak sukses. Nga të dyja anët ishin vetëm pohime. Vazhdoi përsëri të lexonte. Por çdo rresht tregonte më qartë se kjo punë, për të cilën kishte besuar se ishte e pamundur që ndonjë sajesë ta paraqiste në atë mënyrë sa sjellja e zotit Darsi të dukej më pak se e turpshme, mund të merrte një

kthesë që do ta bënte atë krejt të pafajshëm nga fillimi deri në fund.

Shpenzimet e tepërta dhe shthurja e përgjithshme që ai s'ngurroi t'ia ngarkonte zotit Uikam e tronditën jashtëzakonisht; aq më shumë, sepse s'mund të sillte asnjë provë për padrejtësinë e tyre. S'kishte dëgjuar kurrë për të para se ai të hynte në milicinë e ——shirit, ku ishte regjistruar me nxitjen e djalit të ri që, kur e kishte takuar rastësisht në Londër, kishte përtërirë atje një njohje të vagullt. Për mënyrën e tij të mëparshme të jetesës, në Hertfordshir s'dihej asgjë veç asaj që kishte treguar vetë. Sa për karakterin e tij të vërtetë, edhe sikur të kishte pasur mundësi të merrte të dhëna, s'kishte ndier kurrë dëshirë të pyeste. Fytyra, zëri dhe sjelljet e tij e kishin vendosur menjëherë në zotërim të çdo virtyti. U përpoq të kujtonte ndonjë shembull mirësie, ndonjë tipar të dalluar ndershmërie a dashamirësie, që mund ta shpëtonte nga sulmet e zotit Darsi; ose të paktën, me epërsinë e virtytit, të shlyente ato gabime të rastit, në të cilat do të përpiqej ta klasifikonte atë që zoti Darsi e kishte përshkruar si përtaci e ves të shumë viteve. Por asnjë kujtim i tillë s'i erdhi në ndihmë. E shihte menjëherë para vetes, me gjithë hirin e pamjes e të sjelljes, por s'mund të kujtonte ndonjë të mirë më thelbësore se miratimi i përgjithshëm i rrethit dhe respekti që aftësitë e tij shoqërore i kishin fituar në mensën e oficerëve. Pasi u ndal mjaft gjatë në këtë pikë, vazhdoi edhe një herë të lexonte. Por, mjerë! Historia që pasonte, për synimet e tij ndaj zonjushës Darsi, merrte njëfarë vërtetimi nga ajo që kishte ndodhur mes kolonel Fiçuilliamit dhe saj vetëm një mëngjes më parë; dhe më në fund, për vërtetësinë e çdo hollësie, e dërgonin te vetë kolonel Fiçuilliami, nga i cili kishte marrë më parë lajmin se ishte i përfshirë nga afër në të gjitha punët e kushëririt, dhe karakterin e të cilit s'kishte asnjë arsye ta vinte në dyshim. Një herë gati vendosi t'i drejtohej atij, por ideja u ndal nga sikleti i një kërkese të tillë, dhe më në fund u zhduk krejt nga bindja se

zoti Darsi s'do ta kishte rrezikuar kurrë një propozim të tillë, po të mos ishte i sigurt se kushëriri do ta vërtetonte.

I kujtohej krejt mirë gjithçka që ishte thënë në bisedën mes Uikamit dhe saj në mbrëmjen e tyre të parë te zoti Filips. Shumë nga shprehjet e tij ishin ende të freskëta në kujtesën e saj. *Tani* i bëri përshtypje pahijshmëria e rrëfimeve të tilla para një të huaje, dhe u habit si i kishte shpëtuar më parë. E pa mungesën e delikatesës në mënyrën si e kishte nxjerrë veten përpara, dhe mospërputhjen e deklaratave me sjelljen e tij. I kujtohej se ishte mburrur që s'kishte frikë ta shihte zotin Darsi, se zoti Darsi mund të largohej nga krahina, por *ai* do të qëndronte në vendin e vet; megjithatë e kishte shmangur ballon e Netherfildit pikërisht javën tjetër. I kujtohej gjithashtu se, derisa familja e Netherfildit e la krahinën, ai s'ia kishte treguar historinë askujt tjetër veç saj; por se, pas largimit të tyre, ishte diskutuar kudo; se atëherë ai s'kishte pasur asnjë rezervë, asnjë skrupull për ta ulur karakterin e zotit Darsi, megjithëse e kishte siguruar se respekti për babain do ta pengonte gjithmonë ta demaskonte të birin.

Sa ndryshe dukej tani çdo gjë ku ishte i përzier ai! Vëmendjet e tij ndaj zonjushës King ishin tani pasojë e synimeve vetëm dhe neveritshëm interesaxhie; dhe mesatarja e pasurisë së saj s'tregonte më maturinë e dëshirave të tij, por etjen e tij për të kapur çfarëdo. Sjellja e tij ndaj saj vetë tani s'mund të kishte pasur ndonjë motiv të pranueshëm: ose ishte mashtruar për pasurinë e saj, ose e kishte kënaqur mendjemadhësinë duke inkurajuar parapëlqimin që ajo besonte se ia kishte treguar në mënyrë kaq të pamatur. Çdo luftë e mbetur në favorin e tij dobësohej gjithnjë e më shumë; dhe, për ta justifikuar edhe më shumë zotin Darsi, s'mund të mos pranonte se zoti Bingli, kur e kishte pyetur Xhejn, e kishte pohuar prej kohësh pafajësinë e tij në këtë punë; se, sado krenare e të ftohta që të ishin sjelljet e tij, ajo s'kishte parë kurrë, gjatë gjithë njohjes së tyre, një njohjeje që kohët e fundit i kishte bashkuar shumë dhe i kishte dhënë njëfarë afërsie me zakonet e

tij, asgjë që ta tradhtonte si njeri pa parime a të padrejtë, asgjë që ta tregonte me zakone jofetare a imorale; se mes të afërmve të vet ai ishte i respektuar e i çmuar; se edhe Uikami i kishte pranuar merita si vëlla, dhe se ajo e kishte dëgjuar shpesh të fliste me aq dashuri për motrën, sa të tregonte se ishte i aftë për ndonjë ndjenjë të dashur; se, po të kishin qenë veprimet e tij ashtu si i paraqiste Uikami, një shkelje kaq e trashë e gjithçkaje që është e drejtë mezi do të ishte fshehur nga bota; dhe se miqësia mes një njeriu të aftë për të dhe një njeriu kaq të dashur si zoti Bingli ishte e pakuptueshme.

U turpërua krejt nga vetja. As për Darsin, as për Uikamin s'mund të mendonte pa ndier se kishte qenë e verbër, e njëanshme, e paragjykuar, qesharake.

— Sa e neveritshme kam qenë! — thirri ajo. — Unë, që krenohesha me mprehtësinë time! Unë, që e çmoja veten për aftësitë e mia! Që shpesh e kam përbuzur zemërbardhësinë bujare të motrës sime, dhe e kam kënaqur mendjemadhësinë time me mosbesim të kotë a të padrejtë. Sa poshtërues është ky zbulim! E megjithatë, sa poshtërim i drejtë! Edhe sikur të kisha qenë e dashuruar, s'do të kisha qenë dot më e verbër në mënyrë kaq të mjerë. Por mendjemadhësia, jo dashuria, ka qenë marrëzia ime. E kënaqur nga parapëlqimi i njërit dhe e fyer nga mospërfillja e tjetrit, që në fillim të njohjes sonë, i kam ftuar paragjykimin dhe padijen dhe e kam përzënë arsyen kur bëhej fjalë për ndonjërin prej tyre. Deri në këtë çast, s'e kisha njohur kurrë veten.

Nga vetja te Xhejn, nga Xhejn te Bingli, mendimet e saj shkonin në një vijë që shpejt ia solli ndër mend se shpjegimi i zotit Darsi për *atë* pjesë i ishte dukur shumë i pamjaftueshëm; dhe e lexoi përsëri. Efekti i leximit të dytë ishte krejt ndryshe. Si mund t'ua mohonte pohimeve të tij në një rast atë besim që qe detyruar t'ua jepte në tjetrin? Ai deklaronte se s'kishte dyshuar aspak për dashurinë e së motrës; dhe ajo s'mund të mos kujtonte se cili kishte qenë gjithmonë mendimi i Sharlotës. As s'mund ta

mohonte drejtësinë e përshkrimit që ai i bënte Xhejnit. E ndiente se ndjenjat e Xhejnit, megjithëse të zjarrta, shfaqeshin pak, dhe se në pamjen e sjelljen e saj kishte një qetësi të vazhdueshme, që jo shpesh shkon bashkë me një ndjeshmëri të madhe.

Kur arriti te ajo pjesë e letrës ku përmendej familja e saj, me tone qortimi kaq poshtëruese, e megjithatë të merituara, ndjenja e turpit iu bë e rëndë. Drejtësia e akuzës i bëri përshtypje tepër fort për ta mohuar; dhe rrethanat të cilave ai u aludonte veçanërisht, si të ndodhura në ballon e Netherfildit dhe si të tilla që ia kishin përforcuar mosmiratimin e parë, s'mund t'i kishin lënë në mendje një përshtypje më të fortë se asaj.

Komplimenti për të dhe për të motrën s'kaloi pa u ndier. E qetësoi, por s'mund ta ngushëllonte për përbuzjen që pjesa tjetër e familjes kishte tërhequr kështu vetë mbi vete; dhe, kur mendoi se zhgënjimi i Xhejnit, në fakt, kishte qenë vepër e të afërmve të saj më të ngushtë, dhe kur mendoi sa shumë duhej të dëmtohej nderi i të dyjave nga një sjellje kaq e pahijshme, u ndie e dëshpëruar si kurrë më parë.

Pasi u end përgjatë rrugicës për dy orë, duke iu dhënë çdo lloj mendimi, duke i rishqyrtuar ngjarjet, duke përcaktuar gjasat dhe duke u pajtuar, sa mundi, me një ndryshim kaq të papritur e kaq të rëndësishëm, lodhja dhe kujtimi i mungesës së gjatë e bënë më në fund të kthehej në shtëpi; dhe hyri me dëshirën të dukej e gëzuar si zakonisht dhe me vendimin t'i shtypte ato mendime që do ta bënin të paaftë për bisedë.

I thanë menjëherë se dy zotërinjtë nga Rozingsi kishin ardhur secili gjatë mungesës së saj; zoti Darsi vetëm për pak minuta, për t'u përshëndetur, por kolonel Fiçuilliami kishte ndenjur me ta të paktën një orë, duke shpresuar se ajo do të kthehej, dhe gati duke vendosur të dilte ta kërkonte derisa ta gjente. Elizabeta mezi arriti ta *shtirej* se i vinte keq që s'e kishte takuar; në të vërtetë u gëzua. Kolonel Fiçuilliami s'ishte më objekt interesi. Mund të mendonte vetëm për letrën e saj.

Kapitulli XXXVII

Dy zotërinjtë e lanë Rozingsin të nesërmen në mëngjes; dhe zoti Kollins, që kishte pritur pranë portave për t'u bërë përkuljen e lamtumirës, mundi të sillte në shtëpi lajmin e këndshëm se dukeshin me shëndet shumë të mirë dhe me humor aq të pranueshëm sa mund të pritej, pas skenës së trishtë të ndarjes që sapo ishte zhvilluar në Rozings. Pastaj nxitoi për në Rozings për të ngushëlluar ledi Katerinën dhe vajzën e saj; dhe, kur u kthye, solli me shumë kënaqësi një porosi nga Zonjëria e Saj, se ajo ndihej aq e mërzitur sa dëshironte shumë t'i kishte të gjithë për drekë.

Elizabeta s'mund ta shihte ledi Katerinën pa kujtuar se, po ta kishte zgjedhur, tani mund t'i ishte prezantuar si mbesa e saj e ardhshme; as s'mund të mendonte pa buzëqeshur sa e madhe do të kishte qenë indinjata e Zonjërisë së Saj. „Ç'do të kishte thënë? Si do të ishte sjellë?“ ishin pyetjet me të cilat argëtohej.

Tema e tyre e parë ishte pakësimi i shoqërisë së Rozingsit.

— Ju siguroj, e ndiej jashtëzakonisht, — tha ledi Katerina; — besoj se askush s'e ndien humbjen e miqve aq sa unë. Por jam veçanërisht e lidhur me këta djem të rinj; dhe e di që edhe ata janë kaq të lidhur me mua! Iu erdhi jashtëzakonisht keq që po iknin! Por kështu u vjen gjithmonë. I dashuri kolonel e mbajti humorin mjaft mirë deri në fund fare; por Darsi dukej se e ndiente më thellë, më shumë, më duket, se vitin e kaluar. Lidhja e tij me Rozingsin sigurisht po rritet.

Zoti Kollins kishte këtu një kompliment dhe një aludim për të futur, të cilave nëna dhe e bija u buzëqeshën me mirësi.

Pas drekës, ledi Katerina vërejti se zonjusha Benet dukej pa humor; dhe, duke e shpjeguar menjëherë vetë, me supozimin se asaj s'i pëlqente të kthehej kaq shpejt në shtëpi, shtoi:

— Por, po të jetë kështu, duhet t'i shkruani nënës suaj t'i luteni të rrini edhe pak. Zonja Kollins do të gëzohet shumë për shoqërinë tuaj, jam e sigurt.

— Jam shumë mirënjohëse ndaj Zonjërisë Suaj për ftesën e mirë, — u përgjigj Elizabeta; — por s'jam në gjendje ta pranoj. Duhet të jem në Londër të shtunën që vjen.

— Po, në këtë rast, do të keni ndenjur këtu vetëm gjashtë javë. Prisja të rrinit dy muaj. Ia thashë zonjës Kollins para se të vinit. S'ka asnjë arsye të ikni kaq shpejt. Zonja Benet me siguri mund t'ia dalë pa ju edhe dy javë të tjera.

— Por babai im s'mundet. Më shkroi javën e kaluar që të nxitoja kthimin.

— Oh, babai juaj, sigurisht, mund t'ia dalë pa ju, po t'ia dalë nëna. Vajzat s'janë kurrë aq të rëndësishme për një baba. Dhe, po të rrini edhe një *muaj* të plotë, do të jem në gjendje ta çoj njërën prej jush deri në Londër, sepse po shkoj atje në fillim të qershorit për një javë; dhe, meqë Doson s'e ka problem të ulet përpara,[48] do të ketë vend shumë të mirë për njërën prej jush; dhe, në të vërtetë, po të ishte moti i freskët, s'do ta kisha problem t'ju merrja të dyja, sepse asnjëra s'jeni e madhe.

— Jeni vetë mirësia, zonjë; por besoj se duhet t'i përmbahemi planit tonë të parë.

Ledi Katerina dukej se u nënshtrua.

— Zonja Kollins, duhet të dërgoni një shërbëtor me ta. E dini që e them gjithmonë mendimin tim, dhe s'e duroj dot idenë që dy

[48] Doson është shërbyesja e ledi Katerinës. Ajo do të ulej përpara, në ndenjësen pranë karrocierit, kështu që brenda karrocës do të mbetej vend për një nga vajzat.

vajza të reja të udhëtojnë vetëm me karrocë poste.[49] Është krejt e pahijshme. Duhet ta rregulloni të dërgoni dikë. Kam neverinë më të madhe në botë për gjëra të tilla. Vajzat e reja duhet të ruhen e të shoqërohen gjithmonë si duhet, sipas pozitës së tyre në jetë. Kur mbesa ime Xhorxhiana shkoi në Ramsgejt verën e kaluar, ngula këmbë që ta shoqëronin dy shërbëtorë meshkuj. Zonjusha Darsi, e bija e zotit Darsi të Pemberlit dhe e ledi Anës, s'mund të paraqitej si duhet ndryshe. Jam jashtëzakonisht e vëmendshme për të gjitha këto gjëra. Duhet ta dërgoni Xhonin me zonjushat, zonja Kollins. Më vjen mirë që më shkoi ndër mend ta përmend; sepse do të ishte vërtet turp për *ju* t'i linit të iknin vetëm.

— Daja do të na dërgojë një shërbëtor.

— Oh! Daja juaj! Mban shërbëtor mashkull, apo jo? Më vjen shumë mirë që keni dikë që mendon për këto gjëra. Ku do t'i ndërroni kuajt? Oh, në Bromli, sigurisht. Po ta përmendni emrin tim te hani „Këmbana“, do t'ju shërbejnë mirë.

Ledi Katerina kishte shumë pyetje të tjera për udhëtimin e tyre; dhe, meqë s'u përgjigjej të gjithave vetë, duhej vëmendje, gjë që Elizabeta e besonte si fat për të; përndryshe, me një mendje kaq të zënë, mund ta kishte harruar ku ishte. Mendimet duhej t'i ruante për orët e vetmisë: sa herë që ishte vetëm, u jepej atyre si lehtësimi më i madh; dhe s'kalonte asnjë ditë pa një shëtitje të vetmuar, ku mund t'i jepej gjithë kënaqësisë së kujtimeve të pakëndshme.

Letrën e zotit Darsi ishte gati ta dinte përmendësh. E studionte çdo fjali; dhe ndjenjat e saj ndaj autorit ndonjëherë ishin krejt të ndryshme. Kur kujtonte mënyrën si i ishte drejtuar, ishte ende plot indinjatë: por, kur mendonte sa padrejtësisht e kishte dënuar e qortuar, zemërimi i kthehej kundër vetes; dhe ndjenjat e tij të zhgënjyera bëheshin objekt dhembshurie. Dashuria e tij

[49] Karroca poste (anglisht *post-chaise*) merrej me qira dhe ndërronte kuajt në stacione gjatë rrugës. Sipas zakoneve të kohës, s'shihej e hijshme që dy vajza të reja të udhëtonin me të pa shoqërues.

ngjallte mirënjohje, karakteri i tij në përgjithësi respekt: por ajo s'mund ta miratonte; as s'mund të pendohej asnjë çast për refuzimin, apo të ndiente prirjen më të vogël për ta parë më ndonjëherë. Në sjelljen e saj të kaluar kishte një burim të vazhdueshëm mërzie e pendimi: dhe në të metat fatkeqe të familjes, një temë hidhërimi edhe më të rëndë. Ato s'kishin shpresë shërimi. Babai, i kënaqur të qeshte me to, s'do të përpiqej kurrë ta frenonte mendjelehtësinë e shfrenuar të vajzave më të vogla; dhe nëna, me sjellje kaq larg së drejtës edhe vetë, ishte krejt e pandjeshme ndaj së keqes. Elizabeta shpesh ishte bashkuar me Xhejnin në përpjekjen për ta frenuar pamaturinë e Katerinës dhe Lidias; por, për sa kohë i mbështeste lëshimi i nënës, ç'shans mund të kishte për përmirësim? Katerina, me shpirt të dobët, nevrike dhe krejt nën drejtimin e Lidias, ishte fyer gjithmonë nga këshillat e tyre; dhe Lidia, kokëfortë e mendjelehtë, mezi i dëgjonte. Ishin të paditura, përtace e mendjemëdha. Për sa kohë kishte një oficer në Meriton, do të flirtonin me të; dhe për sa kohë Meritoni ishte në largësi këmbësore nga Longborni, do të shkonin atje përgjithmonë.

Ankthi për Xhejnin ishte një tjetër shqetësim kryesor; dhe shpjegimi i zotit Darsi, duke ia kthyer Binglit gjithë mendimin e mirë që kishte pasur më parë, e shtoi ndjenjën e asaj që kishte humbur Xhejn. Dashuria e tij doli se kishte qenë e sinqertë, dhe sjellja e tij u la nga çdo faj, veç ndonjë fajit që mund t'i ngjitej për besimin e verbër te miku. Sa i hidhur ishte, pra, mendimi se Xhejn ishte privuar nga një gjendje kaq e dëshirueshme në çdo pikëpamje, kaq plot përparësi, kaq premtuese për lumturi, nga marrëzia dhe pahijshmëria e familjes së saj!

Kur këtyre kujtimeve iu shtua zbulimi i karakterit të Uikamit, mund të besohet lehtë se humori i saj i lumtur, që rrallë ishte dëshpëruar më parë, tani ishte prekur aq shumë sa i ishte bërë gati e pamundur të dukej sadopak e gëzuar.

Ftesat në Rozings ishin po aq të shpeshta gjatë javës së fundit të qëndrimit të saj sa kishin qenë në fillim. Mbrëmja e fundit fare u kalua atje; dhe Zonjëria e Saj pyeti përsëri me hollësi për udhëtimin e tyre, u dha udhëzime për mënyrën më të mirë të paketimit, dhe ngulmoi aq shumë për nevojën që fustanet të vendoseshin në mënyrën e vetme të drejtë, sa Maria e ndjeu për detyrë, kur u kthye, ta prishte gjithë punën e mëngjesit dhe ta paketonte përsëri sëndukun.

Kur u ndanë, ledi Katerina, me shumë mirëdashje, u uroi rrugë të mbarë dhe i ftoi të vinin përsëri në Hansford vitin tjetër; dhe zonjusha de Burg u mundua aq sa të bënte një reverancë e t'u zgjaste dorën të dyjave.

Kapitulli XXXVIII

Të shtunën në mëngjes Elizabeta dhe zoti Kollins u takuan për mëngjes disa minuta para se të shfaqeshin të tjerët; dhe ai e shfrytëzoi rastin për t'i bërë mirësjelljet e lamtumirës që i quante absolutisht të domosdoshme.

— S'e di, zonjushë Elizabetë, — tha ai, — nëse zonja Kollins jua ka shprehur ende mirënjohjen për mirësinë tuaj që erdhët te ne; por jam shumë i sigurt që s'do ta lini shtëpinë pa marrë falënderimet e saj për këtë. Nderi i shoqërisë suaj është ndier shumë, ju siguroj. E dimë sa pak ka për të tunduar dikë drejt banesës sonë të përulur. Mënyra jonë e thjeshtë e jetesës, dhomat tona të vogla dhe shërbëtorët e paktë, si edhe ajo pak botë që shohim, duhet ta bëjnë Hansfordin jashtëzakonisht të mërzitshëm për një zonjushë si ju; por shpresoj se do të besoni se jemi mirënjohës për mirëdashjen tuaj, dhe se kemi bërë gjithçka në fuqinë tonë që të mos e kalonit kohën në mënyrë të pakëndshme.

Elizabeta u nxitua ta falënderonte e ta siguronte se kishte qenë e lumtur. I kishte kaluar gjashtë javët me shumë kënaqësi; dhe gëzimi që kishte qenë me Sharlotën, si edhe vëmendja e mirë që kishte marrë, duhej ta bënin *atë* të ndihej e detyruar. Zoti Kollins u kënaq; dhe, me një solemnitet më të buzëqeshur, u përgjigj:

— Më jep kënaqësinë më të madhe të dëgjoj që e keni kaluar kohën jo në mënyrë të pakëndshme. Sigurisht që kemi bërë më të mirën; dhe, meqë fatmirësisht kemi në dorë t'ju prezantojmë në një shoqëri shumë të lartë, dhe, falë lidhjes sonë me Rozing-

sin, mjetin e shpeshtë për ta ndryshuar skenën e përulur të shtëpisë, mendoj se mund të lajkatohemi që vizita juaj në Hansford s'mund të ketë qenë krejt e mërzitshme. Pozita jonë ndaj familjes së ledi Katerinës është, në të vërtetë, ai lloj përparësie e bekimi i jashtëzakonshëm me të cilin pak mund të mburren. E shihni në ç'marrëdhënie jemi. E shihni sa vazhdimisht na ftojnë atje. Në të vërtetë, duhet ta pranoj se, me gjithë mangësitë e kësaj shtëpie të përulur famullitare, s'do ta quaja për të ardhur keq askënd që banon në të, për sa kohë ndan me ne afërsinë me Rozingsin.

Fjalët ishin të pamjaftueshme për lartësinë e ndjenjave të tij; dhe u detyrua të ecte nëpër dhomë, ndërsa Elizabeta përpiqej ta bashkonte mirësjelljen me të vërtetën në disa fjali të shkurtra.

— Mund të çoni, në fakt, një raport shumë të favorshëm për ne në Hertfordshir, kushërira ime e dashur. Lajkatohem të paktën se do të jeni në gjendje ta bëni. Vëmendjeve të mëdha të ledi Katerinës ndaj zonjës Kollins u keni qenë dëshmitare çdo ditë; dhe në tërësi besoj se s'duket që mikja juaj të ketë nxjerrë një fat të keq... por për këtë pikë do të ishte më mirë të heshtim. Vetëm më lejoni t'ju siguroj, e dashur zonjushë Elizabetë, se mund t'ju uroj nga zemra, me gjithë përzemërsinë, po aq lumturi në martesë. Sharlota ime e dashur dhe unë kemi vetëm një mendje dhe një mënyrë të menduari. Në çdo gjë ka një ngjashmëri shumë të dukshme karakteri e idesh mes nesh. Duket se jemi krijuar për njëri-tjetrin.

Elizabeta mund të thoshte pa frikë se ishte lumturi e madhe kur ndodhte kështu, dhe me po aq sinqeritet mund të shtonte se besonte fort dhe gëzohej për rehatinë e tij familjare. Megjithatë, s'i erdhi keq që rrëfimi i tyre u ndërpre nga hyrja e zonjës prej së cilës vinin. E shkreta Sharlotë! Ishte e trishtë ta lije në një shoqëri të tillë! Por e kishte zgjedhur me sy hapur; dhe, megjithëse dukshëm i vinte keq që vizitorët po iknin, s'dukej se kërkonte dhembshuri. Shtëpia dhe amvisëria e saj, famullia dhe pulat e

saj, dhe të gjitha punët që varen prej tyre, s'e kishin humbur ende hirin.

Më në fund mbërriti karroca, sëndukët u lidhën, pakot u vendosën brenda, dhe u shpall se ishte gati. Pas një ndarjeje të përzemërt mes mikeshave, zoti Kollins e shoqëroi Elizabetën deri te karroca; dhe, ndërsa zbritnin nëpër kopsht, ai po i jepte porosi t'u çonte respektet e tij më të mira gjithë familjes, pa harruar falënderimet për mirësinë që kishte marrë në Longborn në dimër, dhe komplimentet për zotin dhe zonjën Gardiner, megjithëse s'i njihte. Pastaj e ndihmoi të hipte, Maria e ndoqi, dhe dera ishte gati të mbyllej, kur ai u kujtoi papritur, disi i tronditur, se deri atëherë kishin harruar të linin ndonjë porosi për zonjat e Rozingsit.

— Por, — shtoi ai, — sigurisht do të doni t'u përcillen respektet tuaja të përulura, me falënderimet mirënjohëse për mirësinë e tyre ndaj jush gjatë kohës që keni qenë këtu.

Elizabeta s'kundërshtoi: atëherë dera u lejua të mbyllej, dhe karroca u nis.

— O Zot i mirë! — thirri Maria pas disa minutash heshtjeje. — Duket sikur kanë kaluar vetëm një a dy ditë që kur erdhëm! E megjithatë sa shumë gjëra kanë ndodhur!

— Shumë vërtet, — tha shoqja e saj me një psherëtimë.

— Kemi drekuar nëntë herë në Rozings, përveç dy herëve që pimë çaj atje! Sa shumë do të kem për të treguar!

Elizabeta shtoi me vete: „Dhe sa shumë do të kem unë për të fshehur!“

Udhëtimi kaloi pa shumë bisedë dhe pa ndonjë të papritur; dhe brenda katër orësh pasi u nisën nga Hansfordi, arritën te shtëpia e zotit Gardiner, ku do të rrinin disa ditë.

Xhejn dukej mirë, dhe Elizabeta pati pak rast ta studionte humorin e saj, mes ftesave të ndryshme që mirësia e tezes kishte rezervuar për ta. Por Xhejn do të kthehej në shtëpi me të, dhe në Longborn do të kishte mjaft kohë për vëzhgim.

Ndërkohë, s'ishte pa përpjekje që mundi të priste deri në Longborn para se t'i tregonte së motrës për propozimet e zotit Darsi. Ta dinte që kishte në dorë të zbulonte diçka që do ta habiste kaq jashtëzakonisht Xhejnin, dhe që njëkohësisht do ta kënaqte kaq shumë atë pjesë të mendjemadhësisë së saj që s'kishte arritur ende ta largonte me arsye, ishte një tundim për çiltërsi që asgjë s'do ta kishte mposhtur, veç pavendosmërisë në të cilën mbetej për sa duhej të tregonte, dhe frikës se, po ta niste një herë temën, do ta shtynte nxitimi të përsëriste diçka për Binglin, që vetëm do ta pikëllonte më shumë të motrën.

Kapitulli XXXIX

Ishte java e dytë e majit kur tri zonjushat u nisën bashkë nga Greisçërç Strit për në qytezën ——, në Hertfordshir; dhe, kur iu afruan hanit të caktuar, ku do t'i priste karroca e zotit Benet, panë shpejt, si shenjë e përpikërisë së karrocierit, Kitin dhe Lidian që po shikonin nga dritarja e një dhome ngrënieje në katin e sipërm. Këto dy vajza kishin më shumë se një orë atje, të zëna me kënaqësi duke vizituar një dyqan kapelash përballë, duke parë rojën në post dhe duke përgatitur një sallatë me kastravec.

Pasi i përshëndetën motrat, u treguan me triumf një tryezë të shtruar me mish të ftohtë, si ç'mund të ofrojë zakonisht qilari i një hani, duke thirrur:

— A s'është bukur? A s'është befasi e këndshme?

— Dhe kemi ndër mend t'ju qerasim të gjitha, — shtoi Lidia; — por duhet të na jepni hua paratë, sepse sapo i shpenzuam tonat në dyqanin atje jashtë.

Pastaj, duke treguar blerjet e saj:

— Shikoni, e bleva këtë kapelë. S'më duket shumë e bukur; por mendova se ishte njësoj ta blija sa edhe të mos e blija. Do ta shqep sapo të shkoj në shtëpi, dhe do të shoh nëse mund ta rregulloj më mirë.

Dhe, kur motrat e sharën si të shëmtuar, ajo shtoi me shkujdesje të plotë:

— Oh, por në dyqan kishte dy a tri shumë më të shëmtuara; dhe, kur të blej ca saten me ngjyrë më të bukur për ta zbukuruar

përsëri, mendoj se do të jetë fare e pranueshme. Për më tepër, s'do të ketë shumë rëndësi ç'vesh njeriu këtë verë, pasi regjimenti i ——shirit të ketë ikur nga Meritoni, dhe ikin pas dy javësh.

— Vërtet ikin? — thirri Elizabeta me kënaqësinë më të madhe.

— Do të fushojnë afër Brajtonit;[50] dhe sa do të doja që babai të na çonte të gjithave atje për verë! Do të ishte një plan kaq i shijshëm, dhe guxoj të them se mezi do të kushtonte ndonjë gjë. Edhe mamasë do t'i pëlqente shumë të shkonte! Mendoni vetëm ç'verë të mjerë do të kemi ndryshe!

„Po," mendoi Elizabeta, „ky do të ishte vërtet një plan i mrekullueshëm, dhe do të na shkatërronte krejt menjëherë. O Zot i madh! Brajtoni dhe një kamp i tërë ushtarësh, për ne, që na ka përmbysur tashmë një regjiment i shkretë milicie dhe ballot mujore të Meritonit!"

— Tani kam disa lajme për ju, — tha Lidia, kur u ulën në tryezë. — Ç'mendoni? Janë lajme të shkëlqyera, lajme të mrekullueshme, dhe për një person që na pëlqen të gjithave.

Xhejn dhe Elizabeta panë njëra-tjetrën, dhe kamarierit iu tha se s'kishte pse të rrinte. Lidia qeshi dhe tha:

— Ah, kjo është pikërisht si formaliteti dhe maturia juaj. Kujtuat se s'duhej të dëgjonte kamarieri, sikur t'i bëhej vonë! Guxoj të them se shpesh dëgjon të thuhen gjëra më të këqija nga ato që do të them unë. Por është djalë i shëmtuar! Më vjen mirë që iku. S'kam parë kurrë në jetën time një mjekër kaq të gjatë. Mirë, por tani lajmet e mia: janë për Uikamin e dashur; tepër të mira për kamarierin, apo jo? S'ka më rrezik që Uikami të martohet me Meri King, ja ku e keni! Ajo ka shkuar te daja i saj në Liverpul; ka shkuar për të ndenjur. Uikami është i shpëtuar.

— Dhe Meri King është e shpëtuar! — shtoi Elizabeta. — E shpëtuar nga një lidhje e pamatur për sa i përket pasurisë.

---

[50] Brighton: qytet bregdetar në jug të Anglisë, shumë i modës, i njohur për argëtimet dhe jetën e lirë. Gjatë luftërave me Francën, aty ngriheshin çdo verë kampe të mëdha ushtarake.

— Është shumë budallaqe që iku, po ta pëlqente.

— Por shpresoj se s'ka ndonjë dashuri të fortë nga asnjëra anë, — tha Xhejn.

— Jam e sigurt që nga ana e tij s'ka. Garantoj për këtë, s'i ka bërë kurrë syri tërt për të. Kush *mund* t'ia bënte asaj të voglës së pështirë me pikëla?

Elizabeta u trondit kur mendoi se, sado e paaftë që të ishte vetë për një vrazhdësi të tillë *shprehjeje*, vrazhdësia e *ndjenjës* ishte pak a shumë ajo që kishte ushqyer dikur në zemrën e saj dhe e kishte kujtuar zemërgjerësi!

Sapo hëngrën të gjitha, dhe më të mëdhatë paguan, u porosit karroca; dhe, pas njëfarë mundimi, gjithë shoqëria, me të gjitha kutitë, çantat e punës së dorës, pakot, dhe shtesën e padëshiruar të blerjeve të Kitit e Lidias, u ulën në të.

— Sa bukur jemi ngjeshur! — thirri Lidia. — Më vjen mirë që e bleva kapelën, qoftë edhe vetëm për qejfin që kemi edhe një kuti kapelash! Mirë, tani le të rrimë krejt rehat e ngrohtë, dhe të flasim e të qeshim gjatë gjithë rrugës për në shtëpi. Dhe, së pari, le të dëgjojmë ç'ju ka ndodhur të gjithave që kur ikët. Keni parë ndonjë burrë të këndshëm? Keni flirtuar? Kisha shpresa të mëdha që njëra prej jush do të kishte gjetur burrë para se të kthehej. Xhejn shpejt do të bëhet lëneshë e mirëfilltë, ju them. Është gati njëzet e tre vjeçe! Zot! Sa do të turpërohesha sikur të mos isha martuar para njëzet e tre vjeçe! Tezja Filips s'e merrni dot me mend sa do që të gjeni burra. Thotë se Lizi më mirë ta kishte marrë zotin Kollins; por *mua* s'më duket se do të kishte pasur ndonjë qejf. Zot! Sa do të doja të martohesha para të gjithave! Dhe pastaj do t'ju bëja unë shoqëruese nëpër gjithë ballot. O Zot! Sa qejf të mirë bëmë ditën tjetër te kolonel Forsteri! Kiti dhe unë do ta kalonim ditën atje, dhe zonja Forster premtoi se do të bënte pak valle në mbrëmje (meqë ra fjala, zonja Forster dhe unë jemi *aq* shoqe!); dhe kështu ftoi dy motrat Harrington të vinin: por Harrieta ishte sëmurë, dhe kështu Peni u detyrua të

vinte vetëm; dhe pastaj, ç'mendoni se bëmë? E veshëm Çembërlejnin me rroba grash, që të dukej si zonjë; mendoni vetëm ç'qejf! Askush s'e dinte, veç kolonelit dhe zonjës Forster, Kitit dhe meje, përveç tezes, sepse u detyruam të merrnim hua një nga fustanet e saj; dhe s'e merrni dot me mend sa bukur dukej! Kur hynë Deni, Uikami, Prati dhe dy a tre të tjerë, s'e njohën fare. Zot! Sa qesha! Dhe po ashtu zonja Forster. Kujtova se do të vdisja. Dhe kjo i bëri burrat të dyshonin diçka, dhe pastaj shpejt e zbuluan ç'ishte puna.

Me histori të tilla për mbrëmjet dhe shakatë e mira, Lidia, e ndihmuar nga aludimet dhe shtesat e Kitit, u përpoq t'i argëtonte shoqet gjatë gjithë rrugës për në Longborn. Elizabeta dëgjoi sa më pak që mundi, por s'kishte shpëtim nga përmendja e shpeshtë e emrit të Uikamit.

Pritja në shtëpi qe shumë e përzemërt. Zonja Benet u gëzua ta shihte Xhejnin me bukuri të papakësuar; dhe më shumë se një herë gjatë drekës zoti Benet i tha Elizabetës me dëshirën e vet:

— Më vjen mirë që u ktheve, Lizi.

Shoqëria e tyre në dhomën e ngrënies ishte e madhe, sepse erdhën pothuajse të gjithë Lukasët për ta takuar Marian e për të dëgjuar lajmet; dhe temat që i zinin ishin të ndryshme: ledi Lukas po e pyeste Marian, përtej tryezës, për mirëqenien dhe pulat e vajzës së saj të madhe; zonja Benet ishte e zënë dyfish, nga njëra anë duke mbledhur nga Xhejn, që ishte ulur pak më poshtë, një përshkrim të modave të tanishme, dhe nga tjetra duke ua treguar të gjitha zonjushave më të vogla Lukas; dhe Lidia, me një zë disi më të lartë se i çdo njeriu tjetër, po numëronte kënaqësitë e ndryshme të mëngjesit për këdo që do ta dëgjonte.

— Oh, Meri, — tha ajo, — sa do të doja të kishe ardhur me ne, se bëmë kaq shumë qejf! Ndërsa udhëtonim, Kiti dhe unë i ulëm të gjitha perdet dhe bëmë sikur s'kishte njeri në karrocë; dhe do të kisha vazhduar kështu gjithë rrugën, sikur Kitit të mos i ishte bërë keq; dhe, kur arritëm te hani „Xhorxh“, më duket se

u sollëm shumë bujarisht, sepse i qerasëm tri të tjerat me drekën më të mirë të ftohtë në botë, dhe, po të kishe ardhur, do të të kishim qerasur edhe ty. Dhe pastaj, kur u nisëm, ishte kaq qejf! Kujtova se s'do të futeshim kurrë në karrocë. Isha gati të vdisja nga të qeshurit. Dhe pastaj ishim kaq të gëzuara gjatë gjithë rrugës për në shtëpi! Flisnim e qeshnim aq me zë, sa mund të na dëgjonte kushdo dhjetë milje larg!

Kësaj Meri iu përgjigj shumë seriozisht:

— Larg qoftë prej meje, motra ime e dashur, t'i nënvlerësoj kënaqësi të tilla. Pa dyshim do t'u përshtateshin shumicës së mendjeve femërore. Por e pranoj se për *mua* s'do të kishin asnjë hir. Do të preferoja pafundësisht një libër.

Por nga kjo përgjigje Lidia s'dëgjoi asnjë fjalë. Rrallë dëgjonte dikë për më shumë se gjysmë minute, dhe Merit s'i kushtonte kurrë vëmendje fare.

Pasdite Lidia ngulmoi që vajzat e tjera të shkonin në këmbë në Meriton e të shihnin si ia kalonin të gjithë; por Elizabeta e kundërshtoi me vendosmëri planin. S'duhej të thuhej se zonjushat Benet s'rrinin dot as gjysmë dite në shtëpi pa u nisur pas oficerëve. Kishte edhe një arsye tjetër për kundërshtimin e saj. Kishte frikë ta shihte përsëri Uikamin, dhe ishte e vendosur ta shmangte sa më gjatë të ishte e mundur. Ngushëllimi për *të* nga largimi i afërt i regjimentit ishte vërtet përtej çdo shprehjeje. Pas dy javësh do të iknin, dhe, kur të iknin, shpresonte se s'do të kishte më asgjë për ta mundur për shkak të tij.

S'kishte ndenjur shumë orë në shtëpi kur pa se plani i Brajtonit, për të cilin Lidia u kishte dhënë një ide në han, diskutohej shpesh mes prindërve. Elizabeta pa menjëherë se babai s'kishte as qëllimin më të vogël të lëshonte pe; por përgjigjet e tij njëkohësisht ishin aq të vagullta e të dykuptimta, sa nëna, megjithëse shpesh e dekurajuar, s'kishte humbur ende shpresën se do t'ia dilte më në fund.

Kapitulli XL

Padurimin e Elizabetës për t'i treguar Xhejnit ç'kishte ndodhur s'mund ta përmbante më; dhe më në fund, duke vendosur t'i hiqte të gjitha hollësitë ku përfshihej e motra, dhe duke e përgatitur që të habitej, të nesërmen në mëngjes i tregoi thelbin e skenës mes zotit Darsi dhe saj.

Habia e zonjushës Benet u pakësua shpejt nga anësia e fortë motërore, që e bënte çdo admirim për Elizabetën të dukej krejt i natyrshëm; dhe çdo befasi humbi shpejt në ndjenja të tjera. I erdhi keq që zoti Darsi i kishte shprehur ndjenjat në një mënyrë kaq pak të përshtatshme për t'i bërë të pëlqyera; por edhe më shumë u pikëllua për fatkeqësinë që duhej t'i kishte shkaktuar refuzimi i së motrës.

— Që ishte kaq i sigurt se do t'ia dilte ishte gabim, — tha ajo, — dhe sigurisht s'duhej të ishte dukur; por mendo sa shumë duhet t'ia ketë shtuar zhgënjimin.

— Vërtet, — u përgjigj Elizabeta, — më vjen keq me gjithë zemër për të; por ai ka ndjenja të tjera që ndoshta shpejt do t'ia largojnë dashurinë për mua. Megjithatë, s'më fajëson që e refuzova?

— Të të fajësoj! Oh, jo.

— Por më fajëson që fola me kaq zjarr për Uikamin?

— Jo; s'e di që gabove kur the atë që the.

— Por do ta *dish*, kur të të tregoj ç'ndodhi të nesërmen.

Pastaj foli për letrën, duke përsëritur gjithë përmbajtjen e saj për sa i përkiste Xhorxh Uikamit. Ç'goditje ishte kjo për Xhejnin e shkretë, që me dëshirë do ta kishte përshkuar botën pa besuar se në gjithë racën njerëzore ekzistonte aq ligësi sa ishte mbledhur këtu në një njeri të vetëm! As shfajësimi i Darsit, megjithëse i këndshëm për ndjenjat e saj, s'ishte në gjendje ta ngushëllonte për një zbulim të tillë. Me shumë zell u përpoq të provonte mundësinë e një gabimi, dhe të kërkonte ta shfajësonte njërin pa e përfshirë tjetrin.

— S'bën kështu, — tha Elizabeta; — kurrë s'do të mundesh t'i bësh të dy të mirë për diçka. Bëj zgjedhjen tënde, por duhet të mjaftohesh vetëm me njërin. Mes tyre ka vetëm aq meritë sa për të bërë një njeri të mirë; dhe kohët e fundit ajo është zhvendosur mjaft andej-këndej. Unë, për vete, jam e prirur ta besoj se ajo i përket krejt zotit Darsi, por ti bëj si të duash.

Megjithatë, kaloi njëfarë kohe para se t'i nxirrej Xhejnit një buzëqeshje.

— S'e di kur jam tronditur më shumë, — tha ajo. — Uikami kaq i keq! Është gati e pabesueshme. Dhe i shkreti zoti Darsi! Lizi e dashur, mendo vetëm sa duhet të ketë vuajtur. Një zhgënjim i tillë! Dhe duke ditur edhe mendimin tënd të keq! Dhe duke qenë i detyruar të tregonte një gjë të tillë për motrën! Është vërtet tepër e trishtueshme, jam e sigurt që edhe ti e ndien kështu.

— Oh jo, keqardhja dhe dhembshuria ime u zhdukën krejt kur të pashë ty kaq plot me të dyja. E di që do t'i bësh një drejtësi kaq të bollshme, sa unë po bëhem çdo çast më e shkujdesur e më indiferente. Bujaria jote më bën kursimtare; dhe, po vazhdove ta vajtosh edhe shumë, zemra ime do të bëhet e lehtë si pupël.

— I shkreti Uikam! Ka një shprehje kaq të mirë në fytyrë! Një çiltërsi e butësi të tillë në sjellje.

— Sigurisht që ka pasur ndonjë gabim të madh në edukimin e këtyre dy djemve të rinj. Njëri i ka marrë të gjitha të mirat, dhe tjetri gjithë pamjen e tyre.

— Unë s'e kam menduar kurrë zotin Darsi kaq të mangët në *pamjen* e tyre sa e mendoje ti.

— E megjithatë kujtoja se isha jashtëzakonisht e zgjuar kur e urreja kaq prerë, pa asnjë arsye. Një mospëlqim i tillë të nxit mendjen, të hap kaq shumë rrugë për mendjemprehtësi. Mund ta shash dikë vazhdimisht pa thënë asgjë të drejtë; por s'mund të qeshësh gjithmonë me një burrë pa u ndeshur herë pas here me diçka të zgjuar.

— Lizi, kur e lexove atë letër për herë të parë, jam e sigurt që s'mund ta trajtoje çështjen si e trajton tani.

— Vërtet, s'mundja. Isha mjaft e shqetësuar, shumë e shqetësuar; mund të them e palumtur. Dhe pa askënd me të cilin të flisja për atë që ndieja, pa Xhejnin për të më ngushëlluar e për të më thënë se s'kisha qenë aq e dobët, aq mendjemadhe e aq e marrë sa e dija se isha! Oh, sa më mungove!

— Sa fatkeqësi që përdore shprehje kaq të forta kur i fole zotit Darsi për Uikamin, sepse tani *duken* krejt të pamerituara.

— Sigurisht. Por fatkeqësia që fola me hidhërim është pasojë krejt e natyrshme e paragjykimeve që kisha ushqyer. Ka një pikë ku dua këshillën tënde. Dua të më thuash nëse duhet, apo nuk duhet, t'ua bëj të njohurve tanë në përgjithësi të kuptojnë karakterin e Uikamit.

Zonjusha Benet heshti pak, dhe pastaj u përgjigj:

— Sigurisht s'ka asnjë arsye ta demaskosh kaq tmerrësisht. Cili është mendimi yt?

— Që s'duhet provuar. Zoti Darsi s'më ka autorizuar ta bëj publik rrëfimin e tij. Përkundrazi, çdo hollësi që ka të bëjë me motrën e tij synohej të mbetej sa më shumë te unë; dhe, po të përpiqem t'ua heq njerëzve mashtrimin për pjesën tjetër të sjelljes së tij, kush do të më besojë? Paragjykimi i përgjithshëm kundër zotit Darsi është kaq i furishëm, sa do të ishte vdekja e gjysmës së njerëzve të mirë të Meritonit sikur të përpiqesha ta paraqisja në një dritë të dashur. S'jam e zonja për këtë. Uikami shpejt do

të ikë; dhe prandaj askujt këtu s'do t'i bëhet vonë ç'është në të vërtetë. Pas njëfarë kohe do të zbulohet gjithçka, dhe atëherë mund të qeshim me budallallëkun e tyre që s'e dinin më parë. Për tani s'do të them asgjë për këtë.

— Ke krejt të drejtë. Po t'i bëheshin publike gabimet, mund ta shkatërronin përgjithmonë. Tani ndoshta i vjen keq për atë që ka bërë, dhe do me gjithë shpirt ta rivendosë emrin. S'duhet ta çojmë në dëshpërim.

Trazimi i mendjes së Elizabetës u qetësua nga kjo bisedë. Kishte hequr qafe dy nga sekretet që e kishin rënduar për dy javë, dhe ishte e sigurt se te Xhejn do të gjente gjithmonë një dëgjuese të gatshme, sa herë të donte të fliste përsëri për ndonjërin prej tyre. Por kishte ende diçka të fshehur prapa, që maturia ia ndalonte ta zbulonte. S'guxonte t'ia tregonte gjysmën tjetër të letrës së zotit Darsi, as t'i shpjegonte së motrës sa sinqerisht e kishte çmuar miku i tij. Këtu kishte një dije që s'mund ta ndante me askënd; dhe e ndiente se vetëm një mirëkuptim i plotë mes dy palëve mund ta justifikonte ta hidhte tutje këtë barrë të fundit fshehtësie. „Dhe atëherë," tha ajo, „po të ndodhë ndonjëherë kjo ngjarje kaq e pamundshme, do të mund të tregoj vetëm atë që mund ta tregojë Bingli vetë në një mënyrë shumë më të këndshme. Liria për ta treguar s'mund të jetë e imja derisa të ketë humbur gjithë vlerën!"

Tani, e vendosur në shtëpi, kishte kohë ta vëzhgonte gjendjen e vërtetë të humorit të së motrës. Xhejn s'ishte e lumtur. Ende ushqente një dashuri shumë të butë për Binglin. Meqë s'e kishte përfytyruar kurrë veten të dashuruar më parë, dashuria e saj kishte gjithë ngrohtësinë e dashurisë së parë, dhe, për shkak të moshës e të natyrës, një qëndrueshmëri më të madhe nga ç'mund të mburren shpesh dashuritë e para; dhe e çmonte me aq zjarr kujtimin e tij, dhe e parapëlqente aq shumë ndaj çdo burri tjetër, sa i duhej gjithë mendja e saj e shëndoshë, dhe gjithë

vëmendja ndaj ndjenjave të të afërmve, për t'i frenuar ato keqardhje që do t'i kishin dëmtuar shëndetin e vet dhe qetësinë e tyre.

— Mirë, Lizi, — tha zonja Benet një ditë, — ç'mendon *tani* për këtë punë të trishtë të Xhejnit? Unë, për vete, jam e vendosur të mos i flas më kurrë askujt për të. Ia thashë ditën tjetër motrës sime, zonjës Filips. Por s'arrij të marr vesh nëse Xhejn e ka parë ndonjëherë në Londër. Epo, është një djalë i ri shumë i padenjë; dhe s'besoj se ka as shansin më të vogël në botë që ajo ta marrë ndonjëherë tani. S'flitet fare se do të vijë përsëri në Netherfild në verë; dhe kam pyetur të gjithë ata që mund ta dinë.

— S'besoj se do të banojë më ndonjëherë në Netherfild.

— Oh, mirë pra! Le të bëjë si të dojë. Askush s'do që të vijë; megjithëse do ta them gjithmonë se e trajtoi vajzën time jashtëzakonisht keq; dhe, po të isha në vendin e saj, s'do ta kisha duruar. Epo, ngushëllimi im është se jam e sigurt që Xhejn do të vdesë nga zemra e thyer, dhe atëherë atij do t'i vijë keq për atë që ka bërë.

Por, meqë Elizabeta s'mund të gjente ngushëllim në një pritje të tillë, s'u përgjigj.

— Mirë, Lizi, — vazhdoi e ëma pak më pas, — dhe kështu Kollinsët jetojnë shumë rehat, apo jo? Mirë, mirë, shpresoj vetëm të zgjasë. Dhe ç'lloj tryeze mbajnë? Sharlota është amvise e shkëlqyer, guxoj të them. Po të jetë gjysma aq e mprehtë sa e ëma, kursen mjaft. S'ka asgjë të tepruar në amvisërinë e *tyre*, guxoj të them.

— Jo, asgjë fare.

— Shumë drejtim i mirë, ji e sigurt. Po, po. *Ata* do të kujdesen të mos shpenzojnë më shumë nga ç'kanë. *Ata* s'do të jenë kurrë ngushtë me para. Epo, u bëftë mirë! Dhe kështu, supozoj, flasin shpesh se do ta kenë Longbornin kur të vdesë yt atë. E shohin krejt si të tyren, guxoj të them, kurdo që të ndodhë.

— Ishte një temë që s'mund ta përmendnin para meje.

— Jo; do të ishte e çuditshme po ta përmendnin. Por s'kam asnjë dyshim se flasin shpesh për të mes tyre. Mirë, po ta kenë zemrën të qetë me një pronë që ligjërisht s'është e tyre, aq më mirë. *Unë* do të kisha turp të kisha një pronë që më takonte vetëm me trashëgimi të detyruar.

Kapitulli XLI

Java e parë pas kthimit kaloi shpejt. Filloi e dyta. Ishte java e fundit e qëndrimit të regjimentit në Meriton, dhe të gjitha zonjushat e rrethit po fishkeshin me shpejtësi. Dëshpërimi ishte gati i përgjithshëm. Vetëm dy zonjushat Benet më të mëdha ishin ende në gjendje të hanin, të pinin e të flinin, dhe të vazhdonin rrjedhën e zakonshme të punëve të tyre. Shumë shpesh i qortonin për këtë pandjeshmëri Kiti dhe Lidia, mjerimi i të cilave ishte i skajshëm, dhe që s'mund ta kuptonin një zemërgurësi të tillë te ndonjëri nga familja.

— O Zot i madh! Ç'do të bëhet me ne? Ç'do të bëjmë? — thërrisnin shpesh në hidhërimin e dhimbjes. — Si mund të buzëqeshësh kështu, Lizi?

Nëna e tyre e dashur ndante gjithë pikëllimin e tyre; i kujtohej ç'kishte duruar vetë në një rast të ngjashëm njëzet e pesë vjet më parë.

— Jam e sigurt, — tha ajo, — që qava dy ditë rresht kur iku regjimenti i kolonel Millerit. Kujtova se do të më thyhej zemra.

— Jam e sigurt që i*mja* do të thyhet, — tha Lidia.

— Sikur të mund të shkonim vetëm në Brajton! — vërejti zonja Benet.

— Oh po! Sikur të mund të shkonim vetëm në Brajton! Por babi është kaq i pakëndshëm.

— Pak banja në det do të më ngrinin në këmbë përgjithmonë.

— Dhe tezja Filips është e sigurt se edhe *mua* do të më bënin shumë mirë, — shtoi Kiti.

Të tilla ishin ankimet që jehonin pa pushim nëpër shtëpinë e Longbornit. Elizabeta përpiqej të argëtohej me to; por çdo ndjenjë kënaqësie humbiste në turp. E ndiente përsëri drejtësinë e kundërshtimeve të zotit Darsi; dhe s'kishte qenë kurrë më parë kaq e prirur t'ia falte ndërhyrjen në synimet e mikut të tij.

Por zymtësia e perspektivës së Lidias u largua shpejt; sepse ajo mori një ftesë nga zonja Forster, gruaja e kolonelit të regjimentit, për ta shoqëruar në Brajton. Kjo mikeshë e paçmuar ishte një grua shumë e re, dhe e martuar shumë kohët e fundit. Një ngjashmëri në humorin e mirë dhe në gjallëri i kishte afruar atë dhe Lidian, dhe nga *tre* muajt e njohjes, *dy* kishin qenë shoqe të ngushta.

Ngazëllimi i Lidias në këtë rast, adhurimi i saj për zonjën Forster, kënaqësia e zonjës Benet dhe poshtërimi i Kitit mezi mund të përshkruhen. Krejt e pavëmendshme ndaj ndjenjave të së motrës, Lidia fluturonte nëpër shtëpi në një ekstazë të paqetë, duke kërkuar urimet e të gjithëve, dhe duke qeshur e duke folur me më shumë furi se kurrë; ndërsa Kiti fatkeqe vazhdonte në sallon të qahej për fatin e saj me fjalë po aq të paarsyeshme sa ishte i nevrikosur toni i saj.

— S'e kuptoj pse zonja Forster s'duhej të më ftonte edhe *mua* si Lidian, — tha ajo, — megjithëse *nuk* jam shoqja e saj e veçantë. Kam po aq të drejtë të ftohem sa ajo, madje edhe më shumë, sepse jam dy vjet më e madhe.

Më kot u përpoq Elizabeta ta bënte të arsyeshme, dhe Xhejn ta bënte të nënshtruar. Sa për vetë Elizabetën, kjo ftesë ishte aq larg nga t'i ngjallte të njëjtat ndjenja si nënës dhe Lidias, sa e quajti si vendimin e vdekjes për çdo mundësi mendjeje të shëndoshë për këtë të fundit; dhe, sado e urryer që do ta bënte një hap i tillë po të merrej vesh, s'mundi të mos e këshillonte fshehurazi babain të mos e linte të shkonte. I paraqiti të gjitha pahijshmëritë e sjelljes

së përgjithshme të Lidias, dobinë e vogël që mund të nxirrte nga miqësia me një grua si zonja Forster, dhe gjasat që të ishte edhe më e pamatur me një shoqe të tillë në Brajton, ku tundimet duhej të ishin më të mëdha se në shtëpi. Ai e dëgjoi me vëmendje dhe pastaj tha:

— Lidia s'do të qetësohet kurrë derisa ta ketë ekspozuar veten në ndonjë vend publik a në një tjetër, dhe s'mund të presim kurrë që ta bëjë me kaq pak shpenzime e bezdi për familjen sa në rrethanat e tanishme.

— Po ta dije, — tha Elizabeta, — dëmin shumë të madh për ne të gjithë që duhet të lindë nga vëmendja e botës ndaj sjelljes së pakujdesshme e të pamatur të Lidias, madje që ka lindur tashmë, jam e sigurt se do ta gjykoje ndryshe këtë punë.

— Ka lindur tashmë! — përsëriti zoti Benet. — Si! Mos t'i ka trembur ndonjërin nga të dashuruarit? E shkreta Lizi e vogël! Por mos u dëshpëro. Djem kaq të ndjeshëm sa s'durojnë dot të lidhen me pak marrëzi s'ia vlen t'u vijë keq. Hajde, ma trego listën e atyre të mjerëve që i ka mbajtur larg marrëzia e Lidias.

— Vërtet, gabon. S'kam asnjë dëm të tillë për t'u ankuar. Nuk po ankohem për të këqija të veçanta, por për të përgjithshme. Rëndësia jonë, respektueshmëria jonë në botë, duhet të dëmtohen nga paqëndrueshmëria e shfrenuar, nga guximi dhe përbuzja për çdo frenim që e shënojnë karakterin e Lidias. Më fal, sepse duhet të flas hapur. Nëse ti, baba i dashur, s'e merr mundimin t'ia frenoni gjallërinë e tepruar dhe t'i mësoni se ato që ndjek tani s'duhet të jenë puna e jetës së saj, shpejt do të jetë përtej çdo përmirësimi. Karakteri i saj do të ngurtësohet; dhe, në moshën gjashtëmbëdhjetë vjeç, do të jetë koketja më e vendosur që e ka bërë ndonjëherë veten dhe familjen qesharake; dhe një kokete e shkallës më të keqe e më të ulët, pa asnjë hir përveç rinisë e një pamjeje të pranueshme; dhe, nga padija e zbrazëtia e mendjes, krejt e paaftë të shmangë ndonjë pjesë të asaj përbuzjeje të përgjithshme që do ta ngjallë furia e saj për t'u admiruar.

Në këtë rrezik përfshihet edhe Kiti. Do të shkojë kudo që ta çojë Lidia. Mendjemadhe, e paditur, përtace dhe krejt pa fre! Oh, baba im i dashur, a mund ta mendosh të mundur që ato s'do të qortohen e s'do të përbuzen kudo që t'i njohin, dhe që motrat e tyre s'do të përzihen shpesh në turp?

Zoti Benet pa se ajo e kishte gjithë zemrën në këtë çështje; dhe, duke ia marrë dorën me dashuri, u përgjigj:

— Mos u shqetëso, shpirt. Kudo që t'ju njohin ty dhe Xhejnin, duhet t'ju respektojnë e t'ju çmojnë; dhe s'do të dukeni më keq që keni një palë, ose mund të them tri, motra shumë budallaqe. S'do të kemi paqe në Longborn po s'shkoi Lidia në Brajton. Le të shkojë, pra. Kolonel Forsteri është njeri i mençur dhe do ta mbajë larg çdo të keqeje të vërtetë; dhe ajo, për fat, është tepër e varfër për të qenë pre e dikujt. Në Brajton do të ketë më pak rëndësi, edhe si një koketë e zakonshme, nga ç'ka pasur këtu. Oficerët do të gjejnë gra që ia vlejnë më shumë vëmendjen. Le të shpresojmë, pra, se qëndrimi atje mund t'ia mësojë parëndësinë e vet. Sidoqoftë, s'mund të bëhet shumë më keq pa na dhënë të drejtë ta mbyllim për pjesën tjetër të jetës.

Me këtë përgjigje Elizabeta u detyrua të kënaqej; por mendimi i saj mbeti i njëjtë, dhe e la të zhgënjyer e të trishtuar. Megjithatë, s'ishte në natyrën e saj t'i shtonte mërzitë duke u ndalur te to. Ishte e sigurt se e kishte bërë detyrën; dhe të mërzitej për të keqet e pashmangshme, apo t'i shtonte me ankth, s'ishte pjesë e natyrës së saj.

Sikur Lidia dhe e ëma ta kishin ditur thelbin e bisedës së saj me babain, indinjata e tyre mezi do të kishte gjetur shprehje në llafazanërinë e tyre të bashkuar. Në përfytyrimin e Lidias, një vizitë në Brajton përmbante çdo mundësi lumturie tokësore. Me syrin krijues të fantazisë, shihte rrugët e atij qyteti të gëzuar banjash të mbuluara me oficerë. E shihte veten si objekt vëmendjeje për dhjetëra e dhjetëra prej tyre, që tani për tani s'i njihte. Shihte gjithë lavdinë e kampit: tendat e shtrira në rreshta të

bukur e të njëtrajtshëm, plot me të rinj e të gëzuar, që shkëlqenin nga e kuqja; dhe, për ta plotësuar pamjen, e shihte veten të ulur nën një tendë, duke flirtuar me butësi me të paktën gjashtë oficerë njëherësh.

Sikur ta kishte ditur që e motra kërkonte ta shkëpuste nga perspektiva e realitete të tilla, ç'do të kishte ndier? Ndjenjat e saj mund t'i kuptonte vetëm e ëma, e cila mund të kishte ndier pothuajse të njëjtën gjë. Shkuarja e Lidias në Brajton ishte e vetmja gjë që e ngushëllonte për bindjen e trishtë se i shoqi s'kishte ndër mend të shkonte kurrë atje vetë.

Por ato s'dinin asgjë për atë që kishte ndodhur; dhe ngazëllimet e tyre vazhduan, me pak ndërprerje, deri në ditën kur Lidia iku nga shtëpia.

Elizabeta tani do ta shihte zotin Uikam për herë të fundit. Meqë kishte qenë shpesh në shoqëri me të që nga kthimi, trazimi kishte kaluar mjaft; trazimet e simpatisë së dikurshme krejt. Kishte mësuar madje të dallonte, pikërisht në atë butësi që në fillim e kishte magjepsur, një shtirje e një njëtrajtshmëri që të neveriste e të lodhte. Në sjelljen e tij të tanishme ndaj saj, për më tepër, kishte një burim të ri pakënaqësie; sepse prirja që ai tregoi shpejt për t'i përtërirë ato vëmendje që kishin shënuar pjesën e parë të njohjes së tyre, pas gjithçkaje që kishte ndodhur që atëherë, mund vetëm ta provokonte. E humbi çdo interes për të kur e pa veten të zgjedhur si objekt i një galanterie kaq boshe e mendjelehtë; dhe, ndërsa e shtypte me vendosmëri, s'mund të mos ndiente qortimin që përmbante bindja e tij se, sado gjatë dhe për çfarëdo arsye t'i kishte tërhequr vëmendjet, mendjemadhësia e saj do të kënaqej dhe parapëlqimi i saj do të sigurohej, në çdo kohë, me përtëritjen e tyre.

Ditën e fundit fare të qëndrimit të regjimentit në Meriton, ai drekoi, bashkë me disa oficerë të tjerë, në Longborn; dhe Elizabeta ishte aq pak e prirur të ndahej prej tij me humor të mirë, sa, kur ai pyeti si e kishte kaluar kohën në Hansford, ajo përmendi

se kolonel Fiçuilliami dhe zoti Darsi kishin kaluar të dy tri javë në Rozings, dhe e pyeti nëse e njihte të parin.

Ai dukej i habitur, i pakënaqur, i alarmuar; por, pas një çasti mendimi dhe me një buzëqeshje që iu kthye, u përgjigj se dikur e kishte parë shpesh; dhe, pasi vërejti se ishte një njeri shumë zotëri, e pyeti si i ishte dukur. Përgjigjja e saj qe me zjarr në favorin e tij. Me një ajër indiference, pak më pas ai shtoi:

— Sa kohë thatë që ndenji në Rozings?

— Gati tri javë.

— Dhe e shihnit shpesh?

— Po, pothuajse çdo ditë.

— Sjelljet e tij janë shumë të ndryshme nga ato të kushëririt.

— Po, shumë të ndryshme; por mendoj se zoti Darsi fiton kur e njeh më mirë.

— Vërtet! — thirri Uikami, me një shikim që s'i shpëtoi. — Dhe, ju lutem, a mund t'ju pyes... — Por, duke e ndalur veten, shtoi me ton më të gëzuar: — Mos fiton në sjellje? A ka denjuar t'i shtojë ndonjë grimë mirësjelljeje stilit të tij të zakonshëm? Sepse s'guxoj të shpresoj, — vazhdoi ai me ton më të ulët e më serioz, — që të jetë përmirësuar në thelb.

— Oh, jo! — tha Elizabeta. — Në thelb, besoj se është pikërisht ai që ka qenë gjithmonë.

Ndërsa ajo fliste, Uikami dukej sikur mezi dinte nëse të gëzohej për fjalët e saj apo të dyshonte në kuptimin e tyre. Kishte diçka në fytyrën e saj që e bëri të dëgjonte me një vëmendje të frikësuar e të shqetësuar, ndërsa ajo shtoi:

— Kur thashë se fiton kur e njeh më mirë, s'doja të thoja se mendja apo sjelljet e tij janë duke u përmirësuar; por se, duke e njohur më mirë, natyra e tij kuptohet më mirë.

Alarmi i Uikamit tani u duk në një skuqje më të fortë e në një shikim të trazuar; për disa minuta heshti; derisa, duke e shkundur sikletin, u kthye përsëri nga ajo dhe tha me tonin më të butë:

— Ju, që i njihni kaq mirë ndjenjat e mia për zotin Darsi, do ta kuptoni lehtë sa sinqerisht duhet të gëzohem që ai është mjaft i mençur sa të marrë qoftë edhe *pamjen* e asaj që është e drejtë. Krenaria e tij, në atë drejtim, mund të jetë e dobishme, në mos për të, për shumë të tjerë, sepse duhet ta pengojë nga një sjellje kaq e ndyrë si ajo nga e cila kam vuajtur unë. Kam frikë vetëm se ai lloj kujdesi, të cilit, me sa marr me mend, i aludoni, merret vetëm gjatë vizitave te tezja, mendimit të mirë e gjykimit të së cilës u ka shumë frikë. Frika e tij prej saj ka vepruar gjithmonë, e di, kur kanë qenë bashkë; dhe shumë duhet t'i atribuohet dëshirës së tij për ta çuar përpara martesën me zonjushën de Burg, që jam i sigurt se e ka shumë për zemër.

Elizabeta s'mundi ta mbante një buzëqeshje nga kjo, por u përgjigj vetëm me një përkulje të lehtë të kokës. E pa se ai donte ta tërhiqte në temën e vjetër të ankesave të tij, dhe s'ishte në humor për t'ia bërë qejfin. Pjesa tjetër e mbrëmjes kaloi me *pamjen*, nga ana e tij, e gazit të zakonshëm, por pa ndonjë përpjekje tjetër për ta veçuar Elizabetën; dhe më në fund u ndanë me mirësjellje të ndërsjellë, dhe ndoshta me dëshirën e ndërsjellë për të mos u takuar më kurrë.

Kur shoqëria u shpërnda, Lidia u kthye me zonjën Forster në Meriton, prej nga do të niseshin herët të nesërmen në mëngjes. Ndarja mes saj dhe familjes qe më shumë e zhurmshme sesa prekëse. Kiti ishte e vetmja që derdhi lot; por qau nga inati dhe zilia. Zonja Benet u zgjat në urimet për lumturinë e së bijës dhe u tregua mbresëlënëse në porositë që ajo të mos e humbiste rastin të kënaqej sa më shumë të ishte e mundur; kështillë që kishte çdo arsye të besohej se do të ndiqej; dhe, në lumturinë e zhurmshme të vetë Lidias kur u përshëndet, lamtumirat më të buta të motrave u shqiptuan pa u dëgjuar.

Kapitulli XLII

Sikur Elizabeta ta kishte nxjerrë mendimin e saj vetëm nga familja e vet, s'do të kishte mundur të krijonte një pamje shumë të këndshme të lumturisë bashkëshortore apo të rehatisë familjare. Babai i saj, i magjepsur nga rinia e bukuria, dhe nga ajo pamje humori të mirë që zakonisht japin rinia e bukuria, ishte martuar me një grua, mendja e dobët dhe shpirti i ngushtë i së cilës i kishin dhënë fund, që shumë herët në martesë, çdo dashurie të vërtetë për të. Respekti, vlerësimi dhe besimi ishin zhdukur përgjithmonë; dhe të gjitha pikëpamjet e tij për lumturinë familjare ishin përmbysur. Por zoti Benet s'ishte me natyrë të tillë që të kërkonte ngushëllim për zhgënjimin që i kishte sjellë pamaturia e vet në ndonjë nga ato kënaqësi që shumë shpesh i ngushëllojnë fatkeqit për marrëzinë a vesin e tyre. I pëlqenin fshati dhe librat; dhe nga këto shije kishin lindur kënaqësitë e tij kryesore. Së shoqes i detyrohej fare pak për gjë tjetër, veç se padija e marrëzia e saj kishin ndihmuar në argëtimin e tij. Ky s'është lloji i lumturisë që një burrë do të donte në përgjithësi t'ia detyrohej së shoqes; por, kur mungojnë mjetet e tjera të argëtimit, filozofi i vërtetë do të përfitojë nga ato që i janë dhënë.

Megjithatë, Elizabeta s'kishte qenë kurrë e verbër ndaj pahijshmërisë së sjelljes së babait si bashkëshort. E kishte parë gjithmonë me dhimbje; por, duke respektuar aftësitë e tij dhe mirënjohëse për mënyrën e dashur si e trajtonte atë, përpiqej të harronte atë që s'mund ta anashkalonte, dhe të largonte nga

mendimet atë shkelje të vazhdueshme të detyrimit e të hijeshisë bashkëshortore që, duke e ekspozuar gruan ndaj përbuzjes së fëmijëve të saj, ishte kaq shumë e qortueshme. Por s'i kishte ndier kurrë kaq fort sa tani të metat që duhej t'i shoqëronin fëmijët e një martese kaq të papërshtatshme, as s'kishte qenë kurrë kaq e vetëdijshme për të këqijat që lindnin nga një drejtim kaq i gabuar i talenteve; talente që, të përdorura si duhet, të paktën mund ta kishin ruajtur respektueshmërinë e vajzave, edhe po të ishin të paaftë ta zgjeronin mendjen e gruas së tij.

Kur Elizabeta u gëzua për largimin e Uikamit, gjeti pak arsye të tjera kënaqësie në humbjen e regjimentit. Ftesat jashtë ishin më pak të larmishme se më parë; dhe në shtëpi kishte një nënë e një motër, ankimet e vazhdueshme të të cilave për mërzinë e çdo gjëje përreth hidhnin një zymtësi të vërtetë mbi rrethin familjar; dhe, megjithëse Kiti me kohë mund ta rimerrte shkallën e saj natyrore të arsyes, meqë ishin larguar ata që i trazonin mendjen, motra tjetër, nga natyra e së cilës mund të pritej një e keqe më e madhe, kishte gjasa të ngurtësohej në gjithë marrëzinë e guximin e saj, në një gjendje me rrezik të dyfishtë si një qytet banjash dhe një kamp. Në tërësi, pra, ajo zbuloi atë që është zbuluar ndonjëherë edhe më parë, se një ngjarje që e kishte pritur me dëshirë të paduruar, kur ndodhi, s'i solli gjithë kënaqësinë që i kishte premtuar vetes. Prandaj ishte e nevojshme të caktonte një periudhë tjetër për fillimin e lumturisë së vërtetë; të kishte ndonjë pikë tjetër ku të ngulnin dëshirat e shpresat e saj, dhe, duke shijuar përsëri kënaqësinë e pritjes, ta ngushëllonte veten për të tashmen dhe të përgatitej për një zhgënjim tjetër. Udhëtimi te Liqenet tani ishte objekti i mendimeve të saj më të lumtura: ishte ngushëllimi i saj më i mirë për të gjitha orët e pakëndshme që pakënaqësia e nënës dhe e Kitit i bënte të pashmangshme; dhe, sikur të kishte mundur ta përfshinte edhe Xhejnin në plan, çdo pjesë e tij do të kishte qenë e përsosur.

„Por është fat," mendoi ajo, „që kam diçka për të dëshiruar. Sikur gjithë rregullimi të ishte i plotë, zhgënjimi im do të ishte i sigurt. Por këtu, duke marrë me vete një burim të pashtershëm keqardhjeje në mungesën e motrës, mund të shpresoj me arsye që t'i realizoj të gjitha pritjet e mia për kënaqësi. Një plan ku çdo pjesë premton kënaqësi s'mund të ketë kurrë sukses; dhe zhgënjimi i përgjithshëm shmanget vetëm me mbrojtjen e ndonjë mërzie të vogël të veçantë."

Kur iku Lidia, premtoi se do t'u shkruante shumë shpesh e me shumë hollësi nënës dhe Kitit; por letrat e saj priteshin gjithmonë gjatë dhe ishin gjithmonë shumë të shkurtra. Ato për nënën përmbanin pak gjëra të tjera veç se sapo ishin kthyer nga biblioteka, ku i kishin shoqëruar filan e fistan oficerë, dhe ku kishte parë stoli aq të bukura sa e kishin çmendur; se kishte një fustan të ri, apo një çadër të re dielli, që do ta kishte përshkruar më gjerësisht, por ishte detyruar ta ndërpriste me nxitim të madh, sepse e thërriste zonja Forster dhe po shkonin në kamp; dhe nga letërkëmbimi me motrën mësohej edhe më pak, sepse letrat për Kitin, megjithëse disi më të gjata, ishin tepër plot me fjalë të nënvizuara për t'u bërë publike.

Pas dy a tri javëve të para të mungesës së saj, shëndeti, humori i mirë dhe gazi nisën të rishfaqeshin në Longborn. Çdo gjë mori një pamje më të lumtur. Familjet që kishin qenë në Londër për dimër u kthyen përsëri, dhe u shfaqën stolitë verore e ftesat verore. Zonja Benet e rifitoi qetësinë e saj të zakonshme ankuese; dhe nga mesi i qershorit Kiti ishte përmirësuar aq sa të hynte në Meriton pa lot; një ngjarje kaq premtuese, sa Elizabeta shpresoi se deri në Krishtlindjen tjetër ajo mund të ishte aq e arsyeshme sa të mos përmendte ndonjë oficer më shumë se një herë në ditë, përveç po të vendosej në Meriton një regjiment tjetër nga ndonjë rregullim mizor e dashakeq i Ministrisë së Luftës.

Koha e caktuar për fillimin e udhëtimit të tyre në veri tani po afrohej shpejt; dhe mungonin vetëm dy javë, kur mbërriti

një letër nga zonja Gardiner, që njëkohësisht e shtynte fillimin dhe e shkurtonte shtrirjen e tij. Zoti Gardiner do të pengohej nga punët të nisej deri dy javë më vonë në korrik, dhe duhej të ishte përsëri në Londër brenda një muaji; dhe, meqë kjo linte një periudhë tepër të shkurtër për të shkuar aq larg e për të parë aq shumë sa kishin menduar, ose të paktën për ta parë me qetësinë e rehatinë që kishin llogaritur, u detyruan të hiqnin dorë nga Liqenet dhe ta zëvendësonin me një udhëtim më të kufizuar; dhe, sipas planit të tanishëm, s'do të shkonin më në veri se Derbishiri. Në atë konte kishte mjaft për të parë sa t'u zinte pjesën më të madhe të tri javëve; dhe për zonjën Gardiner kishte një tërheqje veçanërisht të fortë. Qyteza ku kishte kaluar dikur disa vjet të jetës, dhe ku tani do të kalonin disa ditë, ishte ndoshta po aq objekt kureshtjeje për të sa të gjitha bukuritë e famshme të Matlokut, Çatsuërthit, Dovdejlit apo Pikut.[51]

Elizabeta u zhgënjye jashtëzakonisht: e kishte vënë zemrën të shihte Liqenet; dhe ende mendonte se mund të kishte pasur kohë të mjaftueshme. Por detyra e saj ishte të kënaqej, dhe sigurisht natyra e saj ishte të ishte e lumtur; dhe shpejt çdo gjë u rregullua përsëri.

Me përmendjen e Derbishirit lidheshin shumë ide. I ishte e pamundur ta shihte fjalën pa menduar për Pemberlin dhe të zotin e tij. „Por sigurisht," tha ajo, „mund të hyj në kontenë e tij pa u ndëshkuar, dhe t'i vjedh ca kristale guri pa më vënë re ai."

Periudha e pritjes tani u dyfishua. Do të kalonin katër javë para ardhjes së dajës dhe të tezes. Por kaluan, dhe zoti e zonja Gardiner, me katër fëmijët e tyre, më në fund u shfaqën në Longborn. Fëmijët, dy vajza gjashtë e tetë vjeçe dhe dy djem më të vegjël, do të liheshin nën kujdesin e veçantë të kushërirës Xhejn,

[51]Vendet më të famshme të Derbishirit në atë kohë: Matlock, qytet me ujëra shëruese; Chatsworth, pallati madhështor i dukës së Devonshirit; Dovedale, një luginë shkëmbore piktoreske; dhe Peak District, krahina malore e kodrinore e kontesë. Udhëtarët mblidhnin si kujtim kristale minerale vendase, prandaj aludimi i Elizabetës për „kristalet e gurit".

që ishte e preferuara e të gjithëve, dhe mendja e qëndrueshme e ëmbëlsia e natyrës së së cilës e bënin pikërisht të përshtatshme për t'u kujdesur për ta në çdo mënyrë: duke i mësuar, duke luajtur me ta dhe duke i dashur.

Gardinerët ndenjën vetëm një natë në Longborn, dhe u nisën të nesërmen në mëngjes me Elizabetën në kërkim të gjërave të reja e të argëtimit. Një kënaqësi ishte e sigurt: ajo e përshtatshmërisë si shokë udhëtimi; një përshtatshmëri që përfshinte shëndetin dhe durimin për të përballuar bezditë, gazin për ta shtuar çdo kënaqësi, dhe dashurinë e inteligjencën, që mund ta zëvendësonin mes tyre po të kishte zhgënjime jashtë.

Qëllimi i kësaj vepre s'është të japë një përshkrim të Derbishirit, as të ndonjë prej vendeve të shquara nëpër të cilat kalonte rruga e tyre për atje: Oksfordi, Blenimi, Uoriku, Kenilëurthi, Birminghami etj. janë mjaft të njohura. Na intereson vetëm një pjesë e vogël e Derbishirit. Drejt qytezës së vogël Lambton, vendit ku kishte banuar dikur zonja Gardiner, dhe ku kishte mësuar kohët e fundit se kishin mbetur ende disa të njohur, i drejtuan hapat, pasi panë të gjitha mrekullitë kryesore të krahinës; dhe Elizabeta mësoi nga tezja se Pemberli ndodhej brenda pesë miljeve nga Lambtoni. S'ishte në rrugën e tyre të drejtpërdrejtë, por as më shumë se një a dy milje larg saj. Kur e diskutuan rrugën një mbrëmje më parë, zonja Gardiner shprehu dëshirën ta shihte përsëri vendin. Zoti Gardiner deklaroi se ishte i gatshëm, dhe Elizabetës iu kërkua miratimi.

— Shpirt, s'do të doje ta shihje një vend për të cilin ke dëgjuar kaq shumë? — tha tezja. — Një vend, për më tepër, me të cilin lidhen kaq shumë nga të njohurit e tu. Uikami e ka kaluar atje gjithë rininë, e di.

Elizabeta u shqetësua. E ndiente se s'kishte punë në Pemberli, dhe u detyrua të shtirej se s'kishte dëshirë ta shihte. Duhej të pranonte se ishte lodhur nga shtëpitë e mëdha: pasi kishte parë

kaq shumë, vërtet s'gjente më kënaqësi te qilimat e bukur apo te perdet prej sateni.

Zonja Gardiner ia qortoi budallallëkun.

— Po të ishte vetëm një shtëpi e bukur e mobiluar pasurisht, — tha ajo, — as unë s'do të interesohesha; por tokat përreth janë të mrekullueshme. Kanë disa nga pyjet më të bukur të krahinës.

Elizabeta s'tha më asgjë; por mendja s'mund të pajtohej. Mundësia për ta takuar zotin Darsi ndërsa e shihnin vendin i shkoi menjëherë ndër mend. Do të ishte e tmerrshme! U skuq vetëm nga kjo ide; dhe mendoi se do të ishte më mirë t'i fliste hapur tezes, sesa ta rrezikonte. Por kundër kësaj kishte kundërshtime; dhe më në fund vendosi se kjo mund të ishte rrugëdalja e fundit, po të merrte përgjigje të pafavorshme për pyetjet e saj të fshehta nëse familja ishte në mungesë.

Prandaj, kur u tërhoq natën, e pyeti shërbyesen e dhomës nëse Pemberli s'ishte një vend shumë i bukur, cili ishte emri i të zotit, dhe, me jo pak alarm, nëse familja kishte ardhur për verë. Pyetjes së fundit i pasoi një jo shumë e mirëpritur; dhe, tani që iu hoq alarmi, pati kohë të ndiente shumë kureshtje për ta parë vetë shtëpinë; dhe, kur tema u rimor të nesërmen në mëngjes dhe iu drejtuan përsëri, mundi të përgjigjej me gatishmëri, dhe me një ajër të duhur indiference, se në të vërtetë s'kishte ndonjë mospëlqim për planin.

Në Pemberli, pra, do të shkonin.

Kapitulli XLIII

Ndërsa udhëtonin, Elizabeta priste me njëfarë trazimi të shfaqeshin për herë të parë pyjet e Pemberlit; dhe, kur më në fund kthyen te porta e hyrjes, zemra i rrihte fort.

Parku ishte shumë i madh dhe përmbante toka shumë të larmishme. Hynë në të nga një prej pikave më të ulëta, dhe udhëtuan ca kohë përmes një pylli të bukur që shtrihej në një hapësirë të gjerë.

Mendja e Elizabetës ishte tepër e mbushur për bisedë, por ajo i shihte e i admironte të gjitha vendet dhe pamjet e veçanta. U ngjitën gradualisht për gjysmë milje, dhe pastaj e gjetën veten në majë të një lartësie të konsiderueshme, ku mbaronte pylli, dhe syri u kap menjëherë nga shtëpia e Pemberlit, e vendosur në anën tjetër të luginës, drejt së cilës rruga zbriste duke gjarpëruar disi papritur. Ishte një ndërtesë e madhe dhe e bukur prej guri, e vendosur mirë mbi një lartësi, me kurriz një varg kodrash të larta me pyje; dhe përpara saj një përrua me një madhësi natyrore ishte zgjeruar edhe më shumë, por pa asnjë pamje artificiale. Brigjet e tij s'ishin as të ngurta, as të zbukuruara rrejshëm. Elizabeta u mahnit. S'kishte parë kurrë një vend për të cilin natyra të kishte bërë më shumë, apo ku bukuria natyrore të ishte prishur kaq pak nga një shije e ngathët. Të gjithë e admironin me zjarr; dhe në atë çast ajo e ndjeu se të ishte zonja e Pemberlit mund të ishte diçka!

Zbritën kodrën, kaluan urën dhe shkuan deri te dera; dhe, ndërsa shqyrtonin pamjen më të afërt të shtëpisë, iu kthye gjithë frika se mos takonte të zotin. Kishte frikë se mos shërbyesja e dhomës ishte gabuar. Kur kërkuan ta shihnin vendin, i futën në holl; dhe Elizabeta, ndërsa prisnin shërbyesen kryesore, pati kohë të habitej që ndodhej aty.

Erdhi shërbyesja kryesore; një grua e moshuar me pamje të respektuar, shumë më pak e madhështore dhe më e sjellshme nga ç'e kishte përfytyruar. E ndoqën në sallonin e ngrënies. Ishte një dhomë e madhe, me përmasa të mira, e mobiluar bukur. Elizabeta, pasi i hodhi një sy, shkoi te një dritare për të shijuar pamjen. Kodra e kurorëzuar me pyll, nga e cila kishin zbritur, që dukej më e thepisur nga largësia, ishte një pamje e bukur. Çdo rregullim i tokës ishte i mirë; dhe ajo e shikonte gjithë skenën, lumin, pemët e shpërndara nëpër brigjet e tij, dhe gjarpërimin e luginës, deri ku mund ta ndiqte me sy, me ngazëllim. Ndërsa kalonin në dhoma të tjera, këto pamje merrnin pozicione të ndryshme; por nga çdo dritare kishte bukuri për t'u parë. Dhomat ishin të larta e të bukura, dhe mobiliet në përputhje me pasurinë e të zotit; por Elizabeta pa, duke admiruar shijen e tij, se ato s'ishin as të zhurmshme, as të bukura pa nevojë; me më pak shkëlqim dhe më shumë elegancë të vërtetë se mobiliet e Rozingsit.

„Dhe e këtij vendi," mendoi ajo, „mund të isha zonjë! Me këto dhoma mund të isha njohur tani familjarisht! Në vend që t'i shihja si e huaj, mund të gëzohesha për to si të miat, dhe të mirëprisja në to si vizitorë dajën dhe tezen. Por jo," duke e mbledhur veten, „kjo s'mund të ndodhte kurrë; daja dhe tezja do të më kishin humbur; s'do të më lejohej t'i ftoja."

Ky ishte një kujtim fatlum: e shpëtoi nga diçka si pendesa.

Donte me gjithë shpirt ta pyeste shërbyesen kryesore nëse i zoti ishte vërtet në mungesë, por s'kishte guxim. Megjithatë, më

në fund pyetjen e bëri daja; dhe ajo u kthye mënjanë e alarmuar, ndërsa zonja Rejnolds u përgjigj se po; duke shtuar:

— Por e presim nesër, me një shoqëri të madhe miqsh.

Sa u gëzua Elizabeta që udhëtimi i tyre s'ishte vonuar asnjë ditë nga ndonjë rrethanë!

Tezja e thirri tani të shihte një pikturë. Ajo u afrua, dhe pa portretin e zotit Uikam, të varur, mes disa miniaturave të tjera, mbi oxhak. Tezja e pyeti duke buzëqeshur si i dukej. Shërbyesja kryesore doli përpara dhe u tha se ishte portreti i një zotërie të ri, djalit të administratorit të të zotit të saj të ndjerë, i cili ishte rritur prej tij me shpenzimet e veta.

— Tani ka shkuar në ushtri, — shtoi ajo; — por kam frikë se ka dalë shumë i shfrenuar.

Zonja Gardiner e pa mbesën me një buzëqeshje, por Elizabeta s'mundi t'ia kthente.

— Dhe ky, — tha zonja Rejnolds, duke treguar një tjetër nga miniaturat, — është zotëria im, dhe i ngjan shumë. U pikturua në të njëjtën kohë me tjetrin, rreth tetë vjet më parë.

— Kam dëgjuar shumë për pamjen e bukur të zotërisë suaj, — tha zonja Gardiner, duke parë pikturën; — është fytyrë e bukur. Por, Lizi, ti mund të na thuash nëse i ngjan apo jo.

Respekti i zonjës Rejnolds për Elizabetën dukej se u rrit nga ky aludim se ajo e njihte zotërinë e saj.

— A e njeh ajo zonjushë zotin Darsi?

Elizabeta u skuq dhe tha:

— Pak.

— Dhe a s'ju duket një zotëri shumë i pashëm, zonjushë?

— Po, shumë i pashëm.

— Jam e sigurt që *unë* s'njoh asnjë kaq të pashëm; por në galerinë lart do të shihni një portret të tij më të bukur e më të madh se ky. Kjo dhomë ishte dhoma e preferuar e të zotit tim të ndjerë, dhe këto miniatura janë pikërisht si ishin atëherë. I donte shumë.

Kjo ia shpjegoi Elizabetës pse ndodhej mes tyre zoti Uikam.

Pastaj zonja Rejnolds ua drejtoi vëmendjen te një portret i zonjushës Darsi, i pikturuar kur ajo ishte vetëm tetë vjeçe.

— Dhe a është zonjusha Darsi po aq e bukur sa i vëllai? — tha zoti Gardiner.

— Oh, po; zonjusha më e bukur që është parë ndonjëherë; dhe kaq e përsosur! I bie pianos e këndon gjithë ditën. Në dhomën tjetër është një instrument i ri që sapo erdhi për të, një dhuratë nga zotëria im: ajo vjen këtu nesër me të.

Zoti Gardiner, sjelljet e të cilit ishin të lirshme e të këndshme, ia nxiste llafazanërinë me pyetjet e vërejtjet e tij: zonja Rejnolds, qoftë nga krenaria, qoftë nga dashuria, dukshëm kënaqej shumë të fliste për zotërinë e saj dhe për të motrën.

— A rri shumë zotëria juaj në Pemberli gjatë vitit?

— Jo aq sa do të doja unë, zotëri; por guxoj të them se mund ta kalojë këtu gjysmën e kohës; dhe zonjusha Darsi vjen gjithmonë për muajt e verës.

„Përveç," mendoi Elizabeta, „kur shkon në Ramsgejt."

— Po të martohej zotëria juaj, mund ta shihnit më shumë.

— Po, zotëri; por s'e di kur do të ndodhë kjo. S'e di kush është mjaft e mirë për të.

Zoti dhe zonja Gardiner buzëqeshën. Elizabeta s'mundi të mos thoshte:

— I bën shumë nder, jam e sigurt, që ju mendoni kështu.

— S'them asgjë më shumë se të vërtetën, dhe atë që do ta thotë kushdo që e njeh, — u përgjigj tjetra.

Elizabetës iu duk se kjo po shkonte mjaft larg; dhe dëgjoi me habi gjithnjë e më të madhe kur shërbyesja kryesore shtoi:

— S'kam dëgjuar kurrë një fjalë të keqe prej tij në jetën time, dhe e njoh që kur ishte katër vjeç.

Ky ishte lavdërimi më i jashtëzakonshëm nga të gjithë, më i kundërti me idetë e saj. Që ai s'ishte njeri me natyrë të mirë kishte qenë mendimi i saj më i patundur. Iu zgjua vëmendja më

e mprehtë: digjej të dëgjonte më shumë; dhe i ishte mirënjohëse dajës që tha:

— Ka shumë pak njerëz për të cilët mund të thuhet kaq shumë. Jeni me fat që keni një zotëri të tillë.

— Po, zotëri, e di që jam. Edhe sikur ta përshkoja gjithë botën, s'do të takoja një më të mirë. Por gjithmonë e kam vënë re se ata që janë zemërmirë kur janë fëmijë, janë zemërmirë edhe kur rriten; dhe ai ishte gjithmonë djali më i ëmbël e më zemërbujar në botë.

Elizabeta gati ia nguli sytë. „Mos vallë ky është zoti Darsi?“ mendoi ajo.

— I ati ishte njeri i shkëlqyer, — tha zonja Gardiner.

— Po, zonjë, vërtet ishte; dhe i biri do të jetë pikërisht si ai, po aq i përzemërt me të varfrit.

Elizabeta dëgjonte, habitej, dyshonte dhe digjej për më shumë. Zonja Rejnolds s'mund ta interesonte për asnjë pikë tjetër. Më kot u tregonte subjektet e pikturave, përmasat e dhomave dhe çmimin e mobilieve. Zoti Gardiner, shumë i argëtuar nga ky lloj paragjykimi familjar, të cilit ia atribuonte lavdërimin e tepruar të zotërisë, shpejt e ktheu përsëri bisedën te kjo temë; dhe ajo u ndal me zjarr te meritat e tij të shumta, ndërsa ngjiteshin bashkë shkallët e mëdha.

— Është pronari më i mirë dhe zotëria më i mirë, — tha ajo, — që ka jetuar ndonjëherë. Jo si djemtë e shfrenuar të sotëm, që s'mendojnë për gjë tjetër veç vetes. S'ka asnjë nga qiramarrësit apo shërbëtorët e tij që të mos flasë mirë për të. Disa njerëz e quajnë krenar; por jam e sigurt se unë s'kam parë kurrë gjë të tillë. Sipas mendjes sime, kjo është vetëm sepse s'llomotit si djemtë e tjerë.

„Në ç'dritë të dashur e vë kjo!“ mendoi Elizabeta.

— Ky përshkrim i bukur për të, — i pëshpëriti tezja ndërsa ecnin, — s'shkon fort mirë me sjelljen e tij ndaj mikut tonë të shkretë.

— Ndoshta jemi mashtruar.

— S'ka shumë gjasa; burimi ynë ishte tepër i mirë.

Kur arritën në hollin e gjerë lart, i futën në një dhomë ndenjje-je shumë të bukur, të rregulluar kohët e fundit me më shumë elegancë e lehtësi se apartamentet poshtë; dhe u thanë se ishte rregulluar vetëm për t'i bërë qejfin zonjushës Darsi, së cilës i kishte pëlqyer dhoma herën e fundit që kishte qenë në Pemberli.

— Sigurisht që është vëlla i mirë, — tha Elizabeta, ndërsa shkonte drejt njërës nga dritaret.

Zonja Rejnolds e parashikonte kënaqësinë e zonjushës Darsi kur të hynte në dhomë.

— Dhe kështu bën gjithmonë, — shtoi ajo. — Çfarëdo që mund t'i japë motrës ndonjë kënaqësi, bëhet me siguri në një çast. S'ka gjë që s'do ta bënte për të.

Galeria e pikturave dhe dy a tri nga dhomat kryesore të gjumit ishin gjithçka që mbetej për t'u treguar. Në të parën kishte shumë piktura të mira: por Elizabeta s'dinte asgjë për artin; dhe nga ato që ishin parë tashmë poshtë, ishte kthyer me dëshirë të shihte disa vizatime të zonjushës Darsi me lapsa me ngjyra, subjektet e të cilave ishin zakonisht më interesante, dhe gjithashtu më të kuptueshme.

Në galeri kishte shumë portrete familjare, por ato mund të kishin pak për të tërhequr vëmendjen e një të huaji. Elizabeta vazhdoi të ecte në kërkim të të vetmes fytyrë që do t'i ishte e njohur. Më në fund e ndali: dhe pa një ngjashmëri të habitshme me zotin Darsi, me një buzëqeshje të tillë në fytyrë, si ajo që i kujtohej se e kishte parë ndonjëherë kur ai e shikonte atë. Qëndroi disa minuta para pikturës, në soditje të zjarrtë, dhe u kthye përsëri tek ajo para se të dilnin nga galeria. Zonja Rejnolds u tha se ishte bërë kur ishte gjallë i ati.

Në këtë çast, në mendjen e Elizabetës kishte sigurisht një ndjenjë më të butë për origjinalin nga ç'kishte ndier ndonjëherë në kulmin e njohjes së tyre. Lavdërimi që i kishte bërë zonja

Rejnolds s'ishte gjë e vogël. Ç'lavdërim është më i vlefshëm se lavdërimi i një shërbëtori të mençur? Si vëlla, si pronar, si zotëri, mendoi sa njerëzve u ishte lumturia në kujdesin e tij! Sa kënaqësi a dhimbje ishte në fuqinë e tij të jepte! Sa të mira a të këqija duhej të bëheshin prej tij! Çdo ide që kishte nxjerrë përpara shërbyesja kryesore ishte në favor të karakterit të tij; dhe, ndërsa qëndronte para pëlhurës ku ishte paraqitur ai, dhe ku sytë e tij ishin ngulur mbi të, mendoi për dashurinë e tij me një ndjenjë mirënjohjeje më të thellë nga ç'kishte ngjallur ndonjëherë më parë: kujtoi ngrohtësinë e saj, dhe ia zbuti pahijshmërinë e shprehjes.

Kur u pa e gjithë shtëpia që ishte e hapur për vizitorët, zbritën poshtë; dhe, pasi u përshëndetën me shërbyesen kryesore, ia lanë në dorë kopshtarit, që i priti te dera e hollit.

Ndërsa ecnin nëpër lëndinë drejt lumit, Elizabeta u kthye të shihte përsëri; daja dhe tezja ndaluan gjithashtu; dhe, ndërsa i pari po hamendësonte për datën e ndërtesës, vetë i zoti i saj doli papritur nga rruga që të çonte prapa saj drejt stallave.

Ishin njëzet jardë larg njëri-tjetrit; dhe shfaqja e tij ishte aq e papritur, sa ishte e pamundur t'i shpëtoje syrit të tij. Sytë e tyre u takuan menjëherë, dhe faqet e të dyve u mbuluan nga skuqja më e thellë. Ai u drodh fare, dhe për një çast dukej i palëvizur nga habia; por, duke e marrë shpejt veten, u afrua drejt shoqërisë dhe i foli Elizabetës, në mos me fjalë qetësie të plotë, të paktën me mirësjellje të plotë.

Ajo ishte kthyer mënjanë pa dashje; por, duke u ndalur kur ai u afrua, i priti komplimentet me një siklet të pamundur për t'u kapërcyer. Sikur shfaqja e tij e parë, apo ngjashmëria e tij me pikturën që sapo kishin parë, të mos u kishin mjaftuar dy të tjerëve për t'i siguruar se tani po shihnin zotin Darsi, shprehja e habisë së kopshtarit kur pa zotërinë e tij duhej t'ua kishte thënë menjëherë. Qëndruan pak mënjanë ndërsa ai i fliste mbesës së tyre, e cila, e habitur dhe e hutuar, mezi guxonte t'i ngrinte sytë drejt fytyrës së tij, dhe s'dinte ç'përgjigje i jepte pyetjeve të tij të

sjellshme për familjen. E mahnitur nga ndryshimi i sjelljes së tij që kur ishin ndarë për herë të fundit, çdo fjali që ai shqiptonte ia shtonte sikletin; dhe, meqë i kthehej në mendje çdo ide për pahijshmërinë e faktit që e gjetën aty, pak minutat që qëndruan bashkë ishin nga më të pakëndshmet e jetës së saj. As ai s'dukej shumë më i qetë; kur fliste, zëri i tij s'kishte asgjë nga qetësia e zakonshme; dhe i përsëriste pyetjet se kur kishte lënë Longbornin dhe për qëndrimin e saj në Derbishir aq shpesh, dhe në një mënyrë kaq të nxituar, sa tregonte qartë hutimin e mendimeve të tij.

Më në fund, çdo ide dukej se i mungonte; dhe, pasi qëndroi disa çaste pa thënë asnjë fjalë, e mblodhi papritur veten dhe u përshëndet.

Të tjerët iu bashkuan atëherë dhe shprehën admirimin për pamjen e tij; por Elizabeta s'dëgjoi asnjë fjalë, dhe, krejt e zënë me ndjenjat e veta, i ndoqi në heshtje. Ishte e mposhtur nga turpi e mërzia. Ardhja e saj atje ishte gjëja më fatkeqe, më e pamatur në botë! Sa e çuditshme duhej t'i dukej atij! Në ç'dritë të turpshme mund t'i dukej një njeriu kaq mendjemadh! Mund të dukej sikur ajo ishte hedhur qëllimisht përsëri në rrugën e tij! Oh! Pse kishte ardhur? Ose pse kishte ardhur ai kështu një ditë para se ta prisnin? Sikur të kishin ardhur vetëm dhjetë minuta më herët, do të kishin qenë larg syve të tij; sepse ishte e qartë se ai sapo kishte mbërritur, sapo kishte zbritur nga kali a nga karroca. U skuq përsëri e përsëri për kokëfortësinë e këtij takimi. Dhe sjellja e tij, kaq dukshëm e ndryshuar, ç'mund të kuptonte? Që ai t'i fliste madje ishte e habitshme! Por t'i fliste me një mirësjellje të tillë, të pyeste për familjen e saj! Kurrë në jetën e saj s'i kishte parë sjelljet e tij kaq pak madhështore, kurrë s'kishte folur ai me një butësi të tillë si në këtë takim të papritur. Ç'kontrast ishte ky me fjalët e tij të fundit në parkun e Rozingsit, kur ia vuri letrën në dorë! S'dinte ç'të mendonte, apo si ta shpjegonte.

Tani kishin hyrë në një shteg të bukur buzë ujit, dhe çdo hap nxirrte përpara një rënie më fisnike të tokës, ose një shtrirje më të bukur të pyjeve drejt të cilave po afroheshin: por kaloi njëfarë kohe para se Elizabeta të vinte re ndonjë gjë nga këto; dhe, megjithëse u përgjigjej mekanikisht thirrjeve të përsëritura të dajës dhe tezes, dhe dukej sikur i drejtonte sytë nga gjërat që i tregonin ata, s'dallonte asnjë pjesë të skenës. Mendimet i ishin ngulur te ajo pikë e vetme e shtëpisë së Pemberlit, cilado që të ishte, ku ndodhej atëherë zoti Darsi. Digjej të dinte ç'po ndodhte në atë çast në mendjen e tij; si mendonte për të, dhe nëse, pavarësisht nga çdo gjë, ajo i ishte ende e dashur. Ndoshta kishte qenë i sjellshëm vetëm sepse ndihej i qetë; megjithatë në zërin e tij kishte pasur *diçka* që s'i ngjante qetësisë. Nëse kishte ndier më shumë dhimbje apo kënaqësi kur e pa, s'mund ta thoshte, por sigurisht s'e kishte parë me qetësi.

Më në fund, megjithatë, vërejtjet e shokëve për hutimin e saj e zgjuan, dhe ndjeu nevojën të dukej më shumë si vetvetja.

Hynë në pyje, dhe, duke i thënë lamtumirë lumit për pak kohë, u ngjitën në disa toka më të larta; prej nga, në vende ku hapja e pemëve i jepte syrit mundësi të endej, kishte shumë pamje magjepsëse të luginës, të kodrave përballë, me vargun e gjatë të pyjeve që mbulonin shumë prej tyre, dhe herë pas here të një pjese të përroit. Zoti Gardiner shprehu dëshirën ta bënte xhiron e gjithë parkut, por kishte frikë se mos ishte përtej një shëtitjeje. Me një buzëqeshje triumfi, u thanë se ishte dhjetë milje rreth e rrotull. Kjo e zgjidhi çështjen; dhe ndoqën xhiron e zakonshme, që i solli përsëri, pas njëfarë kohe, duke zbritur mes pyjeve të varura, në buzë të ujit, në një nga pjesët e tij më të ngushta. E kaluan me një urë të thjeshtë, në përputhje me ajrin e përgjithshëm të skenës: ishte një vend më pak i zbukuruar se çdo vend tjetër që kishin vizituar deri atëherë; dhe lugina, që këtu ngushtohej në një grykë, linte vend vetëm për përroin dhe për një shteg të ngushtë mes shkurreve të egra që e kufizonin.

Elizabeta digjej t'i eksploronte kthesat e tij; por, kur kaluan urën dhe e panë sa larg ishin nga shtëpia, zonja Gardiner, që s'ishte ecëse e madhe, s'mund të shkonte më tej, dhe mendonte vetëm të kthehej në karrocë sa më shpejt. Mbesa, pra, u detyrua të nënshtrohej, dhe morën rrugën drejt shtëpisë në anën tjetër të lumit, në drejtimin më të afërt; por përparimi i tyre ishte i ngadaltë, sepse zoti Gardiner, megjithëse rrallë mund ta kënaqte këtë shije, e donte shumë peshkimin, dhe ishte aq i zënë duke ndjekur shfaqjen herë pas here të ndonjë trofte në ujë dhe duke folur me njeriun për to, sa përparonte fare pak. Ndërsa endeshin në këtë mënyrë të ngadaltë, u befasuan përsëri, dhe habia e Elizabetës ishte krejt e barabartë me atë të herës së parë, kur panë zotin Darsi që po afrohej drejt tyre, dhe jo shumë larg. Shtegu, që këtu ishte më pak i mbuluar se nga ana tjetër, i lejoi ta shihnin para se të takoheshin. Elizabeta, sado e habitur, të paktën ishte më e përgatitur për një takim se më parë, dhe vendosi të dukej e të fliste me qetësi, po të kishte ndër mend ai vërtet t'i takonte. Për disa çaste, në të vërtetë, iu duk se ai me siguri do të kthehej në ndonjë shteg tjetër. Ideja zgjati derisa një kthesë e shtegut e fshehu nga sytë e tyre; kur kaloi kthesa, ai ishte menjëherë para tyre. Me një vështrim pa se s'e kishte humbur asgjë nga mirësjellja e tij e kohëve të fundit; dhe, për ta imituar mirësjelljen e tij, ajo nisi, kur u takuan, të admironte bukurinë e vendit; por s'kishte shkuar më tej se fjalët „i mrekullueshëm“ dhe „magjepsës“, kur iu imponuan disa kujtime fatkeqe, dhe iu duk se lavdërimi i Pemberlit nga goja e saj mund të keqinterpretohej me dashakeqësi. Iu ndërrua ngjyra dhe s'tha më asgjë.

Zonja Gardiner qëndronte pak më prapa; dhe, kur ajo pushoi, ai e pyeti nëse do t'i bënte nderin t'i prezantonte miqtë e saj. Ky ishte një akt mirësjelljeje për të cilin ajo s'ishte aspak e përgatitur; dhe mezi e mbajti një buzëqeshje që ai tani po kërkonte të njihej me disa nga ata njerëz kundër të cilëve ishte ngritur krenaria e tij gjatë propozimit që i bëri asaj. „Sa do të habitet,“

mendoi ajo, „kur të marrë vesh kush janë! Tani i kujton njerëz të modës."

Megjithatë, prezantimi u bë menjëherë; dhe, ndërsa ajo tregonte lidhjen e tyre farefisnore me të, i hodhi një vështrim dinak për të parë si e priste; dhe s'ishte pa pritjen se ai do të ikte sa më shpejt nga shokë kaq të turpshëm. Që u *habit* nga kjo lidhje ishte e qartë: megjithatë e mbajti me guxim: dhe, jo vetëm që s'iku, por u kthye me ta dhe nisi bisedën me zotin Gardiner. Elizabeta s'mund të mos ishte e kënaqur, s'mund të mos triumfonte. Ishte ngushëllim që ai ta dinte se ajo kishte disa të afërm për të cilët s'kishte pse të skuqej. Dëgjoi me shumë vëmendje gjithçka që ndodhte mes tyre, dhe krenohej me çdo shprehje, çdo fjali të dajës, që tregonte inteligjencën, shijen apo sjelljet e tij të mira.

Biseda shpejt u kthye te peshkimi; dhe ajo e dëgjoi zotin Darsi ta ftonte, me mirësjelljen më të madhe, të peshkonte atje sa herë të donte, për sa kohë të qëndronte në këto anë, duke i ofruar njëkohësisht pajisje peshkimi dhe duke i treguar ato pjesë të përroit ku zakonisht kishte më shumë peshk. Zonja Gardiner, që ecte krah për krah me Elizabetën, i hodhi një shikim që shprehte habinë e saj. Elizabeta s'tha asgjë, por kjo e kënaqi jashtëzakonisht; komplimenti duhej të ishte krejt për të. Megjithatë, habia e saj ishte e skajshme; dhe vazhdimisht përsëriste: „Pse ka ndryshuar kaq shumë? Nga mund të vijë? S'mund të jetë për *mua*, s'mund të jetë për hatrin t*im* që sjelljet e tij janë zbutur kështu. Qortimet e mia në Hansford s'mund ta bënin një ndryshim të tillë. Është e pamundur që ai të më dojë ende."

Pasi ecën ca kohë kështu, dy zonjat përpara, dy zotërinjtë prapa, kur zunë përsëri vendet pasi kishin zbritur në buzë të lumit për të parë më mirë një bimë uji të çuditshme, ndodhi një ndryshim i vogël. Ai nisi nga zonja Gardiner, e cila, e lodhur nga ecja e mëngjesit, e gjeti krahun e Elizabetës të pamjaftueshëm për ta mbajtur, dhe prandaj parapëlqeu krahun e burrit. Zoti Darsi zuri vendin e saj pranë mbesës, dhe ecën bashkë. Pas një heshtjeje të

shkurtër, foli e para zonja. Donte që ai ta dinte se ishte siguruar për mungesën e tij para se të vinte në atë vend, dhe prandaj nisi duke vërejtur se ardhja e tij kishte qenë shumë e papritur:

— Sepse shërbyesja juaj kryesore, — shtoi ajo, — na tha se me siguri s'do të ishit këtu para nesër; dhe, në të vërtetë, para se të niseshim nga Bejkuelli, kuptuam se s'ju prisnin menjëherë në krahinë.

Ai e pranoi se ishte e gjitha e vërtetë; dhe tha se punët me administratorin e kishin bërë të vinte disa orë para pjesës tjetër të shoqërisë me të cilën kishte udhëtuar.

— Do të më bashkohen herët nesër, — vazhdoi ai, — dhe mes tyre janë disa që do të pretendojnë se ju njohin: zoti Bingli dhe motrat e tij.

Elizabeta u përgjigj vetëm me një përkulje të lehtë. Mendimet iu kthyen menjëherë te koha kur emri i zotit Bingli ishte përmendur për herë të fundit mes tyre; dhe, po të gjykonte nga ngjyra e fytyrës së tij, mendja e tij s'ishte e zënë shumë ndryshe.

— Ka edhe një person tjetër në shoqëri, — vazhdoi ai pas një pushimi, — që dëshiron veçanërisht t'ju njohë. A do të më lejoni, apo kërkoj tepër, t'jua prezantoj motrën time gjatë qëndrimit tuaj në Lambton?

Habia nga një kërkesë e tillë ishte vërtet e madhe; ishte tepër e madhe që ajo ta dinte në ç'mënyrë e pranoi. E ndjeu menjëherë se çfarëdo dëshire që të kishte zonjusha Darsi për ta njohur, duhej të ishte vepër e të vëllait, dhe, pa shkuar më tej, kjo ishte e kënaqshme; ishte e këndshme ta dinte se mëria s'e kishte bërë të mendonte vërtet keq për të.

Tani ecën në heshtje; secili i zhytur në mendime. Elizabeta s'ishte e qetë; kjo ishte e pamundur; por ishte e lajkatuar dhe e kënaqur. Dëshira e tij për t'i prezantuar motrën ishte një kompliment i llojit më të lartë. Shpejt i kaluan të tjerët; dhe, kur arritën te karroca, zoti dhe zonja Gardiner ishin gjysmë çerek milje prapa.

Atëherë ai e ftoi të hynte në shtëpi, por ajo deklaroi se s'ishte e lodhur, dhe qëndruan bashkë në lëndinë. Në një kohë të tillë mund të ishin thënë shumë gjëra, dhe heshtja ishte shumë e sikletshme. Ajo donte të fliste, por dukej sikur çdo temë ishte e ndaluar. Më në fund i ra ndër mend se kishte udhëtuar, dhe folën për Matlokun dhe Dovdejlin me shumë ngulm. Megjithatë koha dhe tezja lëviznin ngadalë; dhe durimi e idetë e saj gati u shteruan para se të mbaronte *tête-à-tête*-i.

Kur arritën zoti dhe zonja Gardiner, të gjithë u ftuan me ngulm të hynin në shtëpi e të merrnin ndonjë freskim; por kjo u refuzua, dhe u ndanë nga të dyja anët me mirësjelljen më të madhe. Zoti Darsi i ndihmoi zonjat të hipnin në karrocë; dhe, kur ajo u nis, Elizabeta e pa duke ecur ngadalë drejt shtëpisë.

Atëherë nisën vërejtjet e dajës dhe tezes; dhe secili prej tyre e shpalli pafundësisht më të mirë nga ç'kishin pritur.

— Është krejt i sjellshëm, i edukuar dhe i thjeshtë, — tha daja.

— *Ka* sigurisht diçka pak madhështore tek ai, — u përgjigj tezja; — por kufizohet te pamja, dhe s'i ka hije të keqe. Tani mund të them si shërbyesja kryesore, se, megjithëse disa njerëz mund ta quajnë krenar, *unë* s'kam parë asgjë të tillë.

— S'jam habitur kurrë më shumë se nga sjellja e tij me ne. Ishte më shumë se e sjellshme; ishte vërtet e vëmendshme; dhe s'kishte asnjë nevojë për një vëmendje të tillë. Njohja e tij me Elizabetën ishte fare e vogël.

— Sigurisht, Lizi, — tha tezja, — ai s'është aq i pashëm sa Uikami; ose më mirë s'ka fytyrën e Uikamit, sepse tiparet i ka krejt të mira. Po si na thoshe se ishte kaq i pakëndshëm?

Elizabeta u justifikua sa mundi: tha se i kishte pëlqyer më shumë kur u takuan në Kent sesa më parë, dhe se s'e kishte parë kurrë kaq të këndshëm sa këtë mëngjes.

— Por ndoshta mund të jetë pak tekanjoz në mirësjelljet e tij, — u përgjigj daja. — Burrat tanë të mëdhenj shpesh janë; dhe prandaj s'do t'ia marr fjalën për peshkimin, sepse mund ta

ndërrojë mendjen ndonjë ditë tjetër dhe të më përzërë nga tokat e tij.

Elizabeta e ndjeu se e kishin keqkuptuar krejt karakterin e tij, por s'tha asgjë.

— Nga ç'kemi parë prej tij, — vazhdoi zonja Gardiner, — vërtet s'do ta kisha menduar se mund të sillej kaq mizorisht me dikë sa është sjellë me Uikamin e shkretë. S'ka pamje dashakeqe. Përkundrazi, ka diçka të këndshme te goja e tij kur flet. Dhe ka diçka dinjitoze në fytyrën e tij, që s'të jep një ide të keqe për zemrën e tij. Por, sigurisht, zonja e mirë që na tregoi shtëpinë i dha një karakter tepër të zjarrtë! Ndonjëherë mezi e mbaja të qeshurën. Por është zotëri bujar, supozoj, dhe kjo, në sytë e një shërbëtori, përmban çdo virtyt.

Këtu Elizabeta e ndjeu se duhej të thoshte diçka në shfajësim të sjelljes së tij me Uikamin; dhe, prandaj, u dha të kuptonin, në mënyrën më të kujdesshme që mundi, se, sipas asaj që kishte dëgjuar nga të afërmit e tij në Kent, veprimet e tij mund të kuptoheshin krejt ndryshe; dhe se karakteri i tij s'ishte aspak kaq i gabuar, as ai i Uikamit kaq i dashur, sa ishin menduar në Hertfordshir. Për ta vërtetuar këtë, u tregoi hollësitë e të gjitha marrëveshjeve në para ku kishin qenë të përzier, pa e përmendur emrin e burimit, por duke thënë se ishte i tillë që mund t'i besohej.

Zonja Gardiner u habit dhe u shqetësua: por, meqë tani po afroheshin te skena e kënaqësive të saj të dikurshme, çdo ide i la vendin hirit të kujtimit; dhe ishte tepër e zënë duke i treguar burrit të gjitha vendet interesante rrotull, për të menduar për ndonjë gjë tjetër. Sado e lodhur që ishte nga shëtitja e mëngjesit, sapo drekuan u nis përsëri për të kërkuar të njohurit e dikurshëm, dhe mbrëmja kaloi në kënaqësinë e një shoqërie të përtërirë pas shumë vitesh ndërprerjeje.

Ngjarjet e ditës ishin tepër plot interes për t'i lënë Elizabetës shumë vëmendje për ndonjë nga këta miq të rinj; dhe s'mund të

bënte gjë tjetër veçse të mendonte, e të mendonte me habi, për mirësjelljen e zotit Darsi, dhe, mbi të gjitha, për dëshirën e tij që ajo të njihej me motrën e tij.

Kapitulli XLIV

Elizabeta e kishte vendosur me vete që zoti Darsi do ta sillte motrën për ta vizituar pikërisht të nesërmen e mbërritjes së saj në Pemberli; dhe prandaj ishte e vendosur të mos largohej nga hani gjatë gjithë atij mëngjesi. Por përfundimi i saj qe i gabuar; sepse këta vizitorë erdhën pikërisht mëngjesin pas mbërritjes së tyre në Lambton. Kishin shëtitur nëpër vend me disa nga miqtë e tyre të rinj, dhe sapo ishin kthyer në han për t'u veshur për drekë te e njëjta familje, kur zhurma e një karroce i tërhoqi te një dritare, dhe panë një zotëri dhe një zonjë që po vinin nëpër rrugë me një karrocë të lehtë me dy rrota. Elizabeta, duke e njohur menjëherë uniformën e shërbëtorëve, e mori me mend ç'do të thoshte, dhe u shkaktoi të afërmve një habi jo të vogël kur u tregoi nderin që priste. Daja dhe tezja mbetën të mahnitur; dhe sikleti në mënyrën si fliste ajo, bashkë me vetë rrethanën dhe me shumë rrethana të ditës së mëparshme, u hapi atyre një ide të re për këtë punë. Asgjë s'ua kishte sugjeruar më parë, por tani e ndien se s'kishte mënyrë tjetër për t'i shpjeguar vëmendje të tilla nga një anë e tillë, veçse duke supozuar një simpati për mbesën e tyre. Ndërsa këto ide të sapolindura po u kalonin nëpër kokë, trazimi i ndjenjave të Elizabetës rritej çdo çast. Ishte krejt e habitur nga shqetësimi i saj; por, mes shkaqeve të tjera të ankthit, kishte frikë se mos simpatia e vëllait kishte thënë tepër në favorin e saj; dhe, më e etur se zakonisht për të pëlqyer, natyrisht dyshonte se çdo aftësi për të pëlqyer do ta braktiste.

U tërhoq nga dritarja, nga frika se mos e shihnin; dhe, ndërsa ecte lart e poshtë dhomës duke u përpjekur të qetësohej, pa te daja dhe tezja shikime të tilla habie pyetëse sa e bënë çdo gjë më keq.

U shfaqën zonjusha Darsi dhe i vëllai, dhe u bë ky prezantim i frikshëm. Me habi pa Elizabeta se e njohura e saj e re ishte të paktën po aq e sikletosur sa ajo vetë. Që kur kishte ardhur në Lambton, kishte dëgjuar se zonjusha Darsi ishte jashtëzakonisht krenare; por vëzhgimi i pak minutave e bindi se ishte vetëm jashtëzakonisht e druajtur. E kishte të vështirë t'i nxirrte qoftë edhe një fjalë përtej një njërrokëshi.

Zonjusha Darsi ishte e gjatë, dhe më e madhe se Elizabeta; dhe, megjithëse pak më shumë se gjashtëmbëdhjetë vjeçe, trupi i saj ishte formuar, dhe pamja e saj ishte femërore dhe e hijshme. Ishte më pak e bukur se i vëllai, por në fytyrën e saj kishte mend e humor të mirë, dhe sjelljet i kishte krejt të thjeshta e të buta. Elizabeta, që kishte pritur të gjente tek ajo një vëzhguese po aq të mprehtë e të shkujdesur sa kishte qenë ndonjëherë zoti Darsi, u lehtësua shumë kur dalloi ndjenja kaq të ndryshme.

S'kishin ndenjur shumë bashkë kur Darsi i tha se edhe Bingli po vinte për ta vizituar; dhe ajo mezi pati kohë të shprehte kënaqësinë e të përgatitej për një vizitor të tillë, kur u dëgjua në shkallë hapi i shpejtë i Binglit, dhe pas një çasti ai hyri në dhomë. Gjithë zemërimi i Elizabetës kundër tij ishte zhdukur prej kohësh; por, edhe sikur të ndiente ende ndonjë, mezi do t'i kishte qëndruar përzemërsisë së pashtirë me të cilën ai u shpreh kur e pa përsëri. Pyeti në mënyrë miqësore, megjithëse të përgjithshme, për familjen e saj, dhe shikonte e fliste me të njëjtën lirshmëri të qeshur si gjithmonë.

Për zotin dhe zonjën Gardiner, ai s'ishte një personazh shumë më pak interesant se për të. Prej kohësh kishin dashur ta shihnin. Në të vërtetë, gjithë shoqëria para tyre ngjalli një vëmendje të gjallë. Dyshimet që sapo kishin lindur për zotin Darsi dhe

mbesën e tyre ua drejtuan vëzhgimin nga secili me një hetim të zjarrtë, megjithëse të kujdesshëm; dhe shpejt nxorën nga ky hetim bindjen e plotë se të paktën njëri prej tyre e dinte ç'do të thoshte të doje. Për ndjenjat e zonjës mbetën pak në dyshim; por që zotëria ishte plot admirim ishte mjaft e qartë.

Elizabeta, nga ana e saj, kishte shumë për të bërë. Donte t'i vërtetonte ndjenjat e secilit nga vizitorët, donte t'i qetësonte të vetat dhe t'u pëlqente të gjithëve; dhe në këtë qëllim të fundit, ku kishte më shumë frikë se do të dështonte, ishte më e sigurt për sukses, sepse ata të cilëve përpiqej t'u jepte kënaqësi ishin që më parë të prirur në favorin e saj. Bingli ishte gati, Xhorxhiana e etur, dhe Darsi i vendosur, të kënaqeshin.

Duke parë Binglin, mendimet i fluturuan natyrisht te e motra; dhe oh! Sa me zjarr dëshironte të dinte nëse ndonjë nga mendimet e tij drejtohej në të njëjtën mënyrë. Ndonjëherë mund të përfytyronte se ai fliste më pak se herët e tjera, dhe një a dy herë u kënaq me idenë se, ndërsa e shikonte, po përpiqej të gjente një ngjashmëri. Por, megjithëse kjo mund të ishte e përfytyruar, s'mund të mashtrohej për sjelljen e tij ndaj zonjushës Darsi, që ishte ngritur si rivale e Xhejnit. Nga asnjëra anë s'u shfaq ndonjë shikim që të fliste për një respekt të veçantë. Asgjë s'ndodhi mes tyre që mund t'i justifikonte shpresat e motrës së tij. Për këtë pikë u kënaq shpejt; dhe para se të ndaheshin ndodhën dy a tri rrethana të vogla që, në interpretimin e saj të shqetësuar, tregonin një kujtim të Xhejnit jo pa ngjyrë dhembshurie, dhe një dëshirë për të thënë më shumë që mund të çonte te përmendja e saj, sikur të guxonte. Në një çast kur të tjerët po flisnin mes tyre, ai i vërejti, me një ton që kishte diçka keqardhjeje të vërtetë, se „kishte shumë kohë që s'kishte pasur kënaqësinë ta shihte“; dhe, para se ajo të përgjigjej, shtoi: „Kanë kaluar më shumë se tetë muaj. S'jemi takuar që më 26 nëntor, kur po kërcenim të gjithë bashkë në Netherfild.“

Elizabeta u kënaq kur pa se kujtesa e tij ishte kaq e saktë; dhe më vonë ai gjeti rastin ta pyeste, kur s'i kushtonte vëmendje askush nga të tjerët, nëse *të gjitha* motrat e saj ishin në Longborn. S'kishte shumë në këtë pyetje, as në vërejtjen e mëparshme; por kishte një shikim e një mënyrë që u jepnin kuptim.

S'ishte shpesh që mund t'i kthente sytë nga vetë zoti Darsi; por, sa herë që i hidhte një vështrim, shihte një shprehje mirësjelljeje të përgjithshme, dhe në gjithçka që thoshte dëgjonte një ton aq larg nga kryelartësia a përbuzja për shokët e tij, sa u bind se përmirësimi i sjelljeve që kishte parë dje, sado i përkohshëm që të dilte, të paktën kishte jetuar më shumë se një ditë. Kur e pa kështu duke kërkuar njohjen dhe duke synuar mendimin e mirë të njerëzve me të cilët, pak muaj më parë, çdo marrëdhënie do të kishte qenë turp; kur e pa kështu të sjellshëm, jo vetëm me të, por me vetë të afërmit që i kishte përbuzur hapur, dhe kujtoi skenën e tyre të fundit të ndezur në shtëpinë famullitare të Hansfordit, ndryshimi, shndërrimi ishte kaq i madh, dhe i bëri përshtypje kaq të fortë mendjes, sa mezi arriti ta mbante habinë që të mos dukej. Kurrë, as në shoqërinë e miqve të tij të dashur në Netherfild, as të të afërmve të tij dinjitozë në Rozings, s'e kishte parë kaq të etur për të pëlqyer, kaq të lirë nga vetërëndësia apo nga rezerva e ngurtë, sa tani, kur suksesi i përpjekjeve të tij s'mund të sillte asnjë rëndësi, dhe kur madje njohja me ata të cilëve u drejtoheshin vëmendjet e tij do t'i tërhiqte talljen e qortimin e zonjave si të Netherfildit, ashtu edhe të Rozingsit.

Vizitorët ndenjën me ta më shumë se gjysmë ore; dhe, kur u ngritën të iknin, zoti Darsi i kërkoi motrës t'i bashkohej për të shprehur dëshirën e tyre për t'i pasur zotin dhe zonjën Gardiner, si edhe zonjushën Benet, për drekë në Pemberli, para se të largoheshin nga krahina. Zonjusha Darsi, megjithëse me një druajtje që tregonte se s'e kishte shumë zakon të bënte ftesa, iu bind me gatishmëri. Zonja Gardiner e shikoi mbesën, duke dashur të dinte si ishte e prirur *a*jo, që e prekte më shumë ftesa, ta pranonte,

por Elizabeta e kishte kthyer kokën mënjanë. Megjithatë, duke supozuar se kjo shmangie e qëllimshme tregonte më shumë një siklet të çastit sesa ndonjë mospëlqim për propozimin, dhe duke parë te burri, që e donte shoqërinë, një gatishmëri të plotë për ta pranuar, guxoi të zotohej për pjesëmarrjen e saj, dhe u caktua pasnesër.

Bingli shprehu kënaqësi të madhe për sigurinë që do ta shihte përsëri Elizabetën, sepse kishte ende shumë për t'i thënë dhe shumë pyetje për të bërë për të gjithë miqtë e tyre në Hertfordshir. Elizabeta, duke i interpretuar të gjitha këto si dëshirë për ta dëgjuar të fliste për të motrën, u kënaq; dhe për këtë, si edhe për disa arsye të tjera, kur vizitorët ikën, e gjeti veten në gjendje ta shihte gjysmëorën e fundit me njëfarë kënaqësie, megjithëse, ndërsa po kalonte, e kishte shijuar pak. E etur të ishte vetëm, dhe nga frika e pyetjeve a e aludimeve të dajës dhe tezes, ndenji me ta vetëm sa për të dëgjuar mendimin e tyre të favorshëm për Binglin, dhe pastaj nxitoi të vishej.

Por s'kishte arsye t'i trembej kureshtjes së zotit dhe zonjës Gardiner; s'ishte dëshira e tyre ta detyronin të fliste. Ishte e qartë se ajo e njihte zotin Darsi shumë më mirë nga ç'kishin pasur ndonjë ide më parë; ishte e qartë se ai ishte shumë i dashuruar me të. Panë shumë gjëra interesante, por asgjë që të justifikonte pyetje.

Për zotin Darsi tani ishte një shqetësim të mendonin mirë; dhe, deri ku arrinte njohja e tyre, s'kishte asnjë të metë për të gjetur. S'mund të mos preken nga mirësjellja e tij; dhe, sikur ta kishin nxjerrë karakterin e tij nga ndjenjat e veta dhe nga raporti i shërbyeses, pa iu referuar ndonjë rrëfimi tjetër, rrethi në Hertfordshir ku njihej ai s'do ta kishte njohur si zotin Darsi. Megjithatë, tani kishte një interes për t'i besuar shërbyeses kryesore; dhe shpejt e kuptuan se autoriteti i një shërbëtoreje që e njihte që kur ishte katër vjeç, dhe sjelljet e së cilës tregonin respektueshmëri, s'duhej hedhur poshtë me nxitim. As në lajmet e

miqve të tyre në Lambton s'kishte ndodhur gjë që t'ia pakësonte peshën ndjeshëm. S'kishin për ta akuzuar për gjë tjetër veç krenarisë; krenari ndoshta kishte, dhe, po të mos kishte, sigurisht do t'ia vishnin banorët e një qyteze të vogël me pazar, ku familja s'bënte vizita. Megjithatë, pranohej se ishte njeri bujar dhe bënte shumë të mira mes të varfërve.

Sa për Uikamin, udhëtarët panë shpejt se atje s'e çmonin shumë; sepse, megjithëse pjesa më e madhe e punëve të tij me të birin e mbrojtësit kuptohej vetëm pjesërisht, ishte megjithatë një fakt i njohur që, kur la Derbishirin, kishte lënë pas shumë borxhe, të cilat zoti Darsi i shlyente më pas.

Sa për Elizabetën, këtë mbrëmje mendimet i ishin në Pemberli më shumë se mbrëmjen e kaluar; dhe mbrëmja, megjithëse ndërsa kalonte dukej e gjatë, s'ishte mjaft e gjatë për t'i përcaktuar ndjenjat ndaj *njërit* në atë pallat; dhe ndenji zgjuar dy orë të tëra, duke u përpjekur t'i kuptonte. Sigurisht që s'e urrente. Jo; urrejtja ishte zhdukur prej kohësh, dhe gati po aq kohë kishte që ishte turpëruar se kishte ndier ndonjëherë kundër tij një mospëlqim që mund të quhej kështu. Respekti i krijuar nga bindja për cilësitë e tij të vlefshme, megjithëse në fillim i pranuar me pahir, kishte ca kohë që s'ishte më i neveritshëm për ndjenjat e saj; dhe tani ishte rritur në diçka më miqësore nga dëshmia kaq shumë në favorin e tij, që e nxirrte natyrën e tij në një dritë kaq të dashur, që kishte dhënë dita e djeshme. Por mbi të gjitha, mbi respektin e vlerësimin, kishte brenda saj një motiv dashamirësie që s'mund të anashkalohej. Ishte mirënjohja; mirënjohja, jo vetëm sepse e kishte dashur dikur, por sepse e donte ende mjaft sa t'ia falte gjithë nervozizmin e hidhërimin e mënyrës si e kishte refuzuar, dhe të gjitha akuzat e padrejta që e shoqëruan refuzimin. Ai që, kishte qenë e bindur, do ta shmangte si armikun e tij më të madh, në këtë takim të rastit dukej shumë i etur ta ruante njohjen; dhe, pa ndonjë shfaqje të pahijshme dashurie, apo ndonjë veçori sjelljeje që të kishte të bënte vetëm me ta të dy,

po kërkonte mendimin e mirë të miqve të saj dhe ishte i vendosur ta njihte me motrën e tij. Një ndryshim i tillë te një njeri me kaq shumë krenari ngjallte jo vetëm habi, por edhe mirënjohje; sepse duhej t'i atribuohej dashurisë, dashurisë së zjarrtë; dhe, si e tillë, përshtypja e saj tek ajo ishte e një lloji që duhej inkurajuar, si aspak e pakëndshme, megjithëse s'mund të përcaktohej saktë. E respektonte, e vlerësonte, i ishte mirënjohëse, ndiente një interes të vërtetë për mirëqenien e tij; dhe donte vetëm të dinte sa dëshironte që ajo mirëqenie të varej prej saj, dhe sa do të ishte për lumturinë e të dyve që ajo ta përdorte fuqinë, që fantazia i thoshte se e kishte ende, për ta shtyrë atë të përtërinte propozimin.

Në mbrëmje ishte vendosur mes tezes dhe mbesës që një mirësjellje kaq e jashtëzakonshme si ajo e zonjushës Darsi, që kishte ardhur t'i vizitonte pikërisht ditën kur mbërriti në Pemberli (sepse kishte mbërritur vetëm për një mëngjes të vonë), duhej imituar, megjithëse s'mund të barazohej, me ndonjë përpjekje mirësjelljeje nga ana e tyre; dhe, prandaj, se do të ishte shumë e përshtatshme ta vizitonin në Pemberli të nesërmen në mëngjes. Do të shkonin, pra. Elizabeta u kënaq; megjithëse, kur e pyeti veten për arsyen, kishte shumë pak për t'u përgjigjur.

Zoti Gardiner i la pak pas mëngjesit. Plani i peshkimit ishte përtërirë një ditë më parë, dhe ishte rënë dakord prerë që ai të takohej me disa nga zotërinjtë në Pemberli deri në mesditë.

Kapitulli XLV

E bindur, siç ishte tani Elizabeta, se mospëlqimi i zonjushës Bingli për të kishte lindur nga xhelozia, s'mund të mos e ndiente sa e padëshiruar duhej të ishte për të shfaqja e saj në Pemberli, dhe ishte kureshtare të dinte me sa mirësjellje nga ana e asaj zonje do të përtërihej tani njohja.

Kur arritën te shtëpia, i çuan përmes hollit në sallën e madhe, që, meqë shihte nga veriu, ishte e mrekullueshme për verë. Dritaret e saj, që hapeshin deri në tokë, të jepnin një pamje shumë freskuese të kodrave të larta me pyje pas shtëpisë, dhe të lisave e gështenjave të bukura që ishin shpërndarë nëpër lëndinën në mes.

Në këtë dhomë i priti zonjusha Darsi, që po rrinte aty me zonjën Hërst, zonjushën Bingli dhe zonjën me të cilën jetonte në Londër. Pritja që u bëri Xhorxhiana ishte shumë e sjellshme, por e shoqëruar me gjithë atë siklet që, megjithëse vinte nga druajtja dhe frika se mos bënte gabim, mund t'u jepte lehtë atyre që e ndienin veten më poshtë bindjen se ajo ishte krenare dhe e mbyllur. Megjithatë, zonja Gardiner dhe mbesa i bënë drejtësi dhe e mëshiruan.

Zonja Hërst dhe zonjusha Bingli i përshëndetën vetëm me një reverancë; dhe, kur u ulën, pasoi për disa çaste një heshtje, e sikletshme si gjithmonë heshtje të tilla. E theu e para zonja Anesli, një grua fisnike me pamje të këndshme, përpjekja e së cilës për të futur ndonjë lloj bisede tregoi se ishte më vërtet e edukuar se

cilado nga të tjerat; dhe mes saj dhe zonjës Gardiner, me ndihmë herë pas here nga Elizabeta, biseda u mbajt. Zonjusha Darsi dukej sikur do të donte të kishte mjaft guxim t'u bashkohej; dhe ndonjëherë guxonte të thoshte një fjali të shkurtër, kur kishte më pak rrezik që të dëgjohej.

Elizabeta pa shpejt se vetë ajo ishte nën vëzhgimin e ngushtë të zonjushës Bingli, dhe se s'mund të thoshte asnjë fjalë, sidomos zonjushës Darsi, pa ia tërhequr vëmendjen. Ky vëzhgim s'do ta kishte penguar të përpiqej të fliste me të dytën, sikur të mos ishin ulur në një largësi të papërshtatshme; por s'i erdhi keq që iu kursye nevoja të thoshte shumë: e mbanin të zënë mendimet e veta. Priste çdo çast që ndonjë nga zotërinjtë të hynte në dhomë: dëshironte, kishte frikë, që i zoti i shtëpisë të ishte mes tyre; dhe nëse e dëshironte apo i trembej më shumë, mezi mund ta përcaktonte. Pasi ndenji kështu një çerek ore pa e dëgjuar zërin e zonjushës Bingli, Elizabeta u zgjua kur mori prej saj një pyetje të ftohtë për shëndetin e familjes. U përgjigj me po aq indiferencë e shkurtësi, dhe tjetra s'tha më asgjë.

Ndryshimi tjetër që solli vizita u shkaktua nga hyrja e shërbëtorëve me mish të ftohtë, ëmbëlsira dhe një larmi të gjitha frutave më të mira të stinës; por kjo ndodhi vetëm pasi zonja Anesli i kishte bërë zonjushës Darsi shumë shikime e buzëqeshje domethënëse për t'ia kujtuar detyrën. Tani kishte punë për gjithë shoqërinë; sepse, megjithëse s'mund të flisnin të gjithë, mund të hanin të gjithë; dhe piramidat e bukura të rrushit, nektarinave dhe pjeshkëve i mblodhën shpejt rreth tryezës.

Ndërsa ishin të zëna kështu, Elizabeta pati rast të mirë të vendoste nëse i trembej më shumë apo e dëshironte më shumë shfaqjen e zotit Darsi, nga ndjenjat që mbizotëruan kur ai hyri në dhomë; dhe atëherë, megjithëse vetëm një çast më parë kishte besuar se mbizotëronin dëshirat, nisi t'i vinte keq që ai erdhi.

Ai kishte ndenjur ca kohë me zotin Gardiner, i cili, me dy a tre zotërinj të tjerë të shtëpisë, ishte i zënë pranë lumit; dhe e kishte

lënë vetëm kur mësoi se zonjat e familjes kishin ndër mend t'i bënin vizitë Xhorxhianës atë mëngjes. Sapo ai u shfaq, Elizabeta vendosi me mençuri të ishte krejt e qetë e pa siklet; një vendim aq më i nevojshëm për t'u marrë, por ndoshta jo aq më lehtë për t'u mbajtur, sepse pa se dyshimet e gjithë shoqërisë ishin zgjuar kundër tyre, dhe se mezi kishte ndonjë sy që s'ia vëzhgonte sjelljen kur hyri për herë të parë në dhomë. Në asnjë fytyrë kureshtja e vëmendshme s'ishte kaq e theksuar sa në atë të zonjushës Bingli, megjithë buzëqeshjet që ia mbulonin fytyrën sa herë që i fliste njërit prej objekteve të saj; sepse xhelozia ende s'e kishte dëshpëruar, dhe vëmendjet e saj ndaj zotit Darsi s'kishin mbaruar aspak. Zonjusha Darsi, kur hyri i vëllai, u përpoq shumë më shumë të fliste; dhe Elizabeta pa se ai donte me gjithë shpirt që e motra dhe ajo të njiheshin, dhe e nxiste sa më shumë çdo përpjekje për bisedë nga të dyja anët. Zonjusha Bingli i pa edhe ajo të gjitha këto; dhe, në pamaturinë e zemërimit, shfrytëzoi rastin e parë për të thënë, me një mirësjellje përqeshëse:

— Ju lutem, zonjushë Eliza, a nuk është larguar milicia e ——shirit nga Meritoni? Duhet të jetë një humbje e madhe për familjen *tuaj*.

Në praninë e Darsit s'guxonte ta përmendte emrin e Uikamit: por Elizabeta e kuptoi menjëherë se ai ishte i pari në mendimet e saj; dhe kujtimet e ndryshme të lidhura me të i shkaktuan një çast ankthi; por, duke u përpjekur me forcë ta zmbrapste sulmin dashakeq, iu përgjigj menjëherë pyetjes me një ton mjaft të shkujdesur. Ndërsa fliste, një vështrim pa dashje i tregoi Darsin me fytyrë të skuqur, që po e shikonte me vëmendje, dhe të motrën të mposhtur nga hutimi, pa qenë në gjendje të ngrinte sytë. Sikur zonjusha Bingli ta kishte ditur ç'dhimbje po i shkaktonte atëherë mikes së saj të dashur, pa dyshim do ta kishte shmangur aludimin; por ajo kishte dashur vetëm ta turbullonte Elizabetën, duke nxjerrë përpara idenë e një burri për të cilin besonte se ajo kishte simpati, që ta bënte të tradhtonte një ndjeshmëri që mund

ta dëmtonte në mendimin e Darsit, dhe ndoshta për t'i kujtuar këtij të fundit të gjitha marrëzitë e absurditetet me të cilat një pjesë e familjes së saj ishte e lidhur me atë regjiment. Asnjë rrokje s'i kishte arritur ndonjëherë për arratisjen e planifikuar të zonjushës Darsi. S'i ishte zbuluar asnjë krijese, aty ku ishte e mundur fshehtësia, përveç Elizabetës; dhe vëllai ishte veçanërisht i shqetësuar ta fshihte nga të gjithë të afërmit e Binglit, pikërisht për atë dëshirë që Elizabeta ia kishte atribuuar prej kohësh, që ata të bëheshin një ditë të afërmit e saj. Ai sigurisht kishte bërë një plan të tillë; dhe, pa dashur që ai të ndikonte në përpjekjen e tij për ta ndarë Binglin nga zonjusha Benet, ka gjasa që mund t'i ketë shtuar diçka shqetësimit të tij të gjallë për mirëqenien e mikut.

Megjithatë, sjellja e përmbajtur e Elizabetës ia qetësoi shpejt emocionin; dhe, meqë zonjusha Bingli, e mërzitur dhe e zhgënjyer, s'guxoi t'i afrohej më shumë Uikamit, edhe Xhorxhiana e mori veten me kohë, megjithëse jo aq sa të mund të fliste më. Vëllai, syrit të të cilit kishte frikë t'i ndeshej, mezi e kujtoi interesin e saj në këtë punë; dhe vetë rrethana që ishte sajuar për t'ia larguar mendimet nga Elizabeta, dukej se ia kishte ngulur ato tek ajo gjithnjë e më shumë dhe me më shumë gaz.

Vizita e tyre s'zgjati shumë pas pyetjes dhe përgjigjes së përmendur më lart; dhe, ndërsa zoti Darsi po i shoqëronte deri te karroca, zonjusha Bingli po i shfrynte ndjenjat duke kritikuar pamjen, sjelljen dhe veshjen e Elizabetës. Por Xhorxhiana s'deshi t'i bashkohej. Rekomandimi i vëllait mjaftonte për t'i siguruar favorin e saj: gjykimi i tij s'mund të gabonte; dhe ai kishte folur për Elizabetën në mënyrë të tillë, sa Xhorxhianës s'i mbetej mundësi ta gjente ndryshe veçse të bukur e të dashur. Kur Darsi u kthye në sallë, zonjusha Bingli s'mundi të mos i përsëriste një pjesë të asaj që i kishte thënë motrës së tij.

— Sa keq dukej Eliza Beneti këtë mëngjes, zoti Darsi, — thirri ajo. — S'kam parë kurrë në jetën time njeri që të ketë ndryshuar

kaq shumë sa ajo që nga dimri. Është bërë kaq e zeshkët e kaq e vrazhdë! Luiza dhe unë po binim dakord se s'do ta kishim njohur.

Sado pak që t'i pëlqente zotit Darsi një fjalë e tillë, u mjaftua të përgjigjej ftohtë se s'shihte ndryshim tjetër veç se ajo ishte nxirë pak nga dielli, gjë që s'ishte ndonjë pasojë e mrekullueshme e udhëtimit në verë.

— Unë, për vete, — vazhdoi ajo, — duhet të pranoj se s'kam mundur kurrë të shoh ndonjë bukuri tek ajo. Fytyra i është tepër e hollë; lëkura s'ka asnjë shkëlqim; dhe tiparet s'janë aspak të bukura. Hunda i mungon karakteri; s'ka asgjë të theksuar në vijat e saj. Dhëmbët janë të pranueshëm, por jo jashtë së zakonshmes; dhe sa për sytë, që ndonjëherë i kanë quajtur kaq të bukur, s'kam mundur kurrë të shoh ndonjë gjë të jashtëzakonshme tek ata. Kanë një shikim të mprehtë e grindavec, që s'më pëlqen fare; dhe në gjithë pamjen e saj ka një vetëkënaqësi pa modë, që është e padurueshme.

E bindur siç ishte zonjusha Bingli se Darsi e admironte Elizabetën, kjo s'ishte mënyra më e mirë për t'i pëlqyer; por njerëzit e zemëruar s'janë gjithmonë të mençur; dhe, kur e pa më në fund pak të nevrikosur, pati gjithë suksesin që priste. Megjithatë, ai heshti me vendosmëri; dhe, nga vendimi për ta bërë të fliste, ajo vazhdoi:

— Më kujtohet, kur e njohëm për herë të parë në Hertfordshir, sa u habitëm të gjithë kur pamë se quhej bukuroshe; dhe më kujtohet veçanërisht që ju thatë një natë, pasi kishin drekuar në Netherfild: „Ajo bukuroshe! Po aq do ta quaja nënën e saj mendjemprehtë.“ Por më pas dukej se ju pëlqeu më shumë, dhe besoj se në një kohë e mendonit mjaft të bukur.

— Po, — u përgjigj Darsi, që s'mundi ta përmbante më veten, — por kjo ishte vetëm kur e njoha për herë të parë; sepse kanë kaluar shumë muaj që kur e quaj një nga gratë më të bukura që njoh.

Pastaj iku, dhe zonjusha Bingli mbeti me gjithë kënaqësinë që e kishte detyruar të thoshte diçka që s'i dhembi askujt veç asaj vetë.

Zonja Gardiner dhe Elizabeta folën, ndërsa ktheheshin, për gjithçka që kishte ndodhur gjatë vizitës, përveç asaj që i kishte interesuar veçanërisht të dyja. U diskutuan shikimet dhe sjellja e të gjithë atyre që kishin parë, përveç atij personi që u kishte tërhequr më shumë vëmendjen. Folën për motrën e tij, për miqtë, për shtëpinë, për frutat e tij, për gjithçka veç tij; megjithatë Elizabeta digjej të dinte ç'mendonte zonja Gardiner për të, dhe zonja Gardiner do të kishte qenë shumë e kënaqur sikur mbesa ta niste vetë temën.

Kapitulli XLVI

Elizabeta ishte zhgënjyer mjaft që s'gjeti letër nga Xhejn kur mbërritën për herë të parë në Lambton; dhe ky zhgënjim ishte përsëritur çdo mëngjes që kishin kaluar aty; por të tretin ankimi i saj mbaroi dhe e motra u shfajësua, sepse mori prej saj dy letra njëherësh, në njërën prej të cilave ishte shënuar se ishte dërguar gabimisht gjetiu. Elizabeta s'u habit, sepse Xhejn e kishte shkruar adresën jashtëzakonisht keq.

Sapo ishin përgatitur të dilnin për shëtitje kur mbërritën letrat; dhe daja e tezja, duke e lënë ta shijonte në qetësi, u nisën vetëm. Duhej lexuar së pari ajo e dërguar gabim; ishte shkruar pesë ditë më parë. Fillimi përmbante një përshkrim të gjitha mbrëmjeve e ftesave të tyre të vogla, me ato lajme që jepte krahina; por gjysma e dytë, e datuar një ditë më vonë dhe e shkruar me trazim të dukshëm, jepte lajme më të rëndësishme. Ishte kështu:

Pasi shkrova sa më sipër, Lizi ime më e dashur, ka ndodhur diçka shumë e papritur dhe shumë serioze; por kam frikë se mos të alarmoj; ji e sigurt se jemi të gjithë mirë. Ajo që kam për të thënë ka të bëjë me Lidian e shkretë. Mbrëmë në mesnatë, sapo kishim shkuar të gjithë për të fjetur, erdhi një korrier nga kolonel Forsteri për të na njoftuar se ajo ka ikur në Skoci me njërin nga oficerët e tij; të them të vërtetën, me Uikamin! Përfytyro habinë tonë. Megjithatë, Kitit s'i duket krejt e papritur.

Më vjen shumë, shumë keq. Një martesë kaq e pamatur nga të dyja anët! Por jam e gatshme të shpresoj për më të mirën, dhe se karakteri i tij është keqkuptuar. Mendjelehtë e të pamatur e besoj lehtë, por ky hap (dhe le të gëzohemi për këtë) s'tregon asgjë të keqe në zemër. Zgjedhja e tij të paktën është e painteresuar, sepse duhet ta dijë që babai s'mund t'i japë asaj asgjë. Nëna jonë e shkretë është shumë e pikëlluar. Babai e duron më mirë. Sa mirënjohëse jam që s'ua treguam kurrë atë që është thënë kundër tij; duhet ta harrojmë edhe vetë. Ikën të shtunën natën rreth mesnatës, siç supozohet, por s'u vu re mungesa e tyre deri dje në mëngjes në tetë. Korrieri u dërgua menjëherë. Lizi ime e dashur, duhet të kenë kaluar dhjetë milje larg nesh. Kolonel Forsteri na jep arsye ta presim këtu shpejt. Lidia i la disa rreshta gruas së tij, ku e njoftonte për qëllimin e tyre. Duhet ta mbyll, sepse s'mund të rri gjatë larg nënës së shkretë. Kam frikë se s'do të arrish ta kuptosh, por mezi e di ç'kam shkruar.

Pa i lënë vetes kohë për të menduar, dhe pa ditur mirë ç'ndiente, Elizabeta, sapo e mbaroi këtë letër, rrëmbeu menjëherë tjetrën, dhe, duke e hapur me padurimin më të madh, lexoi kështu: ishte shkruar një ditë pas mbylljes së së parës.

Deri tani, motra ime më e dashur, duhet ta kesh marrë letrën time të nxituar; do të doja që kjo të ishte më e kuptueshme, por, megjithëse s'jam ngushtë me kohën, koka më është aq e hutuar sa s'mund të garantoj se do të jem e qartë. Lizi më e dashur, mezi e di ç'do të shkruaja, por kam lajme të këqija për ty, dhe s'mund të shtyhen. Sado e pamatur që të ishte një martesë mes zotit Uikam dhe Lidias sonë të shkretë, tani jemi të etur të sigurohemi se është bërë, sepse ka shumë arsye të kemi frikë se nuk kanë shkuar në Skoci. Kolonel Forsteri erdhi dje, pasi e kishte lënë Brajtonin një ditë më parë, jo shumë orë pas korri-

erit. Megjithëse letra e shkurtër e Lidias për zonjën F. u jepte të kuptonin se po shkonin në Gretna Grin,[52] *Deni lëshoi një fjalë që tregonte bindjen e tij se U. s'kishte pasur kurrë ndër mend të shkonte atje, apo të martohej fare me Lidian; kjo iu përsërit kolonel F., i cili, duke u alarmuar menjëherë, u nis nga B. me qëllim që t'u gjente gjurmët. I ndoqi lehtë deri në Klapam, por jo më tej; sepse, kur hynë atje, kaluan në një karrocë me qira dhe e lanë karrocën që i kishte sjellë nga Epsomi. Gjithçka që dihet pas kësaj është se u panë duke vazhduar rrugën për në Londër. S'di ç'të mendoj. Pasi bëri çdo pyetje të mundshme në atë anë të Londrës, kolonel F. erdhi në Hertfordshir, duke i përsëritur me ankth pyetjet në të gjitha pikat e pagesës së rrugës dhe në hanet e Barnetit e të Hetfildit, por pa asnjë sukses: s'ishin parë të kalonin njerëz të tillë. Me shqetësimin më të dashur erdhi në Longborn, dhe na i tregoi frikërat e veta në një mënyrë që i bën shumë nder zemrës së tij. Më vjen keq sinqerisht për të dhe për zonjën F.; por askush s'mund t'i fajësojë. Hidhërimi ynë, Lizi ime e dashur, është shumë i madh. Babai dhe nëna besojnë më të keqen, por unë s'mund të mendoj kaq keq për të. Shumë rrethana mund ta bënin më të përshtatshme për ta të martoheshin fshehurazi në Londër sesa të ndiqnin planin e tyre të parë; dhe, edhe sikur ai të mund të kurdiste një plan të tillë kundër një vajze me lidhjet e Lidias, gjë që s'ka gjasa, a mund ta supozoj atë kaq të humbur për gjithçka? E pamundur! Megjithatë, më vjen keq që shoh se kolonel F. s'është i prirur të besojë në martesën e tyre: tundi kokën kur shpreha shpresat e mia, dhe tha se kishte frikë që U. s'ishte njeri për t'i besuar. Nëna ime e shkretë është vërtet sëmurë dhe nuk del nga dhoma. Sikur të mund ta mblidhte veten, do të ishte më mirë, por kjo s'mund të*

[52]Gretna Green: fshat skocez pranë kufirit me Anglinë. Sipas ligjit skocez, të rinjtë mund të martoheshin aty menjëherë, pa lajmërimet e kishës dhe pa pëlqimin e prindërve, prandaj ishte vendi ku arratiseshin çiftet angleze. Që Lidia dhe Uikami s'kishin shkuar atje, por në Londër, do të thoshte se ai s'kishte ndër mend të martohej.

pritet; dhe sa për babain, s'e kam parë kurrë në jetën time kaq të tronditur. Kiti e shkretë ka marrë qortime që e fshehu lidhjen e tyre; por, meqë ishte çështje besimi, s'mund të habitesh. Më vjen vërtet mirë, Lizi më e dashur, që të janë kursyer disa nga këto skena të trishtueshme; por tani, meqë kaloi tronditja e parë, a ta pranoj se mezi pres të kthehesh? Megjithatë, s'jam aq egoiste sa të ngul këmbë, po të të vijë ngushtë. Lamtumirë! E marr përsëri penën për të bërë atë që sapo të thashë se s'do ta bëja; por rrethanat janë të tilla, sa s'mund të mos ju lutem me zjarr të vini të gjithë këtu sa më shpejt. E njoh aq mirë dajën dhe tezen time të dashur, sa s'kam frikë ta kërkoj, megjithëse kam ende diçka më shumë për t'i kërkuar të parit. Babai po shkon menjëherë në Londër me kolonel Forsterin, për të provuar ta gjejë. Ç'ka ndër mend të bëjë, jam e sigurt që s'e di; por hidhërimi i tij i tepruar s'do ta lejojë të ndjekë asnjë masë në mënyrën më të mirë e më të sigurt, dhe kolonel Forsteri duhet të jetë përsëri në Brajton nesër në mbrëmje. Në një ngushticë të tillë, këshilla dhe ndihma e dajës do të ishin gjithçka në botë; ai do ta kuptojë menjëherë ç'duhet të ndiej, dhe mbështetem te mirësia e tij.

— Oh! Ku, ku është daja? — thirri Elizabeta, duke u hedhur nga vendi sapo e mbaroi letrën, e etur ta ndiqte, pa humbur asnjë çast nga koha kaq e çmuar; por, kur arriti te dera, e hapi një shërbëtor, dhe u shfaq zoti Darsi. Fytyra e saj e zbehtë dhe mënyra e rrëmbyer e bënë të dridhej, dhe, para se ai ta merrte veten aq sa të fliste, ajo, në mendjen e së cilës çdo ide ishte zëvendësuar nga gjendja e Lidias, thirri me nxitim:

— Ju kërkoj ndjesë, por duhet t'ju lë. Duhet ta gjej zotin Gardiner në këtë çast, për një punë që s'mund të shtyhet; s'kam asnjë çast për të humbur.

— O Zot! Ç'ka ndodhur? — thirri ai, me më shumë ndjenjë sesa mirësjellje; pastaj, duke e mbledhur veten: — S'do t'ju mbaj asnjë

minutë; por më lini mua, ose lëreni shërbëtorin, të shkojë pas zotit dhe zonjës Gardiner. S'jeni mjaft mirë; s'mund të shkoni vetë.

Elizabeta ngurroi; por gjunjët i dridheshin, dhe e ndjeu sa pak do të fitohej po të përpiqej t'i ndiqte. Prandaj, duke e thirrur përsëri shërbëtorin, e ngarkoi, megjithëse me një zë aq pa frymë sa gati nuk kuptohej, t'i sillte menjëherë në shtëpi zotërinë dhe zonjën e tij.

Kur ai doli nga dhoma, ajo u ul, e paaftë ta mbante veten, dhe dukej aq e mjerë dhe e sëmurë, sa Darsit iu bë e pamundur ta linte, apo të mos i thoshte, me një ton butësie e dhembshurie:

— Më lini të thërras shërbyesen tuaj. A s'ka ndonjë gjë që mund të merrni për t'ju lehtësuar tani? Një gotë verë; t'jua sjell? Jeni shumë keq.

— Jo, faleminderit, — u përgjigj ajo, duke u përpjekur ta merrte veten. — S'kam asgjë. Jam krejt mirë, vetëm jam e tronditur nga disa lajme të tmerrshme që sapo mora nga Longborni.

Shpërtheu në lot ndërsa i aludonte, dhe për disa minuta s'mundi të thoshte asnjë fjalë tjetër. Darsi, në një pritje të mjerë, mundi vetëm të thoshte diçka të paqartë për shqetësimin e tij dhe ta vëzhgonte në heshtje plot dhembshuri. Më në fund ajo foli përsëri:

— Sapo mora një letër nga Xhejn, me lajme kaq të tmerrshme. S'mund t'i fshihen askujt. Motra ime më e vogël i ka lënë të gjithë të afërmit; është arratisur; e ka hedhur veten në duart e... të zotit Uikam. Kanë ikur bashkë nga Brajtoni. *Ju* e njihni tepër mirë për të dyshuar për pjesën tjetër. Ajo s'ka para, s'ka lidhje, s'ka asgjë që mund ta tundojë atë të... ajo është e humbur përgjithmonë.

Darsi u ngurtësua nga habia.

— Kur mendoj, — shtoi ajo me një zë edhe më të trazuar, — që *unë* mund ta kisha penguar! *Unë*, që e dija ç'ishte. Sikur t'u kisha shpjeguar vetëm një pjesë të saj, një pjesë të asaj që mësova, fa-

miljes sime! Sikur të ishte njohur karakteri i tij, kjo s'do të kishte ndodhur. Por tani është vonë, tepër vonë.

— Më vjen keq, vërtet, — thirri Darsi; — më vjen keq; jam i tronditur. Por a është e sigurt, absolutisht e sigurt?

— Oh, po! E lanë Brajtonin bashkë të dielën natën, dhe u ndoqën gati deri në Londër, por jo më tej: sigurisht s'kanë shkuar në Skoci.

— Dhe ç'është bërë, ç'është provuar për ta kthyer?

— Babai ka shkuar në Londër, dhe Xhejn i ka shkruar dajës për t'i kërkuar ndihmë të menjëhershme, dhe ne do të nisemi, shpresoj, pas gjysmë ore. Por s'mund të bëhet asgjë; e di shumë mirë që s'mund të bëhet asgjë. Si mund të ndikosh mbi një njeri të tillë? Si mund të gjenden madje? S'kam as shpresën më të vogël. Është e tmerrshme nga çdo anë!

Darsi tundi kokën në pëlqim të heshtur.

— Kur m'u hapën *mua* sytë për karakterin e tij të vërtetë, oh! Sikur ta kisha ditur ç'duhej të bëja, ç'guxoja të bëja! Por s'e dija; kisha frikë se mos bëja tepër. Gabim i mjerë, i mjerë!

Darsi s'u përgjigj. Dukej sikur mezi e dëgjonte, dhe ecte lart e poshtë dhomës i zhytur në mendime; me ballin e rrudhur, me pamje të zymtë. Elizabeta e vuri re shpejt, dhe e kuptoi menjëherë. Fuqia e saj po binte; çdo gjë *duhej* të binte para një prove të tillë dobësie familjare, para një sigurie të tillë për turpin më të thellë. S'mund as të habitej, as ta dënonte; por bindja se ai po e mposhtte veten s'i solli asnjë ngushëllim në zemër, s'i dha asnjë lehtësim për hidhërimin. Përkundrazi, ishte pikërisht e tillë që t'ia bënte të kuptonte dëshirat e veta; dhe kurrë s'e kishte ndier kaq sinqerisht se mund ta kishte dashur, sa tani, kur çdo dashuri duhej të ishte e kotë.

Por vetja, megjithëse ndërhynte, s'mund ta zinte krejt. Lidia, poshtërimi, mjerimi që po u sillte të gjithëve, shpejt i përpinë çdo shqetësim personal; dhe, duke e mbuluar fytyrën me shami, Elizabeta shpejt humbi për çdo gjë tjetër; dhe, pas një pushimi

prej disa minutash, u kthye në vetëdije për gjendjen e saj vetëm nga zëri i shokut të saj, i cili, në një mënyrë që, megjithëse fliste për dhembshuri, fliste gjithashtu për përmbajtje, tha:

— Kam frikë se prej kohësh keni dashur që unë të largohem, dhe s'kam asgjë për të thënë në justifikim të qëndrimit tim, veç një shqetësimi të vërtetë, edhe pse të pafrytshëm. Do të doja me gjithë shpirt që të mund të thuhej a të bëhej diçka nga ana ime që të mund t'i jepte ngushëllim një hidhërimi të tillë! Por s'do t'ju mundoj me dëshira të kota, që mund të duket sikur kërkojnë qëllimisht falënderimet tuaja. Kjo punë fatkeqe, kam frikë, do ta pengojë motrën time të ketë kënaqësinë t'ju shohë sot në Pemberli.

— Oh, po! Jini i mirë t'i kërkoni ndjesë zonjushës Darsi për ne. Thoni që një punë e ngutshme na thërret menjëherë në shtëpi. Fshiheni të vërtetën e trishtë sa më gjatë të jetë e mundur. E di që s'mund të jetë gjatë.

Ai e siguroi me gatishmëri për fshehtësinë, shprehu përsëri keqardhjen për hidhërimin e saj, i uroi një përfundim më të lumtur nga ç'kishte arsye të shpresohej tani, dhe, duke lënë përshëndetjet për të afërmit e saj, me vetëm një vështrim serioz ndarjeje, iku.

Kur ai doli nga dhoma, Elizabeta e ndjeu sa pak gjasa kishte që të shiheshin më ndonjëherë me atë përzemërsi që kishte shënuar takimet e tyre të ndryshme në Derbishir; dhe, ndërsa hidhte një vështrim prapa mbi gjithë njohjen e tyre, kaq plot kontradikta e larmi, psherëtiu për kokëfortësinë e atyre ndjenjave që tani do ta kishin nxitur vazhdimin e saj, dhe që dikur do të ishin gëzuar për mbarimin e saj.

Nëse mirënjohja dhe vlerësimi janë themele të mira për dashurinë, ndryshimi i ndjenjave të Elizabetës s'do të jetë as i pamundshëm, as i gabuar. Por, nëse jo, nëse dashuria që lind nga burime të tilla është e paarsyeshme a e panatyrshme në krahasim me atë që përshkruhet kaq shpesh se lind që në takimin

e parë me objektin e saj, madje edhe para se të jenë shkëmbyer dy fjalë, s'mund të thuhet asgjë në mbrojtje të saj, veç se ajo e kishte provuar disi këtë mënyrë të fundit në simpatinë e saj për Uikamin, dhe se dështimi i saj ndoshta mund ta autorizonte të kërkonte mënyrën tjetër, më pak interesante, të dashurisë. Sido që të jetë, e pa të ikte me keqardhje; dhe në këtë shembull të hershëm të asaj që duhej të sillte turpi i Lidias, gjeti një dhimbje më shumë ndërsa mendonte për atë punë të mjerë. Që kur lexoi letrën e dytë të Xhejnit, s'kishte ushqyer asnjë shpresë se Uikami kishte ndër mend të martohej me të. Askush veç Xhejnit, mendonte ajo, s'mund ta lajkatonte veten me një pritje të tillë. Habia ishte më e vogla nga të gjitha ndjenjat e saj për këtë zhvillim. Për sa kohë i kishte në mendje përmbajtjen e letrës së parë, ishte krejt habi, krejt çudi, që Uikami të martohej me një vajzë me të cilën ishte e pamundur të martohej për para; dhe si kishte mundur Lidia ta lidhte pas vetes, i ishte dukur e pakuptueshme. Por tani ishte gjithçka tepër e natyrshme. Për një lidhje të tillë, ajo mund të kishte hire të mjaftueshme; dhe, megjithëse s'e supozonte Lidian të përfshihej qëllimisht në një arratisje pa qëllimin e martesës, s'e kishte të vështirë të besonte se as virtyti, as mendja e saj s'do ta ruanin nga të rënit pre e lehtë.

Kurrë, për sa kohë regjimenti ishte në Hertfordshir, s'e kishte vënë re se Lidia kishte ndonjë simpati për të; por ishte e bindur se Lidias i duhej vetëm një nxitje për t'u lidhur me cilindo. Herë njëri oficer, herë tjetri kishte qenë i preferuari i saj, sipas asaj se si i ngrinin vëmendjet e tyre në mendimin e saj. Dashuritë e saj kishin qenë vazhdimisht të lëkundura, por kurrë pa një objekt. Dëmi i mospërfilljes dhe i lëshimeve të gabuara ndaj një vajze të tillë; oh! Sa me dhimbje e ndiente tani!

Digjej të ishte në shtëpi; të dëgjonte, të shihte, të ishte në vend për t'i ndarë me Xhejnin shqetësimet që tani duhej t'i binin krejt asaj, në një familje kaq të trazuar; me babain larg, me nënën të paaftë për çdo përpjekje dhe që kërkonte kujdes të vazhdue-

shëm; dhe, megjithëse gati e bindur se s'mund të bëhej asgjë për Lidian, ndërhyrja e dajës dukej me rëndësinë më të madhe, dhe derisa ai hyri në dhomë, mjerimi i padurimit të saj ishte i rëndë. Zoti dhe zonja Gardiner ishin kthyer me nxitim të alarmuar, duke supozuar, nga fjalët e shërbëtorit, se mbesa ishte sëmurur papritur; por, duke i qetësuar menjëherë për këtë, ajo u tregoi me zjarr shkakun e thirrjes, duke i lexuar të dyja letrat me zë të lartë, dhe duke u ndalur te pasthënia e së fundit me një energji që i dridhej. Megjithëse Lidia s'kishte qenë kurrë e preferuara e tyre, zoti dhe zonja Gardiner s'mundën të mos preken thellë. Kjo s'i përkiste vetëm Lidias, por të gjithëve; dhe, pas thirrjeve të para të habisë e të tmerrit, zoti Gardiner premtoi me gatishmëri çdo ndihmë që ishte në fuqinë e tij. Elizabeta, megjithëse s'priste më pak, e falënderoi me lot mirënjohjeje; dhe, meqë të tre i shtynte i njëjti shpirt, çdo gjë që kishte të bënte me udhëtimin u rregullua shpejt. Do të niseshin sa më shpejt të ishte e mundur.

— Po ç'të bëjmë me Pemberlin? — thirri zonja Gardiner. — Xhoni na tha se zoti Darsi ishte këtu kur dërgove të na thërrisnin; ashtu ishte?

— Po; dhe i thashë se s'do të mund ta mbanim premtimin. Kjo është rregulluar.

„Ç'është rregulluar?“ përsëriti tjetra me vete, ndërsa vraponte në dhomën e saj për t'u përgatitur. „Dhe a janë në marrëdhënie të tilla sa ajo t'i zbulojë të vërtetën? Oh, sikur ta dija si qëndron puna!“

Por dëshirat ishin të kota; ose, në rastin më të mirë, mund të shërbenin vetëm për ta argëtuar në nxitimin e rrëmujën e orës që pasoi. Sikur Elizabeta të kishte pasur kohë të rrinte kot, do të kishte mbetur e sigurt se çdo punë ishte e pamundur për një njeri kaq të mjerë sa ajo; por kishte pjesën e saj të punëve si edhe tezja, dhe mes të tjerash duhej t'u shkruheshin pusulla të gjithë miqve të tyre në Lambton, me justifikime të rreme për largimin e papritur. Megjithatë, brenda një ore u kryen të gjitha; dhe, meqë

ndërkohë zoti Gardiner e kishte shlyer llogarinë në han, s'mbetej gjë tjetër veçse të niseshin; dhe Elizabeta, pas gjithë mjerimit të mëngjesit, e gjeti veten, për më pak kohë nga ç'mund ta kishte menduar, të ulur në karrocë dhe në rrugë për në Longborn.

Kapitulli XLVII

— E kam menduar përsëri, Elizabetë, — tha daja, ndërsa po largoheshin nga qyteti; — dhe vërtet, pas një mendimi serioz, jam shumë më i prirur nga ç'isha ta gjykoj çështjen si motra jote më e madhe. Më duket aq e pamundshme që një djalë i ri të kurdisë një plan të tillë kundër një vajze që s'është aspak e pambrojtur a pa miq, dhe që po rrinte në të vërtetë në familjen e kolonelit të tij, sa jam shumë i prirur të shpresoj për më të mirën. A mund të priste që të afërmit e saj të mos dilnin përpara? A mund të priste që regjimenti ta pranonte përsëri, pas një fyerjeje të tillë ndaj kolonel Forsterit? Tundimi i tij s'është në përpjesëtim me rrezikun.

— Vërtet e mendoni kështu? — thirri Elizabeta, duke u ndriçuar për një çast.

— Për fjalë të nderit, — tha zonja Gardiner, — po filloj të jem e mendimit të dajës sate. Është vërtet një shkelje tepër e madhe e hijeshisë, e nderit dhe e interesit, që ai të bëhet fajtor për të. S'mund të mendoj kaq keq për Uikamin. A mund ta braktisësh ti vetë kaq krejt, Lizi, sa ta besosh të aftë për këtë?

— Ndoshta jo të lërë pas dore interesin e vet. Por për çdo mospërfillje tjetër e besoj të aftë. Sikur të ishte vërtet kështu! Por s'guxoj ta shpresoj. Pse të mos shkonin në Skoci, po të ishte kështu?

— Së pari, — u përgjigj zoti Gardiner, — s'ka asnjë provë të prerë që s'kanë shkuar në Skoci.

— Oh, por që lanë karrocën dhe kaluan në një karrocë me qira është një supozim kaq i fortë! Dhe, për më tepër, s'u gjet asnjë gjurmë e tyre në rrugën e Barnetit.

— Mirë pra, duke supozuar se janë në Londër, mund të jenë atje vetëm për t'u fshehur, jo për ndonjë qëllim më të qortueshëm. S'ka gjasa që parat të jenë me bollëk nga asnjëra anë; dhe mund t'u ketë shkuar ndër mend se mund të martoheshin më lirë, megjithëse më ngadalë, në Londër sesa në Skoci.

— Por pse gjithë kjo fshehtësi? Pse frika se mos zbulohen? Pse duhet të jetë e fshehtë martesa e tyre? Oh, jo, jo; kjo s'ka gjasa. Miku i tij më i ngushtë, siç e sheh nga letra e Xhejnit, ishte i bindur se ai s'kishte pasur kurrë ndër mend të martohej me të. Uikami s'do të martohet kurrë me një grua pa ndonjë pasuri. S'e përballon dot. Dhe ç'pretendime ka Lidia, ç'hire ka përveç rinisë, shëndetit dhe humorit të mirë, që ta bënin të hiqte dorë për hatrin e saj nga çdo mundësi për të përfituar duke u martuar mirë? Sa për frenimin që frika e turpit në regjiment mund t'i vinte një arratisjeje të pandershme me të, s'jam në gjendje ta gjykoj; sepse s'di asgjë për efektet që mund të sjellë një hap i tillë. Por sa për kundërshtimin tuaj tjetër, kam frikë se vështirë se qëndron. Lidia s'ka vëllezër që të dalin përpara; dhe ai mund të përfytyronte, nga sjellja e babait, nga përtacia e tij dhe nga vëmendja e vogël që ka dukur se u ka kushtuar ndonjëherë asaj që ndodhte në familje, se *ai* do të bënte po aq pak dhe do të mendonte po aq pak për këtë, sa çdo baba në një punë të tillë.

— Por a mund ta mendosh se Lidia është kaq e humbur për çdo gjë tjetër veç dashurisë për të, sa të pranojë të jetojë me të në ndonjë kusht tjetër veç martesës?

— Duket, dhe është vërtet shumë tronditëse, — u përgjigj Elizabeta me lot në sy, — që ndjenja e hijeshisë dhe e virtytit e një motre në një pikë të tillë të mund të vihet në dyshim. Por, vërtet, s'di ç'të them. Ndoshta s'po i bëj drejtësi. Por është shumë e re: s'e kanë mësuar kurrë të mendojë për gjëra serioze; dhe gjatë

gjysmëvitit të fundit, madje gjatë një viti, i është dhënë vetëm argëtimit e mendjemadhësisë. I është lejuar ta kalojë kohën në mënyrën më përtace e më mendjelehtë, dhe të marrë çdo mendim që i dilte përpara. Që kur regjimenti i ——shirit u vendos për herë të parë në Meriton, s'ka pasur gjë tjetër në kokë veç dashurisë, flirtit dhe oficerëve. Ka bërë gjithçka në fuqinë e saj, duke menduar e duke folur për këtë, për t'u dhënë ndjenjave të saj, që janë mjaft të gjalla nga natyra, një... si ta quaj? ... ndjeshmëri më të madhe. Dhe të gjithë e dimë se Uikami ka çdo hir pamjeje e sjelljeje që mund të magjepsë një grua.

— Por e sheh që Xhejn, — tha tezja, — s'mendon kaq keq për Uikamin sa ta besojë të aftë për këtë përpjekje.

— Për kë mendon ndonjëherë keq Xhejn? Dhe kë do ta besonte të aftë për një përpjekje të tillë, cilado që të ketë qenë sjellja e tij e mëparshme, derisa t'i provohej? Por Xhejn e di, po aq mirë sa unë, ç'është në të vërtetë Uikami. Të dyja e dimë se ka qenë i shthurur në çdo kuptim të fjalës; se s'ka as ndershmëri, as nder; se është po aq i rremë e mashtrues sa është i ëmbël në fjalë.

— Dhe vërtet i di të gjitha këto? — thirri zonja Gardiner, kureshtja e së cilës për burimin e lajmeve të saj ishte krejt e zgjuar.

— Po, vërtet, — u përgjigj Elizabeta duke u skuqur. — Ju tregova ditën tjetër për sjelljen e tij të turpshme ndaj zotit Darsi; dhe ju vetë, kur ishit herën e fundit në Longborn, dëgjuat në ç'mënyrë fliste për njeriun që ishte sjellë me kaq durim e bujari ndaj tij. Dhe ka rrethana të tjera që s'jam e lirë... që s'ia vlen t'i tregoj; por gënjeshtrat e tij për gjithë familjen e Pemberlit s'kanë fund. Nga ç'tha për zonjushën Darsi, isha krejt e përgatitur të shihja një vajzë krenare, të mbyllur e të pakëndshme. E megjithatë ai e dinte vetë të kundërtën. Duhet ta dijë se ajo është aq e dashur dhe e thjeshtë sa e gjetëm ne.

— Por a s'di Lidia asgjë për këtë? A mund të jetë e paditur për atë që ti dhe Xhejn duket se e kuptoni kaq mirë?

— Oh, po! Kjo, kjo është më e keqja nga të gjitha. Derisa isha në Kent, dhe pashë kaq shumë si zotin Darsi, ashtu edhe të afërmin e tij, kolonel Fiçuilliamin, s'e dija të vërtetën as vetë. Dhe, kur u ktheva në shtëpi, regjimenti i ——shirit do ta linte Meritonin brenda një a dy javësh. Meqë ishte kështu, as Xhejn, së cilës ia tregova të gjitha, as unë s'e pamë të nevojshme ta bënim publike atë që dinim; sepse ç'dobi dukej se mund t'i sillte kujtdo që mendimi i mirë që kishte gjithë rrethi për të të përmbysej atëherë? Dhe, edhe kur u vendos që Lidia të shkonte me zonjën Forster, s'më shkoi kurrë ndër mend nevoja për t'ia hapur sytë për karakterin e tij. Që *ajo* mund të ishte në ndonjë rrezik nga mashtrimi, s'më hyri kurrë në kokë. Që të vinte një pasojë si *kjo*, mund ta besoni lehtë se ishte mjaft larg mendimeve të mia.

— Kur shkuan të gjithë në Brajton, pra, s'kishe ndonjë arsye, supozoj, t'i besoje të dashuruar me njëri-tjetrin?

— As arsyen më të vogël. S'më kujtohet asnjë shenjë dashurie nga asnjëra anë; dhe, po të ishte vënë re ndonjë gjë e tillë, duhet ta dini se e jona s'është një familje ku mund të shkonte dëm. Kur ai hyri për herë të parë në regjiment, ajo ishte mjaft e gatshme ta admironte; por kështu ishim të gjitha. Çdo vajzë në Meriton a rrotull ishte çmendur pas tij gjatë dy muajve të parë: por ai s'e veçoi kurrë *atë* me ndonjë vëmendje të veçantë; dhe prandaj, pas një periudhe të moderuar admirimi të tepruar e të shfrenuar, simpatia e saj për të kaloi, dhe të tjerë nga regjimenti, që e trajtonin me më shumë dallim, u bënë përsëri të preferuarit e saj.

Mund të besohet lehtë se, sado pak gjë e re të mund t'u shtohej frikërave, shpresave e hamendjeve të tyre për këtë temë interesante nga diskutimi i përsëritur, asnjë temë tjetër s'mund t'i mbante larg saj për shumë kohë gjatë gjithë udhëtimit. Nga mendimet e Elizabetës s'mungoi kurrë. E ngulur aty nga më e mprehta e të gjitha dhimbjeve, vetëqortimi, s'gjeti asnjë çast qetësie a harrese.

Udhëtuan sa më shpejt që mundën; dhe, pasi fjetën një natë në rrugë, arritën në Longborn në kohën e drekës të nesërmen. Ishte ngushëllim për Elizabetën të mendonte se Xhejnin s'kishte mundur ta lodhte një pritje e gjatë.

Gardinerët e vegjël, të tërhequr nga pamja e një karroce, po rrinin në shkallët e shtëpisë kur hynë në lëndinë; dhe, kur karroca arriti te dera, befasia e gëzuar që u ndriçoi fytyrat dhe që u shfaq në gjithë trupin e tyre me një larmi kërcimesh e hedhjesh ishte shenja e parë e këndshme e mirëseardhjes.

Elizabeta u hodh poshtë; dhe, pasi i puthi secilin me nxitim, nxitoi në paradhomë, ku Xhejn, që po zbriste me vrap shkallët nga dhoma e nënës, e takoi menjëherë.

Elizabeta, ndërsa e përqafonte me dashuri, ndërsa lotët u mbushnin sytë të dyjave, s'humbi asnjë çast duke e pyetur nëse ishte dëgjuar ndonjë gjë për të arratisurit.

— Ende jo, — u përgjigj Xhejn. — Por tani që erdhi daja ynë i dashur, shpresoj se çdo gjë do të shkojë mirë.

— Babai është në Londër?

— Po, shkoi të martën, siç të shkrova.

— Dhe ke marrë shpesh lajme prej tij?

— Kemi marrë vetëm një herë. Më shkroi disa rreshta të mërkurën, për të më thënë se kishte mbërritur pa probleme, dhe për të më dhënë udhëzimet, siç iu luta veçanërisht ta bënte. Shtoi vetëm se s'do të shkruante më, derisa të kishte diçka të rëndësishme për të përmendur.

— Dhe nëna, si është? Si jeni të gjithë?

— Nëna është mjaft mirë, besoj; megjithëse shpirti i saj është tronditur shumë. Është lart, dhe do të gëzohet shumë t'ju shohë të gjithëve. Ende nuk del nga dhoma e veshjes. Meri dhe Kiti, falë Zotit, janë krejt mirë.

— Po ti, si je ti? — thirri Elizabeta. — Dukesh e zbehtë. Sa shumë duhet të kesh hequr!

Megjithatë, e motra e siguroi se ishte krejt mirë; dhe bisedës së tyre, që ishte zhvilluar ndërsa zoti dhe zonja Gardiner ishin të zënë me fëmijët, tani i dha fund afrimi i gjithë shoqërisë. Xhejn vrapoi te daja dhe tezja, dhe i mirëpriti e i falënderoi të dy, herë me buzëqeshje e herë me lot.

Kur ishin të gjithë në sallon, pyetjet që Elizabeta i kishte bërë tashmë u përsëritën, sigurisht, nga të tjerët, dhe shpejt panë se Xhejn s'kishte asnjë lajm për të dhënë. Megjithatë, shpresa e zjarrtë për të mirën, që ia sugjeronte mirësia e zemrës, ende s'e kishte braktisur; ende priste se gjithçka do të mbaronte mirë, dhe se çdo mëngjes do të sillte ndonjë letër, qoftë nga Lidia, qoftë nga babai, për t'i shpjeguar veprimet e tyre dhe ndoshta për të njoftuar martesën.

Zonja Benet, në dhomën e së cilës shkuan të gjithë pas pak minutash bisede bashkë, i priti pikërisht ashtu si mund të pritej; me lot e vajtime keqardhjeje, me sharje kundër sjelljes së poshtër të Uikamit, dhe me ankesa për vuajtjet e saj dhe për trajtimin e keq; duke fajësuar të gjithë veç personit, lëshimit të pamatur të të cilit duhej t'i detyroheshin kryesisht gabimet e së bijës.

— Sikur të kisha mundur, — tha ajo, — t'ia dilja të shkoja në Brajton me gjithë familjen, kjo s'do të kishte ndodhur: por Lidia e shkretë, e dashur, s'kishte njeri të kujdesej për të. Pse e lanë Forsterët ndonjëherë të dilte nga sytë e tyre? Jam e sigurt që ka pasur ndonjë pakujdesi të madhe nga ana e tyre, sepse ajo s'është lloj vajze që bën një gjë të tillë, po ta kishin ruajtur mirë. Gjithmonë e kam menduar se ishin shumë të papërshtatshëm për ta pasur në kujdes; por më mundën, siç më mundin gjithmonë. Fëmijë i shkretë, i dashur! Dhe tani ja zoti Benet ka ikur, dhe e di që do të duelohet me Uikamin kudo që ta takojë, dhe pastaj do ta vrasin, dhe ç'do të bëhet me ne të gjithë? Kollinsët do të na nxjerrin jashtë para se ai të jetë ftohur në varr; dhe, po s'u tregove i mirë me ne, vëlla, s'e di ç'do të bëjmë.

Të gjithë thirrën kundër ideve të tilla të tmerrshme; dhe zoti Gardiner, pasi e siguroi në përgjithësi për dashurinë e tij për të dhe për gjithë familjen, i tha se kishte ndër mend të ishte në Londër që të nesërmen, dhe do ta ndihmonte zotin Benet në çdo përpjekje për ta gjetur Lidian.

— Mos iu jep alarmit të kotë, — shtoi ai; — megjithëse është e drejtë të jemi të përgatitur për më të keqen, s'ka arsye ta shohim si të sigurt. S'ka kaluar ende një javë që kur e lanë Brajtonin. Pas disa ditësh të tjera, mund të marrim ndonjë lajm për ta; dhe, derisa ta dimë se s'janë martuar dhe s'kanë ndër mend të martohen, të mos e quajmë punën të humbur. Sapo të shkoj në Londër, do të shkoj te kunati im dhe do ta bëj të vijë me mua në shtëpi në Greisçërç Strit, dhe atëherë mund të këshillohemi bashkë se ç'duhet bërë.

— Oh, vëllai im i dashur, — u përgjigj zonja Benet, — pikërisht këtë do të doja më shumë. Dhe tani, kur të shkosh në Londër, gjeji, kudo që të jenë; dhe, po të mos jenë martuar ende, *detyroji* të martohen. Dhe sa për rrobat e dasmës, mos i lër të presin për to, por thuaji Lidias se do të ketë sa para të dojë për t'i blerë, pasi të martohen. Dhe, mbi të gjitha, mbaje zotin Benet të mos duelohet. Thuaji në ç'gjendje të tmerrshme jam; se jam trembur sa më ka ikur mendja; dhe kam kaq dridhje, kaq rrahje gjithandej, kaq spazma në brinjë, dhe dhimbje koke, dhe kaq rrahje zemre, sa s'gjej dot qetësi as natën as ditën. Dhe thuaji Lidias sime të dashur të mos japë asnjë porosi për rrobat derisa të më shohë, sepse s'i di cilat janë dyqanet më të mira. Oh, vëlla, sa i mirë që je! E di që do t'i rregullosh të gjitha.

Por zoti Gardiner, megjithëse e siguroi përsëri për përpjekjet e tij të zjarrta në këtë çështje, s'mundi të mos i rekomandonte maturi, si në shpresa, ashtu edhe në frikëra; dhe, pasi folën me të kështu derisa u shtrua dreka, e lanë t'i shfrynte të gjitha ndjenjat te shërbyesja kryesore, që i shërbente në mungesë të vajzave.

Megjithëse vëllai dhe kunata ishin të bindur se s'kishte ndonjë arsye të vërtetë për një veçim të tillë nga familja, s'u përpoqën ta kundërshtonin; sepse e dinin që ajo s'kishte aq maturi sa ta mbante gojën para shërbëtorëve ndërsa ata shërbenin në tryezë, dhe gjykuan se ishte më mirë që vetëm *një* nga njerëzit e shtëpisë, ai të cilit mund t'i besonin më shumë, t'i kuptonte të gjitha frikërat e shqetësimet e saj për këtë çështje.

Në dhomën e ngrënies shpejt iu bashkuan Meri dhe Kiti, që kishin qenë tepër të zëna në dhomat e veta për t'u shfaqur më parë. Njëra vinte nga librat, tjetra nga tualeti. Megjithatë, fytyrat e të dyjave ishin mjaft të qeta; dhe te asnjëra s'dukej ndonjë ndryshim, veç se humbja e motrës së preferuar, ose zemërimi që kishte tërhequr vetë në këtë punë, i kishin dhënë tonit të Kitit diçka më shumë nevrikosje se zakonisht. Sa për Merin, ishte mjaft zonjë e vetes sa t'i pëshpëriste Elizabetës, me një fytyrë mendimi serioz, pak pasi u ulën në tryezë:

— Kjo është një punë shumë fatkeqe, dhe me siguri do të flitet shumë për të. Por duhet ta ndalim valën e ligësisë dhe të derdhim në gjinjtë e plagosur të njëra-tjetrës balsamin e ngushëllimit motëror.

Pastaj, duke parë se Elizabeta s'kishte asnjë prirje të përgjigjej, shtoi:

— Sado fatkeqe që të jetë kjo ngjarje për Lidian, mund të nxjerrim prej saj këtë mësim të dobishëm: se humbja e virtytit te një femër s'mund të rifitohet, se një hap i gabuar e përfshin në rrënim të pafund, se emri i saj është po aq i brishtë sa është i bukur, dhe se ajo s'mund të jetë kurrë tepër e kujdesshme në sjelljen ndaj të padenjëve të seksit tjetër.

Elizabeta i ngriti sytë e mahnitur, por ishte tepër e shtypur për t'u përgjigjur. Megjithatë, Meri vazhdoi ta ngushëllonte veten me të tilla nxjerrje morale nga e keqja para tyre.

Pasdite, dy zonjushat Benet më të mëdha mundën të rrinin vetëm për gjysmë ore; dhe Elizabeta e shfrytëzoi menjëherë

rastin për të bërë çdo pyetje, të cilave Xhejn ishte po aq e etur t'u përgjigjej. Pasi u bashkuan në vajtime të përgjithshme për pasojën e tmerrshme të kësaj ngjarjeje, të cilën Elizabeta e quante gati të sigurt, dhe zonjusha Benet s'mund ta pohonte krejt të pamundur, e para e vazhdoi temën duke thënë:

— Por më trego gjithçka për këtë që s'e kam dëgjuar ende. Më jep më shumë hollësi. Ç'tha kolonel Forsteri? A s'kishin ndonjë frikë për diçka para se të ndodhte arratisja? Duhet t'i kenë parë bashkë vazhdimisht.

— Kolonel Forsteri pranoi se shpesh kishte dyshuar njëfarë simpatie, sidomos nga ana e Lidias, por asgjë që ta alarmonte. Më vjen kaq keq për të. Sjellja e tij ishte jashtëzakonisht e vëmendshme dhe e dashur. *Ishte* nisur të vinte te ne, për të na siguruar për shqetësimin e tij, para se të kishte ndonjë ide se ata s'kishin shkuar në Skoci: kur kjo frikë u përhap për herë të parë, ia nxitoi udhëtimin.

— Dhe a ishte Deni i bindur se Uikami s'do të martohej? A e dinte që kishin ndër mend të iknin? A e kishte parë vetë kolonel Forsteri Denin?

— Po; por, kur e pyeti *ai*, Deni mohoi se dinte ndonjë gjë për planin e tyre, dhe s'deshi të jepte mendimin e tij të vërtetë për të. Nuk e përsëriti bindjen se ata s'do të martoheshin, dhe nga *kjo* jam e prirur të shpresoj se mund ta kenë keqkuptuar më parë.

— Dhe, derisa erdhi vetë kolonel Forsteri, asnjëra prej jush, supozoj, s'kishte ndonjë dyshim se ishin martuar vërtet?

— Si ishte e mundur që një ide e tillë të na hynte në kokë? Ndihesha pak e shqetësuar, pak e frikësuar për lumturinë e motrës me të në martesë, sepse e dija që sjellja e tij s'kishte qenë gjithmonë krejt e drejtë. Babai dhe nëna s'dinin asgjë për këtë; ndienin vetëm sa e pamatur duhej të ishte kjo martesë. Pastaj Kiti pranoi, me një triumf shumë të natyrshëm që dinte më shumë se ne të tjerat, se në letrën e fundit Lidia e kishte përgatitur për një hap

të tillë. Me sa duket, e kishte ditur prej shumë javësh që ishin të dashuruar me njëri-tjetrin.

— Por jo para se të shkonin në Brajton?

— Jo, besoj se jo.

— Dhe a dukej se kolonel Forsteri vetë mendonte keq për Uikamin? A ia di karakterin e vërtetë?

— Duhet ta pranoj se s'fliste aq mirë për Uikamin sa më parë. E besonte të pamatur e të shpenzimeve të tepërta; dhe që kur ndodhi kjo punë e trishtë, thuhet se e la Meritonin me shumë borxhe: por shpresoj se kjo mund të jetë e rreme.

— Oh, Xhejn, sikur të kishim qenë më pak të fshehta, sikur të kishim treguar ç'dinim për të, kjo s'do të kishte ndodhur!

— Ndoshta do të kishte qenë më mirë, — u përgjigj e motra. — Por t'i nxjerrësh në shesh fajet e mëparshme të dikujt, pa ditur cilat janë ndjenjat e tij tani, dukej e pajustifikueshme. Vepruam me qëllimet më të mira.

— A mundi kolonel Forsteri t'i përsëriste hollësitë e pusullës që Lidia i la gruas së tij?

— E solli me vete që ta shihnim.

Pastaj Xhejn e nxori nga kuletëza dhe ia dha Elizabetës. Përmbajtja ishte kjo:

Harrieta ime e dashur,

Do të qeshësh kur ta marrësh vesh ku kam shkuar, dhe s'mund të mos qesh edhe unë me habinë tënde nesër në mëngjes, sapo të më kërkojnë. Po shkoj në Gretna Grin, dhe, po s'e gjete dot me kë, do të të quaj budallaqe, sepse ka vetëm një burrë në botë që dua, dhe ai është engjëll. S'do të isha kurrë e lumtur pa të, kështu që s'më duket ndonjë e keqe të iki. S'ke pse t'u çosh fjalë në Longborn që ika, po s'të pëlqen, sepse habia do të jetë më e madhe kur t'u shkruaj dhe ta nënshkruaj emrin Lidia Uikam. Ç'shaka e bukur do të jetë! Mezi shkruaj nga të qeshurit. Të lutem kërkoji ndjesë Pratit nga ana ime që s'e mbaj

premtimin të kërcej me të sonte. Thuaji se shpresoj të më falë kur t'i marrë vesh të gjitha, dhe thuaji se do të kërcej me të me shumë kënaqësi në ballon e parë ku të takohemi. Do të dërgoj të marrin rrobat kur të shkoj në Longborn; por do të doja t'i thoshe Salit të ma qepë një çarje të madhe te fustani prej muslini i qëndisur para se t'i paketojnë. Mirupafshim. Përshëndete kolonel Forsterin nga ana ime. Shpresoj se do të pish për rrugën tonë të mbarë.

Shoqja jote e dashur,
LIDIA BENET

— Oh, Lidia mendjelehtë, mendjelehtë! — thirri Elizabeta kur e mbaroi. — Ç'letër është kjo, e shkruar në një çast të tillë! Por të paktën tregon se ajo e kishte seriozisht qëllimin e udhëtimit. Çfarëdo që ta ketë bindur ai më pas, nga ana e saj s'ishte një *plan* turpi. Babai im i shkretë! Si duhet ta ketë ndier!

— S'kam parë kurrë njeri kaq të tronditur. S'mundi të thoshte asnjë fjalë për plot dhjetë minuta. Nëna u sëmur menjëherë, dhe gjithë shtëpia në një rrëmujë të tillë!

— Oh, Xhejn, — thirri Elizabeta, — a kishte ndonjë shërbëtor të shtëpisë që s'e dinte gjithë historinë para fundit të ditës?

— S'e di: shpresoj se po. Por është shumë e vështirë të jesh e kujdesshme në një kohë të tillë. Nëna ishte në histeri; dhe, megjithëse u përpoqa t'i jepja çdo ndihmë që mundja, kam frikë se s'bëra aq sa mund të kisha bërë. Por tmerri i asaj që mund të ndodhte gati më mori aftësitë.

— Kujdesi për të ka qenë tepër për ty. S'dukesh mirë. Oh, sikur të kisha qenë me ty! I ke mbajtur të gjitha kujdeset dhe ankthet vetëm mbi veten.

— Meri dhe Kiti kanë qenë shumë të mira, dhe do të kishin ndarë me mua çdo lodhje, jam e sigurt, por s'e pashë të drejtë për asnjërën prej tyre. Kiti është e dobët e delikate, dhe Meri studion kaq shumë sa s'duhet t'ia ndërpresësh orët e pushimit.

Tezja Filips erdhi në Longborn të martën, pasi iku babai; dhe qe aq e mirë sa ndenji me mua deri të enjten. Na ishte shumë e dobishme dhe ngushëlluese për të gjithë, dhe ledi Lukas ka qenë shumë e mirë: erdhi në këmbë të mërkurën në mëngjes për të na ngushëlluar, dhe na ofroi shërbimet e saj, ose të ndonjërës nga vajzat, po të mund të na ishin të dobishme.

— Më mirë të kishte ndenjur në shtëpi, — thirri Elizabeta; — ndoshta e *bër*i me qëllim të mirë, por, në një fatkeqësi të tillë, s'mund t'i shohësh kurrë tepër pak fqinjët. Ndihma është e pamundur; ngushëllimi, i padurueshëm. Le të triumfojnë mbi ne nga larg, dhe të kënaqen.

Pastaj vazhdoi të pyeste për masat që babai kishte ndër mend të ndiqte në Londër për ta gjetur të bijën.

— Kishte ndër mend, besoj, — u përgjigj Xhejn, — të shkonte në Epsom, vendi ku ndërruan kuajt herën e fundit, të shihte karrocierët e postës dhe të provonte nëse mund të nxirrej ndonjë gjë prej tyre. Qëllimi i tij kryesor duhet të jetë të zbulojë numrin e karrocës me qira që i mori nga Klapami. Kishte ardhur me pasagjerë nga Londra; dhe, meqë mendonte se rrethana që një zotëri dhe një zonjë kalonin nga një karrocë në tjetrën mund të ishte vënë re, kishte ndër mend të pyeste në Klapam. Po të mund të zbulonte disi te cila shtëpi i kishte zbritur karrocieri pasagjerët e mëparshëm, ishte i vendosur të pyeste atje, dhe shpresonte se s'do të ishte e pamundur të gjente stacionin dhe numrin e karrocës. S'di për ndonjë plan tjetër që kishte bërë; por ishte aq me nxitim të ikte, dhe shpirti i tij ishte kaq i trazuar, sa e pata të vështirë të merrja vesh edhe kaq.

Kapitulli XLVIII

Gjithë familja shpresonte të merrte një letër nga zoti Benet të nesërmen në mëngjes, por posta erdhi pa sjellë asnjë rresht prej tij. Familja e dinte se, në të gjitha rastet e zakonshme, ai ishte një korrespondent shumë i pakujdesshëm e i vonuar; por në një kohë të tillë kishin shpresuar se do të përpiqej. U detyruan të nxirrnin përfundimin se s'kishte lajme të këndshme për të dërguar; por edhe për *këtë* do të ishin gëzuar të ishin të sigurt. Zoti Gardiner kishte pritur vetëm letrat para se të nisej.

Kur ai iku, të paktën ishin të sigurt se do të merrnin lajme të vazhdueshme për atë që po ndodhte; dhe daja premtoi, kur u nda, se do ta bindte zotin Benet të kthehej në Longborn sa më shpejt, për ngushëllimin e madh të së motrës, e cila e shihte këtë si sigurinë e vetme që i shoqi të mos vritej në duel.

Zonja Gardiner dhe fëmijët do të rrinin edhe disa ditë në Hertfordshir, sepse ajo mendonte se prania e saj mund t'u ishte e dobishme mbesave. U ndihmonte në kujdesin për zonjën Benet, dhe u ishte ngushëllim i madh në orët e lira. Edhe tezja tjetër i vizitonte shpesh, dhe gjithmonë, siç thoshte, me qëllim që t'i gëzonte e t'u jepte zemër; megjithëse, meqë s'vinte kurrë pa treguar ndonjë shembull të ri të shpenzimeve të tepërta a të çrregullsisë së Uikamit, rrallë ikte pa i lënë më të dëshpëruara nga ç'i kishte gjetur.

Gjithë Meritoni dukej se po përpiqej ta nxinte njeriun që, vetëm tre muaj më parë, kishte qenë gati një engjëll drite. U shpall

se u kishte borxh të gjithë tregtarëve të vendit, dhe intrigat e tij, të gjitha të nderuara me titullin e joshjes, ishin shtrirë në çdo familje tregtari. Të gjithë thoshin se ishte djali i ri më i lig në botë; dhe të gjithë nisën të zbulonin se gjithmonë kishin dyshuar te pamja e mirësisë së tij. Elizabeta, megjithëse s'i besonte më shumë se gjysmën e asaj që thuhej, besonte mjaft sa ta bënte edhe më të sigurt bindjen e saj të mëparshme për rrënimin e së motrës; dhe madje edhe Xhejn, që i besonte edhe më pak, u bë gati e pashpresë, sidomos sepse tani kishte ardhur koha kur, po të kishin shkuar në Skoci, gjë për të cilën s'kishte humbur kurrë krejt shpresën, me shumë gjasë do të kishin marrë ndonjë lajm për ta.

Zoti Gardiner e la Longbornin të dielën; të martën, e shoqja mori një letër prej tij: u thoshte se, sapo mbërriti, e kishte gjetur menjëherë kunatin dhe e kishte bindur të vinte në Greisçërç Strit. Se zoti Benet kishte qenë në Epsom dhe në Klapam para ardhjes së tij, por pa marrë ndonjë lajm të kënaqshëm; dhe se tani ishte i vendosur të pyeste në të gjitha hotelet kryesore të Londrës, sepse zoti Benet mendonte se ishte e mundur që ata të kishin shkuar në njërin prej tyre kur erdhën për herë të parë në Londër, para se të gjenin banesë. Vetë zoti Gardiner s'priste ndonjë sukses nga kjo masë; por, meqë kunati ishte i etur për të, kishte ndër mend ta ndihmonte ta ndiqte. Shtonte se zoti Benet tani për tani dukej krejt pa dëshirë të largohej nga Londra, dhe premtonte se do të shkruante përsëri shumë shpejt. Kishte edhe një pasthënie që thoshte kështu:

I kam shkruar kolonel Forsterit për t'i kërkuar të zbulojë, po të jetë e mundur, nga ndonjë prej shokëve të ngushtë të djalit në regjiment, nëse Uikami ka ndonjë të afërm a lidhje që mund ta dinte në cilën pjesë të Londrës është fshehur tani. Po të kishte dikë të cilit mund t'i drejtoheshe, me gjasë për të marrë një gjurmë të tillë, mund të kishte rëndësi thelbësore. Tani për tani

s'kemi asgjë që të na udhëheqë. Kolonel Forsteri, guxoj të them, do të bëjë gjithçka në fuqinë e tij për të na kënaqur në këtë pikë. Por, duke e menduar përsëri, ndoshta Lizi mund të na thoshte më mirë se çdo njeri tjetër ç'të afërm i kanë mbetur gjallë.

Elizabeta s'e pati të vështirë ta kuptonte nga vinte ky respekt për autoritetin e saj; por s'ishte në gjendje të jepte ndonjë të dhënë aq të kënaqshme sa e meritonte komplimenti.

S'kishte dëgjuar kurrë që ai të kishte të afërm, përveç një babai e një nëne, që të dy kishin vdekur prej shumë vitesh. Megjithatë, ishte e mundur që ndonjë nga shokët e tij në regjimentin e —— shirit të mund të jepte më shumë të dhëna; dhe, megjithëse s'kishte shumë shpresë, kërkesa ishte diçka për të pritur.

Çdo ditë në Longborn tani ishte ditë ankthi; por pjesa më e shqetësuar e secilës ishte kur pritej posta. Mbërritja e letrave ishte objekti i parë i madh i padurimit të çdo mëngjesi. Përmes letrave do të njoftohej çdo gjë e mirë a e keqe që kishte për t'u treguar; dhe çdo ditë që vinte pritej të sillte ndonjë lajm të rëndësishëm.

Por, para se të merrnin përsëri lajme nga zoti Gardiner, mbërriti një letër për babain e tyre nga një anë tjetër, nga zoti Kollins; të cilën, meqë Xhejn kishte marrë porosi t'i hapte të gjitha letrat që vinin për të në mungesë të tij, ajo e lexoi; dhe Elizabeta, që e dinte ç'kuriozitete ishin gjithmonë letrat e tij, i hodhi sytë mbi supe dhe e lexoi edhe ajo. Ishte kështu:

I dashur zotëri,

E ndiej për detyrë, për shkak të lidhjes sonë farefisnore dhe pozitës sime në jetë, t'ju ngushëlloj për fatkeqësinë e hidhur nga e cila po vuani tani, për të cilën u njoftuam dje me një letër nga Hertfordshiri. Jini i sigurt, i dashur zotëri, se zonja Kollins dhe unë ju ndiejmë sinqerisht dhembshuri juve dhe gjithë familjes suaj të respektuar në hidhërimin tuaj të tanishëm, që duhet

të jetë nga më të hidhurit, sepse vjen nga një shkak që asnjë kohë s'mund ta largojë. Nga ana ime s'do të mungojë asnjë argument që mund ta lehtësojë një fatkeqësi kaq të rëndë, apo që mund t'ju ngushëllojë në një rrethanë që duhet të jetë, nga të gjitha, më e dhimbshmja për mendjen e një prindi. Vdekja e vajzës suaj do të kishte qenë bekim në krahasim me këtë. Dhe aq më shumë është për t'u vajtuar, sepse ka arsye të supozohet, siç më thotë Sharlota ime e dashur, se kjo shthurje e sjelljes së vajzës suaj ka ardhur nga një shkallë e gabuar lëshimesh; megjithëse, njëkohësisht, për ngushëllimin tuaj dhe të zonjës Benet, jam i prirur të mendoj se natyra e saj duhet të jetë e keqe nga vetvetja, përndryshe s'do të mund të bëhej fajtore për një poshtërsi të tillë në një moshë kaq të re. Sido që të jetë, jeni për t'u mëshiruar thellësisht; në këtë mendim më bashkohen jo vetëm zonja Kollins, por edhe ledi Katerina dhe vajza e saj, të cilave ua kam treguar këtë punë. Ato bien dakord me mua në frikën se ky hap i gabuar i njërës vajzë do t'i dëmtojë fatet e të gjitha të tjerave: sepse kush, siç thotë vetë ledi Katerina me mirëdashje, do të lidhet me një familje të tillë? Dhe ky mendim më shtyn, për më tepër, të mendoj me kënaqësi të shtuar për një ngjarje të caktuar të nëntorit të kaluar; sepse, po të kishte qenë ndryshe, do të isha përfshirë në gjithë hidhërimin dhe turpin tuaj. Më lejoni t'ju këshilloj, pra, i dashur zotëri, ta ngushëlloni veten sa më shumë të jetë e mundur, ta flakni përgjithmonë nga dashuria juaj fëmijën tuaj të padenjë, dhe ta lini të korrë frytet e fajit të saj të neveritshëm.

Mbetem, i dashur zotëri, etj., etj.

Zoti Gardiner s'shkroi përsëri derisa mori përgjigje nga kolonel Forsteri; dhe atëherë s'kishte asgjë të këndshme për të dërguar. S'dihej që Uikami të kishte ndonjë të afërm të vetëm me të cilin të mbante lidhje, dhe ishte e sigurt se s'kishte asnjë të afërm të ngushtë gjallë. Të njohurit e tij të dikurshëm kishin qenë të

shumtë; por, që kur kishte hyrë në milici, s'dukej se kishte ndonjë miqësi të veçantë me ndonjërin prej tyre. Prandaj s'kishte njeri që mund të tregohej si i mundshëm për të dhënë ndonjë lajm për të. Dhe, në gjendjen e mjerë të financave të tij, kishte një motiv shumë të fortë për fshehtësi, përveç frikës se mos e zbulonin të afërmit e Lidias; sepse sapo ishte marrë vesh se kishte lënë pas borxhe kumari në një shumë shumë të konsiderueshme. Kolonel Forsteri besonte se do të duheshin më shumë se një mijë paund për të shlyer shpenzimet e tij në Brajton. U kishte borxh shumë njerëzve në qytet, por borxhet e nderit[53] ishin edhe më të frikshme. Zoti Gardiner s'u përpoq t'i fshihte këto hollësi nga familja e Longbornit; Xhejn i dëgjoi me tmerr.

— Kumarxhi! — thirri ajo. — Kjo është krejt e papritur; s'e kisha as idenë.

Zoti Gardiner shtonte në letër se mund ta prisnin babain në shtëpi të nesërmen, që ishte e shtunë. I dëshpëruar nga dështimi i të gjitha përpjekjeve, ai i ishte nënshtruar lutjes së kunatit që të kthehej te familja dhe t'ia linte atij të bënte çfarëdo që rasti do të sugjeronte si të kështillueshme për ta vazhduar kërkimin. Kur i thanë këtë zonjës Benet, ajo s'shprehu aq kënaqësi sa prisnin fëmijët, duke pasur parasysh sa kishte qenë më parë ankthi i saj për jetën e tij.

— Si! Po vjen në shtëpi, dhe pa Lidian e shkretë? — thirri ajo. — Me siguri s'do ta lërë Londrën para se t'i gjejë. Kush do të duelohet me Uikamin dhe do ta detyrojë të martohet me të, po iku ai?

Meqë zonja Gardiner nisi të dëshironte të ishte në shtëpi, u vendos që ajo dhe fëmijët të shkonin në Londër në të njëjtën kohë që zoti Benet vinte prej andej. Karroca, pra, i çoi deri në stacionin e parë të udhëtimit dhe e solli të zotin e saj përsëri në Longborn.

[53] Borxhet e nderit ishin borxhet e kumarit. S'mund të kërkoheshin me ligj, por mes zotërinjve quheshin detyrime nderi që duheshin shlyer para çdo borxhi tjetër.

Zonja Gardiner iku me gjithë atë hutim për Elizabetën dhe mikun e saj nga Derbishiri që e kishte shoqëruar që nga ajo pjesë e botës. Emri i tij s'ishte përmendur kurrë me dëshirë para tyre nga mbesa; dhe ajo lloj gjysmëpritjeje që kishte krijuar zonja Gardiner, se pas tyre do të vinte ndonjë letër prej tij, s'kishte dalë në asgjë. Që nga kthimi, Elizabeta s'kishte marrë asnjë letër që mund të vinte nga Pemberli.

Gjendja e tanishme fatkeqe e familjes e bënte të panevojshëm çdo justifikim tjetër për humorin e saj të rënë; prandaj nga kjo s'mund të hamendësohej asgjë me të drejtë; megjithëse Elizabeta, që deri tani i njihte mjaft mirë ndjenjat e veta, e dinte krejt mirë se, po të mos kishte ditur asgjë për Darsin, do ta kishte duruar disi më mirë frikën për turpin e Lidias. Do t'i kishte kursyer, mendonte ajo, një natë pa gjumë nga dy.

Kur mbërriti zoti Benet, kishte gjithë pamjen e qetësisë së tij të zakonshme filozofike. Foli po aq pak sa kishte qenë mësuar të fliste gjithmonë; s'e përmendi punën që e kishte çuar larg; dhe kaloi njëfarë kohe para se vajzat të gjenin guximin të flisnin për të.

Vetëm pasdite, kur u bashkua me to për çaj, Elizabeta guxoi ta niste temën; dhe atëherë, kur ajo i shprehu shkurt keqardhjen për atë që duhej të kishte duruar, ai u përgjigj:

— Mos fol për këtë. Kush duhet të vuajë veç meje? Është vepër e imja, dhe duhet ta ndiej.

— S'duhet të jesh tepër i ashpër me veten, — u përgjigj Elizabeta.

— Mirë bën që më paralajmëron kundër një të keqeje të tillë. Natyra njerëzore është kaq e prirur të bjerë në të! Jo, Lizi, lërmë të ndiej një herë në jetën time sa shumë kam qenë fajtor. S'kam frikë se do të më mposhtë kjo përshtypje. Do të kalojë mjaft shpejt.

— A mendon se janë në Londër?

— Po; ku tjetër mund të fshihen kaq mirë?

— Dhe Lidia gjithmonë donte të shkonte në Londër, — shtoi Kiti.

— Atëherë është e lumtur, — tha i ati thatë; — dhe qëndrimi i saj atje me siguri do të zgjasë ca kohë.

Pastaj, pas një heshtjeje të shkurtër, vazhdoi:

— Lizi, s'të mbaj mëri që kishe të drejtë në këshillën që më dhe majin e kaluar, gjë që, duke pasur parasysh ngjarjen, tregon njëfarë madhështie shpirti.

I ndërpreu zonjusha Benet, që erdhi të merrte çajin e së ëmës.

— Ja një ceremoni, — thirri ai, — që të bën mirë; i jep një elegancë të tillë fatkeqësisë! Një ditë tjetër do të bëj të njëjtën gjë; do të ulem në bibliotekë, me kësulë nate e me rrobë dhome, dhe do të shkaktoj sa më shumë telashe që të mundem; ose ndoshta do ta shtyj derisa të arratiset Kiti.

— S'kam ndër mend të arratisem, babi, — tha Kiti e nevrikosur. — Sikur të shkoja *unë* ndonjëherë në Brajton, do të sillesha më mirë se Lidia.

— Ti në Brajton! S'do të të besoja as aq afër sa në Istborn,[54] as për pesëdhjetë paund! Jo, Kiti, të paktën kam mësuar të jem i kujdesshëm, dhe do t'i ndiesh pasojat. Asnjë oficer s'do të hyjë më kurrë në shtëpinë time, as s'do të kalojë madje nëpër fshat. Ballot do të ndalohen absolutisht, përveç po të kërcesh me njërën nga motrat. Dhe s'do të dalësh kurrë nga dera, derisa të provosh se ke kaluar dhjetë minuta të çdo dite në mënyrë të arsyeshme.

Kiti, që i mori të gjitha këto kërcënime seriozisht, nisi të qante.

— Mirë, mirë, — tha ai, — mos u mërzit. Po të jesh vajzë e mirë për dhjetë vitet e ardhshme, do të të çoj në një paradë ushtarake në fund të tyre.

[54] Eastbourne: qytet bregdetar i qetë, jo larg Brajtonit. Shakaja e zotit Benet është se nuk do ta lejonte Kitin as t'i afrohej Brajtonit.

Kapitulli XLIX

Dy ditë pas kthimit të zotit Benet, ndërsa Xhejn dhe Elizabeta po shëtisnin bashkë mes shkurreve pas shtëpisë, panë shërbyesen kryesore që po vinte drejt tyre, dhe, duke menduar se po vinte t'i thërriste te nëna, shkuan ta takonin; por, në vend të thirrjes së pritur, kur iu afruan, ajo i tha zonjushës Benet:

— Më falni, zonjushë, që ju ndërpres, por shpresoja se mund të kishit marrë ndonjë lajm të mirë nga Londra, prandaj mora lirinë të vij t'ju pyes.

— Ç'do të thuash, Hill? S'kemi marrë asnjë lajm nga Londra.

— Zonjushë e dashur, — thirri zonja Hill me habi të madhe, — s'e dini që ka ardhur një korrier për zotërinë nga zoti Gardiner? Ka gjysmë ore që është këtu, dhe zotëria ka marrë një letër.

Vajzat ikën me vrap, tepër të etura të hynin për të pasur kohë të flisnin. Vrapuan nëpër paradhomë në dhomën e mëngjesit; prej andej në bibliotekë; babai s'ishte në asnjërën; dhe po bëheshin gati ta kërkonin lart te nëna, kur i takoi shërbëtori kryesor, që u tha:

— Po të kërkoni zotërinë, zonjushë, po shkon drejt korijes së vogël.

Me këtë njoftim, kaluan menjëherë edhe një herë nëpër holl dhe vrapuan nëpër lëndinë pas babait, që po vazhdonte qetë rrugën drejt një pylli të vogël në njërën anë të livadhit.

Xhejn, që s'ishte aq e lehtë, as aq e mësuar të vraponte sa Elizabeta, mbeti shpejt prapa, ndërsa e motra, duke gulçuar, e arriti dhe thirri me padurim:

— Oh, babi, ç'lajme? Ç'lajme? Ke marrë letër nga daja?

— Po, kam marrë një letër prej tij me korrier.

— Mirë, dhe ç'lajme sjell, të mira apo të këqija?

— Ç'të mirë mund të pritet? — tha ai, duke e nxjerrë letrën nga xhepi; — por ndoshta do të doje ta lexoje.

Elizabeta ia rrëmbeu me padurim nga dora. Tani arriti edhe Xhejn.

— Lexoje me zë të lartë, — tha i ati, — sepse mezi e di as vetë për çfarë bëhet fjalë.

Greisçërç Strit, e hënë, 2 gusht.

I dashur kunat,

Më në fund jam në gjendje t'ju dërgoj ca lajme për mbesën time, dhe të tilla që, në tërësi, shpresoj se do t'ju kënaqin. Pak pasi më latë të shtunën, pata fatin të zbuloja në cilën pjesë të Londrës ishin. Hollësitë po i ruaj për kur të takohemi. Mjafton të dini se janë gjetur: i pashë të dy...

— Atëherë është ashtu si shpresoja gjithmonë, — thirri Xhejn: — janë martuar!

Elizabeta vazhdoi të lexonte:

I pashë të dy. Nuk janë martuar, as s'gjej se kishte ndonjë qëllim për t'u martuar; por, po të jeni i gatshëm t'i përmbushni detyrimet që kam guxuar t'i marr përsipër në emrin tuaj, shpresoj se s'do të kalojë shumë kohë para se të martohen. Gjithçka që kërkohet prej jush është t'i siguroni vajzës suaj, me marrëveshje martesore, pjesën e saj të barabartë nga pesë mijë paundët që u janë caktuar fëmijëve tuaj pas vdekjes suaj dhe të motrës sime; dhe, për më tepër, të merrni detyrimin t'i jepni,

për sa kohë të jetoni, njëqind paund në vit. Këto janë kushte që, duke pasur parasysh gjithçka, s'ngurrova t'i pranoja, për aq sa e quaja veten të autorizuar në emrin tuaj. Do ta dërgoj këtë me korrier, që të mos humbet kohë për të më sjellë përgjigjen tuaj. Do ta kuptoni lehtë nga këto hollësi se rrethanat e zotit Uikam s'janë aq të pashpresa sa besohet përgjithësisht. Bota është mashtruar në këtë drejtim; dhe jam i lumtur të them se do të mbeten ca para, edhe pasi të shlyhen të gjitha borxhet e tij, për t'ia caktuar mbesës sime, përveç pasurisë së saj. Po të më dërgoni, siç e marr me mend se do të ndodhë, autorizim të plotë për të vepruar në emrin tuaj në gjithë këtë punë, do t'i jap menjëherë udhëzime Hagerstonit[55] *të përgatisë marrëveshjen e duhur. S'do të ketë as nevojën më të vogël që të vini përsëri në Londër; prandaj rrini qetë në Longborn dhe mbështetuni te zelli e kujdesi im. Ma ktheni përgjigjen sa më shpejt të mundeni, dhe kujdesuni të shkruani qartë. Kemi gjykuar se është më mirë që mbesa ime të martohet nga kjo shtëpi, gjë që shpresoj se do ta miratoni. Ajo vjen te ne sot. Do të shkruaj përsëri sapo të vendoset diçka më shumë. Juaji, etj.*

EDUARD GARDINER

— A është e mundur? — thirri Elizabeta, kur e mbaroi. — A mund të jetë e mundur që ai të martohet me të?

— Uikami s'është pra aq i padenjë sa e kemi menduar, — tha e motra. — Babi i dashur, të uroj.

— Dhe ia ke kthyer përgjigjen letrës? — tha Elizabeta.

— Jo; por duhet bërë shpejt.

Atëherë ajo iu lut me shumë zjarr të mos humbiste më kohë para se të shkruante.

[55] Hagerstoni është avokati i zotit Gardiner. Marrëveshja martesore (*settlement*) ishte dokumenti ligjor që përcaktonte ç'pasuri i takonte nuses dhe si do të siguroheshin ajo dhe fëmijët e saj.

— Oh! Babi i dashur, — thirri ajo, — kthehu e shkruaj menjëherë. Mendo sa i rëndësishëm është çdo çast në një rast të tillë.

— Lërmë të shkruaj unë për ty, — tha Xhejn, — po të mos të pëlqen ta bësh vetë.

— S'më pëlqen fare, — u përgjigj ai; — por duhet bërë.

Dhe, duke thënë kështu, u kthye me to dhe nisi të ecte drejt shtëpisë.

— Dhe... a mund të pyes? — tha Elizabeta; — por kushtet, supozoj, duhet pranuar.

— Të pranohen! Kam vetëm turp që kërkon kaq pak.

— Dhe ata *duhet* të martohen! E megjithatë ai është *një* njeri i tillë.

— Po, po, duhet të martohen. S'ka gjë tjetër për të bërë. Por ka dy gjëra që do të doja shumë t'i dija: njëra, sa para ka vënë daja yt për ta arritur këtë; dhe tjetra, si do t'ia kthej ndonjëherë.

— Para! Daja! — thirri Xhejn. — Ç'do të thuash, babi?

— Dua të them që asnjë njeri me mend në kokë s'do të martohej me Lidian për një tundim kaq të vogël sa njëqind në vit sa të jem gjallë, dhe pesëdhjetë pasi të vdes.

— Kjo është shumë e vërtetë, — tha Elizabeta; — megjithëse s'më kishte shkuar ndër mend më parë. T'i shlyhen borxhet, dhe të mbetet edhe diçka! Oh, duhet të jetë vepër e dajës! Njeri bujar e i mirë, kam frikë se e ka vënë veten ngushtë. Një shumë e vogël s'mund t'i bënte të gjitha këto.

— Jo, — tha i ati. — Uikami është budalla po ta marrë me një grosh më pak se dhjetë mijë paund: do të më vinte keq të mendoja kaq keq për të që në fillim të farefisnisë sonë.

— Dhjetë mijë paund! Zoti na ruajttë! Si mund të kthehet as gjysma e një shume të tillë?

Zoti Benet s'u përgjigj; dhe secili prej tyre, i zhytur në mendime, heshti derisa arritën te shtëpia. Pastaj babai shkoi në bibliotekë të shkruante, dhe vajzat hynë në dhomën e mëngjesit.

— Dhe vërtet do të martohen! — thirri Elizabeta, sapo mbetën vetëm. — Sa e çuditshme është kjo! Dhe për *këtë* duhet të jemi mirënjohës. Që të martohen, sado i vogël që të jetë shansi i tyre për lumturi dhe sado i mjerë që të jetë karakteri i tij, jemi të detyruara të gëzohemi! Oh, Lidia!

— E ngushëlloj veten duke menduar, — u përgjigj Xhejn, — se ai sigurisht s'do të martohej me Lidian, po të mos kishte dashuri të vërtetë për të. Megjithëse daja ynë i mirë ka bërë diçka për ta shlyer, s'mund ta besoj se janë dhënë dhjetë mijë paund, apo ndonjë gjë e tillë. Ka fëmijë të vetët, dhe mund të ketë edhe të tjerë. Si mund ta lërë mënjanë gjysmën e dhjetë mijë paundëve?

— Po të mundim ndonjëherë të mësojmë sa kanë qenë borxhet e Uikamit, — tha Elizabeta, — dhe sa i caktohet motrës sonë nga ana e tij, do ta dimë saktë ç'ka bërë zoti Gardiner për ta, sepse Uikami s'ka asnjë grosh të vetin. Mirësia e dajës dhe e tezes s'mund të shpërblehet kurrë. Që e morën në shtëpi dhe i dhanë mbrojtjen dhe mbështetjen e tyre personale është një sakrificë e tillë për të mirën e saj, sa vite mirënjohjeje s'mund ta pranojnë mjaftueshëm. Tani ajo është me ta! Po s'e bëri një mirësi e tillë të mjerë tani, s'do ta meritojë kurrë të jetë e lumtur! Ç'takim për të, kur ta shohë për herë të parë tezen!

— Duhet të përpiqemi të harrojmë gjithçka që ka ndodhur nga të dyja anët, — tha Xhejn: — shpresoj dhe besoj se do të jenë ende të lumtur. Që ai pranoi të martohet me të është provë, do ta besoj, se ka ardhur në një mënyrë të drejtë të menduari. Dashuria e tyre e ndërsjellë do t'i qetësojë; dhe lajkatohem të besoj se do të vendosen kaq qetë dhe do të jetojnë në një mënyrë kaq të arsyeshme, sa me kohë do të bëjnë të harrohet pamaturia e tyre e kaluar.

— Sjellja e tyre ka qenë e tillë, — u përgjigj Elizabeta, — që as ti, as unë, as askush s'mund ta harrojë ndonjëherë. Është e kotë të flasim për të.

Tani vajzave u shkoi ndër mend se nëna me shumë gjasë s'dinte asgjë për atë që kishte ndodhur. Shkuan, pra, në biblio-

tekë dhe e pyetën babain nëse donte që ia tregonin. Ai po shkruante, dhe, pa e ngritur kokën, u përgjigj ftohtë:

— Si të doni.

— A mund ta marrim letrën e dajës për t'ia lexuar?

— Merrni ç'të doni, dhe ikni.

Elizabeta e mori letrën nga tryeza e tij e shkrimit, dhe u ngjitën bashkë lart. Meri dhe Kiti ishin të dyja me zonjën Benet: një njoftim, pra, do të mjaftonte për të gjithë. Pas një përgatitjeje të lehtë për lajme të mira, letra u lexua me zë të lartë. Zonja Benet mezi e mbante veten. Sapo Xhejn lexoi shpresën e zotit Gardiner se Lidia do të martohej shpejt, gëzimi i saj shpërtheu, dhe çdo fjali që pasonte ia shtonte vrullin. Tani ishte në një acarim po aq të furishëm nga ngazëllimi sa kishte qenë ndonjëherë e paqetë nga alarmi e mërzia. Ta dinte që e bija do të martohej i mjaftonte. S'e shqetësonte asnjë frikë për lumturinë e saj, as s'e poshtëronte ndonjë kujtim i sjelljes së saj të keqe.

— Lidia ime e dashur, e dashur! — thirri ajo: — kjo është vërtet e mrekullueshme! Do të martohet! Do ta shoh përsëri! Do të martohet në gjashtëmbëdhjetë vjeç! Vëllai im i mirë, i dashur! E dija si do të ndodhte; e dija që do t'i rregullonte të gjitha. Sa mezi pres ta shoh! Dhe ta shoh edhe Uikamin e dashur! Por rrobat, rrobat e dasmës! Do t'i shkruaj menjëherë kunatës sime, zonjës Gardiner, për to. Lizi, shpirt, vrapo poshtë te yt atë dhe pyete sa do t'i japë. Prit, prit, do të shkoj vetë. Bjeri ziles, Kiti, për Hillin. Do të vishem në një çast. Lidia ime e dashur, e dashur! Sa të gëzuara do të jemi bashkë kur të takohemi!

Vajza e madhe u përpoq ta lehtësonte pak vrullin e këtij ngazëllimi, duke ia drejtuar mendimet te detyrimet që sjellja e zotit Gardiner u kishte vënë të gjithëve.

— Sepse duhet t'ia atribuojmë këtë përfundim të lumtur, — shtoi ajo, — në masë të madhe mirësisë së tij. Jemi të bindura se ai është zotuar ta ndihmojë zotin Uikam me para.

— Mirë, — thirri e ëma, — është krejt në rregull; kush tjetër duhet ta bëjë veç dajës së saj? Po të mos kishte familje të vetën, unë dhe fëmijët e mi do t'i kishim pasur të gjitha paratë e tij, e di; dhe është hera e parë që kemi marrë ndonjëherë diçka prej tij veç disa dhuratave. Mirë! Jam kaq e lumtur. Pas pak kohe, do të kem një vajzë të martuar. Zonja Uikam! Sa bukur tingëllon! Dhe në qershor sapo mbushi gjashtëmbëdhjetë vjeç. Xhejn ime e dashur, jam aq e trazuar, sa jam e sigurt se s'shkruaj dot; prandaj do të diktoj unë, dhe ti shkruaj për mua. Për paratë do të merremi vesh me babain më vonë; por gjërat duhen porositur menjëherë.

Pastaj po kalonte te të gjitha hollësitë e basmës, muslinit e batistit, dhe shpejt do të kishte diktuar ca porosi shumë të bollshme, sikur Xhejn, megjithëse me njëfarë vështirësie, të mos e kishte bindur të priste derisa babai të ishte i lirë për t'u pyetur. Një ditë vonesë, vërejti ajo, do të kishte pak rëndësi; dhe nëna ishte tepër e lumtur për të qenë kaq kokëfortë sa zakonisht. I erdhën ndër mend edhe plane të tjera.

— Do të shkoj në Meriton, — tha ajo, — sapo të vishem, dhe do t'ia tregoj lajmin e mirë, të mirë motrës sime, zonjës Filips. Dhe, kur të kthehem, mund të ndalem te ledi Lukas dhe te zonja Long. Kiti, vrapo poshtë dhe porosit karrocën. Pak ajër do të më bëjë shumë mirë, jam e sigurt. Vajza, a mund të bëj ndonjë gjë për ju në Meriton? Oh! Ja ku po vjen Hilli. Hill e dashur, e dëgjove lajmin e mirë? Zonjusha Lidia do të martohet; dhe do të keni të gjithë një tas me punç për t'u gëzuar në dasmën e saj.

Zonja Hill nisi menjëherë të shprehte gëzimin. Elizabeta i priti urimet e saj bashkë me të tjerat, dhe pastaj, e lodhur nga kjo marrëzi, u strehua në dhomën e saj, që të mund të mendonte lirshëm. Gjendja e Lidias së shkretë duhej të ishte, në rastin më të mirë, mjaft e keqe; por që s'ishte më e keqe, duhej të ishte mirënjohëse. E ndiente kështu; dhe, megjithëse, duke parë përpara, s'mund të pritej me të drejtë për të motrën as lumturi e arsyeshme, as mbarësi në këtë botë, duke parë prapa në atë

që kishin pasur frikë vetëm dy orë më parë, i ndiente të gjitha përparësitë e asaj që kishin fituar.

Kapitulli L

Para kësaj periudhe të jetës, zoti Benet kishte dëshiruar shumë shpesh që, në vend që t'i shpenzonte të gjitha të ardhurat, të kishte kursyer një shumë çdo vit për t'i siguruar më mirë fëmijët, dhe gruan, po të mbetej gjallë pas tij. Tani e dëshironte më shumë se kurrë. Sikur ta kishte bërë detyrën në këtë drejtim, Lidia s'do t'i ishte detyruar dajës për çfarëdo nderi a emri që mund t'i blihej tani. Kënaqësia që ta bindje një nga djemtë më të pavlerë të Britanisë së Madhe të bëhej burri i saj mund t'i kishte mbetur atëherë atij që i takonte.

Ishte seriozisht i shqetësuar që një çështje me kaq pak dobi për këdo të çohej përpara vetëm me shpenzimet e kunatit; dhe ishte i vendosur, po të ishte e mundur, ta zbulonte sa ishte ndihma e tij dhe ta shlyente detyrimin sa më shpejt të mundej.

Kur zoti Benet u martua për herë të parë, kursimi quhej krejt i panevojshëm; sepse, sigurisht, do të kishin një djalë. Ky djalë, sapo të arrinte moshën madhore, do të bashkohej me të atin për ta prishur trashëgiminë e detyruar,[56] dhe kështu e veja dhe fëmijët më të vegjël do të siguroheshin. Pesë vajza erdhën në jetë njëra pas tjetrës, por djali ende duhej të vinte; dhe zonja Benet, për shumë vjet pas lindjes së Lidias, kishte qenë e sigurt

[56]Ligji anglez lejonte që, kur trashëgimtari mashkull të mbushte njëzet e një vjeç, ai dhe i ati së bashku ta prishnin trashëgiminë e detyruar dhe ta rregullonin pronën ndryshe, për shembull për të siguruar gruan dhe vajzat. Meqë zoti Benet s'pati djalë, kjo s'u bë kurrë e mundur.

se do të vinte. Më në fund e humbën shpresën për këtë ngjarje, por atëherë ishte tepër vonë për të kursyer. Zonja Benet s'kishte prirje për kursim; dhe vetëm dashuria e të shoqit për pavarësinë i kishte penguar të shpenzonin më shumë nga ç'kishin.

Me kontratën martesore u ishin caktuar zonjës Benet dhe fëmijëve pesë mijë paund. Por në ç'përpjesëtim do të ndaheshin mes fëmijëve varej nga vullneti i prindërve. Kjo ishte një pikë që, të paktën për Lidian, duhej rregulluar tani, dhe zoti Benet s'mund të ngurronte ta pranonte propozimin që kishte përpara. Me fjalë mirënjohjeje për mirësinë e kunatit, megjithëse të shprehura shumë shkurt, ai e dha atëherë në letër miratimin e tij të plotë për gjithçka që ishte bërë, dhe gatishmërinë për t'i përmbushur detyrimet që ishin marrë në emrin e tij. S'e kishte menduar kurrë më parë se, po të mund të bindej Uikami të martohej me të bijën, kjo do të bëhej me kaq pak bezdi për të sa me rregullimin e tanishëm. Mezi do të humbiste dhjetë paund në vit nga njëqind që do t'u paguheshin; sepse, me ushqimin e të hollat e xhepit, dhe me dhuratat e vazhdueshme në para që i kalonin përmes duarve të së ëmës, shpenzimet e Lidias kishin qenë fare pak më poshtë se kjo shumë.

Që do të bëhej me një përpjekje kaq të vogël nga ana e tij ishte gjithashtu një befasi shumë e mirëpritur; sepse dëshira e tij kryesore tani ishte të kishte sa më pak telashe në këtë punë. Kur kaluan vrulli i parë i zemërimit që e kishte vënë në lëvizje për ta kërkuar, ai u kthye natyrisht në gjithë përtacinë e tij të mëparshme. Letra e tij u dërgua shpejt; sepse, megjithëse vonohej për t'i nisur punët, ishte i shpejtë në kryerjen e tyre. Kërkoi të dinte hollësi të tjera për atë që i detyrohej kunatit; por ishte tepër i zemëruar me Lidian për t'i dërguar ndonjë porosi.

Lajmi i mirë u përhap shpejt nëpër shtëpi; dhe me po aq shpejtësi nëpër rrethinë. Në rrethinë u prit me një filozofi të hijshme. Sigurisht, do të kishte qenë më me leverdi për bisedat sikur zonjusha Lidia Benet të kishte përfunduar në rrugë; ose,

si alternativa më e lumtur, të ishte mbyllur larg botës në ndonjë fermë të largët. Por kishte shumë për të folur edhe me martesën e saj; dhe urimet zemërmira për mbarësinë e saj, që kishin dalë më parë nga të gjitha plakat dashakeqe të Meritonit, humbën fare pak nga zjarri i tyre me këtë ndryshim rrethanash, sepse me një burrë të tillë mjerimi i saj quhej i sigurt.

Kishin kaluar dy javë që kur zonja Benet s'kishte zbritur poshtë, por në këtë ditë të lumtur zuri përsëri vend në krye të tryezës, dhe me një humor të lartë deri në bezdi. Asnjë ndjenjë turpi s'ia zbehu triumfin. Martesa e një vajze, që kishte qenë objekti i parë i dëshirave të saj që kur Xhejn mbushi gjashtëmbëdhjetë vjeç, tani ishte gati të përmbushej, dhe mendimet e fjalët e saj silleshin krejt rreth atyre që shoqërojnë dasmat elegante: muslinat e bukura, karrocat e reja dhe shërbëtorët. Po kërkonte me zell nëpër rrethinë një vend të përshtatshëm për të bijën; dhe, pa ditur apo pa menduar sa mund të ishin të ardhurat e tyre, i hidhte poshtë shumë si të mangëta në madhësi e rëndësi.

— Hej Parku mund të bënte, — tha ajo, — po ta linin Gouldingët, ose shtëpia e madhe në Stouk, po të ishte salloni më i madh; por Ashuërthi është tepër larg. S'do ta duroja ta kisha dhjetë milje larg meje; dhe sa për Përvis Loxhin, papafingot janë të tmerrshme.

I shoqi e la të fliste pa e ndërprerë për sa kohë rrinin shërbëtorët. Por, kur ata u tërhoqën, i tha:

— Zonja Benet, para se të marrësh ndonjërën, apo të gjitha këto shtëpi, për djalin dhe vajzën tënde, le të merremi vesh si duhet. Në *një* shtëpi të kësaj rrethine nuk do të hyjnë kurrë. Nuk do ta inkurajoj pamaturinë e asnjërit duke i pritur në Longborn.

Kësaj deklarate i pasoi një grindje e gjatë; por zoti Benet ishte i patundur: shpejt kjo çoi te një tjetër; dhe zonja Benet pa, me habi e tmerr, se i shoqi s'donte të jepte asnjë gine[57] për t'i blerë rroba së

[57]Gineja ishte një monedhë ari me vlerë njëzet e një shilinga, pak më shumë se një paund.

bijës. Deklaroi se ajo s'do të merrte prej tij asnjë shenjë dashurie në këtë rast. Zonja Benet mezi e kuptonte. Që zemërimi i tij të shkonte deri në një mëri kaq të pakuptueshme sa t'i mohonte së bijës një privilegj pa të cilin martesa e saj mezi do të dukej e vlefshme, ishte përtej çdo gjëje që mund ta besonte të mundur. Ishte më e ndjeshme ndaj turpit që mungesa e rrobave të reja do t'i hidhte dasmës së së bijës, sesa ndaj ndonjë ndjenje turpi që ajo ishte arratisur dhe kishte jetuar me Uikamin dy javë para dasmës.

Tani Elizabetës i vinte shumë keq me gjithë zemër që, nga hidhërimi i çastit, e kishte bërë zotin Darsi të dinte frikërat e tyre për të motrën; sepse, meqë martesa e saj do t'i jepte shumë shpejt fundin e duhur arratisjes, mund të shpresonin ta fshihnin fillimin e saj të pafavorshëm nga të gjithë ata që s'ishin menjëherë në vend.

S'kishte frikë se do të përhapej më tej përmes tij. Kishte pak njerëz te fshehtësia e të cilëve do të mbështetej me më shumë siguri; por njëkohësisht s'kishte njeri tjetër që, duke ditur dobësinë e një motre, do ta kishte poshtëruar kaq shumë. Megjithatë, jo nga ndonjë frikë se mos kjo i sillte ndonjë dëm asaj personalisht; sepse, sidoqoftë, mes tyre dukej se kishte një humnerë të pakalueshme. Edhe sikur martesa e Lidias të ishte lidhur në kushtet më të nderuara, s'mund të supozohej se zoti Darsi do të lidhej me një familje ku, përveç çdo kundërshtimi tjetër, tani do të shtohej një lidhje e farefisni nga më të ngushtat me njeriun që ai e përbuzte me kaq të drejtë.

S'mund të habitej që ai të tërhiqej nga një lidhje e tillë. Dëshira për ta fituar dashurinë e saj, të cilën ishte siguruar se ai e ndiente në Derbishir, s'mund të mbijetonte, sipas një pritjeje të arsyeshme, një goditjeje të tillë si kjo. Ishte e poshtëruar, ishte e pikëlluar; pendohej, megjithëse mezi e dinte për çfarë. U bë xheloze për vlerësimin e tij, kur s'mund të shpresonte më të përfitonte prej tij. Donte të dëgjonte për të, kur dukej se kishte

më pak gjasa të merrte lajme. Ishte e bindur se mund të kishte qenë e lumtur me të, kur s'kishte më gjasa që të takoheshin.

Ç'triumf për të, siç mendonte shpesh, sikur ta dinte se propozimet që ajo i kishte hedhur poshtë me krenari vetëm katër muaj më parë, tani do të ishin pritur me gëzim e mirënjohje! Ishte po aq bujar, s'kishte dyshim, sa më bujari i seksit të tij. Por, për sa kohë ishte njeri, duhej të kishte triumf.

Tani nisi të kuptonte se ai ishte pikërisht ai njeri që, nga natyra e talentet, do t'i shkonte më shumë. Mendja dhe karakteri i tij, megjithëse ndryshe nga të sajat, do t'u ishin përgjigjur të gjitha dëshirave të saj. Do të kishte qenë një bashkim për të mirën e të dyve: me lirshmërinë e gjallërinë e saj, mendja e tij mund të ishte zbutur, sjelljet e tij përmirësuar; dhe nga gjykimi, dija e njohja e tij e botës, ajo do të kishte marrë përfitime me rëndësi edhe më të madhe.

Por asnjë martesë e tillë e lumtur s'mund t'i mësonte tani turmës admiruese ç'ishte vërtet lumturia bashkëshortore. Në familjen e tyre do të krijohej shpejt një bashkim i një prirjeje tjetër, që e përjashtonte mundësinë e tjetrit.

Si do të mbaheshin Uikami dhe Lidia në një pavarësi të pranueshme, s'mund ta përfytyronte. Por sa pak lumturi e qëndrueshme mund t'i përkiste një çifti që ishte bashkuar vetëm sepse pasionet e tyre ishin më të forta se virtyti, mund ta merrte me mend lehtë.

Zoti Gardiner i shkroi shpejt përsëri kunatit. Falënderimeve të zotit Benet u përgjigj shkurt, duke e siguruar për gatishmërinë e tij për ta ndihmuar mirëqenien e kujtdo nga familja; dhe e mbylli duke iu lutur që kjo temë të mos i përmendej më kurrë. Qëllimi kryesor i letrës ishte t'i njoftonte se zoti Uikam kishte vendosur ta linte milicinë.

E kam dëshiruar shumë që ta bënte këtë, sapo të caktohej martesa e tij. Dhe mendoj se do të pajtoheni me mua se largimi

nga ai regjiment është shumë i kështillueshëm, si për të, ashtu edhe për mbesën time. Qëllimi i zotit Uikam është të hyjë në ushtrinë e rregullt; dhe, mes miqve të tij të dikurshëm, ka ende disa që janë në gjendje dhe të gatshëm ta ndihmojnë në ushtri. Ka premtimin për një gradë nëntogeri në regjimentin e gjeneral ——, që tani është vendosur në veri. Është përparësi që të jetë kaq larg kësaj pjese të mbretërisë. Premton mirë; dhe shpresoj se, mes njerëzve të tjerë, ku secili prej tyre do të ketë një emër për të ruajtur, do të jenë të dy më të matur. I kam shkruar kolonel Forsterit për ta njoftuar për rregullimet tona të tanishme dhe për t'i kërkuar që t'i qetësojë kreditorët e ndryshëm të zotit Uikam në Brajton dhe rrotull me siguri për një pagesë të shpejtë, për të cilën jam zotuar unë. Dhe a do ta merrni mundimin t'u çoni siguri të ngjashme kreditorëve të tij në Meriton, listën e të cilëve do ta bashkëngjis, sipas të dhënave që më dha ai? Ai i ka deklaruar të gjitha borxhet; shpresoj të paktën që s'na ka mashtruar. Hagerstoni ka udhëzimet tona, dhe gjithçka do të mbarojë brenda një jave. Atëherë do të shkojnë në regjimentin e tij, përveç po t'i ftoni më parë në Longborn; dhe kuptoj nga zonja Gardiner se mbesa ime dëshiron shumë t'ju shohë të gjithëve para se të largohet nga jugu. Është mirë dhe ju lutet t'ju përcjell përshëndetjet e saj plot respekt juve dhe nënës së saj.
Juaji, etj.

E. GARDINER

Zoti Benet dhe vajzat i panë të gjitha përparësitë e largimit të Uikamit nga regjimenti i ——shirit, po aq qartë sa zoti Gardiner. Por zonja Benet s'ishte aq e kënaqur. Që Lidia të vendosej në veri, pikërisht kur priste më shumë kënaqësi e krenari nga shoqëria e saj, sepse s'e kishte braktisur aspak planin që ata të banonin në Hertfordshir, ishte një zhgënjim i rëndë; dhe, për më tepër, ishte kaq për të ardhur keq që Lidia do të largohej nga një regjiment ku i njihte të gjithë dhe kishte kaq shumë të preferuar.

— E do kaq shumë zonjën Forster, — tha ajo, — do të jetë krejt tronditëse ta dërgosh larg! Dhe ka edhe disa djem të rinj që i pëlqejnë shumë. Oficerët mund të mos jenë aq të këndshëm në regjimentin e gjeneral ——.

Kërkesa e së bijës, sepse mund të quhej e tillë, për t'u pranuar përsëri në familje para se të nisej për në veri, në fillim mori një refuzim të prerë. Por Xhejn dhe Elizabeta, që binin dakord se, për hatrin e ndjenjave dhe të nderit të motrës, ajo duhej të merrte vëmendjen e prindërve në martesën e saj, iu lutën atij me aq zjarr, e megjithatë me aq arsye e butësi, ta priste atë dhe burrin e saj në Longborn sapo të martoheshin, sa ai u bind të mendonte si mendonin ato dhe të vepronte si donin ato. Dhe nëna pati kënaqësinë ta dinte se do të mund ta tregonte vajzën e martuar nëpër rrethinë, para se ta internonin në veri. Prandaj, kur zoti Benet i shkroi përsëri kunatit, i dërgoi lejen që të vinin; dhe u vendos që, sapo të mbaronte ceremonia, të shkonin në Longborn. Megjithatë, Elizabeta u habit që Uikami pranoi një plan të tillë; dhe, sikur të kishte pyetur vetëm prirjen e saj, çdo takim me të do të kishte qenë dëshira e saj e fundit.

Kapitulli LI

Erdhi dita e dasmës së motrës; dhe Xhejn dhe Elizabeta ndien për të ndoshta më shumë nga ç'ndiente ajo vetë për veten. Karroca u dërgua t'i priste në ——, dhe do të ktheheshin me të deri në kohën e drekës. Ardhjes së tyre i trembeshin dy zonjushat Benet më të mëdha; dhe sidomos Xhejn, e cila i atribuonte Lidias ndjenjat që do ta kishin shoqëruar atë vetë, sikur *a*jo të kishte qenë fajtorja, dhe ishte e mjerë kur mendonte ç'do të duhej të duronte e motra.

Erdhën. Familja ishte mbledhur në dhomën e mëngjesit për t'i pritur. Buzëqeshjet zbukuruan fytyrën e zonjës Benet kur karroca u afrua te dera; i shoqi dukej serioz e i padepërtueshëm; vajzat, të alarmuara, të shqetësuara, të paqeta.

Zëri i Lidias u dëgjua në paradhomë; dera u hap me hov, dhe ajo vrapoi në dhomë. E ëma doli përpara, e përqafoi dhe e mirëpriti me ngazëllim; i dha dorën me një buzëqeshje të dashur Uikamit, që e ndiqte zonjën e tij; dhe u uroi të dyve lumturi, me një gatishmëri që s'tregonte asnjë dyshim për lumturinë e tyre.

Pritja nga zoti Benet, nga i cili u kthyen pastaj, s'qe aq e përzemërt. Fytyra e tij u bë edhe më e ashpër; dhe mezi e hapi gojën. Siguria e shkujdesur e çiftit të ri, në të vërtetë, mjaftonte për ta provokuar.

Elizabetës i erdhi neveri, dhe madje edhe zonjusha Benet u trondit. Lidia ishte ende Lidia; e pazbutur, pa turp, e shfrenuar, e zhurmshme dhe pa frikë. Kthehej nga një motër te tjetra, duke

kërkuar urimet e tyre; dhe, kur më në fund u ulën të gjithë, shikoi me padurim rreth dhomës, vuri re ndonjë ndryshim të vogël në të, dhe vërejti duke qeshur se kishte kaluar shumë kohë që s'kishte qenë aty.

Uikami s'ishte aspak më i sikletosur se ajo; por sjelljet e tij ishin gjithmonë kaq të këndshme, sa, sikur karakteri dhe martesa e tij të kishin qenë pikërisht ashtu si duhej, buzëqeshjet dhe mënyra e tij e lirshme, ndërsa pretendonte farefisninë me ta, do t'i kishin magjepsur të gjithë. Elizabeta s'e kishte besuar më parë krejt të aftë për një siguri të tillë; por u ul, duke vendosur me vete që në të ardhmen të mos i vinte asnjë kufi paturpësisë së një njeriu të paturpshëm. Ajo u skuq, dhe Xhejn u skuq; por faqet e dy atyre që shkaktuan hutimin e tyre s'ndërruan fare ngjyrë.

S'mungonte biseda. As nusja, as e ëma s'flisnin dot mjaft shpejt; dhe Uikami, që rastisi të ulej pranë Elizabetës, nisi të pyeste për të njohurit e tij në atë rrethinë, me një lirshmëri të qeshur që ajo e ndiente se s'mund ta barazonte në përgjigjet e saj. Secili prej tyre dukej se kishte kujtimet më të lumtura në botë. Asgjë nga e kaluara s'kujtohej me dhimbje; dhe Lidia e çonte vetë bisedën te tema që motrat e saj për asgjë në botë s'do t'i kishin përmendur.

— Mendoni vetëm që kanë kaluar tre muaj, — thirri ajo, — që kur ika: më duket vetëm dy javë, ju them; e megjithatë kanë ndodhur mjaft gjëra në këtë kohë. O Zot i mirë! Kur ika, jam e sigurt që s'e kisha as idenë se do të martohesha para se të kthehesha! Megjithëse mendoja se do të ishte qejf i madh po të martohesha.

I ati ngriti sytë, Xhejn u shqetësua, Elizabeta e shikoi Lidian me shprehje; por ajo, që s'dëgjonte e s'shihte kurrë asgjë ndaj së cilës zgjidhte të ishte e pandjeshme, vazhdoi me gaz:

— Oh, mama, a e dinë njerëzit këtu rrotull që u martova sot? Kisha frikë se mos s'e dinin; dhe e kapërcyem Uilliam Gouldingun me karrocën e tij të lehtë, kështu që vendosa ta merrte vesh, dhe ula xhamin anësor nga ana e tij, e hoqa dorezën dhe e lashë

dorën të mbështetej mbi kornizën e dritares, që ta shihte unazën, dhe pastaj u përkula e buzëqesha me gjithë shpirt.

Elizabeta s'e duroi dot më. U ngrit dhe doli me vrap nga dhoma; dhe s'u kthye më, derisa i dëgjoi duke kaluar nëpër holl drejt sallonit të ngrënies. Atëherë iu bashkua aq shpejt sa ta shihte Lidian, me një shfaqje të paduruar, të ecte drejt anës së djathtë të së ëmës dhe ta dëgjonte t'i thoshte motrës më të madhe:

— Ah, Xhejn, tani e zë unë vendin tënd, dhe ti duhet të shkosh më poshtë, sepse unë jam grua e martuar.

S'kishte arsye të supozohej se koha do t'i jepte Lidias atë siklet nga i cili kishte qenë kaq krejt e lirë në fillim. Lirshmëria dhe humori i saj i mirë u shtuan. Digjej të shihte zonjën Filips, Lukasët dhe të gjithë fqinjët e tjerë, dhe ta dëgjonte veten të thërritej „zonja Uikam“ nga secili prej tyre; dhe ndërkohë, pas drekës, shkoi t'ua tregonte unazën dhe të mburrej që ishte martuar te zonja Hill dhe te dy shërbyeset.

— Mirë, mama, — tha ajo, kur u kthyen të gjithë në dhomën e mëngjesit, — dhe ç'mendon për burrin tim? A s'është njeri magjepsës? Jam e sigurt që motrat e mia duhet të ma kenë zili të gjitha. Shpresoj vetëm të kenë gjysmën e fatit tim. Duhet të shkojnë të gjitha në Brajton. Ai është vendi ku gjen burra. Sa keq, mama, që s'shkuam të gjitha!

— Shumë e vërtetë; dhe, po të ishte sipas dëshirës sime, do të kishim shkuar. Por, Lidia ime e dashur, s'më pëlqen fare që po shkon kaq larg. Duhet patjetër?

— Oh, Zot! Po; s'ka gjë. Do të më pëlqejë shumë. Ti dhe babi, dhe motrat, duhet të vini të na shihni. Do të jemi në Njukasëll gjithë dimrin, dhe guxoj të them se do të ketë disa ballo, dhe do të kujdesem t'u gjej kavalierë të mirë të gjithave.

— Do të më pëlqente më shumë se çdo gjë! — tha e ëma.

— Dhe pastaj, kur të ikni, mund të më lini një a dy nga motrat; dhe guxoj të them se do t'u gjej burra para se të mbarojë dimri.

— Të falënderoj për pjesën time të nderit, — tha Elizabeta; — por s'më pëlqen veçanërisht mënyra jote për të gjetur burra.

Vizitorët s'do të rrinin më shumë se dhjetë ditë me ta. Zoti Uikam e kishte marrë gradën para se të linte Londrën, dhe do t'i bashkohej regjimentit pas dy javësh.

Askujt veç zonjës Benet s'i vinte keq që qëndrimi i tyre do të ishte kaq i shkurtër; dhe ajo e shfrytëzoi sa më mirë kohën duke bërë vizita me të bijën dhe duke pritur shumë shpesh mysafirë në shtëpi. Këto mbrëmje u pëlqenin të gjithëve; t'i shmangeshe rrethit familjar ishte edhe më e dëshirueshme për ata që mendonin sesa për ata që s'mendonin.

Dashuria e Uikamit për Lidian ishte pikërisht ajo që Elizabeta kishte pritur ta gjente; jo e barabartë me atë të Lidias për të. Mezi i ishte dashur vëzhgimi i tanishëm për t'u bindur, nga logjika e gjërave, se arratisja e tyre ishte shkaktuar nga forca e dashurisë së saj më shumë sesa e tij; dhe do të ishte habitur pse, pa e dashur me furi, ai kishte zgjedhur të arratisej me të fare, sikur të mos ishte e sigurt se ikja e tij ishte bërë e domosdoshme nga ngushtica e rrethanave; dhe, po të ishte kështu, ai s'ishte djali i ri që t'i rezistonte rastit për të pasur një shoqe.

Lidia e donte jashtëzakonisht. Në çdo rast ishte Uikami i saj i dashur; askush s'duhej vënë në garë me të. Ai i bënte të gjitha më mirë se kushdo në botë; dhe ajo ishte e sigurt se më një shtator[58] do të vriste më shumë zogj se çdokush tjetër në krahinë.

Një mëngjes, pak pas mbërritjes së tyre, ndërsa po rrinte me dy motrat më të mëdha, ajo i tha Elizabetës:

— Lizi, *ty* s'ta kam treguar dasmën time, besoj. S'ishe aty kur ia tregova të gjitha mamasë dhe të tjerave. S'je kureshtare të dëgjosh si u bë?

— Vërtet jo, — u përgjigj Elizabeta; — mendoj se për këtë temë s'mund të thuhet kurrë tepër pak.

[58] Më një shtator hapej sezoni i gjuetisë së thëllëzave, një ngjarje e madhe për zotërinjtë e fshatit.

— Ah! Sa e çuditshme që je! Por duhet të të tregoj si shkoi. U martuam, e di, në kishën e Shën Klementit, sepse banesa e Uikamit ishte në atë famulli. Dhe u vendos që të ishim të gjithë atje deri në orën njëmbëdhjetë. Daja, tezja dhe unë do të shkonim bashkë; dhe të tjerët do të na takonin në kishë.

— Mirë, erdhi e hëna në mëngjes, dhe isha në një rrëmujë të tillë! Kisha kaq frikë, e di, se mos ndodhte diçka që ta shtynte, dhe atëherë do të isha çmendur krejt. Dhe ja tezja, gjithë kohën që po vishesha, duke predikuar e duke folur pa pushim, sikur të lexonte një predikim. Megjithatë, s'dëgjova më shumë se një fjalë nga dhjetë, sepse po mendoja, mund ta marrësh me mend, për Uikamin tim të dashur. Digjesha të dija nëse do të martohej me redingotën blu.

— Mirë, dhe kështu hëngrëm mëngjes në dhjetë si zakonisht: kujtova se s'do të mbaronte kurrë; sepse, meqë ra fjala, duhet ta dish që daja dhe tezja ishin tmerrësisht të pakëndshëm gjithë kohën që ndenja me ta. Po të më besosh, s'e nxora këmbën jashtë derës asnjë herë, megjithëse ndenja atje dy javë. Asnjë mbrëmje, asnjë plan, asgjë! Sigurisht, Londra ishte mjaft bosh, por, sidoqoftë, Teatri i Vogël ishte i hapur.

— Mirë, dhe kështu, pikërisht kur karroca erdhi te dera, dajën e thirrën për një punë te ai njeri i tmerrshëm, zoti Stoun. Dhe pastaj, e di, kur bashkohen një herë, s'ka të mbaruar. Mirë, u tremba aq shumë sa s'dija ç'të bëja, sepse daja do të më shoqëronte te altari; dhe, po ta kalonim orën, s'mund të martoheshim gjithë ditën.[59] Por, për fat, ai u kthye pas dhjetë minutash, dhe pastaj u nisëm të gjithë. Megjithatë, më vonë m'u kujtua se, edhe sikur ai të ishte penguar të vinte, dasma s'do të ishte shtyrë, sepse zoti Darsi mund ta kishte bërë po aq mirë.

— Zoti Darsi! — përsëriti Elizabeta, krejt e mahnitur.

[59] Sipas ligjit kishtar anglez, martesat mund të kurorëzoheshin vetëm nga ora tetë e mëngjesit deri në mesditë. Po ta kalonin këtë orë, dasma duhej shtyrë për një ditë tjetër.

— Oh, po! Ai do të vinte atje me Uikamin, e di. Por, o Zot! E harrova krejt! S'duhej të kisha thënë asnjë fjalë për këtë. Ua premtova kaq besnikërisht! Ç'do të thotë Uikami? Duhej të ishte një sekret kaq i madh!

— Po të duhej të ishte sekret, — tha Xhejn, — mos thuaj asnjë fjalë më për këtë. Mund të jesh e sigurt se s'do të kërkoj më tej.

— Oh, sigurisht, — tha Elizabeta, megjithëse digjej nga kureshtja; — s'do të të bëjmë asnjë pyetje.

— Faleminderit, — tha Lidia; — sepse, po të më pyesnit, do t'jua tregoja me siguri të gjitha, dhe atëherë Uikami do të zemërohej kaq shumë.

Para një nxitjeje të tillë për të pyetur, Elizabeta u detyrua ta bënte të pamundur për veten, duke ikur me vrap.

Por të jetonte në padije për një pikë të tillë ishte e pamundur; ose të paktën ishte e pamundur të mos përpiqej të merrte vesh. Zoti Darsi kishte qenë në dasmën e motrës së saj. Ishte pikërisht një skenë, dhe pikërisht mes njerëzish, ku me sa dukej kishte më pak për të bërë dhe më pak tundim për të shkuar. Hamendje për kuptimin e kësaj, të shpejta e të shfrenuara, i vërshuan në tru; por s'u kënaq me asnjërën. Ato që i pëlqenin më shumë, sepse e vinin sjelljen e tij në dritën më fisnike, i dukeshin më të pamundshmet. S'mund ta duronte një pasiguri të tillë; dhe, duke rrëmbyer me nxitim një fletë letre, i shkroi një letër të shkurtër tezes, për t'i kërkuar shpjegimin e asaj që i kishte shpëtuar Lidias, po të përputhej me fshehtësinë që ishte synuar.

Mund ta kuptosh lehtë, — shtoi ajo, — sa e madhe duhet të jetë kureshtja ime të di si një njeri që s'ka lidhje me asnjërin prej nesh, dhe, relativisht, një i huaj për familjen tonë, të ketë qenë mes jush në një kohë të tillë. Të lutem shkruaj menjëherë dhe ma bëj të kuptoj; përveç po të duhet, për arsye shumë të forta, të mbetet në fshehtësinë që Lidia duket se e mendon të nevojshme; dhe atëherë duhet të përpiqem të kënaqem me padijen.

„Jo se *do* të kënaqem, megjithatë," shtoi me vete, ndërsa e mbaronte letrën; „dhe, tezja ime e dashur, po s'ma the në mënyrë të nderuar, me siguri do të detyrohem të përdor dredhi e marifete për ta zbuluar."

Ndjenja delikate e nderit të Xhejnit s'e lejonte t'i fliste Elizabetës në fshehtësi për atë që i kishte shpëtuar Lidias; Elizabeta u gëzua për këtë: derisa të dukej nëse pyetjet e saj do të merrnin ndonjë përgjigje të kënaqshme, preferonte të mos kishte të besuar.

Kapitulli LII

Elizabeta pati kënaqësinë të merrte përgjigje për letrën sa më shpejt që ishte e mundur. Sapo e mori në dorë, nxitoi në korijen e vogël, ku kishte më pak gjasa ta ndërprisnin, u ul në njërin nga stolat dhe u përgatit të ishte e lumtur; sepse gjatësia e letrës e bindi se ajo s'përmbante një refuzim.

Greisçërç Strit, 6 shtator.

Mbesa ime e dashur,

Sapo mora letrën tënde, dhe do t'ia kushtoj gjithë këtë mëngjes përgjigjes, sepse e parashikoj që një shkrim i vogël s'do ta përmbajë atë që kam për të të thënë. Duhet të pranoj se u habita nga kërkesa jote; s'e prisja nga ti. Mos më mendo të zemëruar, megjithatë, sepse dua vetëm të ta bëj të ditur se s'e kisha përfytyruar që pyetje të tilla të ishin të nevojshme nga ana jote. Po s'do të më kuptosh, ma fal paturpësinë. Daja yt është po aq i habitur sa unë; dhe vetëm bindja se ti ishe njëra nga palët e interesuara do ta kishte lejuar të vepronte si veproi. Por, po të jesh vërtet e pafajshme dhe e paditur, duhet të jem më e qartë.

Pikërisht ditën kur u ktheva nga Longborni, daja yt pati një vizitor shumë të papritur. Erdhi zoti Darsi dhe u mbyll me të për disa orë. Gjithçka kishte mbaruar para se të mbërrija unë; kështu që kureshtja ime s'u mundua aq tmerrësisht sa duket se është munduar e jotja. Erdhi t'i thoshte zotit Gardiner se kishte

zbuluar ku ishin motra jote dhe zoti Uikam, dhe se i kishte parë e kishte folur me të dy; me Uikamin disa herë, me Lidian një herë. Nga ç'kam mundur të marr vesh, ai e la Derbishirin vetëm një ditë pas nesh, dhe erdhi në Londër me vendimin për t'i kërkuar. Motivi që deklaroi ishte bindja se ishte faji i tij që pavlerësia e Uikamit s'ishte njohur aq mirë sa ta bënte të pamundur për çdo zonjë me karakter ta donte a t'i besonte. Me bujari ia atribuoi gjithçka krenarisë së tij të gabuar, dhe pranoi se më parë e kishte quajtur poshtë vetes t'i hapte para botës punët e tij private. Karakteri i tij duhej të fliste vetë për veten. Prandaj e quajti detyrën e tij të dilte përpara dhe të përpiqej ta ndreqte një të keqe që e kishte sjellë vetë. Po të kishte një motiv tjetër, jam e sigurt se s'do ta turpëronte kurrë.

Kishte disa ditë në Londër para se të mundte t'i zbulonte; por kishte diçka që t'ia drejtonte kërkimin, më shumë nga ç'kishim ne; dhe vetëdija për këtë ishte një arsye tjetër pse vendosi të na ndiqte. Ka një zonjë, me sa duket, njëfarë zonje Jang, që dikur ishte guvernantja e zonjushës Darsi dhe u largua nga detyra për ndonjë shkak mosmiratimi, megjithëse ai s'tha cilin. Pastaj ajo mori me qira një shtëpi të madhe në Eduard Strit, dhe që atëherë është mbajtur duke dhënë dhoma me qira. Kjo zonja Jang, e dinte ai, ishte shumë e afërt me Uikamin; dhe ai shkoi tek ajo për lajme për të sapo arriti në Londër. Por kaluan dy a tri ditë para se të mund të merrte prej saj atë që donte. Ajo s'donte ta tradhtonte besimin, supozoj, pa ryshfet e korrupsion, sepse e dinte vërtet ku mund të gjendej miku i saj. Në të vërtetë, Uikami kishte shkuar tek ajo kur mbërritën për herë të parë në Londër; dhe, sikur ajo të kishte mundur t'i priste në shtëpinë e saj, do të ishin vendosur te ajo. Më në fund, megjithatë, miku ynë i mirë e mori adresën e dëshiruar. Ishin në rrugën ——. Ai e pa Uikamin, dhe pastaj ngulmoi ta shihte Lidian. Qëllimi i tij i parë me të, pranoi ai, kishte qenë ta bindte të linte gjendjen e saj të turpshme të tanishme dhe të kthehej te të afërmit, sapo të

mund të bindeshin ta prisnin, duke i ofruar ndihmën e tij sa të mundej. Por e gjeti Lidian absolutisht të vendosur të rrinte aty ku ishte. S'i bëhej vonë për asnjë nga të afërmit; s'donte asnjë ndihmë prej tij; s'donte as të dëgjonte për ta lënë Uikamin. Ishte e sigurt se do të martoheshin një ditë a një tjetër, dhe s'kishte shumë rëndësi kur.

Meqë ndjenjat e saj ishin të tilla, mbetej vetëm, mendoi ai, të siguronte e të nxitonte një martesë, e cila, siç e mori vesh lehtë që në bisedën e parë me Uikamin, s'kishte qenë kurrë qëllimi i tij. Ai pranoi se ishte detyruar ta linte regjimentin për shkak të disa borxheve të nderit që ishin shumë të ngutshme; dhe s'ngurroi t'ia ngarkonte të gjitha pasojat e këqija të ikjes së Lidias vetëm marrëzisë së saj. Kishte ndër mend të jepte dorëheqjen nga grada menjëherë; dhe sa për pozitën e tij të ardhshme, mund të hamendësonte fare pak për të. Duhej të shkonte diku, por s'e dinte ku, dhe e dinte që s'do të kishte asgjë për të jetuar. Zoti Darsi e pyeti pse s'u martua menjëherë me motrën tënde. Megjithëse zoti Benet s'mendohej të ishte shumë i pasur, do të kishte qenë në gjendje të bënte diçka për të, dhe pozita e tij duhej të përmirësohej nga martesa. Por, si përgjigje për këtë pyetje, pa se Uikami ende ushqente shpresën për ta bërë pasurinë më me efekt me martesë, në ndonjë vend tjetër. Megjithatë, në rrethana të tilla, s'kishte gjasa t'i rezistonte tundimit të një lehtësimi të menjëhershëm.

U takuan disa herë, sepse kishte shumë për të diskutuar. Uikami, sigurisht, donte më shumë nga ç'mund të merrte; por më në fund u detyrua të bëhej i arsyeshëm. Kur u rregullua gjithçka mes tyre, hapi tjetër i zotit Darsi ishte ta njoftonte dajën tënd, dhe erdhi për herë të parë në Greisçërç Strit një mbrëmje para se të kthehesha unë. Por zoti Gardiner s'mund të takohej; dhe zoti Darsi mësoi, duke pyetur më tej, se yt atë ishte ende me të, por do ta linte Londrën të nesërmen në mëngjes. S'e gjykoi babain tënd një person me të cilin mund të këshillohej aq

si duhet sa me dajën tënd, dhe prandaj e shtyu me gatishmëri takimin me të deri pas largimit të të parit. S'e la emrin, dhe deri të nesërmen dihej vetëm që një zotëri kishte ardhur për punë. Të shtunën erdhi përsëri. Yt atë kishte ikur, daja yt ishte në shtëpi, dhe, siç të thashë, folën shumë bashkë. U takuan përsëri të dielën, dhe atëherë e pashë edhe unë. S'u rregullua gjithçka para së hënës: sapo u rregullua, korrieri u dërgua në Longborn.

Por vizitori ynë ishte shumë kokëfortë. Më duket, Lizi, se kokëfortësia është e meta e vërtetë e karakterit të tij, në fund të fundit. E kanë akuzuar për shumë të meta në kohë të ndryshme; por kjo është e vërteta. S'duhej bërë asgjë që të mos e bënte vetë; megjithëse jam e sigurt (dhe s'e them që të më falënderojnë, prandaj mos thuaj asgjë për këtë) që daja yt do ta kishte rregulluar me gatishmëri të madhe të gjithë punën. U grindën për këtë një kohë të gjatë, më shumë nga ç'meritonin zotëria apo zonja e përfshirë. Por më në fund daja yt u detyrua të lëshonte pe, dhe, në vend që t'i lejohej t'i ishte i dobishëm mbesës, u detyrua të mjaftohej vetëm me nderin e mundshëm për të, gjë që i shkonte shumë kundër qejfit; dhe vërtet besoj se letra jote e këtij mëngjesi i dha kënaqësi të madhe, sepse kërkonte një shpjegim që do t'ia hiqte pendët e huaja dhe do t'ia jepte lavdërimin atij që i takonte.

Por, Lizi, kjo s'duhet të shkojë më tej se ti, ose të shumtën Xhejn. E di mjaft mirë, supozoj, ç'është bërë për të rinjtë. Do t'i paguhen borxhet, që arrijnë, besoj, shumë më tepër se një mijë paund, një mijë të tjerë i caktohen asaj përveç pasurisë së saj, dhe i blihet grada.[60] Arsyeja pse të gjitha këto duhej t'i bënte vetëm ai ishte ajo që të thashë më lart. Ishte faji i tij, i rezervës dhe i mungesës së vëmendjes së duhur, që karakteri i Uikamit ishte keqkuptuar kaq shumë, dhe për pasojë që ishte pritur e vlerësuar ashtu siç ishte. Ndoshta kishte njëfarë të vërtete në

[60] Në ushtrinë angleze të asaj kohe, gradat e oficerëve zakonisht bliheshin me para. Pa këtë blerje, Uikami s'mund të hynte në ushtrinë e rregullt.

këtë; megjithëse dyshoj nëse rezerva e tij, apo rezerva e kujtdo, mund të jetë përgjegjëse për ngjarjen. Por, me gjithë këto fjalë të bukura, Lizi ime e dashur, mund të jesh krejt e sigurt se daja yt s'do të kishte lëshuar kurrë pe, sikur të mos i kishim atribuuar atij një interes tjetër në këtë punë.

Kur u vendos gjithë kjo, ai u kthye përsëri te miqtë e tij, që ishin ende në Pemberli; por u ra dakord që të ishte edhe një herë në Londër kur të bëhej dasma, dhe atëherë të gjitha çështjet e parave do të merrnin përfundimin e fundit. Besoj se tani të kam treguar gjithçka. Është një rrëfim që, siç më thua, do të të habisë shumë; shpresoj të paktën se s'do të të shkaktojë ndonjë pakënaqësi. Lidia erdhi te ne, dhe Uikami hynte e dilte lirisht në shtëpi. Ai ishte pikërisht ai që kishte qenë kur e njoha në Hertfordshir; por s'do të ta thoja sa pak e kënaqur isha me sjelljen e saj ndërsa ndenji me ne, sikur të mos e kisha kuptuar, nga letra e Xhejnit të mërkurën e kaluar, se sjellja e saj kur u kthye në shtëpi ishte krejt e njëjtë, dhe prandaj ajo që të them tani s'mund të të shkaktojë ndonjë dhimbje të re. I fola disa herë në mënyrën më serioze, duke i paraqitur ligësinë e asaj që kishte bërë dhe gjithë fatkeqësinë që i kishte sjellë familjes. Po më dëgjoi, ishte fat, sepse jam e sigurt se s'më vuri veshin. Ndonjëherë më nxehej gjaku krejt; por pastaj kujtoja Elizabetën dhe Xhejnin e mia të dashura, dhe për hatrin e tyre kisha durim me të.

Zoti Darsi u kthye me përpikëri, dhe, siç të tha Lidia, ishte në dasmë. Drekoi me ne të nesërmen, dhe do ta linte përsëri Londrën të mërkurën a të enjten. A do të zemërohesh shumë me mua, Lizi ime e dashur, po ta shfrytëzoj këtë rast për të thënë (atë që s'kam pasur kurrë guximin ta them më parë) sa shumë më pëlqen? Sjellja e tij me ne ka qenë në çdo pikëpamje po aq e këndshme sa kur ishim në Derbishir. Mendja dhe mendimet e tij më pëlqejnë të gjitha; s'i mungon gjë tjetër veç pak më shumë gjallëri, dhe këtë, po të martohet me mend, mund t'ia mësojë

gruaja. M'u duk shumë dinak; mezi ta përmendi ndonjëherë emrin. Por dinakëria duket se është në modë. Të lutem më fal, po të kem qenë shumë e guximshme, ose të paktën mos më ndëshko deri sa të më përjashtosh nga P. S'do të jem krejt e lumtur derisa ta kem bërë xhiron e gjithë parkut. Një karrocë e ulët e hapur me një palë poni të vegjël e të bukur do të ishte pikërisht ajo që duhet. Por s'duhet të shkruaj më. Fëmijët kanë gjysmë ore që më kërkojnë.

E jotja, me gjithë sinqeritet,
M. GARDINER

Përmbajtja e kësaj letre e hodhi Elizabetën në një trazim shpirti, ku ishte e vështirë të përcaktohej nëse kënaqësia apo dhimbja kishte pjesën më të madhe. Dyshimet e vagullta e të paqarta që kishte prodhuar pasiguria, për atë që mund të kishte bërë zoti Darsi për ta çuar përpara martesën e së motrës, të cilat kishte pasur frikë t'i ushqente, si një përpjekje mirësie tepër e madhe për të qenë e mundshme, dhe njëkohësisht i ishte trembur se mos ishin të drejta, nga dhimbja e detyrimit, u provuan të vërteta përtej shtrirjes së tyre më të madhe! Ai i kishte ndjekur qëllimisht në Londër, kishte marrë përsipër gjithë mundimin dhe poshtërimin që shoqëronin një kërkim të tillë; ku i ishte dashur t'i lutej një gruaje që duhej ta neveritej e ta përbuzte, dhe ku ishte detyruar të takonte, të takonte shpesh, të arsyetonte, të bindte e më në fund të blinte njeriun që gjithmonë kishte dashur më shumë ta shmangte, dhe emrin e të cilit madje ishte ndëshkim për të ta shqiptonte. Kishte bërë gjithë këtë për një vajzë që s'mund as ta respektonte, as ta vlerësonte. Zemra i pëshpëriste se e kishte bërë për të. Por ishte një shpresë që u ndal shpejt nga mendime të tjera; dhe shpejt e ndjeu se edhe mendjemadhësia e saj s'mjaftonte, kur duhej të mbështetej te dashuria e tij për të, për një grua që e kishte refuzuar tashmë, si e aftë ta mposhtte një ndjenjë kaq të natyrshme si neveria për farefisninë me Uikamin.

Kunat i Uikamit! Çdo lloj krenarie duhej të ngrihej kundër një lidhjeje të tillë. Ai sigurisht kishte bërë shumë. Kishte turp të mendonte sa shumë. Por kishte dhënë një arsye për ndërhyrjen e tij, që s'kërkonte ndonjë përpjekje të jashtëzakonshme për t'u besuar. Ishte e arsyeshme që ai të ndiente se kishte gabuar; kishte bujari dhe kishte mjetet për ta ushtruar; dhe, megjithëse ajo s'donte ta vinte veten si shtysën e tij kryesore, ndoshta mund të besonte se një simpati e mbetur për të mund t'i kishte ndihmuar përpjekjet në një çështje ku duhej të prekej ndjeshëm qetësia e saj e mendjes. Ishte e dhimbshme, jashtëzakonisht e dhimbshme, ta dinte se i detyroheshin një njeriu të cilit s'mund t'ia shpërblenin kurrë. I detyroheshin atij kthimin e Lidias, nderin e saj, gjithçka. Oh, sa me gjithë zemër u pikëllua për çdo ndjenjë të pahijshme që kishte ushqyer ndonjëherë, për çdo fjalë të pacipë që i kishte drejtuar ndonjëherë! Për veten ishte e poshtëruar; por ishte krenare për të; krenare që, në një çështje dhembshurie e nderi, ai kishte mundur ta mposhtte veten. Lexoi përsëri e përsëri lavdërimin e tezes për të. Mezi i mjaftonte; por e kënaqte. Madje ndjeu njëfarë kënaqësie, megjithëse të përzier me keqardhje, kur pa sa të bindur kishin qenë ajo dhe daja se mes zotit Darsi dhe saj kishte dashuri e besim.

E ngriti nga vendi dhe nga mendimet afrimi i dikujt; dhe, para se të mund të kthehej në një shteg tjetër, e arriti Uikami.

— Kam frikë se po ta ndërpres shëtitjen e vetmuar, kunata ime e dashur? — tha ai, kur iu bashkua.

— Sigurisht që po, — u përgjigj ajo me një buzëqeshje; — por kjo s'do të thotë se ndërprerja duhet të jetë e padëshiruar.

— Do të më vinte keq vërtet po të ishte. Ne gjithmonë kemi qenë miq të mirë, dhe tani jemi edhe më të mirë.

— E vërtetë. A po dalin edhe të tjerët?

— S'e di. Zonja Benet dhe Lidia po shkojnë me karrocë në Meriton. Dhe kështu, kunata ime e dashur, mësoj nga daja dhe tezja jonë se vërtet e ke parë Pemberlin.

Ajo u përgjigj se po.

— Gati ta kam zili këtë kënaqësi, e megjithatë besoj se do të ishte tepër për mua, përndryshe mund ta merrja rrugës për në Njukasëll. Dhe e pe shërbyesen kryesore të vjetër, supozoj? E shkreta Rejnolds, gjithmonë më ka dashur shumë. Por sigurisht s'ta përmendi emrin tim.

— Po, ma përmendi.

— Dhe ç'tha?

— Që kishe shkuar në ushtri, dhe se kishte frikë se... s'kishe dalë mirë. Në një largësi si *ajo*, e di, gjërat keqinterpretohen çuditërisht.

— Sigurisht, — u përgjigj ai, duke kafshuar buzët. Elizabeta shpresoi se e kishte heshtur; por pak më pas ai tha:

— U habita kur e pashë Darsin në Londër muajin e kaluar. U kaluam pranë disa herë. Pyes veten ç'mund të bëjë atje.

— Ndoshta po përgatitet për martesën me zonjushën de Burg, — tha Elizabeta. — Duhet të jetë diçka e veçantë që e çon atje në këtë kohë të vitit.

— Pa dyshim. E pe kur ishe në Lambton? Më duket se kuptova nga Gardinerët se e pe.

— Po; na prezantoi me motrën e tij.

— Dhe të pëlqen?

— Shumë.

— Kam dëgjuar, në të vërtetë, se është përmirësuar jashtëzakonisht këtë një a dy vjet. Kur e pashë herën e fundit, s'premtonte shumë. Më vjen shumë mirë që të pëlqeu. Shpresoj se do të dalë mirë.

— Guxoj të them se do të dalë; e ka kapërcyer moshën më të vështirë.

— Kalove nga fshati Kimpton?

— S'më kujtohet që kaluam.

— E përmend sepse është famullia që duhej ta kisha unë. Një vend shumë i mrekullueshëm! Shtëpi famullitare e shkëlqyer! Do të më kishte shkuar përshtat në çdo pikëpamje.

— Si do të të kishte pëlqyer të shkruaje predikime?

— Jashtëzakonisht shumë. Do ta kisha quajtur pjesë të detyrës sime, dhe përpjekja shpejt do të kishte qenë asgjë. S'duhet të qahesh; por, sigurisht, do të kishte qenë kaq gjë e madhe për mua! Qetësia, vetmia e një jete të tillë, do t'u ishin përgjigjur të gjitha ideve të mia për lumturinë! Por s'qe e thënë. A e dëgjove ndonjëherë Darsin ta përmendte këtë rrethanë kur ishe në Kent?

— *Kam* dëgjuar nga një burim, që e quaja *po aq të mirë*, se të ishte lënë vetëm me kusht, dhe sipas vullnetit të mbrojtësit të tanishëm.

— Paske dëgjuar! Po, kishte diçka në *këtë*; ta thashë që në fillim, mund ta mbash mend.

— *Kam* dëgjuar gjithashtu se ka pasur një kohë kur shkrimi i predikimeve s'të pëlqente aq sa duket se të pëlqen tani; se vërtet e deklarove vendimin të mos shugurohesh kurrë, dhe se puna ishte rregulluar në përputhje me këtë.

— Paske dëgjuar! Dhe s'ishte krejt pa bazë. Mund ta mbash mend ç'të thashë për këtë pikë kur folëm për herë të parë.

Tani ishin gati te dera e shtëpisë, sepse ajo kishte ecur shpejt për ta hequr qafe; dhe, duke mos dashur ta provokonte për hatrin e së motrës, iu përgjigj vetëm, me një buzëqeshje të qeshur:

— Hajde, zoti Uikam, tani jemi kunetër, e di. Të mos grindemi për të kaluarën. Në të ardhmen, shpresoj se do të jemi gjithmonë të një mendjeje.

I zgjati dorën: ai ia puthi me një galanteri të përzemërt, megjithëse mezi dinte si të shikonte, dhe hynë në shtëpi.

Kapitulli LIII

Zoti Uikam ishte aq krejt i kënaqur me këtë bisedë, sa s'e shqetësoi më kurrë veten, as s'e provokoi kunatën e tij të dashur Elizabeta, duke e nisur përsëri këtë temë; dhe asaj i erdhi mirë kur pa se kishte thënë mjaft sa ta mbante të qetë.

Shpejt erdhi dita e largimit të tij dhe të Lidias; dhe zonja Benet u detyrua t'i nënshtrohej një ndarjeje që, meqë i shoqi s'e pranonte aspak planin e saj që të shkonin të gjithë në Njukasëll, kishte gjasa të zgjaste të paktën një vit.

— Oh, Lidia ime e dashur, — thirri ajo, — kur do të takohemi përsëri?

— Oh, Zot! S'e di. Ndoshta jo para dy a tre vjetësh.

— Më shkruaj shumë shpesh, shpirt.

— Sa më shpesh të mundem. Por e di që gratë e martuara s'kanë kurrë shumë kohë për të shkruar. Motrat mund të më shkruajnë *mua*. S'do të kenë gjë tjetër për të bërë.

Lamtumirat e zotit Uikam ishin shumë më të përzemërta se ato të së shoqes. Buzëqeshte, dukej i pashëm dhe tha shumë gjëra të bukura.

— Është djalë aq i hijshëm, — tha zoti Benet sapo dolën nga shtëpia, — sa kam parë ndonjëherë. Buzëqesh me naze, zgërdhihet dhe na bën lajka të gjithëve. Jam jashtëzakonisht krenar për të. E sfidoj edhe vetë sir Uilliam Lukasin të nxjerrë një dhëndër më të vlefshëm.

Humbja e së bijës e bëri zonjën Benet shumë të mërzitur për disa ditë.

— Shpesh mendoj, — tha ajo, — se s'ka gjë më të keqe se të ndahesh nga të dashurit. Njeriu duket kaq i braktisur pa ta.

— Kjo është pasoja, e sheh, mama, e martesës së një vajze, — tha Elizabeta. — Duhet të të bëjë më të kënaqur që katër të tjerat janë të pamartuara.

— S'është aspak kështu. Lidia s'më lë sepse është martuar; por vetëm sepse regjimenti i burrit të saj rastis të jetë kaq larg. Po të ishte më afër, s'do të kishte ikur kaq shpejt.

Por gjendja e dëshpëruar ku e hodhi kjo ngjarje u lehtësua shpejt, dhe mendja iu hap përsëri ndaj trazimit të shpresës, nga një lajm që nisi të qarkullonte atëherë. Shërbyesja kryesore e Netherfildit kishte marrë urdhër të përgatitej për ardhjen e të zotit, që do të vinte pas një a dy ditësh për të gjuajtur atje për disa javë. Zonja Benet ishte krejt e paqetë. Shikonte Xhejnin, dhe buzëqeshte e tundte kokën me radhë.

— Mirë, mirë, dhe kështu po vjen zoti Bingli, motër, — (sepse lajmin ia kishte sjellë e para zonja Filips). — Mirë, aq më mirë. Jo se më bëhet vonë, megjithatë. S'është asgjë për ne, e di, dhe jam e sigurt që s'dua ta shoh më kurrë. Por, sidoqoftë, është shumë i mirëseardhur të vijë në Netherfild, po të dojë. Dhe kush e di ç'*mund* të ndodhë? Por kjo s'është asgjë për ne. E di, motër, ramë dakord prej kohësh të mos përmendnim asnjë fjalë për këtë. Dhe kështu, është krejt e sigurt që po vjen?

— Mund të jesh e sigurt, — u përgjigj tjetra, — sepse zonja Nikolls ishte në Meriton mbrëmë: e pashë kur po kalonte, dhe dola vetë posaçërisht për ta marrë vesh të vërtetën; dhe ajo më tha se ishte me siguri e vërtetë. Vjen të enjten, më së voni, me shumë gjasë të mërkurën. Po shkonte te kasapi, më tha, posaçërisht për të porositur ca mish për të mërkurën, dhe ka tri palë rosa gati për t'u therur.

Zonjusha Benet s'kishte mundur ta dëgjonte për ardhjen e tij pa ndërruar ngjyrë. Kishte shumë muaj që s'ia kishte përmendur emrin Elizabetës; por tani, sapo mbetën vetëm, tha:

— Të pashë që më shikove sot, Lizi, kur tezja na tregoi fjalën që po qarkullon; dhe e di që dukesha e shqetësuar; por mos e kujto se ishte për ndonjë arsye budallaqe. U hutova vetëm për një çast, sepse e ndjeva që *do* të më shikonin. Të siguroj se lajmi s'më prek as me kënaqësi, as me dhimbje. Më vjen mirë për një gjë, që vjen vetëm; sepse do ta shohim më pak. Jo se kam frikë nga *vetja*, por u trembem vërejtjeve të njerëzve të tjerë.

Elizabeta s'dinte ç'të mendonte. Sikur të mos e kishte parë në Derbishir, mund ta kishte supozuar të aftë të vinte atje pa ndonjë qëllim tjetër veç atij që thuhej; por ende e mendonte se kishte simpati për Xhejnin, dhe lëkundej mes gjasës më të madhe që ai po vinte *me* lejen e mikut, apo që ishte mjaft i guximshëm të vinte pa të.

„Megjithatë, është e rëndë," mendonte ndonjëherë, „që ky njeri i shkretë s'mund të vijë në një shtëpi që e ka marrë me qira me ligj pa ngjallur gjithë këto hamendje! *Do* ta lë të qetë."

Megjithë atë që deklaronte e motra, dhe që e besonte vërtet si ndjenjat e saj në pritje të ardhjes së tij, Elizabeta e kuptonte lehtë se humori i saj ishte prekur. Ishte më i trazuar, më i paqëndrueshëm, nga ç'e kishte parë shpesh.

Tema që ishte diskutuar me kaq zjarr mes prindërve rreth një vit më parë, tani u nxor përsëri.

— Sapo të vijë zoti Bingli, i dashur, — tha zonja Benet, — do të shkosh ta vizitosh, sigurisht.

— Jo, jo. Vitin e kaluar më detyrove ta vizitoja, dhe më premtove që, po të shkoja ta shihja, do të martohej me njërën nga vajzat e mia. Por s'doli asgjë, dhe s'do të më dërgosh përsëri për punë të kota.

E shoqja i paraqiti sa absolutisht e nevojshme do të ishte një vëmendje e tillë nga të gjithë zotërinjtë fqinj, me kthimin e tij në Netherfild.

— Është një etiketë që e përbuz, — tha ai. — Po të dojë shoqërinë tonë, le ta kërkojë. E di ku banojmë. S'do t'i kaloj orët e *mia* duke vrapuar pas fqinjëve sa herë që ikin e kthehen.

— Mirë, gjithçka që di është se do të jetë tmerrësisht e pasjellshme po s'e vizitove. Por, sidoqoftë, kjo s'do të më pengojë ta ftoj për drekë këtu, jam e vendosur. Duhet t'i kemi shpejt zonjën Long dhe Gouldingët. Kështu bëhemi trembëdhjetë me ne, kështu që do të ketë tamam vend në tryezë për të.

E ngushëlluar nga ky vendim, ishte më e aftë ta duronte pasjellshmërinë e të shoqit; megjithëse ishte shumë poshtëruese ta dinte se, si pasojë e saj, fqinjët mund ta shihnin të gjithë zotin Bingli para se ta shihnin *ata*. Ndërsa afrohej dita e ardhjes së tij:

— Po filloj të më vijë keq që vjen fare, — i tha Xhejn së motrës. — S'do të ishte asgjë; mund ta shihja me indiferencë të plotë; por mezi e duroj ta dëgjoj kaq vazhdimisht të flitet për këtë. Nëna e ka me qëllim të mirë; por s'e di, askush s'mund ta dijë, sa vuaj nga ato që thotë. Sa e lumtur do të jem kur të mbarojë qëndrimi i tij në Netherfild!

— Do të doja të mund të të thoja diçka për të të ngushëlluar, — u përgjigj Elizabeta; — por kjo është krejt jashtë fuqisë sime. Duhet ta ndiesh; dhe kënaqësia e zakonshme për t'i predikuar durim atij që vuan më mohohet, sepse ti ke gjithmonë kaq shumë.

Zoti Bingli mbërriti. Zonja Benet, me ndihmën e shërbëtorëve, arriti t'i merrte lajmet e para, që periudha e ankthit dhe e nervozizmit nga ana e saj të ishte sa më e gjatë. Numëronte ditët që duhej të kalonin para se të mund të dërgohej ftesa; pa shpresë ta shihte më parë. Por mëngjesin e tretë pas mbërritjes së tij në Hertfordshir, e pa nga dritarja e dhomës së veshjes të hynte në lëndinë dhe të vinte me kalë drejt shtëpisë.

Vajzat u thirrën me padurim të merrnin pjesë në gëzimin e saj. Xhejn qëndroi me vendosmëri në vendin e saj te tryeza; por Elizabeta, për t'i bërë qejfin nënës, shkoi te dritarja; shikoi; pa zotin Darsi me të, dhe u ul përsëri pranë së motrës.

— Ka një zotëri me të, mama, — tha Kiti; — kush mund të jetë?

— Ndonjë i njohur, shpirt, supozoj; jam e sigurt që s'e di.

— Ah! — u përgjigj Kiti, — duket pikërisht si ai njeriu që ishte me të më parë. Zoti si i thonë... ai i gjati, krenari.

— O Zot i mirë! Zoti Darsi! Dhe po, ashtu duket, betohem. Mirë, çdo mik i zotit Bingli do të jetë gjithmonë i mirëseardhur këtu, sigurisht; por ndryshe duhet të them që e urrej edhe pamjen e tij.

Xhejn e shikoi Elizabetën me habi e shqetësim. Dinte fare pak për takimin e tyre në Derbishir, dhe prandaj e ndiente sikletin që duhej ta shoqëronte të motrën, kur ta shihte gati për herë të parë pasi kishte marrë letrën e tij shpjeguese. Të dyja motrat ndiheshin mjaft të sikletosura. Secila e ndiente për tjetrën, dhe sigurisht për veten; dhe nëna vazhdonte të fliste për mospëlqimin e saj për zotin Darsi dhe për vendimin e saj për të qenë e sjellshme me të vetëm si mik i zotit Bingli, pa e dëgjuar asnjëra prej tyre. Por Elizabeta kishte burime shqetësimi që Xhejn s'mund t'i dyshonte ende, së cilës s'kishte pasur ende guximin t'ia tregonte letrën e zonjës Gardiner, apo t'i rrëfente ndryshimin e ndjenjave të saj ndaj tij. Për Xhejnin, ai mund të ishte vetëm një njeri, propozimet e të cilit ajo i kishte refuzuar dhe meritat e të cilit i kishte nënvlerësuar; por, sipas të dhënave të saj më të gjera, ai ishte personi të cilit i detyrohej gjithë familja për të mirën më të madhe, dhe për të cilin ajo vetë ndiente një interes, në mos aq të butë, të paktën po aq të arsyeshëm e të drejtë sa ç'ndiente Xhejn për Binglin. Habia e saj për ardhjen e tij, që vinte në Netherfild, në Longborn, dhe që e kërkonte përsëri me dëshirën e vet, ishte gati e barabartë me atë që kishte ndier kur pa për herë të parë sjelljen e tij të ndryshuar në Derbishir.

Ngjyra që i kishte ikur nga fytyra iu kthye për gjysmë minute me një shkëlqim të shtuar, dhe një buzëqeshje ngazëllimi u shtoi dritë syve, ndërsa mendoi për atë hapësirë kohe se dashuria dhe dëshirat e tij duhej të ishin ende të palëkundura; por s'deshi të ishte e sigurt.

„Më lër të shoh së pari si sillet," tha ajo; „atëherë do të jetë mjaft herët për shpresa."

Ndenji e zënë me punën e dorës, duke u përpjekur të ishte e qetë, dhe pa guxuar t'i ngrinte sytë, derisa kureshtja e shqetësuar ia çoi te fytyra e së motrës, ndërsa shërbëtori po afrohej te dera. Xhejn dukej pak më e zbehtë se zakonisht, por më e qetë nga ç'kishte pritur Elizabeta. Kur u shfaqën zotërinjtë, ngjyra iu shtua; megjithatë i priti me mjaft lirshmëri, dhe me një sjellje të hijshme po aq të lirë nga çdo shenjë mërie, sa edhe nga çdo mirësjellje e tepruar.

Elizabeta u foli të dyve aq pak sa e lejonte mirësjellja, dhe u ul përsëri te puna e dorës, me një zell që rrallë e kishte. Kishte guxuar vetëm një vështrim drejt Darsit. Dukej serioz si zakonisht; dhe, iu duk asaj, më shumë si dukej zakonisht në Hertfordshir sesa si e kishte parë në Pemberli. Por, ndoshta, ai s'mund të ishte para nënës së saj ai që kishte qenë para dajës dhe tezes. Ishte një hamendje e dhimbshme, por jo e pamundshme.

Edhe Binglin e kishte parë për një çast, dhe në atë kohë të shkurtër e pa që dukej njëkohësisht i kënaqur dhe i sikletosur. Zonja Benet e priti me një shkallë mirësjelljeje që i turpëroi dy vajzat, sidomos në kontrast me mirësjelljen e ftohtë e ceremoniale me të cilën i bëri reverancë e iu drejtua mikut të tij.

Sidomos Elizabeta, që e dinte se nëna i detyrohej këtij të fundit shpëtimin e vajzës së saj të preferuar nga një turp i pandreqshëm, u lëndua dhe u mërzit në mënyrën më të dhimbshme nga një dallim kaq i gabuar.

Darsi, pasi e pyeti si ishin zoti dhe zonja Gardiner, një pyetje së cilës ajo s'mund t'i përgjigjej pa hutim, mezi tha ndonjë gjë.

S'ishte ulur pranë saj: ndoshta kjo ishte arsyeja e heshtjes së tij; por në Derbishir s'kishte qenë kështu. Atje u kishte folur të afërmve të saj kur s'mund t'i fliste asaj. Por tani kaluan disa minuta pa sjellë tingullin e zërit të tij; dhe, kur herë pas here, duke mos i rezistuar dot shtysës së kureshtjes, ajo i ngrinte sytë drejt fytyrës së tij, po aq shpesh e gjente duke parë Xhejnin sa edhe atë, dhe shpesh duke mos parë asgjë tjetër veç tokës. Shprehte qartë më shumë mendim dhe më pak ankth për të pëlqyer se herën e fundit që ishin takuar. Ajo u zhgënjye, dhe u zemërua me veten që ishte zhgënjyer.

„A mund të prisja që të ishte ndryshe?“ tha ajo. „Por pse erdhi atëherë?“

S'ishte në humor të bisedonte me askënd tjetër veç tij; dhe me të mezi kishte guximin të fliste.

E pyeti për motrën e tij, por s'mundi të bënte më shumë.

— Ka shumë kohë, zoti Bingli, që kur ikët, — tha zonja Benet.

Ai u pajtua me gatishmëri.

— Kisha filluar të kisha frikë se s'do të ktheheshit më kurrë. Njerëzit *thoshin* vërtet se kishit ndër mend ta linit fare vendin për Shën Mëhill; por, sidoqoftë, shpresoj se s'është e vërtetë. Kanë ndodhur shumë ndryshime në rrethinë që kur ikët. Zonjusha Lukas është martuar dhe është vendosur: dhe njëra nga vajzat e mia. Supozoj se e keni dëgjuar; në të vërtetë, duhet ta keni parë në gazeta. Ishte në *Times* dhe në *Courier*,[61] e di; megjithëse s'u vu ashtu si duhej. U tha vetëm: „Kohët e fundit, Xhorxh Uikam, Esq.,[62] me zonjushën Lidia Benet“, pa u thënë asnjë rrokje për babain e saj, apo për vendin ku banonte, apo për ndonjë gjë tjetër. Edhe e kishte hartuar vëllai im Gardiner, dhe habitem si e bëri një punë kaq të ngathët. E patë?

[61] *The Times* dhe *The Courier* ishin dy nga gazetat më të njohura të Londrës, ku familjet botonin lajmërimet e martesave.

[62] *Esq.* (*Esquire*): titull nderi që shkruhej pas emrit të një zotërie, si në lajmërimet zyrtare.

Bingli u përgjigj se e kishte parë dhe bëri urimet. Elizabeta s'guxonte t'i ngrinte sytë. Si dukej zoti Darsi, pra, s'mund ta thoshte.

— Është gjë e mrekullueshme, sigurisht, të kesh një vajzë të martuar mirë, — vazhdoi e ëma; — por njëkohësisht, zoti Bingli, është shumë e rëndë të ta marrin. Kanë shkuar në Njukasëll, një vend krejt në veri me sa duket, dhe atje do të rrinë, s'e di për sa kohë. Regjimenti i tij është atje; sepse supozoj se e keni dëgjuar që e la regjimentin e ——shirit dhe hyri në ushtrinë e rregullt. Falë Zotit! Ka *disa* miq, megjithëse ndoshta jo aq sa meriton.

Elizabeta, që e dinte se kjo i drejtohej zotit Darsi, ishte në një mjerim të tillë turpi sa mezi rrinte në vend. Megjithatë, kjo e shtyu të bënte përpjekjen për të folur, gjë që asgjë tjetër s'e kishte bërë aq me efekt më parë; dhe e pyeti Binglin nëse kishte ndër mend të rrinte ca kohë në krahinë tani. Disa javë, besonte ai.

— Kur t'i keni vrarë të gjithë zogjtë tuaj, zoti Bingli, — tha e ëma, — ju lutem të vini këtu e të gjuani sa të doni në tokat e zotit Benet. Jam e sigurt se ai do të jetë jashtëzakonisht i lumtur t'ju bëjë qejfin, dhe do t'i ruajë për ju tufat më të mira të thëllëzave.

Mjerimi i Elizabetës u shtua nga një vëmendje kaq e panevojshme e kaq e pavend! Sikur të lindte tani e njëjta perspektivë e bukur që i kishte lajkatuar një vit më parë, çdo gjë, ishte e bindur, do të nxitonte drejt të njëjtit përfundim të mërzitshëm. Në atë çast e ndjeu se vite lumturie s'mund t'i shpërblenin as Xhejnin, as atë vetë për çaste të tilla hutimi të dhimbshëm.

„Dëshira e parë e zemrës sime," tha ajo me vete, „është të mos jem më kurrë në shoqëri me asnjërin prej tyre. Shoqëria e tyre s'mund të japë asnjë kënaqësi që të shlyejë një mjerim të tillë si ky! Mos e pafsha më kurrë as njërin, as tjetrin!"

Megjithatë, mjerimi për të cilin vitet e lumturisë s'do të ofronin asnjë shpërblim, mori shpejt pas kësaj një lehtësim të madh, kur vuri re sa shumë bukuria e së motrës ia ndezi përsëri admirimin të dashurit të saj të dikurshëm. Kur hyri për herë të parë, i

kishte folur fare pak, por çdo pesë minuta dukej se po i jepte më shumë vëmendje. E gjeti po aq të bukur sa vitin e kaluar; po aq zemërmirë e po aq të pashtirë, megjithëse jo aq llafazane. Xhejn ishte e shqetësuar që të mos dukej asnjë ndryshim tek ajo, dhe ishte vërtet e bindur se fliste po aq sa më parë; por mendja i ishte aq e zënë, sa s'e dinte gjithmonë kur heshte.

Kur zotërinjtë u ngritën të iknin, zonja Benet e kujtoi mirësjelljen që kishte ndër mend, dhe ata u ftuan dhe pranuan të drekonin në Longborn pas disa ditësh.

— Ma keni borxh një vizitë, zoti Bingli, — shtoi ajo; — sepse, kur shkuat në Londër dimrin e kaluar, premtuat se do të hanit një drekë familjare me ne sapo të ktheheshit. S'e kam harruar, e shihni; dhe ju siguroj se u zhgënjeva shumë që s'u kthyet e s'e mbajtët premtimin.

Bingli dukej pak si budalla nga ky qortim, dhe tha diçka për keqardhjen që e kishin penguar punët. Pastaj ikën.

Zonja Benet kishte pasur prirje të fortë t'i ftonte të rrinin e të drekonin atje po atë ditë; por, megjithëse mbante gjithmonë një tryezë shumë të mirë, s'mendonte se diçka më pak se dy radhë gjellësh do të ishte mjaft e mirë për një burrë për të cilin kishte plane kaq të zjarrta, ose do ta kënaqte oreksin dhe krenarinë e një njeriu që kishte dhjetë mijë në vit.

Kapitulli LIV

Sapo ata ikën, Elizabeta doli të shëtiste që ta merrte veten; ose, me fjalë të tjera, të ndalej pa ndërprerje te ato tema që duhej t'ia ulnin edhe më humorin. Sjellja e zotit Darsi e habiti dhe e mërziti.

„Pse," tha ajo, „po të vinte vetëm për të heshtur, për të qenë serioz e indiferent, erdhi fare?"

S'mundi ta zgjidhte në asnjë mënyrë që t'i jepte kënaqësi.

„Mund të ishte ende i dashur, ende i këndshëm me dajën e tezen, kur ishte në Londër; dhe pse jo me mua? Po të ketë frikë prej meje, pse vjen këtu? Po s'i bëhet më vonë për mua, pse hesht? Njeri ngacmues, ngacmues! S'do të mendoj më për të."

Vendimin e saj e mbajti pa dashje për pak kohë afrimi i së motrës, që iu bashkua me një pamje të gëzuar, që tregonte se ishte më e kënaqur me vizitorët se Elizabeta.

— Tani, — tha ajo, — që ky takim i parë mbaroi, ndihem krejt e qetë. E njoh forcën time, dhe s'do të sikletosem më kurrë nga ardhja e tij. Më vjen mirë që darkon këtu të martën. Atëherë do të shihet publikisht se nga të dyja anët takohemi vetëm si të njohur të zakonshëm e indiferentë.

— Po, shumë indiferentë, vërtet, — tha Elizabeta duke qeshur. — Oh, Xhejn! Kujdes.

— Lizi ime e dashur, s'mund të më mendosh kaq të dobët sa të jem në rrezik tani.

— Mendoj se je në rrezik shumë të madh ta bësh po aq të dashuruar me ty sa ç'ishte.

S'i panë më zotërinjtë deri të martën; dhe zonja Benet, ndërkohë, po u jepej të gjitha planeve të lumtura që kishin rilindur nga humori i mirë dhe mirësjellja e zakonshme e Binglit në një vizitë gjysmë ore.

Të martën në Longborn ishte mbledhur një shoqëri e madhe; dhe dy ata që priteshin me më shumë ankth erdhën shumë në kohë, gjë që u bënte nder përpikërisë së tyre si gjahtarë. Kur shkuan në dhomën e ngrënies, Elizabeta vështroi me padurim nëse Bingli do ta zinte vendin që, në të gjitha mbrëmjet e mëparshme, i kishte përkitur atij, pranë së motrës. Nëna e saj e matur, e zënë me të njëjtat ide, nuk e ftoi të ulej pranë saj. Kur hyri në dhomë, ai dukej se po ngurronte; por Xhejn rastisi të kthehej, dhe rastisi të buzëqeshte: u vendos. Ai u ul pranë saj.

Elizabeta, me një ndjenjë triumfi, shikoi nga miku i tij. Ai e mbajti me një indiferencë fisnike; dhe ajo do ta kishte përfytyruar se Bingli kishte marrë miratimin e tij për të qenë i lumtur, sikur të mos i kishte parë edhe sytë e tij të kthyer nga zoti Darsi, me një shprehje alarmi gjysmë të qeshur.

Sjellja e tij ndaj së motrës gjatë drekës ishte e tillë që tregonte një admirim për të, i cili, megjithëse më i kujdesshëm se më parë, e bindi Elizabetën se, po ta linin krejt në dorë të vet, lumturia e Xhejnit, dhe e tija, do të siguroheshin shpejt. Megjithëse s'guxonte të mbështetej te pasoja, merrte kënaqësi duke vëzhguar sjelljen e tij. I jepte gjithë gjallërinë që mund të kishte shpirti i saj; sepse s'ishte në humor të gëzuar. Zoti Darsi ishte gati aq larg saj sa mund t'i ndante tryeza. Ishte në njërën anë të nënës së saj. E dinte sa pak do t'u jepte kënaqësi një vendosje e tillë të dyve, apo sa pak do t'i nxirrte në dritë të mirë. S'ishte mjaft afër për të dëgjuar ndonjë gjë nga biseda e tyre; por mund të shihte sa rrallë i flisnin njëri-tjetrit, dhe sa formale dhe e ftohtë ishte mënyra e tyre kur flisnin. Mungesa e hirit të nënës ia bënte më të

dhimbshëm Elizabetës ndjenjën e asaj që i detyroheshin atij; dhe ndonjëherë do të kishte dhënë çdo gjë sikur t'i lejohej t'i thoshte se mirësia e tij s'ishte as e panjohur, as e pandier nga gjithë familja.

Shpresonte se mbrëmja do t'i jepte ndonjë rast për t'i afruar; se gjithë vizita s'do të kalonte pa u mundësuar të hynin në diçka më shumë bisedë sesa përshëndetja ceremoniale e thjeshtë kur ai hyri. E shqetësuar dhe e paqetë, koha që kaloi në sallon para se të vinin zotërinjtë ishte e lodhshme dhe e mërzitshme në një shkallë që gati e bëri të pasjellshme. E priste hyrjen e tyre si pikën nga e cila duhej të varej gjithë shansi i saj për kënaqësi atë mbrëmje.

„Po s'erdhi tek unë *atëherë*," tha ajo, „do të heq dorë prej tij përgjithmonë."

Erdhën zotërinjtë; dhe asaj iu duk se ai dukej sikur do t'u përgjigjej shpresave të saj; por, mjerë! Zonjat ishin mbledhur rreth tryezës, ku zonjusha Benet po bënte çajin dhe Elizabeta po derdhte kafenë, në një aleancë kaq të ngushtë, sa s'kishte asnjë vend të lirë pranë saj ku mund të futej një karrige. Dhe, kur u afruan zotërinjtë, njëra nga vajzat iu afrua më shumë se kurrë dhe i tha me pëshpëritje:

— Burrat s'do të vijnë të na ndajnë, jam e vendosur. S'duam asnjërin prej tyre; apo jo?

Darsi kishte shkuar në një pjesë tjetër të dhomës. Ajo e ndoqi me sy, ua kishte zili të gjithëve me të cilët fliste ai, mezi kishte durim t'i shërbente kafe dikujt, dhe pastaj u zemërua me veten që ishte kaq budallaqe!

„Një burrë që është refuzuar një herë! Si mund të isha kaq e marrë sa të prisja përtëritjen e dashurisë së tij? A ka ndonjë nga seksi i tyre që s'do ta kundërshtonte një dobësi të tillë si një propozim i dytë për të njëjtën grua? S'ka poshtërim më të neveritshëm për ndjenjat e tyre."

Megjithatë, u gjallërua pak kur ai e solli vetë filxhanin e kafesë; dhe ajo e kapi rastin për të thënë:

— Motra juaj është ende në Pemberli?

— Po; do të rrijë atje deri në Krishtlindje.

— Dhe krejt vetëm? E kanë lënë të gjithë miqtë?

— Zonja Anesli është me të. Të tjerët kanë tri javë që kanë shkuar në Skarboro.[63]

Ajo s'mundi të mendonte gjë tjetër për të thënë; por, po të donte ai të bisedonte me të, mund të kishte më shumë sukses. Megjithatë, ai qëndroi pranë saj për disa minuta në heshtje; dhe më në fund, kur zonjusha i pëshpëriti përsëri Elizabetës, u largua.

Kur u hoqën takëmet e çajit dhe u vendosën tryezat e letrave, të gjitha zonjat u ngritën; dhe Elizabeta po shpresonte që shpejt ai t'i bashkohej, kur të gjitha shpresat iu përmbysën duke e parë të bëhej viktimë e lakmisë së së ëmës për lojtarë *uist*-i, dhe pas pak çastesh të ulur me pjesën tjetër të shoqërisë. Tani humbi çdo pritje kënaqësie. Për gjithë mbrëmjen ishin të mbyllur në tryeza të ndryshme; dhe s'kishte asgjë për të shpresuar, veçse sytë e tij të ktheheshin aq shpesh nga ana e saj e dhomës sa ta bënin të luante po aq pa sukses sa ajo.

Zonja Benet kishte pasur ndër mend t'i mbante dy zotërinjtë e Netherfildit për darkë; por karroca e tyre, për fat të keq, u porosit para se të gjithëve të tjerëve, dhe ajo s'pati rast t'i ndalonte.

— Mirë, vajza, — tha ajo, sapo mbetën vetëm, — ç'thoni për ditën? Mendoj se gjithçka shkoi jashtëzakonisht mirë, ju siguroj. Dreka ishte gatuar aq mirë sa çdo drekë që kam parë ndonjëherë. Mishi i drerit ishte pjekur në pikë; dhe të gjithë thanë se s'kishin parë kurrë një kofshë kaq të majme. Supa ishte pesëdhjetë herë më e mirë se ajo që hëngrëm te Lukasët javën e kaluar; dhe madje edhe zoti Darsi pranoi se thëllëzat ishin gatuar jashtëzakonisht

[63] Scarborough: qytet bregdetar në Jorkshir, në veri të Anglisë, i preferuar nga shoqëria e modës për banjat në det.

mirë; dhe supozoj se ka të paktën dy a tre kuzhinierë francezë. Dhe, Xhejn ime e dashur, s'të kam parë kurrë më të bukur. Edhe zonja Long e tha, sepse e pyeta nëse s'ishe. Dhe ç'mendoni se tha përveç kësaj? „Ah, zonja Benet, më në fund do ta kemi në Netherfild!“ Vërtet e tha. Mendoj se zonja Long është krijesa më e mirë që ka jetuar ndonjëherë, dhe mbesat e saj janë vajza shumë të edukuara, dhe aspak të bukura: më pëlqejnë jashtëzakonisht.

Shkurt, zonja Benet ishte në humor shumë të mirë: kishte parë mjaft nga sjellja e Binglit ndaj Xhejnit sa të bindej se më në fund ajo do ta merrte; dhe pritjet e saj për përfitime për familjen, kur ishte në humor të lumtur, ishin kaq përtej arsyes, sa u zhgënjye krejt që s'e pa përsëri të nesërmen, për të bërë propozimin.

— Ka qenë një ditë shumë e këndshme, — i tha zonjusha Benet Elizabetës. — Shoqëria dukej kaq e zgjedhur mirë, kaq e përshtatshme njëri me tjetrin. Shpresoj të takohemi shpesh përsëri.

Elizabeta buzëqeshi.

— Lizi, s'duhet ta bësh këtë. S'duhet të dyshosh për mua. Më poshtëron. Të siguroj se tani kam mësuar ta shijoj bisedën e tij si të një djali të ri të këndshëm e të mençur, pa pasur ndonjë dëshirë përtej kësaj. Jam krejt e bindur, nga ç'janë tani sjelljet e tij, se s'ka pasur kurrë ndonjë qëllim për të ma fituar dashurinë. Është vetëm se është i bekuar me më shumë ëmbëlsi në sjellje, dhe me një dëshirë më të fortë për t'u pëlqyer të gjithëve, se çdo burrë tjetër.

— Je shumë mizore, — tha e motra; — s'më lë të buzëqesh, dhe më provokon çdo çast ta bëj.

— Sa e vështirë është në disa raste të të besojnë! Dhe sa e pamundur në të tjera! Por pse do të doje të më bindje se ndiej më shumë nga ç'pranoj?

— Kjo është një pyetje së cilës mezi di si t'i përgjigjem. Të gjithëve na pëlqen të mësojmë të tjerët, megjithëse mund të mësojmë vetëm atë që s'ia vlen të dihet. Më fal; dhe, po ngulmove në indiferencë, mos më bëj *mua* të besuarën tënde.

Kapitulli LV

Disa ditë pas kësaj vizite, zoti Bingli erdhi përsëri, dhe vetëm. Miku i tij e kishte lënë atë mëngjes për Londër, por do të kthehej pas dhjetë ditësh. Ndenji me ta më shumë se një orë, dhe ishte në humor jashtëzakonisht të mirë. Zonja Benet e ftoi të drekonte me ta; por, me shumë shprehje keqardhjeje, ai pranoi se ishte i zënë gjetiu.

— Herën tjetër që të vini, — tha ajo, — shpresoj se do të jemi më me fat.

Ai do të ishte veçanërisht i lumtur në çdo kohë, etj., etj.; dhe, po t'i jepte leje, do ta shfrytëzonte rastin e parë për t'i vizituar.

— Mund të vini nesër?

Po, nesër s'kishte asnjë angazhim; dhe ftesa e saj u pranua me gatishmëri.

Erdhi, dhe kaq herët, sa asnjëra nga zonjat s'ishte veshur. Zonja Benet vrapoi në dhomën e vajzave, me rrobë dhome dhe me flokët gjysmë të rregulluara, duke thirrur:

— Xhejn ime e dashur, nxito e zbrit shpejt. Erdhi; erdhi zoti Bingli. Po, vërtet. Nxito, nxito. Këtu, Sara, eja menjëherë te zonjusha Benet dhe ndihmoje të veshë fustanin. S'ka gjë për flokët e zonjushës Lizi.

— Do të zbresim sa më shpejt të mundemi, — tha Xhejn; — por guxoj të them se Kiti është më përpara se ne të dyja, sepse u ngjit lart gjysmë ore më parë.

— Oh! Në djall Kiti! Ç'të bëjë ajo me këtë? Hajde, shpejt, shpejt! Ku e ke brezin, shpirt?

Por, kur iku e ëma, Xhejn s'u bind të zbriste pa njërën nga motrat.

I njëjti ankth për t'i lënë vetëm u duk përsëri në mbrëmje. Pas çajit, zoti Benet u tërhoq në bibliotekë, siç e kishte zakon, dhe Meri u ngjit lart te instrumenti i saj. Meqë kështu u hoqën dy pengesa nga pesë, zonja Benet ndenji duke parë e duke u shkelur syrin Elizabetës dhe Katerinës për mjaft kohë, pa u bërë asnjë përshtypje. Elizabeta s'deshi ta vinte re; dhe, kur më në fund e vuri re Kiti, tha shumë pafajësisht:

— Ç'ke, mama? Pse më shkel syrin vazhdimisht? Ç'duhet të bëj?

— Asgjë, bija ime, asgjë. S'të shkela syrin.

Pastaj ndenji e qetë edhe pesë minuta; por, duke mos qenë në gjendje ta humbiste një rast kaq të çmuar, u ngrit papritur dhe, duke i thënë Kitit:

— Eja këtu, shpirt, dua të të flas, — e nxori nga dhoma.

Xhejn i hodhi menjëherë një vështrim Elizabetës që tregonte hidhërimin e saj për një paramendim të tillë, dhe lutjen që *ajo* të mos i nënshtrohej. Pas pak minutash, zonja Benet e hapi derën përgjysmë dhe thirri:

— Lizi, shpirt, dua të të flas.

Elizabeta u detyrua të shkonte.

— Mund t'i lëmë vetëm, e di, — tha e ëma sapo ajo doli në holl. — Kiti dhe unë po ngjitemi lart të rrimë në dhomën time të veshjes.

Elizabeta s'u përpoq ta arsyetonte nënën, por mbeti qetësisht në holl derisa ajo dhe Kiti humbën nga sytë, pastaj u kthye në sallon.

Planet e zonjës Benet për këtë ditë s'patën efekt. Bingli ishte gjithçka që ishte magjepsëse, përveç të dashurit të deklaruar të vajzës së saj. Lirshmëria dhe gazi i tij e bënë një shtesë shumë

të këndshme për shoqërinë e mbrëmjes; dhe ai e duroi zellin e pamatur të nënës, dhe i dëgjoi të gjitha vërejtjet e saj budallaqe me një durim e kontroll të fytyrës veçanërisht të mirëpritur nga e bija.

Mezi i duhej ftesë për të ndenjur për darkë; dhe, para se të ikte, u bë një marrëveshje, kryesisht falë tij dhe zonjës Benet, që të vinte të nesërmen në mëngjes për të gjuajtur me të shoqin.

Pas kësaj dite, Xhejn s'foli më për indiferencën e saj. Mes motrave s'u tha asnjë fjalë për Binglin; por Elizabeta shkoi të flinte me besimin e lumtur se gjithçka duhej të përfundonte shpejt, përveç po të kthehej zoti Darsi brenda kohës së caktuar. Megjithatë, seriozisht, ishte mjaft e bindur se gjithë kjo duhej të kishte ndodhur me pëlqimin e atij zotërie.

Bingli ishte i përpiktë në takim; dhe ai e zoti Benet e kaluan mëngjesin bashkë, siç ishte rënë dakord. Ky i fundit ishte shumë më i këndshëm nga ç'e priste shoku. Te Bingli s'kishte asgjë mendjemadhësie a marrëzie që mund t'ia ngjallte talljen apo ta neveriste deri në heshtje; dhe ishte më i hapur dhe më pak i çuditshëm nga ç'e kishte parë ndonjëherë tjetri. Bingli sigurisht u kthye me të për drekë; dhe në mbrëmje shpikja e zonjës Benet u vu përsëri në punë për t'i larguar të gjithë prej tij dhe së bijës. Elizabeta, që kishte një letër për të shkruar, shkoi për këtë në dhomën e mëngjesit pak pas çajit; sepse, meqë të tjerët do të uleshin të gjithë për letra, s'mund të ishte e nevojshme për t'i kundërshtuar planet e nënës.

Por, kur u kthye në sallon pasi e mbaroi letrën, pa, për habinë e saj të pafund, se kishte arsye të frikësohej që nëna kishte qenë tepër dinake për të. Kur hapi derën, pa të motrën dhe Binglin që qëndronin bashkë pranë oxhakut, sikur të ishin të zënë në një bisedë serioze; dhe, edhe sikur kjo të mos ngjallte asnjë dyshim, fytyrat e të dyve, ndërsa u kthyen me nxitim dhe u larguan nga njëri-tjetri, do t'i kishin treguar të gjitha. Gjendja e *tyre* ishte mjaft e sikletshme; por e *saja*, mendoi ajo, ishte edhe më e keqe.

Asnjëri s'shqiptoi asnjë rrokje; dhe Elizabeta ishte gati të ikte përsëri, kur Bingli, që ishte ulur si edhe tjetra, u ngrit papritur, dhe, duke i pështpëritur disa fjalë së motrës, doli me vrap nga dhoma.

Xhejn s'mund të kishte rezerva me Elizabetën, kur besimi do të jepte kënaqësi; dhe, duke e përqafuar menjëherë, pranoi me emocionin më të gjallë se ishte krijesa më e lumtur në botë.

— Është tepër! — shtoi ajo. — Shumë tepër. S'e meritoj. Oh, pse s'janë të gjithë kaq të lumtur?

Urimet e Elizabetës u bënë me një sinqeritet, një ngrohtësi, një ngazëllim, që fjalët mund t'i shprehnin vetëm dobët. Çdo fjali mirësie ishte një burim i ri lumturie për Xhejnin. Por për tani ajo s'e lejoi veten të rrinte me të motrën, apo të thoshte gjysmën e asaj që mbetej për t'u thënë.

— Duhet të shkoj menjëherë te nëna, — thirri ajo. — Për asnjë arsye s'do të luaja me shqetësimin e saj të dashur, apo s'do ta lejoja ta dëgjonte nga ndokush tjetër veç meje. Ai ka shkuar tashmë te babai. Oh, Lizi, ta dish që ajo që kam për të treguar do t'u japë kaq kënaqësi gjithë familjes sime të dashur! Si do ta duroj kaq shumë lumturi?

Pastaj nxitoi te e ëma, e cila e kishte shpërndarë qëllimisht lojën e letrave dhe po rrinte lart me Kitin.

Elizabeta, që mbeti vetëm, tani buzëqeshi me shpejtësinë e lehtësinë me të cilën u zgjidh më në fund një punë që u kishte dhënë kaq shumë muaj pasigurie e mërzie.

„Dhe ky," tha ajo, „është fundi i gjithë maturisë së shqetësuar të mikut të tij! I gjithë gënjeshtrës e dredhive të motrës së tij! Fundi më i lumtur, më i mençur dhe më i arsyeshëm!"

Pas pak minutash iu bashkua Bingli, biseda e të cilit me babain kishte qenë e shkurtër dhe në thelb.

— Ku është motra juaj? — tha ai me nxitim, ndërsa hapte derën.

— Lart me nënën. Do të zbresë pas një çasti, guxoj të them.

Pastaj ai e mbylli derën, dhe, duke iu afruar, kërkoi urimet dhe dashurinë e një motre. Elizabeta e shprehu sinqerisht dhe me gjithë zemër gëzimin për perspektivën e lidhjes së tyre farefisnore. I dhanë dorën njëri-tjetrit me shumë përzemërsi; dhe pastaj, derisa zbriti e motra, asaj iu desh të dëgjonte gjithçka që kishte për të thënë ai për lumturinë e vet dhe për përsosmëritë e Xhejnit; dhe, megjithëse ai ishte i dashuruar, Elizabeta vërtet besonte se të gjitha pritjet e tij për lumturi kishin bazë të arsyeshme, sepse mbështeteshin në mendjen e shkëlqyer dhe në natyrën më se të shkëlqyer të Xhejnit, dhe në një ngjashmëri të përgjithshme ndjenjash e shijesh mes saj dhe tij.

Ishte një mbrëmje kënaqësie jo të zakonshme për të gjithë; kënaqësia e mendjes së zonjushës Benet i jepte fytyrës një shkëlqim aq të ëmbël gjallërie, sa e bënte të dukej më e bukur se kurrë. Kiti buzëqeshte me naze dhe shpresonte se shpejt do t'i vinte radha. Zonja Benet s'mund ta jepte pëlqimin, apo ta shprehte miratimin me fjalë mjaft të ngrohta për t'i kënaqur ndjenjat e saj, megjithëse i foli Binglit për asgjë tjetër për gjysmë ore; dhe, kur zoti Benet iu bashkua në darkë, zëri dhe sjellja e tij tregonin qartë sa i lumtur ishte vërtet.

Megjithatë, nga goja e tij s'doli asnjë fjalë që t'i aludonte kësaj, derisa vizitori u përshëndet për natën; por, sapo ai iku, u kthye nga e bija dhe tha:

— Xhejn, të uroj. Do të jesh një grua shumë e lumtur.

Xhejn shkoi menjëherë tek ai, e puthi dhe e falënderoi për mirësinë e tij.

— Ti je vajzë e mirë, — u përgjigj ai, — dhe kam kënaqësi të madhe të mendoj se do të vendosesh kaq lumturisht. S'kam asnjë dyshim se do t'ia dilni shumë mirë bashkë. Natyrat tuaja s'janë aspak të ndryshme. Secili prej jush është kaq i bindur, sa s'do të vendoset kurrë asgjë; kaq i shkujdesur, sa do t'ju mashtrojë çdo shërbëtor; dhe kaq bujar, sa do të shpenzoni gjithmonë më shumë nga ç'keni.

— Shpresoj se jo. Pamaturia apo shkujdesja në çështjet e parave do të ishin të pafalshme për *mua*.

— Të shpenzojnë më shumë nga ç'kanë! I dashur zoti Benet, — thirri e shoqja, — për çfarë po flet? Po ai ka katër a pesë mijë në vit, dhe me shumë gjasë më shumë.

Pastaj, duke iu drejtuar së bijës:

— Oh, Xhejn ime e dashur, e dashur, jam kaq e lumtur! Jam e sigurt se s'do të më zërë gjumi gjithë natën. E dija si do të ndodhte. Gjithmonë e kam thënë se më në fund duhej të ndodhte kështu. Isha e sigurt që s'mund të ishe kaq e bukur kot! Më kujtohet, sapo e pashë, kur erdhi për herë të parë në Hertfordshir vitin e kaluar, mendova sa e mundshme ishte që të bashkoheshit. Oh, është djali i ri më i pashëm që është parë ndonjëherë!

Uikami, Lidia, u harruan të gjithë. Xhejn ishte, pa asnjë garë, fëmija i saj i preferuar. Në atë çast s'i bëhej vonë për asnjë tjetër. Motrat më të vogla nisën shpejt t'i kërkonin favore për gjërat e lumturisë që ajo mund të ishte në gjendje t'u jepte në të ardhmen.

Meri kërkoi të përdorte bibliotekën e Netherfildit; dhe Kiti iu lut shumë për disa ballo atje çdo dimër.

Bingli, që nga kjo kohë, ishte natyrisht vizitor i përditshëm në Longborn; vinte shpesh para mëngjesit dhe rrinte gjithmonë deri pas darkës; përveç kur ndonjë fqinj barbar, që s'mund të urrehej mjaftueshëm, i kishte bërë ndonjë ftesë për drekë, të cilën ai e ndiente për detyrë ta pranonte.

Tani Elizabeta kishte pak kohë për të biseduar me të motrën; sepse, për sa kohë ishte ai i pranishëm, Xhejn s'kishte vëmendje për t'i kushtuar askujt tjetër: por e gjeti veten mjaft të dobishme për të dy, në ato orë ndarjeje që duhej të ndodhnin ndonjëherë. Në mungesë të Xhejnit, ai i ngjitej gjithmonë Elizabetës për kënaqësinë e të folurit për të; dhe, kur ikte Bingli, Xhejn kërkonte vazhdimisht të njëjtin lehtësim.

— Më ka bërë kaq të lumtur, — tha ajo një mbrëmje, — duke më thënë se s'e dinte fare që isha në Londër pranverën e kaluar! S'e kisha besuar të mundur.

— Kështu e dyshoja, — u përgjigj Elizabeta. — Po si e shpjegoi?

— Duhet të ketë qenë vepër e motrave të tij. Sigurisht s'ishin mike të njohjes së tij me mua, gjë për të cilën s'mund të habitem, sepse ai mund të kishte zgjedhur shumë më me leverdi në shumë drejtime. Por, kur të shohin, siç besoj se do të shohin, që vëllai i tyre është i lumtur me mua, do të mësojnë të kënaqen, dhe do të jemi përsëri në marrëdhënie të mira: megjithëse s'mund të jemi më kurrë ajo që kemi qenë dikur për njëra-tjetrën.

— Kjo është fjala më e pafalshme, — tha Elizabeta, — që të kam dëgjuar të thuash ndonjëherë. Vajzë e mirë! Do të më mërziste vërtet të të shihja përsëri të mashtruar nga respekti i shtirur i zonjushës Bingli.

— A do ta besoje, Lizi, që, kur shkoi në Londër nëntorin e kaluar, më donte vërtet, dhe vetëm bindja se *unë* isha indiferente e kishte penguar të kthehej?

— Bëri një gabim të vogël, sigurisht; por kjo i bën nder modestisë së tij.

Kjo solli natyrisht një lavdërim nga Xhejn për druajtjen e tij dhe për vlerën e vogël që u jepte cilësive të veta të mira.

Elizabetës i erdhi mirë kur pa se ai s'e kishte tradhtuar ndërhyrjen e mikut; sepse, megjithëse Xhejn kishte zemrën më bujare e më falëse në botë, e dinte se kjo ishte një rrethanë që do ta paragjykonte kundër tij.

— Jam sigurisht krijesa më me fat që ka ekzistuar ndonjëherë! — thirri Xhejn. — Oh, Lizi, pse jam veçuar kështu nga familja ime dhe jam bekuar mbi të gjithë? Sikur të të shihja edhe ty kaq të lumtur! Sikur të kishte një burrë tjetër të tillë për ty!

— Edhe sikur të më jepje dyzet burra të tillë, s'do të mund të isha kurrë kaq e lumtur sa ti. Derisa të kem natyrën tënde, mirësinë tënde, s'mund ta kem kurrë lumturinë tënde. Jo, jo, lërmë

të rregullohem vetë; dhe, ndoshta, po të kem shumë fat, mund të takoj me kohë ndonjë zoti Kollins tjetër.

Gjendja e punëve në familjen e Longbornit s'mund të mbetej gjatë e fshehtë. Zonja Benet pati privilegjin t'ia pështpëriste zonjës Filips, dhe kjo guxoi, pa asnjë leje, ta bënte të njëjtën gjë me të gjithë fqinjët e saj në Meriton.

Familja Benet u shpall shpejt familja më me fat në botë; megjithëse vetëm disa javë më parë, kur iku për herë të parë Lidia, ishte provuar përgjithësisht se ishin të shënjuar për fatkeqësi.

Kapitulli LVI

Një mëngjes, rreth një javë pasi ishte bërë fejesa e Binglit me Xhejnin, ndërsa ai dhe gratë e familjes po rrinin bashkë në dhomën e ngrënies, vëmendjen ua tërhoqi papritur nga dritarja zhurma e një karroce; dhe panë një karrocë me katër kuaj që po vinte nëpër lëndinë. Ishte tepër herët në mëngjes për vizitorë; dhe, për më tepër, karroca s'i ngjante asaj të ndonjë prej fqinjëve të tyre. Kuajt ishin të postës; dhe as karroca, as uniforma e shërbëtorit që i printe, s'u ishin të njohura. Megjithatë, meqë ishte e sigurt se po vinte dikush, Bingli e bindi menjëherë zonjushën Benet ta shmangte ngujimin e një ndërhyrjeje të tillë dhe të dilte me të të shëtisnin mes shkurreve. Të dy u nisën; dhe hamendjet e tri të mbeturave vazhduan, megjithëse me pak kënaqësi, derisa dera u hap me hov dhe hyri vizitorja. Ishte ledi Katerinë de Burg.

Sigurisht, të gjitha kishin ndër mend të habiteshin: por habia e tyre qe përtej pritjes; dhe nga ana e zonjës Benet dhe e Kitit, megjithëse ato s'e njihnin fare, edhe më e vogël se ajo që ndjeu Elizabeta.

Ajo hyri në dhomë me një ajër më të pahirshëm se zakonisht, s'iu përgjigj përshëndetjes së Elizabetës me gjë tjetër veç një përkuljeje të lehtë të kokës, dhe u ul pa thënë asnjë fjalë. Elizabeta ia kishte përmendur emrin së ëmës kur hyri Zonjëria e Saj, megjithëse s'ishte kërkuar asnjë prezantim.

Zonja Benet, krejt e mahnitur, megjithëse e lajkatuar që kishte një mysafire me rëndësi kaq të madhe, e priti me mirësjelljen më

të madhe. Pasi ndenji për një çast në heshtje, ajo i tha Elizabetës shumë ngurtë:

— Shpresoj se jeni mirë, zonjushë Benet. Ajo zonjë, supozoj, është nëna juaj?

Elizabeta u përgjigj shumë shkurt se po.

— Dhe *a*jo, supozoj, është njëra nga motrat tuaja?

— Po, zonjë, — tha zonja Benet, e ngazëllyer që po i fliste një ledi Katerine. — Është vajza ime e parafundit. Më e vogla e të gjithave është martuar kohët e fundit, dhe më e madhja është diku këtu rrotull, duke shëtitur me një djalë të ri që, besoj, shpejt do të bëhet pjesë e familjes.

— Keni një park shumë të vogël këtu, — vërejti ledi Katerina pas një heshtjeje të shkurtër.

— S'është asgjë në krahasim me Rozingsin, Zonjëria Juaj, guxoj të them; por, ju siguroj, është shumë më i madh se ai i sir Uilliam Lukasit.

— Kjo duhet të jetë një dhomë ndenjjeje shumë e papërshtatshme për mbrëmjet e verës: dritaret shohin krejt nga perëndimi.

Zonja Benet e siguroi se s'rrinin kurrë aty pas drekës; dhe pastaj shtoi:

— A mund të marr lirinë ta pyes Zonjërinë Tuaj nëse i latë mirë zotin dhe zonjën Kollins?

— Po, shumë mirë. I pashë pardje mbrëma.

Elizabeta tani priste që ajo do të nxirrte një letër për të nga Sharlota, sepse kjo dukej e vetmja arsye e mundshme e vizitës. Por s'u shfaq asnjë letër, dhe ajo mbeti krejt e hutuar.

Zonja Benet, me shumë mirësjellje, iu lut Zonjërisë së Saj të merrte ndonjë freskim: por ledi Katerina, me shumë vendosmëri e jo shumë me mirësjellje, nuk pranoi të hante asgjë; dhe pastaj, duke u ngritur, i tha Elizabetës:

— Zonjushë Benet, m'u duk se në njërën anë të lëndinës suaj kishte një lloj kopshti të egër mjaft të bukur. Do të më vinte mirë të bëja një xhiro në të, po të më bëni nderin të më shoqëroni.

— Shko, shpirt, — thirri e ëma, — dhe tregoji Zonjërisë së Saj shtigjet e ndryshme. Më duket se do t'i pëlqejë kasollja e vetmitarit.[64]

Elizabeta u bind; dhe, duke vrapuar në dhomën e saj për çadrën e diellit, e shoqëroi mysafiren fisnike poshtë. Ndërsa kalonin nëpër holl, ledi Katerina hapi dyert e sallonit të ngrënies dhe të sallonit, dhe, pasi i shqyrtoi shkurt dhe i shpalli dhoma me pamje të hijshme, vazhdoi të ecte.

Karroca e saj mbeti te dera, dhe Elizabeta pa se shërbyesja e saj ishte brenda. Vazhduan në heshtje përgjatë shtegut me zhavorr që të çonte te korija; Elizabeta ishte e vendosur të mos bënte asnjë përpjekje për bisedë me një grua që tani ishte më e pacipë e më e pakëndshme se zakonisht.

„Si mund ta kem menduar ndonjëherë se i ngjan nipit?“ tha ajo me vete, ndërsa e shikonte në fytyrë.

Sapo hynë në korije, ledi Katerina e nisi kështu:

— S'mund ta keni të vështirë, zonjushë Benet, ta kuptoni arsyen e udhëtimit tim deri këtu. Zemra juaj, ndërgjegjja juaj, duhet t'ju thonë pse kam ardhur.

Elizabeta e shikoi me habi të pashtirë.

— Vërtet, gaboheni, zonjë; s'kam qenë aspak në gjendje ta shpjegoj nderin që ju shoh këtu.

— Zonjushë Benet, — u përgjigj Zonjëria e Saj me ton të zemëruar, — duhet ta dini që me mua s'luhet. Por, sado e pasinqertë që të zgjidhni të jeni *ju*, *mua* s'do të më gjeni të tillë. Karakteri im është lavdëruar gjithmonë për sinqeritetin e çiltërsinë e tij; dhe në një çështje me rëndësi kaq të madhe si kjo, sigurisht s'do të largohem prej tyre. Dy ditë më parë më arriti një fjalë me natyrë shumë alarmuese. Më thanë se jo vetëm motra juaj ishte gati të martohej shumë me leverdi, por se *ju*, se zonjusha Elizabeta

[64] Në kopshtet e kohës ndërtoheshin shpesh kasolle të vogla rustike, të quajtura „vetmitore“ (*hermitage*), si stoli piktoreske. Zonja Benet krenohet me të sikur të ishte ndonjë mrekulli.

Benet, me shumë gjasë do të bashkohej pak më pas me nipin tim, me vetë nipin tim, zotin Darsi. Megjithëse e *di* që duhet të jetë një gënjeshtër skandaloze, megjithëse s'do ta dëmtoja aq shumë sa ta supozoja të mundur vërtetësinë e saj, vendosa menjëherë të nisesha për këtu, që t'jua bëja të njohura ndjenjat e mia.

— Po ta besonit të pamundur të ishte e vërtetë, — tha Elizabeta, duke u skuqur nga habia e përbuzja, — habitem që e morët mundimin të vinit kaq larg. Ç'kishte ndër mend të arrinte Zonjëria Juaj?

— Të ngulja këmbë menjëherë që një fjalë e tillë të përgënjeshtrohej kudo.

— Ardhja juaj në Longborn, për të më parë mua dhe familjen time, — tha Elizabeta ftohtë, — do të jetë më shumë një vërtetim i saj; po të ekzistojë vërtet një fjalë e tillë.

— Po të ekzistojë! A shtireni pra se s'dini asgjë për të? A s'është përhapur me zell nga vetë ju? A s'e dini që një fjalë e tillë është përhapur kudo?

— S'e kam dëgjuar kurrë që të jetë përhapur.

— Dhe a mund të deklaroni gjithashtu se s'ka asnjë *bazë* për të?

— S'pretendoj të kem çiltërsi të barabartë me të Zonjërisë Suaj. *Ju* mund të bëni pyetje të cilave *unë* s'do të zgjedh t'u përgjigjem.

— Kjo s'mund të durohet. Zonjushë Benet, ngul këmbë të marr përgjigje. A ju ka bërë ai, a ju ka bërë nipi im propozim martese?

— Zonjëria Juaj e ka deklaruar të pamundur.

— Duhet të jetë kështu; duhet të jetë kështu, për sa kohë ta ketë ende mendjen në vend. Por marifetet dhe joshjet *tuaja* mund ta kenë bërë, në një çast verbimi, të harrojë atë që i detyrohet vetes dhe gjithë familjes. Mund ta keni joshur.

— Po ta kem bërë, do të jem njeriu i fundit që do ta rrëfejë.

— Zonjushë Benet, a e dini kush jam unë? S'jam mësuar me një gjuhë të tillë. Jam pothuajse e afërmja më e ngushtë që ka ai në botë, dhe kam të drejtë t'i di të gjitha punët e tij më të dashura.

— Por s'keni të drejtë t'i dini të *miat*; as një sjellje e tillë s'do të më shtyjë kurrë të jem e qartë.

— Më lejoni të kuptohem drejt. Kjo martesë, të cilës keni guximin t'i synoni, s'mund të ndodhë kurrë. Jo, kurrë. Zoti Darsi është i fejuar me *vajzën time*. Tani, ç'keni për të thënë?

— Vetëm këtë: që, po të jetë kështu, s'keni asnjë arsye të supozoni se do të më bëjë propozim mua.

Ledi Katerina ngurroi për një çast, dhe pastaj u përgjigj:

— Fejesa mes tyre është e një lloji të veçantë. Që në foshnjëri janë caktuar për njëri-tjetrin. Ishte dëshira më e dashur e nënës së tij, si edhe e nënës së saj. Kur ishin ende në djep e planifikuam bashkimin; dhe tani, në çastin kur dëshirat e të dy motrave do të përmbusheshin, a do të pengohet martesa e tyre nga një grua e re me lindje më të ulët, pa asnjë rëndësi në botë, dhe krejt e palidhur me familjen? A s'u kushtoni asnjë vëmendje dëshirave të të afërmve të tij, fejesës së tij të heshtur me zonjushën de Burg? A e keni humbur çdo ndjenjë hijeshie e delikatese? A s'më dëgjuat të them se që në orët e tij më të hershme ai ishte caktuar për kushërirën?

— Po; dhe e kisha dëgjuar edhe më parë. Por ç'më duhet mua? Po të mos ketë kundërshtim tjetër që unë të martohem me nipin tuaj, sigurisht s'do të më pengojë fakti që nëna dhe tezja e tij donin që ai të martohej me zonjushën de Burg. Ju të dyja bëtë sa mundët për ta planifikuar martesën. Përmbushja e saj varej nga të tjerët. Po të mos jetë zoti Darsi i lidhur me kushërirën as nga nderi, as nga prirja, pse të mos bëjë një zgjedhje tjetër? Dhe, po të jem unë ajo zgjedhje, pse të mos e pranoj?

— Sepse nderi, hijeshia, maturia, madje interesi, e ndalojnë. Po, zonjushë Benet, interesi; sepse mos prisni t'ju vërë re familja a miqtë e tij, po të veproni qëllimisht kundër prirjeve të të

gjithëve. Do t'ju qortojnë, do t'ju shpërfillin dhe do t'ju përbuzin të gjithë ata që lidhen me të. Lidhja juaj do të jetë turp; emri juaj s'do të përmendet kurrë nga asnjëri prej nesh.

— Këto janë fatkeqësi të rënda, — u përgjigj Elizabeta. — Por gruaja e zotit Darsi duhet të ketë domosdo të lidhura me pozitën e saj burime kaq të jashtëzakonshme lumturie, sa, në tërësi, s'do të kishte arsye të qahej.

— Vajzë kokëfortë e kryeneçe! Kam turp për ju! A është kjo mirënjohja juaj për vëmendjet që ju tregova pranverën e kaluar? A s'më detyroheni asgjë për këtë? Le të ulemi. Duhet ta kuptoni, zonjushë Benet, se kam ardhur këtu me vendimin e prerë për ta arritur qëllimin tim; dhe s'do të më bindni të heq dorë prej tij. S'jam mësuar t'u nënshtrohem tekave të askujt. S'e kam zakon ta duroj zhgënjimin.

— Kjo do ta bëjë gjendjen e tanishme të Zonjërisë Suaj më për të ardhur keq; por s'do të ketë asnjë efekt tek *unë*.

— S'dua të më ndërpresin! Më dëgjoni në heshtje. Vajza ime dhe nipi im janë krijuar për njëri-tjetrin. Rrjedhin, nga ana e nënës, nga e njëjta linjë fisnike; dhe, nga ana e babait, nga familje të respektuara, të nderuara e të lashta, megjithëse pa tituj. Pasuria e tyre nga të dyja anët është e shkëlqyer. Janë caktuar për njëri-tjetrin nga zëri i çdo anëtari të shtëpive të tyre; dhe ç'do t'i ndajë? Pretendimet e një parvenyje, e një gruaje të re pa familje, pa lidhje e pa pasuri! A mund të durohet kjo? Por s'duhet, s'do të ndodhë! Po ta dinit të mirën tuaj, s'do të donit ta linit rrethin në të cilin jeni rritur.

— Duke u martuar me nipin tuaj, s'do ta quaja veten se po e lë atë rreth. Ai është zotëri; unë jam e bija e një zotërie; deri këtu jemi të barabartë.

— E vërtetë. *Jeni* e bija e një zotërie. Po nëna juaj ç'ishte? Kush janë dajat e tezet tuaja? Mos e kujtoni se s'e di gjendjen e tyre.

— Cilado që të jenë lidhjet e mia, — tha Elizabeta, — po s'i kundërshtoi nipi juaj, s'mund të jenë asgjë për *ju*.

— Më thoni, një herë e mirë, a jeni e fejuar me të?

Megjithëse Elizabeta, vetëm për t'i bërë qejfin ledi Katerinës, s'do t'i ishte përgjigjur kësaj pyetjeje, s'mundi të mos thoshte, pas një çasti mendimi:

— Nuk jam.

Ledi Katerina dukej e kënaqur.

— Dhe a do të më premtoni se s'do të hyni kurrë në një fejesë të tillë?

— S'do të bëj asnjë premtim të tillë.

— Zonjushë Benet, jam e tronditur dhe e habitur. Prisja të gjeja një grua të re më të arsyeshme. Por mos e mashtroni veten duke besuar se do të tërhiqem ndonjëherë. S'do të largohem derisa të më jepni sigurinë që kërkoj.

— Dhe unë sigurisht s'do t'jua jap *kurrë*. S'do të më frikësojnë që të bëj diçka kaq krejt të paarsyeshme. Zonjëria Juaj do që zoti Darsi të martohet me vajzën tuaj; por a do ta bënte premtimi që dëshironi martesën e *tyre* sadopak më të mundshme? Duke supozuar se ai është i lidhur me mua, a do ta bënte refuzimi *im* i dorës së tij të dëshironte t'ia jepte kushërirës? Më lejoni t'ju them, ledi Katerinë, se argumentet me të cilat e keni mbështetur këtë kërkesë të jashtëzakonshme kanë qenë po aq mendjelehta sa ishte e pamatur kërkesa. E keni keqkuptuar shumë karakterin tim, po të mendoni se mund të ndikohem nga bindje të tilla. Sa do ta miratonte nipi juaj ndërhyrjen tuaj në punët e *tij*, s'e di; por ju sigurisht s'keni asnjë të drejtë të përziheni në të miat. Prandaj ju lutem të mos më bezdisni më për këtë temë.

— Jo kaq me nxitim, ju lutem. S'kam mbaruar aspak. Të gjitha kundërshtimeve që kam ngritur tashmë kam edhe një për të shtuar. S'jam e huaj për hollësitë e arratisjes së turpshme të motrës suaj më të vogël. I di të gjitha; që martesa e djalit të ri me të ishte një punë e arnuar, me shpenzimet e babait e të dajës suaj. Dhe a do të jetë *një* vajzë e tillë motra e nipit tim? A do të jetë burri i *saj*, që është i biri i administratorit të babait të tij të

ndjerë, vëllai i tij? Qiell e tokë! Ç'keni në mendje? A do të ndoten kështu hijet e Pemberlit?

— *Tani* s'mund të keni më asgjë për të thënë, — u përgjigj ajo me mëri. — Më keni fyer në çdo mënyrë të mundshme. Duhet t'ju lutem të kthehemi në shtëpi.

Dhe u ngrit ndërsa fliste. U ngrit edhe ledi Katerina, dhe u kthyen. Zonjëria e Saj ishte shumë e zemëruar.

— Pra, s'keni asnjë respekt për nderin dhe emrin e nipit tim! Vajzë e pandjeshme, egoiste! A s'e mendoni se një lidhje me ju duhet ta turpërojë në sytë e të gjithëve?

— Ledi Katerinë, s'kam më asgjë për të thënë. I dini ndjenjat e mia.

— Pra, jeni e vendosur ta merrni?

— S'kam thënë asgjë të tillë. Jam e vendosur vetëm të veproj në atë mënyrë që, sipas mendimit tim, do të përbëjë lumturinë time, pa pyetur për *ju*, apo për ndonjë person tjetër kaq krejt të palidhur me mua.

— Mirë. Pra, refuzoni të më bëni qejfin. Refuzoni t'u bindeni kërkesave të detyrës, nderit e mirënjohjes. Jeni e vendosur ta shkatërroni në mendimin e të gjithë miqve dhe ta bëni objekt përbuzjeje për botën.

— As detyra, as nderi, as mirënjohja, — u përgjigj Elizabeta, — s'kanë asnjë të drejtë të mundshme mbi mua në këtë rast. Asnjë parim i tyre s'do të shkelej nga martesa ime me zotin Darsi. Dhe sa për mërinë e familjes së tij, apo indinjatën e botës, po të *ngjallej* e para nga martesa e tij me mua, s'do të më shqetësonte asnjë çast; dhe bota në përgjithësi do të kishte tepër mend për t'u bashkuar në përbuzje.

— Dhe ky është mendimi juaj i vërtetë! Ky është vendimi juaj përfundimtar! Shumë mirë. Tani do ta di si të veproj. Mos e kujtoni, zonjushë Benet, se ambicia juaj do të kënaqet ndonjëherë. Erdha t'ju vë në provë. Shpresoja t'ju gjeja të arsyeshme; por jini e sigurt se do ta arrij qëllimin tim.

Në këtë mënyrë vazhdoi të fliste ledi Katerina derisa arritën te dera e karrocës, kur, duke u kthyer me nxitim, shtoi:

— S'po ju përshëndes, zonjushë Benet. S'i dërgoj asnjë përshëndetje nënës suaj. S'e meritoni një vëmendje të tillë. Jam shumë seriozisht e pakënaqur.

Elizabeta s'u përgjigj; dhe, pa u përpjekur ta bindte Zonjërinë e Saj të kthehej në shtëpi, hyri vetë qetësisht. E dëgjoi karrocën të largohej ndërsa ngjitej shkallët. E ëma e priti me padurim te dera e dhomës së veshjes, për ta pyetur pse ledi Katerina s'deshi të hynte përsëri e të pushonte.

— S'deshi, — tha e bija; — deshi të ikte.

— Është një grua shumë e hijshme! Dhe vizita e saj këtu ishte jashtëzakonisht e sjellshme! Sepse erdhi vetëm, supozoj, për të na thënë që Kollinsët ishin mirë. Është rrugës për diku, guxoj të them; dhe kështu, duke kaluar nëpër Meriton, mendoi se mund të vinte edhe te ti. Supozoj se s'kishte ndonjë gjë të veçantë për të të thënë, Lizi?

Këtu Elizabeta u detyrua t'i nënshtrohej një gënjeshtre të vogël; sepse të pranonte thelbin e bisedës së tyre ishte e pamundur.

Kapitulli LVII

Trazimi i shpirtit ku e hodhi Elizabetën kjo vizitë e jashtëzakonshme s'mund të kapërcehej lehtë; as s'mundi për shumë orë të mësonte të mendonte për të më pak se pa pushim. Ledi Katerina, me sa dukej, e kishte marrë vërtet mundimin e këtij udhëtimi nga Rozingsi vetëm me qëllim që t'ia prishte fejesën e supozuar me zotin Darsi. Ishte sigurisht një plan i arsyeshëm! Por nga mund të kishte lindur fjala e fejesës së tyre, Elizabeta s'e merrte dot me mend; derisa i ra ndër mend se fakti që *a*i ishte miku i ngushtë i Binglit, dhe *a*jo motra e Xhejnit, mjaftonte, në një kohë kur pritja e një dasme i bënte të gjithë të etur për një tjetër, për ta ngjallur këtë ide. As ajo vetë s'kishte harruar ta ndiente se martesa e së motrës duhej t'i bashkonte më shpesh. Dhe fqinjët e saj në Lukas Loxh, pra (sepse përmes letërkëmbimit të tyre me Kollinsët, kështu përfundoi ajo, fjala i kishte arritur ledi Katerinës), kishin quajtur thjesht gati të sigurt e të menjëhershëm *atë* që *a*jo e kishte parë si të mundshme në ndonjë kohë të ardhshme.

Megjithatë, duke i rimenduar shprehjet e ledi Katerinës, s'mundi të mos ndiente njëfarë shqetësimi për pasojat e mundshme të këmbënguljes së saj në këtë ndërhyrje. Nga ç'kishte thënë për vendimin e saj për ta penguar martesën, Elizabetës i shkoi ndër mend se ajo duhej të kishte ndër mend t'i drejtohej nipit; dhe si mund ta priste ai një paraqitje të ngjashme të të këqijave që shoqëronin një lidhje me të, s'guxonte ta thoshte. S'e dinte shkallën e saktë të dashurisë së tij për tezen, apo të mbësh-

tetjes së tij te gjykimi i saj, por ishte e natyrshme të supozohej se ai mendonte shumë më lart për Zonjërinë e Saj nga ç'mund të mendonte *ajo*; dhe ishte e sigurt se, duke numëruar mjerimet e një martese me *një* grua, të afërmit e ngushtë të së cilës ishin kaq të pabarabartë me të tijët, tezja do ta godiste në anën e tij më të dobët. Me idetë e tij për dinjitetin, ai ndoshta do ta ndiente se argumentet, që Elizabetës i ishin dukur të dobëta e qesharake, përmbanin shumë mend të shëndoshë dhe arsyetim të fortë.

Po të kishte qenë i lëkundur më parë se ç'duhej të bënte, gjë që shpesh i ishte dukur e mundshme, këshilla dhe lutja e një të afërmeje kaq të ngushtë mund të zgjidhnin çdo dyshim dhe ta vendosnin menjëherë të ishte aq i lumtur sa mund ta bënte një dinjitet i panjollë. Në atë rast, ai s'do të kthehej më. Ledi Katerina mund ta shihte kur të kalonte nëpër Londër; dhe premtimi i tij ndaj Binglit për t'u kthyer në Netherfild do të duhej të binte.

„Prandaj, po t'i vijë mikut të tij brenda pak ditëve ndonjë justifikim pse s'e mban premtimin," shtoi ajo, „do ta di si ta kuptoj. Atëherë do të heq dorë nga çdo pritje, nga çdo dëshirë për besnikërinë e tij. Po t'i mjaftojë vetëm t'i vijë keq për mua, kur mund të kishte fituar dashurinë e dorën time, shpejt do të pushoj fare së ardhuri keq për të."

Habia e pjesës tjetër të familjes, kur dëgjuan kush kishte qenë vizitorja, ishte shumë e madhe: por e kënaqën me mirësjellje me të njëjtin lloj supozimi që kishte qetësuar kureshtjen e zonjës Benet; dhe Elizabetës iu kursyen shumë ngacmime për këtë temë.

Të nesërmen në mëngjes, ndërsa po zbriste shkallët, e takoi i ati, që po dilte nga biblioteka me një letër në dorë.

— Lizi, — tha ai, — po vija të të kërkoja: eja në dhomën time.

Ajo e ndoqi atje; dhe kureshtja për të ditur ç'kishte për t'i thënë iu shtua nga supozimi se kishte të bënte disi me letrën që mbante në dorë. Papritur i shkoi ndër mend se mund të ishte nga ledi Katerina, dhe parashikoi me tmerr të gjitha shpjegimet që do të pasonin.

E ndoqi babain deri te oxhaku, dhe u ulën të dy. Pastaj ai tha:

— Këtë mëngjes mora një letër që më ka habitur jashtëzakonisht. Meqë të përket kryesisht ty, duhet ta dish përmbajtjen. S'e dija më parë që kisha *dy* vajza në prag të martesës. Lërmë të të uroj për një pushtim shumë të rëndësishëm.

Ngjyra tani i vërshoi Elizabetës në faqe, me bindjen e menjëhershme se ishte një letër nga nipi në vend të tezes; dhe po lëkundej nëse duhej të ishte më e kënaqur që ai po shpjegohej fare, apo e fyer që letra e tij s'i ishte drejtuar asaj vetë, kur i ati vazhdoi:

— Dukesh sikur di diçka. Zonjushat kanë mprehtësi të madhe në çështje të tilla; por mendoj se mund ta sfidoj edhe mendjemprehtësinë *tënde* për ta zbuluar emrin e adhuruesit tënd. Kjo letër është nga zoti Kollins.

— Nga zoti Kollins! Dhe ç'mund të ketë për të thënë *ai*?

— Diçka shumë me vend, sigurisht. Fillon me urime për dasmën e afërt të vajzës sime të madhe, për të cilën, me sa duket, i kanë treguar disa nga Lukasët zemërmirë e thashethemexhinj. S'do të luaj me padurimin tënd duke lexuar ç'thotë për këtë pikë. Ajo që të përket ty është kjo: „Pasi ju paraqita kështu urimet e sinqerta të zonjës Kollins dhe të miat për këtë ngjarje të lumtur, më lejoni tani të shtoj një aludim të shkurtër për një tjetër, për të cilën na ka njoftuar i njëjti burim. Vajza juaj Elizabeta, supozohet, s'do ta mbajë gjatë emrin Benet, pasi ta ketë lënë e motra më e madhe; dhe shoku i zgjedhur i fatit të saj mund të shihet me arsye si një nga personalitetet më të shquara të këtij vendi.“ A e merr dot me mend, Lizi, për kë bëhet fjalë? „Ky zotëri i ri është i bekuar, në mënyrë të veçantë, me gjithçka që mund të dëshirojë më shumë zemra e një të vdekshmi: pronë të shkëlqyer, farefis fisnik dhe shumë famulli në dorë. Megjithatë, me gjithë këto tundime, më lejoni ta paralajmëroj kushërirën time Elizabeta, dhe juve, për të këqijat që mund t'ju bien po t'i pranoni me nxitim propozimet e këtij zotërie, të cilat, sigurisht,

do të jeni të prirur t'i shfrytëzoni menjëherë.“ A e ke ndonjë ide, Lizi, kush është ky zotëri? Por tani po del në shesh. „Arsyeja ime për t'ju paralajmëruar është kjo: kemi arsye të përfytyrojmë se tezja e tij, ledi Katerinë de Burg, s'e shikon këtë martesë me sy miqësor.“ *Zoti Darsi*, e sheh, është burri! Tani, Lizi, mendoj se *të kam* habitur. A mund të kishin zgjedhur ai, apo Lukasët, ndonjë burrë tjetër brenda rrethit të të njohurve tanë, emri i të cilit do ta kishte përgënjeshtruar më me efekt atë që tregonin? Zoti Darsi, që s'e shikon kurrë asnjë grua veçse për t'i gjetur ndonjë të metë, dhe që me siguri s'të ka shikuar kurrë *ty* në jetën e tij! Është e mrekullueshme!

Elizabeta u përpoq t'i bashkohej shakasë së babait, por mundi të detyronte vetëm një buzëqeshje shumë të ngurrueshme. Kurrë mendjemprehtësia e tij s'ishte drejtuar në një mënyrë kaq pak të këndshme për të.

— S'të argëton?

— Oh, po. Të lutem vazhdo të lexosh.

— „Pasi ia përmenda mbrëmë Zonjërisë së Saj gjasat e kësaj martese, ajo menjëherë, me mirëdashjen e saj të zakonshme, shprehu ç'ndiente për këtë rast; kur u bë e qartë se, për shkak të disa kundërshtimeve familjare nga ana e kushërirës sime, ajo s'do ta jepte kurrë pëlqimin për atë që e quajti një martesë kaq të turpshme. E pashë për detyrë t'ia jepja këtë lajm sa më shpejt kushërirës sime, që ajo dhe adhuruesi i saj fisnik ta dinë ç'po bëjnë, dhe të mos nxitojnë në një martesë që s'është bekuar si duhet.“ Zoti Kollins, për më tepër, shton: „Jam vërtet i gëzuar që puna e trishtë e kushërirës sime Lidia u mbulua kaq mirë, dhe më shqetëson vetëm që bashkëjetesa e tyre para martesës u mor vesh kaq gjerësisht. Megjithatë, s'duhet t'i lë pas dore detyrat e pozitës sime, apo të heq dorë nga shprehja e habisë sime kur dëgjova se i pritët çiftin e ri në shtëpinë tuaj sapo u martuan. Ishte një nxitje e vesit; dhe, po të isha unë famullitari i Longbornit, do ta kisha kundërshtuar me forcë. Sigurisht duhet t'i falni si i

krishterë, por kurrë mos i lejoni t'ju dalin para syve, as mos lejoni t'u përmenden emrat në praninë tuaj.“ *Kjo* është ideja e tij për faljen e krishterë! Pjesa tjetër e letrës është vetëm për gjendjen e Sharlotës së tij të dashur, dhe për pritjen e tij për një degë të re ulliri.[65] Por, Lizi, dukesh sikur s'po kënaqesh. S'do të bëhesh *nazike*, shpresoj, e të shtiresh si e fyer nga një thashethem i kotë. Për çfarë jetojmë, veçse për t'u bërë gazi i fqinjëve dhe për të qeshur me ta nga ana jonë?

— Oh, — thirri Elizabeta, — jam jashtëzakonisht e argëtuar. Por është kaq e çuditshme!

— Po, *kjo* është ajo që e bën argëtuese. Po të kishin zgjedhur ndonjë burrë tjetër, s'do të kishte qenë asgjë; por indiferenca e plotë e *tij* dhe mospëlqimi i theksuar i *yti* e bëjnë kaq mrekullisht absurde! Sado që e urrej shkrimin, s'do të hiqja dorë nga letërkëmbimi i zotit Kollins për asgjë në botë. Madje, kur lexoj një letër të tij, s'mund të mos i jap përparësi ndaj Uikamit, sado që e çmoj paturpësinë e dyfytyrësinë e dhëndrit tim. Dhe, të lutem, Lizi, ç'tha ledi Katerina për këtë fjalë? Erdhi për të të mohuar pëlqimin?

Kësaj pyetjeje e bija iu përgjigj vetëm me një të qeshur; dhe, meqë ishte bërë pa dyshimin më të vogël, s'u shqetësua që ai e përsëriti. Elizabeta s'kishte qenë kurrë më e hutuar se si t'i bënte ndjenjat e saj të dukeshin ato që s'ishin. Duhej të qeshte kur do të kishte preferuar të qante. Babai e kishte poshtëruar në mënyrën më mizore me ato që kishte thënë për indiferencën e zotit Darsi; dhe s'mund të bënte gjë tjetër veçse të habitej me një mungesë të tillë mprehtësie, ose të kishte frikë se mos, ndoshta, në vend që ai të shihte tepër *pak*, ajo kishte përfytyruar tepër *shumë*.

[65] Jehonë e Psalmit 128 të Biblës: „bijtë e tu si filiza ulliri rreth tryezës sate“. Me gjuhën e tij të fryrë kishtare, zoti Kollins njofton se Sharlota pret fëmijë.

Kapitulli LVIII

Në vend që të merrte nga miku ndonjë letër të tillë me justifikime, siç e priste gjysmë Elizabeta, zoti Bingli mundi ta sillte Darsin me vete në Longborn para se të kalonin shumë ditë pas vizitës së ledi Katerinës. Zotërinjtë erdhën herët; dhe, para se zonja Benet të kishte kohë t'i thoshte se e kishin parë tezen e tij, gjë nga e cila e bija kishte frikë çdo çast, Bingli, që donte të ishte vetëm me Xhejnin, propozoi të dilnin të gjithë për shëtitje. U ra dakord. Zonja Benet s'e kishte zakon të shëtiste, Meri s'kishte kurrë kohë, por pesë të tjerët u nisën bashkë. Megjithatë, Bingli dhe Xhejn shpejt i lanë të tjerët t'i kalonin. Mbetën prapa, ndërsa Elizabeta, Kiti dhe Darsi duhej të argëtonin njëri-tjetrin. U tha shumë pak nga secili; Kiti kishte tepër frikë prej tij për të folur; Elizabeta po merrte fshehurazi një vendim të dëshpëruar; dhe ndoshta ai po bënte të njëjtën gjë.

Ecën drejt shtëpisë së Lukasëve, sepse Kiti donte të shkonte te Maria; dhe, meqë Elizabeta s'pa ndonjë arsye ta bënte këtë punë të përbashkët, kur Kiti i la, ajo vazhdoi me guxim vetëm me të. Tani ishte çasti që vendimi i saj të zbatohej; dhe, për sa kohë guximi ishte i lartë, tha menjëherë:

— Zoti Darsi, jam një krijesë shumë egoiste, dhe, për t'u dhënë lehtësim ndjenjave të mia, s'më bëhet vonë sa mund t'jua plagos të tuajat. S'mund të mos ju falënderoj më për mirësinë tuaj të pashembullt ndaj motrës sime të shkretë. Që kur e mora vesh, kam dashur me gjithë shpirt t'ju them sa mirënjohëse e ndiej

veten. Po ta dinte pjesa tjetër e familjes sime, s'do të kisha për të shprehur vetëm mirënjohjen time.

— Më vjen keq, jashtëzakonisht keq, — u përgjigj Darsi, me një ton habie e emocioni, — që jeni informuar ndonjëherë për diçka që, në një dritë të gabuar, mund t'ju ketë shqetësuar. S'e kisha menduar zonjën Gardiner kaq pak të besueshme.

— S'duhet ta fajësoni tezen. Mendjelehtësia e Lidias ma tradhtoi e para që ju kishit qenë të përzier në këtë punë; dhe, sigurisht, s'mund të qetësohesha derisa t'i dija hollësitë. Lërmëni t'ju falënderoj përsëri e përsëri, në emër të gjithë familjes sime, për atë dhembshuri bujare që ju shtyu të merrnit kaq shumë mundim e të duronit kaq shumë poshtërime për t'i gjetur.

— Po deshët të më falënderoni, — u përgjigj ai, — le të jetë vetëm për veten tuaj. Që dëshira për t'ju dhënë lumturi *juve* mund t'u ketë shtuar forcë shtysave të tjera që më shtynë, s'do të përpiqem ta mohoj. Por *familja* juaj s'më detyrohet asgjë. Sado që i respektoj, besoj se mendova vetëm për *ju*.

Elizabeta ishte tepër e sikletosur për të thënë asnjë fjalë. Pas një pushimi të shkurtër, shoku i saj shtoi:

— Jeni tepër bujare për të luajtur me mua. Po të jenë ndjenjat tuaja ende ato që ishin prillin e kaluar, ma thoni menjëherë. Dashuria dhe dëshirat e *mia* s'kanë ndryshuar; por një fjalë prej jush do të më heshtë për këtë temë përgjithmonë.

Elizabeta, duke e ndier gjithë sikletin e ankthin më se të zakonshëm të gjendjes së tij, e detyroi tani veten të fliste; dhe menjëherë, megjithëse jo shumë rrjedhshëm, i dha të kuptonte se ndjenjat e saj kishin pësuar një ndryshim kaq të madh që nga periudha për të cilën fliste ai, sa t'i priste me mirënjohje e kënaqësi siguritë e tij të tanishme. Lumturia që solli kjo përgjigje ishte e tillë që ai me siguri s'e kishte ndier kurrë më parë; dhe u shpreh në këtë rast aq me mend dhe aq ngrohtësisht sa mund të supozohet se bën një burrë i dashuruar me furi. Sikur Elizabeta të kishte qenë në gjendje t'ia shihte sytë, mund të kishte parë

sa mirë i shkonte shprehja e ngazëllimit të përzemërt që i ishte përhapur në fytyrë: por, megjithëse s'mund të shikonte, mund të dëgjonte; dhe ai i foli për ndjenja që, duke treguar sa e rëndësishme ishte ajo për të, ia bënin dashurinë e tij çdo çast më të çmuar.

Ecën pa ditur në ç'drejtim. Kishte tepër për të menduar, për të ndier e për të thënë, për t'u kushtuar vëmendje gjërave të tjera. Ajo mësoi shpejt se mirëkuptimin e tyre të tanishëm ia detyronin përpjekjeve të tezes së tij, e cila *e kishte* vizituar vërtet kur u kthye nëpër Londër, dhe atje i kishte treguar udhëtimin në Longborn, arsyen e tij dhe thelbin e bisedës me Elizabetën; duke u ndalur me theks te çdo shprehje e kësaj të fundit që, sipas mendimit të Zonjërisë së Saj, tregonte veçanërisht kokëfortësinë e paturpësinë e saj, me bindjen se një rrëfim i tillë do ta ndihmonte të merrte nga nipi atë premtim që *ajo* s'kishte pranuar ta jepte. Por, fatkeqësisht për Zonjërinë e Saj, efekti i tij kishte qenë pikërisht i kundërt.

— Më mësoi të shpresoja, — tha ai, — siç mezi e kisha lejuar veten të shpresoja ndonjëherë më parë. E njihja mjaft natyrën tënde sa të isha i sigurt se, po të kishe qenë absolutisht, pakthyeshëm e vendosur kundër meje, do t'ia kishe pranuar ledi Katerinës sinqerisht dhe hapur.

Elizabeta u skuq dhe qeshi ndërsa u përgjigj:

— Po, e njeh mjaft *sinqeritetin* tim sa të më besosh të aftë për *këtë*. Pasi të shava kaq tmerrësisht në fytyrë, s'do të kisha asnjë skrupull të të shaja para gjithë të afërmve të tu.

— Ç'the për mua që s'e meritoja? Sepse, megjithëse akuzat e tua s'kishin bazë, ishin ngritur mbi premisa të gabuara, sjellja ime ndaj teje në atë kohë meritonte qortimin më të ashpër. Ishte e pafalshme. S'mund ta mendoj pa neveri.

— Të mos grindemi për pjesën më të madhe të fajit të asaj mbrëmjeje, — tha Elizabeta. — Sjellja e asnjërit, po ta shqyrtosh

me rreptësi, s'do të jetë e paqortueshme; por që atëherë, të dy, shpresoj, jemi përmirësuar në mirësjellje.

— Unë s'mund të pajtohem kaq lehtë me veten. Kujtimi i asaj që thashë atëherë, i sjelljes sime, i mënyrës sime, i shprehjeve të mia gjatë gjithë asaj bisede, tani më është, dhe më ka qenë për shumë muaj, e dhimbshme përtej çdo fjale. Qortimin tënd, kaq të vendosur mirë, s'do ta harroj kurrë: „sikur të ishit sjellë më si zotëri". Ato ishin fjalët e tua. S'e di, mezi mund ta përfytyrosh, sa më kanë munduar; megjithëse kaloi njëfarë kohe, e pranoj, para se të isha mjaft i arsyeshëm sa ta pranoja drejtësinë e tyre.

— Sigurisht isha shumë larg nga të pritur që të linin një përshtypje kaq të fortë. S'e kisha as idenë më të vogël se do të ndiheshin ndonjëherë në një mënyrë të tillë.

— E besoj lehtë. Atëherë më mendoje pa asnjë ndjenjë të duhur, jam i sigurt se kështu më mendoje. Shprehjen e fytyrës tënde s'do ta harroj kurrë, kur the se s'mund të të isha drejtuar në asnjë mënyrë të mundshme që të të shtynte të më pranoje.

— Oh, mos i përsërit ato që thashë atëherë. Këto kujtime s'bëjnë fare. Të siguroj se prej kohësh kam pasur turp me gjithë zemër për to.

Darsi përmendi letrën e tij.

— A të bëri, — tha ai, — a të bëri *shpejt* të mendoje më mirë për mua? A u besove, kur e lexove, sadopak atyre që shkruante?

Ajo i shpjegoi ç'efekte kishte pasur tek ajo, dhe sa gradualisht i ishin zhdukur të gjitha paragjykimet e saj të mëparshme.

— E dija, — tha ai, — që ato që shkrova duhej të të dhembnin, por ishte e nevojshme. Shpresoj ta kesh shkatërruar letrën. Kishte një pjesë, sidomos fillimin e saj, që do të kisha frikë ta kishe në dorë ta lexoje përsëri. Më kujtohen disa shprehje që mund të të bënin të më urreje me të drejtë.

— Letra do të digjet me siguri, po ta besosh të domosdoshme për ruajtjen e respektit tim; por, megjithëse të dy kemi arsye të

mendojmë se mendimet e mia s'janë krejt të pandryshueshme, shpresoj se s'ndryshojnë kaq lehtë sa nënkupton kjo.

— Kur e shkrova atë letër, — u përgjigj Darsi, — e besoja veten krejt të qetë e të ftohtë; por që atëherë jam bindur se u shkrua me një hidhërim të tmerrshëm shpirti.

— Letra ndoshta nisi me hidhërim, por s'mbaroi kështu. Lamtumira është vetë mirësia. Por mos mendo më për letrën. Ndjenjat e atij që e shkroi dhe të asaj që e mori tani janë kaq të ndryshme nga ç'ishin atëherë, sa çdo rrethanë e pakëndshme që e shoqëroi duhet harruar. Duhet të mësosh pak nga filozofia ime. Mendo për të kaluarën vetëm aq sa kujtimi i saj të jep kënaqësi.

— S'mund të ta njoh ty ndonjë filozofi të tillë. Kujtimet e *tua* duhet të jenë kaq krejt pa qortim, sa kënaqësia që lind prej tyre s'vjen nga filozofia, por nga diçka shumë më e mirë: nga padija. Por me *mua* s'është kështu. Kujtimet e dhimbshme ndërhyjnë, dhe s'mund, s'duhet të zmbrapsen. Kam qenë qenie egoiste gjithë jetën, në praktikë, megjithëse jo në parim. Si fëmijë më mësuan ç'ishte e *drejtë*, por s'më mësuan ta ndreq karakterin. Më dhanë parime të mira, por më lanë t'i ndjek me krenari e mendjemadhësi. Fatkeqësisht djalë i vetëm (për shumë vjet *fëmijë* i vetëm), më llastuan prindërit, të cilët, megjithëse vetë të mirë (sidomos babai, gjithë dashamirësi e mirësi), më lejuan, më nxitën, gati më mësuan të isha egoist e mendjemadh, të mos më bëhej vonë për asnjë përtej rrethit tim familjar, të mendoja keq për gjithë pjesën tjetër të botës, të *dëshiroja* të paktën të mendoja keq për mendjen dhe vlerën e tyre në krahasim me të miat. I tillë isha, nga tetë deri në njëzet e tetë vjeç; dhe i tillë mund të isha ende, sikur të mos ishe ti, Elizabeta ime më e dashur, më e bukur! Ç'nuk të detyrohem! Më dhe një mësim, vërtet të ashpër në fillim, por shumë të dobishëm. Prej teje u përula ashtu si duhej. Erdha tek ti pa asnjë dyshim për mënyrën si do të më prisje. Më tregove sa të pamjaftueshme ishin të gjitha pretendimet e mia për t'i pëlqyer një gruaje që meritonte të pëlqehej.

— A e kishe bindur atëherë veten se do të të pranoja?

— Po, vërtet. Ç'do të mendosh për mendjemadhësinë time? Besoja se ti dëshiroje, se prisje propozimin tim.

— Duhet të ketë qenë faji i sjelljes sime, por jo me qëllim, të siguroj. S'kam dashur kurrë të të mashtroj, por humori im mund të më ketë çuar shpesh në gabim. Sa duhet të më kesh urryer pas *asaj* mbrëmjeje!

— Të të urreja! Isha i zemëruar ndoshta, në fillim, por zemërimi im shpejt nisi të merrte drejtimin e duhur.

— Gati kam frikë të të pyes ç'mendove për mua kur u takuam në Pemberli. Më qortove që erdha?

— Jo, vërtet, s'ndjeva gjë tjetër veç habisë.

— Habia jote s'mund të ishte më e madhe se e *imja* kur më vure re. Ndërgjegjja më thoshte se s'meritoja ndonjë mirësjellje të jashtëzakonshme, dhe e pranoj se s'prisja të merrja *më shumë* nga ç'më takonte.

— Qëllimi im *atëherë*, — u përgjigj Darsi, — ishte të të tregoja, me çdo mirësjellje që ishte në fuqinë time, se s'isha aq i ulët sa të mbaja mëri për të kaluarën; dhe shpresoja të fitoja faljen tënde, të ta zbusja mendimin e keq, duke të lënë të shihje se qortimet e tua ishin dëgjuar. Sa shpejt u shfaqën dëshira të tjera, mezi mund ta them, por besoj se rreth gjysmë ore pasi të pashë.

Pastaj i tregoi për ngazëllimin e Xhorxhianës që e njohu, dhe për zhgënjimin e saj kur njohja u ndërpre papritur; gjë që, duke i çuar natyrisht te shkaku i asaj ndërprerjeje, ajo mësoi shpejt se vendimin për ta ndjekur nga Derbishiri në kërkim të motrës së saj e kishte marrë para se të largohej nga hani, dhe se seriozitetin e të menduarit e tij atje s'i kishin shkaktuar luftëra të tjera përveç atyre që duhej të përmbante një qëllim i tillë.

Ajo e shprehu përsëri mirënjohjen, por ishte temë tepër e dhimbshme për të dy për t'u ndalur më gjatë te ajo.

Pasi ecën disa milje me qetësi, dhe tepër të zënë për të ditur ndonjë gjë për këtë, më në fund panë, kur shikuan orët, se ishte koha të ishin në shtëpi.

„Ç'u bë me zotin Bingli dhe Xhejnin?“ ishte një pyetje që solli diskutimin e punëve të t*yre*. Darsi ishte i ngazëllyer me fejesën e tyre; miku ia kishte dhënë lajmin i pari.

— Duhet të të pyes nëse u habite, — tha Elizabeta.

— Aspak. Kur ika, e ndjeva që do të ndodhte shpejt.

— Domethënë, kishe dhënë lejen. Ashtu e kisha marrë me mend.

Dhe, megjithëse ai protestoi kundër kësaj fjale, ajo pa se kishte qenë pak a shumë kështu.

— Mbrëmjen para se të shkoja në Londër, — tha ai, — i bëra një rrëfim, që besoj se duhej ta kisha bërë prej kohësh. I tregova gjithçka që kishte ndodhur dhe që e bënte absurde e të pavend ndërhyrjen time të mëparshme në punët e tij. Habia e tij qe e madhe. S'kishte pasur kurrë as dyshimin më të vogël. I thashë, për më tepër, se besoja se e kisha gabim kur supozoja, siç kisha supozuar, se motra jote ishte indiferente ndaj tij; dhe, meqë e shihja lehtë se dashuria e tij për të s'ishte zbehur, s'kisha asnjë dyshim për lumturinë e tyre bashkë.

Elizabeta s'mundi të mos buzëqeshte me mënyrën e tij të lehtë për ta drejtuar mikun.

— A fole nga vëzhgimi yt, — tha ajo, — kur i the që motra ime e donte, apo thjesht nga ajo që të thashë unë pranverën e kaluar?

— Nga i pari. E kisha vëzhguar me kujdes gjatë dy vizitave që i kisha bërë kohët e fundit këtu; dhe isha i bindur për dashurinë e saj.

— Dhe siguria jote për këtë, supozoj, e bindi menjëherë atë.

— Po. Bingli është krejt sinqerisht modest. Druajtja e kishte penguar të mbështetej te gjykimi i vet në një rast kaq të shqetësuar, por mbështetja e tij te imi i bëri të gjitha të lehta. U detyrova të rrëfeja një gjë, që për njëfarë kohe, dhe jo pa të drejtë, e fyeu.

S'mund ta lejoja veten t'ia fshihja se motra jote kishte qenë tre muaj në Londër dimrin e kaluar, se e kisha ditur, dhe se ia kisha mbajtur qëllimisht të fshehtë. U zemërua. Por zemërimi i tij, jam i bindur, s'zgjati më shumë se sa mbeti në ndonjë dyshim për ndjenjat e motrës sate. Tani më ka falur me gjithë zemër.

Elizabeta donte me gjithë shpirt të vërente se zoti Bingli kishte qenë një mik shumë i mrekullueshëm; kaq lehtë për t'u drejtuar, sa vlera e tij ishte e paçmuar; por e ndali veten. Kujtoi se ai ende duhej të mësonte të vihej në lojë, dhe ishte disi tepër herët për ta filluar. Duke parashikuar lumturinë e Binglit, që sigurisht do të ishte më e vogël vetëm se e tija, ai e vazhdoi bisedën derisa arritën te shtëpia. Në holl u ndanë.

Kapitulli LIX

„Lizi ime e dashur, ku ke qenë duke shëtitur?“ ishte një pyetje që Elizabeta mori nga Xhejn sapo hyri në dhomë, dhe nga të gjithë të tjerët kur u ulën në tryezë. Iu desh të thoshte vetëm, si përgjigje, se ishin endur derisa ajo s'e dinte më ku ishte. U skuq ndërsa fliste; por as kjo, as ndonjë gjë tjetër s'ngjalli dyshim për të vërtetën.

Mbrëmja kaloi qetë, pa ndonjë gjë të jashtëzakonshme. Të dashuruarit e pranuar flisnin e qeshnin; të papranuarit heshtnin. Darsi s'ishte me natyrë të tillë që lumturia t'i derdhej në gaz; dhe Elizabeta, e trazuar dhe e hutuar, më shumë e *dinte* se ishte e lumtur sesa e *ndiente* veten të tillë; sepse, përveç sikletit të menjëhershëm, kishte të tjera të këqija përpara. Parashikonte ç'do të ndihej në familje kur të merrej vesh gjendja e saj: e dinte që askujt s'i pëlqente ai veç Xhejnit; dhe madje kishte frikë se te të tjerët ishte një *mospëlqim* që as gjithë pasuria e rëndësia e tij mund të mos e zhduknin.

Natën ia hapi zemrën Xhejnit. Megjithëse dyshimi ishte shumë larg zakoneve të përgjithshme të zonjushës Benet, këtu ishte krejt mosbesuese.

— Po bën shaka, Lizi. S'mund të jetë! E fejuar me zotin Darsi! Jo, jo, s'do të më mashtrosh: e di që është e pamundur.

— Ky është vërtet një fillim i mjerë! E vetmja mbështetje ishe ti; dhe jam e sigurt që askush tjetër s'do të më besojë, po s'më

besove ti. E megjithatë, vërtet e kam seriozisht. S'them gjë tjetër veç të vërtetës. Ai më do ende, dhe jemi të fejuar.

Xhejn e shikoi me dyshim.

— Oh, Lizi! S'mund të jetë. E di sa shumë s'e duron.

— S'di asgjë për këtë punë. Kjo duhet harruar krejt. Ndoshta s'e kam dashur gjithmonë aq sa e dua tani; por në raste të tilla një kujtesë e mirë është e pafalshme. Kjo është hera e fundit që do ta kujtoj edhe vetë.

Zonjusha Benet dukej ende krejt e mahnitur. Elizabeta e siguroi përsëri, dhe më seriozisht, se ishte e vërtetë.

— O Zot i madh! A mund të jetë vërtet kështu? Megjithatë tani duhet të të besoj, — thirri Xhejn. — Lizi ime e dashur, e dashur, do të të uroja, po të uroj; por a je e sigurt (më fal pyetjen), a je krejt e sigurt se mund të jesh e lumtur me të?

— Për këtë s'mund të ketë dyshim. Mes nesh është vendosur tashmë që do të jemi çifti më i lumtur në botë. Po ti, a je e kënaqur, Xhejn? A do të të pëlqejë të kesh një vëlla të tillë?

— Shumë, shumë. Asgjë s'mund t'i jepte më shumë kënaqësi as Binglit, as mua. Por e kishim menduar, kishim folur për të si për diçka të pamundur. Dhe a e do vërtet aq sa duhet? Oh, Lizi! Bëj çdo gjë, veçse mos u marto pa dashuri. A je krejt e sigurt se ndien atë që duhet?

— Oh, po! Do të mendosh vetëm se ndiej *më shumë* nga ç'duhet, kur të të them të gjitha.

— Ç'do të thuash?

— Ja, duhet ta pranoj se e dua më shumë se Binglin. Kam frikë se do të zemërohesh.

— Motra ime më e dashur, tani ji, ji serioze. Dua të flas shumë seriozisht. Më thuaj pa vonesë gjithçka që duhet të di. Do të më thuash sa kohë ke që e do?

— Ka ardhur kaq gradualisht, sa mezi e di kur filloi; por besoj se duhet ta nis nga dita kur pashë për herë të parë tokat e tij të bukura në Pemberli.

Megjithatë, një lutje tjetër që të ishte serioze dha efektin e dëshiruar; dhe shpejt e kënaqi Xhejnin me siguritë e saj solemne për dashurinë. Kur u bind për këtë pikë, zonjusha Benet s'kishte më ç'të dëshironte.

— Tani jam krejt e lumtur, — tha ajo, — sepse do të jesh po aq e lumtur sa unë. Gjithmonë e kam çmuar. Edhe sikur të mos ishte për gjë tjetër veç dashurisë së tij për ty, do ta kisha vlerësuar gjithmonë; por tani, si mik i Binglit dhe burri yt, mund të më jenë më të dashur vetëm Bingli dhe ti. Por, Lizi, ke qenë shumë dinake, shumë e mbyllur me mua. Sa pak më tregove për ato që ndodhën në Pemberli e në Lambton! Gjithçka që di për këtë ia detyrohem dikujt tjetër, jo ty.

Elizabeta i tregoi arsyet e fshehtësisë së saj. S'kishte dashur ta përmendte Binglin; dhe gjendja e paqartë e ndjenjave të saj e kishte bërë t'ia shmangte po aq emrin e mikut të tij: por tani s'donte t'ia fshihte më pjesën e tij në martesën e Lidias. U rrëfye gjithçka, dhe gjysma e natës kaloi në bisedë.

— O Zot i mirë! — thirri zonja Benet, ndërsa qëndronte te një dritare të nesërmen në mëngjes. — Ja, po vjen përsëri ai zoti Darsi i pakëndshëm me Binglin tonë të dashur! Ç'kërkon që na bezdis kaq shumë duke ardhur gjithmonë këtu? Kujtoja se do të shkonte për gjah, apo diçka tjetër, dhe s'do të na shqetësonte me shoqërinë e tij. Ç'ta bëjmë? Lizi, duhet të dalësh përsëri të shëtisësh me të, që të mos i bjerë në rrugë Binglit.

Elizabeta mezi e mbajti të qeshurën me një propozim kaq të përshtatshëm; por u mërzit vërtet që e ëma i jepte gjithmonë një epitet të tillë.

Sapo hynë, Bingli e shikoi aq me kuptim dhe i dha dorën me kaq ngrohtësi, sa s'la asnjë dyshim se e dinte lajmin; dhe pak më pas tha me zë të lartë:

— Zonja Benet, a s'keni më rrugica këtu rrotull ku Lizi mund të humbasë rrugën edhe sot?

— Ua këshilloj zotit Darsi, Lizit dhe Kitit, — tha zonja Benet, — të shkojnë në kodrën e Oukamit këtë mëngjes. Është një shëtitje e bukur dhe e gjatë, dhe zoti Darsi s'e ka parë kurrë pamjen.

— Mund të shkojë fare mirë për të tjerët, — u përgjigj zoti Bingli; — por jam i sigurt se do të jetë tepër për Kitin. Apo jo, Kiti?

Kiti pranoi se më mirë do të rrinte në shtëpi. Darsi shprehu një kureshtje të madhe për të parë pamjen nga kodra, dhe Elizabeta pranoi në heshtje. Ndërsa ngjitej lart për t'u përgatitur, zonja Benet e ndoqi, duke i thënë:

— Më vjen shumë keq, Lizi, që je e detyruar ta kesh atë njeri të pakëndshëm krejt për vete; por shpresoj se s'do të të prishë punë. Është e gjitha për hatrin e Xhejnit, e di; dhe s'ka nevojë t'i flasësh veçse herë pas here; kështu që mos e lodh veten.

Gjatë shëtitjes, u vendos që pëlqimi i zotit Benet të kërkohej gjatë mbrëmjes: Elizabeta e mbajti për vete kërkesën për pëlqimin e nënës. S'mund ta përcaktonte si do ta priste e ëma; ndonjëherë dyshonte nëse gjithë pasuria e madhështia e tij do të mjaftonin për ta kapërcyer neverinë e saj për njeriun; por, qoftë se do të ishte me furi kundër martesës, qoftë se do të ishte e ngazëllyer me furi prej saj, ishte e sigurt se mënyra e saj do të ishte po aq e papërshtatshme për t'i bërë nder mendjes së saj; dhe s'mund ta duronte që zoti Darsi të dëgjonte ngazëllimet e para të gëzimit të saj, po aq sa s'do ta duronte furinë e parë të mosmiratimit të saj.

Në mbrëmje, pak pasi zoti Benet u tërhoq në bibliotekë, ajo pa zotin Darsi të ngrihej edhe ai e ta ndiqte, dhe trazimi i saj kur e pa ishte i skajshëm. S'i trembej kundërshtimit të babait, por ai do të bëhej i palumtur, dhe për shkakun e saj; që *a*jo, fëmija i tij i preferuar, do ta pikëllonte me zgjedhjen e saj, do ta mbushte me frikëra e keqardhje kur ta jepte për nuse, ishte një mendim i mjerë, dhe ndenji e mjerë derisa u shfaq përsëri zoti Darsi, kur, duke e parë, u lehtësua pak nga buzëqeshja e tij. Pas pak minu-

tash ai iu afrua tryezës ku po rrinte me Kitin; dhe, ndërsa shtirej se po ia admironte punën e dorës, i pëshpëriti:

— Shko te babai yt; të kërkon në bibliotekë.

Ajo iku menjëherë.

I ati po ecte nëpër dhomë, me pamje serioze e të shqetësuar.

— Lizi, — tha ai, — ç'po bën? Mos e ke humbur mendjen që po e pranon këtë njeri? A s'e ke urryer gjithmonë?

Sa me zjarr dëshiroi atëherë që mendimet e saj të mëparshme të kishin qenë më të arsyeshme, shprehjet më të matura! Do ta kishin kursyer nga shpjegime e deklarata që ishte jashtëzakonisht e sikletshme t'i jepte; por tani ishin të nevojshme, dhe ajo e siguroi, me njëfarë hutimi, për dashurinë e saj për zotin Darsi.

— Ose, me fjalë të tjera, je e vendosur ta marrësh. Është i pasur, sigurisht, dhe mund të kesh më shumë rroba të bukura e karroca të bukura se Xhejn. Por a do të të bëjnë të lumtur?

— A ke ndonjë kundërshtim tjetër, — tha Elizabeta, — veç bindjes tënde se jam indiferente?

— Asnjë fare. Të gjithë e dimë se është një njeri krenar e i pakëndshëm; por kjo s'do të ishte asgjë, po ta pëlqeje vërtet.

— Po, po, e pëlqej, — u përgjigj ajo me lot në sy; — e dua. Vërtet, ai s'ka asnjë krenari të pavend. Është krejt i dashur. Ti s'e di ç'është në të vërtetë; atëherë, të lutem, mos më lëndo duke folur për të me fjalë të tilla.

— Lizi, — tha i ati, — i kam dhënë pëlqimin. Në të vërtetë, është ai lloj njeriu të cilit s'do të guxoja kurrë t'i refuzoja ndonjë gjë që të denjonte të ma kërkonte. Tani ta jap *ty*, po të jesh e vendosur ta marrësh. Por lërmë të të këshilloj ta mendosh më mirë. E njoh natyrën tënde, Lizi. E di se s'mund të ishe as e lumtur, as e respektuar, po të mos e vlerësoje vërtet burrin, po të mos e shikoje si më të lartë se veten. Talentet e tua të gjalla do të të vinin në rrezikun më të madh në një martesë të pabarabartë. Mezi do t'i shpëtoje turpit e mjerimit. Bija ime, mos më bëj

të kem dhimbjen të të shoh *ty* të paaftë ta respektosh shokun e jetës. S'e di ç'po bën.

Elizabeta, edhe më e prekur, qe e zjarrtë dhe solemne në përgjigje; dhe, më në fund, me siguri të përsëritura se zoti Darsi ishte vërtet zgjedhja e saj, duke i shpjeguar ndryshimin gradual që kishte pësuar vlerësimi i saj për të, duke i treguar sigurinë e saj absolute se dashuria e tij s'ishte punë e një dite, por i kishte qëndruar provës së shumë muajve pasigurie, dhe duke i numëruar me energji të gjitha cilësitë e tij të mira, e mposhti mosbesimin e babait dhe e pajtoi me martesën.

— Mirë, e dashur, — tha ai, kur ajo pushoi së foluri, — s'kam më ç'të them. Po të jetë kështu, ai të meriton. S'do të isha ndarë prej teje, Lizi ime, për asnjë më pak të denjë.

Për ta plotësuar përshtypjen e mirë, ajo i tregoi pastaj ç'kishte bërë zoti Darsi me dëshirën e vet për Lidian. Ai e dëgjoi me habi.

— Kjo është vërtet një mbrëmje mrekullish! Dhe kështu, Darsi i bëri të gjitha; e rregulloi martesën, dha paratë, ia pagoi borxhet atij djali dhe ia bleu gradën! Aq më mirë. Do të më kursejë një botë telashesh e kursimesh. Sikur të kishte qenë vepër e dajës sate, do të duhej dhe *do* t'ia kisha kthyer; por këta të dashuruar të rinj e të furishëm i bëjnë të gjitha si duan vetë. Nesër do t'i ofroj t'ia kthej, ai do të bërtasë e do të shpërthejë për dashurinë e tij për ty, dhe puna do të mbarojë.

Pastaj kujtoi sikletin e saj disa ditë më parë, kur ai po lexonte letrën e zotit Kollins; dhe, pasi qeshi me të për ca kohë, më në fund e la të ikte, duke i thënë, ndërsa ajo dilte nga dhoma:

— Po të vijnë ndonjë djem të rinj për Merin a për Kitin, dërgoji brenda, se jam krejt i lirë.

Mendja e Elizabetës tani u çlirua nga një barrë shumë e rëndë; dhe, pas gjysmë ore mendimi të qetë në dhomën e saj, mundi t'u bashkohej të tjerëve me mjaft qetësi. Çdo gjë ishte tepër e re për gaz, por mbrëmja kaloi qetë; s'kishte më asgjë të rëndësishme

për t'u trembur, dhe rehatia e lirshmërisë dhe e familjaritetit do të vinte me kohë.

Kur e ëma u ngjit natën në dhomën e veshjes, ajo e ndoqi dhe i dha njoftimin e rëndësishëm. Efekti i tij qe krejt i jashtëzakonshëm; sepse, kur e dëgjoi për herë të parë, zonja Benet ndenji krejt e palëvizur, dhe e paaftë të shqiptonte asnjë rrokje. As s'ishte në gjendje, para shumë e shumë minutash, ta kuptonte atë që dëgjonte, megjithëse në përgjithësi s'ishte e ngadaltë për të besuar ç'ishte në favor të familjes së saj, ose ç'vinte në formën e një të dashuri për ndonjërën prej tyre. Më në fund nisi ta merrte veten, të lëvizte e paqetë në karrige, të ngrihej, të ulej përsëri, të habitej e të bekonte veten.

— O Zot i mirë! Zoti më bekoftë! Mendo vetëm! O Zot! Zoti Darsi! Kush do ta kishte menduar? Dhe vërtet është e vërtetë? Oh, Lizi ime më e ëmbël! Sa e pasur e sa e madhe do të jesh! Ç'të holla për shpenzime vetjake,[66] ç'xhevahire, ç'karroca do të kesh! E Xhejnit s'është asgjë përpara kësaj, asgjë fare. Jam kaq e kënaqur, kaq e lumtur. Një njeri kaq magjepsës! Kaq i pashëm! Kaq i gjatë! Oh, Lizi ime e dashur! Të lutem kërkoji ndjesë që s'e duroja dot kaq shumë më parë. Shpresoj se do ta anashkalojë. E dashur, e dashur Lizi. Shtëpi në Londër! Gjithçka që është magjepsëse! Tri vajza të martuara! Dhjetë mijë në vit! Oh, Zot! Ç'do të bëhet me mua? Do të çmendem.

Kjo mjaftonte për të provuar se miratimi i saj s'duhej vënë në dyshim; dhe Elizabeta, e gëzuar që një vërshim i tillë u dëgjua vetëm prej saj, iku shpejt. Por, para se të kishte ndenjur tri minuta në dhomën e saj, e ëma e ndoqi.

— Fëmija im më i dashur, — thirri ajo, — s'mund të mendoj për gjë tjetër. Dhjetë mijë në vit, dhe me shumë gjasë më shumë! Sa një lord! Dhe një leje e veçantë: duhet dhe do të martohesh me

[66] Në origjinal *pin-money*: një shumë vjetore që burri i caktonte gruas, me marrëveshje martesore, për shpenzimet e saj vetjake, si rrobat dhe stolitë.

leje të veçantë.[67] Por, shpirti im më i dashur, më thuaj cila gjellë i pëlqen veçanërisht zotit Darsi, që ta kem nesër.

Ky ishte një ogur i trishtë se si mund të sillej e ëma me vetë zotërinë; dhe Elizabeta pa se, megjithëse ishte e sigurt për dashurinë e tij më të zjarrtë dhe e siguruar për pëlqimin e të afërmve, mbetej ende diçka për të dëshiruar. Por e nesërmja kaloi shumë më mirë nga ç'priste; sepse zonja Benet, për fat, i kishte aq frikë dhëndrit të ardhshëm, sa s'guxonte t'i fliste, përveçse kur ishte në gjendje t'i tregonte ndonjë vëmendje apo ta shënonte respektin e saj për mendimin e tij.

Elizabeta pati kënaqësinë të shihte babain duke u munduar të njihej me të; dhe zoti Benet shpejt e siguroi se po ngrihej çdo orë në vlerësimin e tij.

— I admiroj shumë të tre dhëndurët e mi, — tha ai. — Uikami, ndoshta, është i preferuari im; por mendoj se burri yt do të më pëlqejë po aq sa ai i Xhejnit.

[67] Leja e veçantë (*special licence*), që e jepte kryepeshkopi i Kanterberit, lejonte martesën në çdo kohë e në çdo vend, pa shpalljet e zakonshme në kishë. Ishte e shtrenjtë, dhe pikërisht për këtë shenjë prestigji, gjë që e mahnit zonjën Benet.

Kapitulli LX

Meqë humori i Elizabetës shpejt u ngrit përsëri deri në lojë, ajo donte që zoti Darsi t'i shpjegonte si kishte rënë ndonjëherë në dashuri me të.

— Si munde të fillosh? — tha ajo. — Mund ta kuptoj që vazhdove mrekullisht, pasi e kishe bërë një herë fillimin; por ç'mund të të kishte shtyrë në vend të parë?

— S'mund ta caktoj orën, a vendin, a shikimin, a fjalët që hodhën themelin. Është shumë kohë më parë. Isha në mes para se ta dija që kisha filluar.

— Bukurisë sime i kishe rezistuar herët, dhe sa për sjelljet e mia, sjellja ime ndaj *teje* të paktën gjithmonë i afrohej pasjellshmërisë, dhe s'të kam folur kurrë pa dashur më shumë të të dhembja se të mos të dhembja. Tani, ji i sinqertë; më admirove për paturpësinë time?

— Për gjallërinë e mendjes sate, po.

— Mund ta quash menjëherë paturpësi. S'ishte shumë më pak. E vërteta është se të kishte ardhur në majë të hundës mirësjellja, respekti, vëmendja e tepruar. Të neverisnin gratë që flisnin, shikonin e mendonin gjithmonë vetëm për miratimin *tënd*. Unë të zgjova e të interesova, sepse isha kaq ndryshe nga *ato*. Sikur të mos ishe vërtet i dashur, do të më kishe urryer për këtë: por, megjithë mundimin që merrje për t'u fshehur, ndjenjat e tua ishin gjithmonë fisnike e të drejta; dhe në zemër i përbuzje plotësisht ata njerëz që të bënin ashikllëk me kaq zell. Ja, ta kurseva

mundimin për ta shpjeguar; dhe vërtet, duke i pasur parasysh të gjitha, po filloj ta mendoj krejt të arsyeshme. Sigurisht, s'di asnjë të mirë të vërtetë për mua; por askush s'mendon për *këtë* kur bie në dashuri.

— A s'kishte asnjë të mirë në sjelljen tënde të dashur ndaj Xhejnit, kur ishte sëmurë në Netherfild?

— Xhejn e dashur! Kush mund të kishte bërë më pak për të? Por bëje virtyt, patjetër. Cilësitë e mia të mira janë nën mbrojtjen tënde, dhe ti duhet t'i zmadhosh sa më shumë të jetë e mundur; dhe, në këmbim, mua më takon të gjej raste për të të ngacmuar e për t'u grindur me ty sa më shpesh; dhe do të filloj menjëherë, duke të pyetur ç'të bëri të ngurroje kaq shumë për të ardhur më në fund te thelbi? Ç'të bëri kaq të druajtur me mua, kur erdhe për herë të parë dhe pastaj kur drekove këtu? Pse, sidomos, kur erdhe për vizitë, dukeshe sikur s'të bëhej vonë për mua?

— Sepse ti ishe serioze dhe e heshtur, dhe s'më jepje asnjë nxitje.

— Por isha e sikletosur.

— Edhe unë.

— Mund të më kishe folur më shumë kur erdhe për drekë.

— Një burrë që të kishte ndier më pak, mund ta kishte bërë.

— Sa fatkeqësi që ke një përgjigje të arsyeshme për të dhënë, dhe që unë jam kaq e arsyeshme sa ta pranoj! Por pyes veten sa gjatë *do* të kishe vazhduar, po të të kishin lënë në dorë tënde. Pyes veten kur *do* të kishe folur, po të mos të kisha pyetur unë! Vendimi im për të të falënderuar për mirësinë ndaj Lidias sigurisht pati efekt të madh. *Tepër* të madh, kam frikë; sepse ç'bëhet me moralin, po të lindë ngushëllimi ynë nga shkelja e një premtimi, sepse s'duhej ta kisha përmendur këtë temë? S'bën kështu.

— S'ke pse të shqetësohesh. Morali do të jetë krejt i drejtë. Përpjekjet e pajustifikueshme të ledi Katerinës për të na ndarë ishin mjeti që m'i hoqi të gjitha dyshimet. Lumturinë time të tanishme s'ia detyrohem dëshirës sate të zjarrtë për ta shprehur

mirënjohjen. S'isha në humor të prisja që ta hapje ti temën. Lajmet e tezes sime më kishin dhënë shpresë, dhe isha i vendosur t'i dija të gjitha menjëherë.

— Ledi Katerina ka qenë pafundësisht e dobishme, gjë që duhet ta bëjë të lumtur, sepse i pëlqen të jetë e dobishme. Por më thuaj, pse erdhe në Netherfild? Vetëm për të ardhur me kalë në Longborn e për t'u sikletosur? Apo kishe ndër mend ndonjë pasojë më serioze?

— Qëllimi im i vërtetë ishte të të shihja *ty*, dhe të gjykoja, po të mundja, nëse mund të shpresoja ndonjëherë të të bëja të më doje. Qëllimi im i deklaruar, ose ai që ia deklarova vetes, ishte të shihja nëse motra jote kishte ende simpati për Binglin, dhe, po të kishte, t'i bëja atij rrëfimin që i kam bërë që atëherë.

— A do të kesh ndonjëherë guximin t'i njoftosh ledi Katerinës ç'do t'i bjerë?

— Ka më shumë gjasa të më mungojë koha se guximi, Elizabetë. Por duhet bërë; dhe, po të më japësh një fletë letre, do të bëhet menjëherë.

— Dhe, sikur të mos kisha edhe unë vetë një letër për të shkruar, do të mund të ulesha pranë teje e ta admiroja sa drejt shkruan, siç bëri dikur një tjetër zonjushë. Por kam edhe unë një teze, që s'duhet lënë më pas dore.

Nga mosdëshira për të pranuar sa shumë ishte ekzagjeruar afërsia e saj me zotin Darsi, Elizabeta s'i ishte përgjigjur ende letrës së gjatë të zonjës Gardiner; por tani, duke pasur për të njoftuar *atë* që e dinte se do të ishte shumë e mirëpritur, gati u turpërua kur pa se daja dhe tezja kishin humbur tashmë tri ditë lumturie, dhe shkroi menjëherë kështu:

Do të të kisha falënderuar më parë, tezja ime e dashur, siç duhej ta kisha bërë, për rrëfimin tënd të gjatë, të dashur e të kënaqshëm me të gjitha hollësitë; por, të them të vërtetën, isha tepër e nevrikosur për të shkruar. Supozove më shumë

nga ç'ekzistonte vërtet. Por tani supozo sa të duash; lëre të lirë fantazinë, jepi përfytyrimit çdo fluturim të mundshëm që lejon tema, dhe, përveç po të më besosh tashmë të martuar, s'mund të gabosh shumë. Duhet të më shkruash përsëri shumë shpejt, dhe ta lavdërosh shumë më tepër nga ç'e lavdërove në letrën e fundit. Të falënderoj përsëri e përsëri që s'shkuam te Liqenet. Si mund të isha kaq budallaqe sa ta dëshiroja! Ideja jote për ponitë është e mrekullueshme. Do ta bëjmë xhiron e parkut çdo ditë. Jam krijesa më e lumtur në botë. Ndoshta e kanë thënë edhe të tjerë më parë, por askush me kaq të drejtë. Jam më e lumtur se edhe Xhejn; ajo vetëm buzëqesh, unë qesh. Zoti Darsi ju dërgon të gjithëve gjithë dashurinë në botë që mund t'i hiqet mua. Duhet të vini të gjithë në Pemberli për Krishtlindje. E jotja, etj.

Letra e zotit Darsi për ledi Katerinën ishte në një stil tjetër, dhe ndryshe nga të dyja ishte ajo që i dërgoi zoti Benet zotit Kollins, si përgjigje për të fundit të tijën.

I dashur zotëri,

Duhet t'ju shqetësoj edhe një herë për urime. Elizabeta shpejt do të jetë gruaja e zotit Darsi. Ngushëlloni ledi Katerinën sa të mundeni. Por, po të isha në vendin tuaj, do t'i mbaja anën nipit. Ai ka më shumë për të dhënë.

Juaji me sinqeritet, etj.

Urimet e zonjushës Bingli për të vëllanë për martesën e afërt ishin gjithçka që mund të ishte e përzemërt dhe e pasinqertë. I shkroi madje edhe Xhejnit në këtë rast, për t'i shprehur ngazëllimin dhe për t'i përsëritur të gjitha deklaratat e mëparshme të respektit. Xhejn s'u mashtrua, por u prek; dhe, megjithëse s'kishte asnjë besim tek ajo, s'mundi të mos i shkruante një përgjigje shumë më të dashur nga ç'e dinte se meritonte.

Gëzimi që shprehu zonjusha Darsi kur mori një lajm të ngjashëm ishte po aq i sinqertë sa ai i vëllait kur ia dërgoi. Katër faqe letre s'mjaftuan për të përmbajtur gjithë ngazëllimin e saj dhe gjithë dëshirën e zjarrtë për t'u dashur nga motra e saj.

Para se të mbërrinte ndonjë përgjigje nga zoti Kollins, apo ndonjë urim për Elizabetën nga gruaja e tij, familja e Longbornit mori vesh se vetë Kollinsët kishin ardhur në Lukas Loxh. Arsyeja e kësaj shpërnguljeje të papritur u bë shpejt e qartë. Ledi Katerina ishte zemëruar aq jashtëzakonisht nga përmbajtja e letrës së nipit, sa Sharlota, që vërtet gëzohej për këtë martesë, ishte e etur të largohej derisa të kalonte stuhia. Në një çast të tillë, ardhja e mikeshës ishte një kënaqësi e sinqertë për Elizabetën, megjithëse gjatë takimeve të tyre ndonjëherë duhej ta mendonte kënaqësinë të blerë shtrenjtë, kur e shihte zotin Darsi të ekspozuar ndaj gjithë mirësjelljes mburracake e servile të burrit të saj. Megjithatë, ai e duroi me një qetësi të admirueshme. Mundi madje ta dëgjonte me një qetësi shumë të hijshme sir Uilliam Lukasin, kur ky i bëri kompliment se po merrte xhevahirin më të ndritshëm të krahinës dhe shprehu shpresën se do të takoheshin shpesh të gjithë në oborrin e Shën Xhejmsit. Po t'i ngrinte supet, e bëri vetëm kur sir Uilliami s'shihej më.

Vulgariteti i zonjës Filips ishte një tjetër provë, dhe ndoshta më e madhe, për durimin e tij; dhe, megjithëse zonja Filips, si edhe e motra, i kishte tepër frikë për t'i folur me atë familjaritet që e nxiste humori i mirë i Binglit, megjithatë, sa herë që *fliste*, s'kishte si të mos ishte vulgare. As respekti i saj për të, megjithëse e bënte më të qetë, s'kishte gjasa ta bënte aspak më elegante. Elizabeta bëri gjithçka që mundi për ta mbrojtur nga vëmendja e shpeshtë e të dyjave, dhe ishte gjithmonë e shqetësuar ta mbante për vete dhe për ata nga familja e saj me të cilët ai mund të bisedonte pa u poshtëruar; dhe, megjithëse ndjenjat e pakëndshme që lindnin nga gjithë kjo i hoqën periudhës së fejesës shumë nga kënaqësia e saj, i shtuan shpresës për të ardhmen; dhe ajo priste

me ngazëllim kohën kur do të largoheshin nga një shoqëri kaq pak e këndshme për të dy, drejt gjithë rehatisë e elegancës së rrethit të tyre familjar në Pemberli.

Kapitulli LXI

E lumtur për të gjitha ndjenjat e saj prej nëne ishte dita kur zonja Benet i hoqi qafe dy vajzat e saj më të denja. Me ç'krenari të ngazëllyer e vizitoi më pas zonjën Bingli dhe foli për zonjën Darsi, mund të merret me mend. Do të doja të mund të thoja, për hatrin e familjes së saj, se përmbushja e dëshirës së saj të zjarrtë për t'i vendosur kaq shumë nga fëmijët e saj pati një efekt kaq të lumtur sa ta bënte një grua të mençur, të dashur e të ditur për pjesën tjetër të jetës; megjithëse, ndoshta, ishte fat për të shoqin, i cili mund të mos e kishte shijuar lumturinë familjare në një formë kaq të pazakontë, që ajo mbeti ende herë pas here nervoze dhe gjithmonë budallaqe.

Zotit Benet i mungonte jashtëzakonisht vajza e dytë; dashuria e tij për të e nxirrte nga shtëpia më shpesh se çdo gjë tjetër. I pëlqente të shkonte në Pemberli, sidomos kur e prisnin më pak.

Zoti Bingli dhe Xhejn ndenjën në Netherfild vetëm një vit. Një afërsi kaq e madhe me nënën e saj dhe me të afërmit e Meritonit s'ishte e dëshirueshme as për natyrën e tij të lehtë, as për zemrën e *saj* të dashur. Atëherë u përmbush dëshira më e dashur e motrave të tij: ai bleu një pronë në një konte fqinje me Derbishirin; dhe Xhejn e Elizabeta, përveç çdo burimi tjetër lumturie, ishin brenda tridhjetë miljeve nga njëra-tjetra.

Kiti, me shumë përfitim për të, e kaloi pjesën më të madhe të kohës me dy motrat më të mëdha. Në një shoqëri kaq më të lartë nga ç'kishte njohur zakonisht, përmirësimi i saj qe i

madh. S'ishte me natyrë kaq të pakontrollueshme sa Lidia; dhe, e larguar nga ndikimi i shembullit të Lidias, me vëmendjen e drejtimin e duhur, u bë më pak nevrike, më pak e paditur dhe më pak e mërzitshme. Nga dëmi i mëtejshëm i shoqërisë së Lidias ruhej sigurisht me kujdes; dhe, megjithëse zonja Uikam e ftonte shpesh të shkonte e të rrinte me të, duke i premtuar ballo e djem të rinj, i ati s'e lejoi kurrë të shkonte.

Meri ishte e vetmja vajzë që mbeti në shtëpi; dhe domosdo u largua nga ndjekja e talenteve, sepse zonja Benet s'ishte aspak në gjendje të rrinte vetëm. Meri u detyrua të përzihej më shumë me botën, por mund të moralizonte ende pas çdo vizite mëngjesi; dhe, meqë s'poshtërohej më nga krahasimet mes bukurisë së motrave dhe së sajës, i ati dyshonte se e pranoi ndryshimin pa shumë ngurrim.

Sa për Uikamin dhe Lidian, karakteret e tyre s'pësuan asnjë revolucion nga martesa e motrave të saj. Ai e duroi me filozofi bindjen se Elizabeta tani duhej të merrte vesh çdo gjë nga mosmirënjohja dhe gënjeshtra e tij që i kishte qenë e panjohur më parë; dhe, me gjithë çdo gjë, s'ishte krejt pa shpresë se Darsi mund të bindej ende t'ia bënte pasurinë. Letra e urimit që Elizabeta mori nga Lidia për martesën e saj i shpjegoi se, të paktën nga e shoqja, në mos nga ai vetë, një shpresë e tillë ushqehej. Letra ishte kështu:

Lizi ime e dashur,

Të uroj lumturi. Po ta duash zotin Darsi gjysmën aq sa dua unë Uikamin tim të dashur, duhet të jesh shumë e lumtur. Është ngushëllim i madh që je kaq e pasur; dhe, kur të mos kesh gjë tjetër për të bërë, shpresoj se do të mendosh për ne. Jam e sigurt se Uikamit do t'i pëlqente shumë një vend në oborr; dhe s'besoj se do të kemi krejt aq para sa të jetojmë pa ndonjë ndihmë. Çdo vend me rreth tre a katërqind në vit do të bënte; por, sidoqoftë, mos i fol zotit Darsi për këtë, po të mos dëshirosh.

E jotja, etj.

Meqë ndodhi që Elizabeta s'e dëshironte aspak, në përgjigjen e saj u përpoq t'i jepte fund çdo lutjeje e pritjeje të këtij lloji. Megjithatë, ndihmën që ishte në fuqinë e saj t'u jepte, duke bërë atë që mund të quhej kursim në shpenzimet e saj vetjake, ua dërgonte shpesh. I kishte qenë gjithmonë e qartë se të ardhura si të tyret, nën drejtimin e dy njerëzve kaq të shkujdesur në nevojat e tyre e kaq pa mendim për të ardhmen, duhej të ishin shumë të pamjaftueshme për t'i mbajtur; dhe, sa herë që ndërronin vendbanimin, Xhejn ose ajo ishin të sigurta se do t'u kërkohej ndonjë ndihmë e vogël për të shlyer faturat. Mënyra e tyre e jetesës, edhe kur rikthimi i paqes[68] i çoi në një shtëpi, ishte jashtëzakonisht e paqëndrueshme. Lëviznin gjithmonë nga një vend në tjetrin në kërkim të një banese të lirë, dhe shpenzonin gjithmonë më shumë nga ç'duhej. Dashuria e tij për të u shndërrua shpejt në indiferencë: e saja zgjati pak më shumë; dhe, megjithë rininë dhe sjelljet e saj, i ruajti të gjitha të drejtat për një emër të mirë që i kishte dhënë martesa. Megjithëse Darsi s'mundi ta priste kurrë *atë* në Pemberli, për hatrin e Elizabetës e ndihmoi më tej në profesionin e tij. Lidia ishte herë pas here vizitore atje, kur i shoqi kishte shkuar të argëtohej në Londër a në Bath;[69] dhe te Binglët rrinin të dy aq shpesh e aq gjatë, sa edhe humori i mirë i Binglit u mposht, dhe ai shkoi deri sa të *fliste* se do t'u jepte të kuptonin që të iknin.

Zonjusha Bingli u poshtërua shumë thellë nga martesa e Darsit; por, meqë e pa të këshillueshme ta ruante të drejtën për të vizituar Pemberlin, e la mënjanë gjithë mërinë; u bë më e dashur se kurrë me Xhorxhianën, gati po aq e vëmendshme me Darsin sa më parë, dhe ia shlyente Elizabetës çdo borxh mirësjelljeje.

[68] Paqja me Francën, pas luftërave të gjata napoleonike, kur shumë oficerë u liruan nga shërbimi dhe u kthyen në jetën civile.

[69] Bath: qytet me ujëra termale në perëndim të Anglisë, qendër e shoqërisë së modës dhe e argëtimeve.

Pemberli tani ishte shtëpia e Xhorxhianës; dhe dashuria mes motrave ishte pikërisht ajo që kishte shpresuar të shihte Darsi. Arritën ta donin njëra-tjetrën po aq sa kishin pasur ndër mend. Xhorxhiana kishte mendimin më të lartë në botë për Elizabetën; megjithëse në fillim shpesh dëgjonte me një habi që i afrohej alarmit mënyrën e saj të gjallë e lozonjare të të folurit me të vëllanë. Atë, që gjithmonë i kishte ngjallur asaj vetë një respekt që gati ia mposhtte dashurinë, tani e shihte objekt shakash të hapura. Mendja e saj mori dije që s'i kishin dalë kurrë më parë përpara. Me mësimet e Elizabetës nisi të kuptonte se një grua mund të marrë me burrin liri që një vëlla s'i lejon gjithmonë një motre më shumë se dhjetë vjet më të vogël se ai.

Ledi Katerina u indinjua jashtëzakonisht nga martesa e nipit; dhe, meqë iu dha gjithë çiltërsisë së vërtetë të karakterit të saj, në përgjigjen për letrën që njoftonte rregullimin e martesës, i dërgoi një gjuhë kaq fyese, sidomos për Elizabetën, sa për njëfarë kohe çdo marrëdhënie mori fund. Por më në fund, me bindjen e Elizabetës, ai pranoi ta anashkalonte fyerjen dhe të kërkonte pajtim; dhe, pas pak kundërshtimi të mëtejshëm nga ana e tezes, mëria e saj i la vendin ose dashurisë për të, ose kureshtjes për të parë si sillej gruaja e tij; dhe denjoi t'i vizitonte në Pemberli, megjithë atë ndotje që kishin pësuar pyjet e tij, jo vetëm nga prania e një zonje të tillë, por edhe nga vizitat e dajës dhe tezes së saj nga lagjja tregtare e Londrës.

Me Gardinerët ishin gjithmonë në marrëdhëniet më të ngushta. Darsi, si edhe Elizabeta, i donin vërtet; dhe që të dy ndienin gjithmonë mirënjohjen më të ngrohtë për ata njerëz që, duke e sjellë atë në Derbishir, ishin bërë mjeti që i bashkoi.

Fund